

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Marek Dvořák

Rekognice osob v trestním řízení

Disertační práce

Školitel: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy – Trestní právo, kriminologie a kriminalistika

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20. 6. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce má 753 832 znaků včetně mezer, textových polí a poznámek pod čarou (bez mezer a poznámek pod čarou je počet znaků 490 940).

V Praze, dne 25. 6. 2021

Marek Dvořák

disertant

Rád bych tímto poděkoval mému školiteli, prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za jeho cenné rady, podnětné připomínky a odborné vedené mé disertační práce. Současně mu tímto děkuji za profesionální a současně lidský přístup v průběhu celého doktorského studia. Děkuji též mému tátovi Petrovi za pečlivé jazykové korektury a kolegu Daliboru Šellengovi za věcné připomínky k práci. Disertační práci věnuji mé babičce Evě, tam nahoru...

Obsah

Úvod	1
1. Základní vymezení a historický vývoj rekognice	9
1.1. Základní charakteristika rekognice	9
1.2. Historie rekognice pohledem kriminalistiky a trestního práva	12
2. Rekognice osob <i>de lege lata</i>	21
2.1. Subjekty a objekty rekognice (a otázka jejich účasti na úkonu)	22
2.2. Zúžení problematiky a zjednodušení terminologie	25
2.3. Jednotlivé fáze rekognice	26
2.3.1. Předchozí výslech poznávajícího (1. fáze)	26
2.3.2. Znovupoznávání (2. fáze)	29
2.3.3. Dodatečný výslech poznávajícího (3. fáze)	30
3. Klasifikace rekognice a vybrané druhy rekognice osob	33
3.1. Možná členění rekognice	33
3.2. Tradiční druhy rekognice předvídané trestním řádem	37
3.3. Rekognice podle fotografie a její vybrané sporné otázky	37
3.3.1. Problematika zásahu do osobnostních práv jedinců na snímcích	39
3.3.2. Problematika kvality snímků a možnosti jejich digitální úpravy	41
3.3.3. Problematika počtu snímků a využití kriminalistických databází	42
3.3.4. Problematika vhodné prezentace fotografií poznávajícímu	44
3.4. Rekognice osob podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů	45
3.4.1. Rekognice podle hlasu a podle stylu chůze	47
3.4.2. Ztotožňování osoby podle více rozdílných identifikačních polí	49
3.5. Rekognice skrytá	50
3.6. Rekognice za účasti osoby mladší než 18 let	54
3.7. Rekognice mrtvol	54
3.8. Rekognice živé osoby ke zjištění skutečné totožnosti	58
4. Kriminalisticko-psychologické aspekty a zásady realizace rekognice osob	59
4.1. Psychologické aspekty rekognice	59
4.1.1. Psychologická podstata rekognice	59
4.1.2. Psychologické proměnné s důrazem na tzv. <i>estimator variables</i>	63
4.1.3. Dezinformace, <i>bystander</i> efekt a <i>verbal overshadowing</i>	80
4.2. Tradiční kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení rekognice	83
4.2.1. Předchozí výslech poznávajícího	84
4.2.2. Včasnost provedení rekognice	91
4.2.3. Provedení rekognice zpravidla s jediným poznávaným	93
4.2.4. Výběr a příprava poznávajícího, provedení s jediným poznávajícím	94
4.2.5. Zabránění ukázaní poznávaného poznávajícímu před rekognicí	96
4.2.6. Vhodný počet osob přivzatých (u tradiční simultánní rekognice)	97
4.2.7. Příchod poznávajícího a instruktáž poznávanému	99
4.2.8. Realizace rekognice ve vhodných podmínkách	100
4.3. Sugestibilita a stresovost rekognice	101
4.3.1. Předchozí výslech a instruktáž	102
4.3.2. Ztotožňování a zpětná vazba, výzkumy ovlivnitelnosti svědka	104

5. Sporné otázky rekognice osob ve světle judikatury	109
5.1. Soudy a rekognice osob	109
5.1.1. Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky	110
5.1.2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky a soudů vrchních	113
5.1.3. Závěrem k soudním rozhodnutím a jejich významu	114
5.2. Povinnost obviněného (podezřelého) podrobit se rekognici	116
5.3. Agnoskace	121
5.4. Zákonný požadavek „výrazně se neodlišujících“ osob	123
5.4.1. Úvodem k výrazné neodlišnosti osob	123
5.4.2. Požadavky náhledem vybrané judikatury a literatury	124
5.4.3. Specifické znaky osoby, oblečení a doplňky	126
5.4.4. Maskování, výrazné změny vzhledu po činu, speciální úpravy zevnějšku	130
5.4.5. Úprava vzhledu obviněného a příkazy k (ne)provedení změn	132
5.4.6. Pár vodítek závěrem	134
5.5. Problematika obstarání vhodných osob privátních	136
5.5.1. Policisté jako přivzaté osoby a další možnosti	137
5.6. Příbrání tzv. nezúčastněné osoby a účast dozorujícího státního zástupce	138
5.7. (Ne)účelnost rekognice	143
5.7.1. Provádění rekognice při vzájemné známosti osob	144
5.7.2. Absence výrazných identifikačních znaků objektu a další důvody	145
6. Neodkladnost a neopakovatelnost rekognice	147
6.1. Obecně k rekognici prováděné ve fázi prověřování	147
6.2. Rekognice jako neodkladný úkon	149
6.2.1. Ochrana práv podezřelého u neodkladné rekognice	152
6.3. Rekognice jako neopakovatelný úkon	155
6.4. Sporné otázky (ne)opakovatelnosti	157
6.4.1. Provedení rekognice <i>in natura</i> po rekognici fotografické	157
6.4.2. Opakování v rámci jediného úkonu při změně pořadí ukázaných osob	161
6.4.3. Problematika tzv. typování možných pachatelů podle fotografií	164
6.5. Další specifické výjimky z neopakovatelnosti rekognice	167
7. Dokumentace, hodnocení a vady rekognice	169
7.1. Dokumentace rekognice	169
7.2. Prověrka a hodnocení výsledků rekognice	173
7.3. Vady rekognice a jejich procesní důsledky	175
8. Vnitrostátní komparace (výslech a zvláštní způsoby dokazování)	181
8.1. Vztah rekognice k výslechu	181
8.2. Vztah rekognice k některým dalším zvláštním způsobům dokazování	182
8.2.1. Konfrontace	182
8.2.2. Vyšetřovací pokus	183
8.2.3. Rekonstrukce	185
8.2.4. Prověrka na místě	185
9. Typy rekognice	187
9.1. Simultánní rekognice	188
9.2. Sekvenční rekognice	189
9.3. Eliminační rekognice	190
9.4. <i>Wildcard</i> rekognice	192
9.5. <i>Grain size</i> rekognice	194
9.6. Opakovaná rekognice s nucenou volbou	194

9.7. Zahraniční výzkumy	195
9.7.1. Výsledky a jejich posuzování	195
9.7.2. Konkrétní data a poznatky (výzkumy do roku 2016 až 2017)	196
9.7.3. Výzkum G. L. Wellse (2015)	200
9.7.4. Oponující nejnovější výzkumy (od roku 2016)	201
9.7.5. Závěr	205
10. Mezinárodní komparace	207
10.1. Anglie	207
10.1.1. Videorekognice	210
10.1.2. Skupinová rekognice	214
10.1.3. Ostatní způsoby identifikace osob	215
10.2. Italská republika	216
10.3. Spojené státy americké	218
10.3.1. <i>The Innocence Project</i>	218
10.3.2. Rekogniční procedury ve Spojených státech amerických	220
10.3.3. Rekognice administrovaná v režimu <i>blind</i> a <i>non-blind</i>	221
10.4. Slovenská republika	224
11. Quo vadis, rekognice?	225
11.1. Tři otázky závěrem	225
11.1.1. Preference rekognice <i>in natura</i> – přežitek, nebo budoucnost?	225
11.1.2. Rekognice prázdná – pojistka proti chybovosti?	229
11.1.3. Rekognice v režimu <i>double-blind</i> – komplikace, nebo důvodný cíl?	232
11.2. Rekognice <i>de lege ferenda</i>	234
11.2.1. Shrnutí návrhů, připomínek a doporučení k tradiční realizaci rekognice	234
11.2.2. Rekognice podle návrhu nového trestního řádu	238
Závěr – Rekognice pro 21. století?	241
Seznam zkratk a specifikace pojmů	247
Seznam použitých zdrojů	248
Název disertační práce, abstrakt a tři klíčová slova v českém jazyce	272
Název disertační práce, abstrakt a tři klíčová slova v anglickém jazyce	274

Úvod

Každý z nás při osobních setkáních dnes a denně rozeznává tváře druhých lidí, aniž by tomu obvykle věnoval zvláštní pozornost nebo úsilí. Může se tak zdát překvapivé, že dva svědci, kteří vidí za stejných podmínek tentýž zločin, jej nezdědí kdy nejsou schopni popsat alespoň do značné míry obdobně, případně nejsou s to rozpoznat jeho pachatele vůbec. Bylo zjištěno, že zatímco lidé dokážou velice úspěšně deskribovat i znovupoznat tváře osob, které znají po delší dobu, u lidí spatřených pouze jedenkrát je tomu diametrálně odlišně.¹ To se přitom stává vysoce rizikovým z pohledu trestního řízení, protože právě na jednorázovém spatření druhého člověka zásadně bývá založena identifikace očitým svědkem, typicky pak **ztotožnění podezřelého, obviněného či obžalované osoby při rekognici** přinášející pro řízení významné důkazy.

Psychologové ve spolupráci s právníky po dlouhá léta provádí teoretické, laboratorní i terénní výzkumy usilující o zodpovězení otázky, proč jsou očitá svědectví natolik nepřesná a chybová, respektive o zjištění, proč je vlastně tak těžké být očitým svědkem trestného činu. Výsledky těchto studií jednoznačně potvrzují, jak velmi křehkými a mnohdy nedokonalými procesy jsou lidské vnímání a lidská paměť, aniž by však většinou umožňovaly vyvodit ucelená a jednotně vnímaná vodítka ke zvýšení spolehlivosti identifikačních procedur.² Prokázaná chybovost očitých svědectví nám implikuje značná rizika především z pohledu fakticky nevinných osob, které se dostanou do hledáčku orgánů činných v trestním řízení jako možní pachatelé prověřované a vyšetřované trestné činnosti. Zahraniční zkušenosti dokládají, že právě nepřesná svědectví v čele s rekognicí mají na svědomí mnoho případů, kdy nevinné osoby strávily (a některé bohužel jistě i nadále tráví) roky i desítky let za mřížemi z důvodu justičních omylů. Celkově lze napříč prameny jen v období do roku 2011 dohledat nejméně 544 unikátních případů, v nichž prokazatelně chybná svědecká identifikace vedla k usvědčení nevinného.³ A přibývají mnohé případy další.⁴ Předpokládá se, že **kolem 75 % všech chybných odsouzení nevinných lidí zapříčiní právě nepřesné očitá svědectví.**⁵ Druhým dechem je však nutné dodat, že zpětné odhalení pochybení soudů je možné především u starších případů závažné trestné činnosti, u nichž byl uchován biologický materiál z místa činu umožňující i po letech skrze analýzu DNA správnost dřívějšího odsouzení prověřit.

¹ Bruce, V.; Burton, M.; Hancock, O.: Remembering faces. In: Lindsay, R.; Ross, R.; Read, D.; Toglia, M. a kol.: *Handbook of Eyewitness Psychology: Memory for People*. Manwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2007, str. 87–100.

² Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Witness Identification in Criminal Cases*. Oxford: Oxford University Press, 2012, str. 30.

³ Smith, A. M.; Cutler, B. L.: Identification Procedures and Conviction of the Innocent. In: Cutler, B. L. a kol.: *Reform of Eyewitness Identification Procedures*. Washington (DC): American Psychological Association, 2013, str. 7–10.

⁴ Srov. The Innocence Project Report. *All Cases*. [online]. Exonerations in 2018-2020. [cit. 2021-05-27; 9:18]. Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/all-cases/#custom-exonorate-year-2018,custom-exonorate-year-2019,custom-exonorate-year-2020/>>.

⁵ Smith, A. M.; Cutler, B. L. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 10.

K těmto prověrkám navíc dochází zejména v USA a v Kanadě, tedy ve státech angloamerické právní kultury, s nimiž je komparace zemí spadajících pod kontinentální systém práva v mnohém obtížná. Přesto by z našeho pohledu bylo nesprávné až pokrytecké před alarmujícími zahraničními zjištěními zavírat oči a naivně se (chtít) domnívat, že v České republice nejsou identifikační procedury založené na očitých svědectvích taktéž stiženy vysokou mírou chybovosti. A to už z důvodu, že psychologická podstata znovupoznávacího procesu je u všech osob, bez ohledu na část světa a právní režim, obdobná. Současně je nutné mít na paměti, že právě rekogniční procedury spolu s výslechy svědků jsou pro efektivní vyšetřování trestných činů a ochranu společnosti, a tedy i pro systém justice jako celek, krucióální.⁶ Tyto úkony se navíc často stávají jedním z prvotních impulsů pro nasměrování a vedení dalšího vyšetřování, zejména jsou-li prováděny jako neodkladné ještě před samotným zahájením trestního stíhání určité osoby.⁷

Jak již vyplynulo z řádků výše, v otevírané disertační práci se zaměříme na rekognici, která je *principiálně* jednoduchým úkonem, při němž nejčastěji svědek, který dříve viděl trestný čin, zhlédne po předchozím výslechu ukázané osoby a uvede, zda je podle něj některá z nich pachatelem činu. Jako *thema probandi* zde vystupuje možná totožnost objektu, a to objektu vnímaného dříve (při trestněprávně relevantní události) a nyní (při úkonu). Na první pohled se může taková procedura jevit pro její poměrně přímočarou podstatu jako snadná a intuitivní. Zdání však v mnohém klame. Rekognici totiž musíme chápat jako na psychologické podstatě postavenou a pro důkazní účely trestního řízení právem formovanou kriminalistickou praktickou činnost, při níž z povahy věci dochází ke střetu jednotlivých právních zásad a k zásahům do práv zúčastněných osob nezbytným pro dosažení cílů trestního řízení. Rekogniční úkon se tak vyznačuje mnohostí prolínajících se, ale i vzájemně značně kolidujících aspektů nejen trestněprávních, ale také gnoseologických, kriminalistických, psychologických, ústavněprávních, případně též biologicko-lékařských, což z něj činí velmi **komplexní a multidimenzionální problematiku vysoce náročnou a citlivou z hlediska řádné realizace**. Křehkost úkonu dokládá i skutečnost, že mnohdy jen dílčí pochybení při provádění rekognice vede k tomu, že soud vůbec nemůže k obstaranému důkazu přihlédnout ani jej znovu obstatat. Detailně verbalizované očitě svědectví z doby trestněprávně relevantní události následované sebejistě učiněnou identifikací podezřelého (resp. obviněného či obžalovaného) ze strany věrohodného svědka přitom z podstaty věci představuje silný usvědčující důkaz, který si co do přesvědčivosti mnohdy nezadá s těmi

⁶ Srov. Valentine, T.: Forensic facial identification. In: Heaton-Armstrong, A.; Shepherd, E.; Gudjonsson, G.; Wolchover, D. a kol.: *Witness Testimony: Psychological, Investigative, and Evidential Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2006, 498 str.

⁷ Milne, R.; Bull, R.: Interviewing victims of crime, including children and people with intellectual difficulties. In: Kebbell, M. R.; Davies, G. M. a kol.: *Practical Psychology for Forensic Investigations*. Chichester: Wiley, 2006, str. 91–100.

nejprůkaznějšími důkazy materiálními.⁸ Rekognicí obstaraný důkaz se tak nezdá kdy stává klíčovým pro rozhodnutí celé trestní věci, především je-li oběť současně jediným svědkem trestného činu.⁹ Lze však s ohledem na prokázanou chybovost rekognice hovořit také o poznatku klíčovém a relevantním pro zjištění materiální pravdy?

Hlavním **výzkumným cílem** práce je zodpovědět otázku, zda má být rekognice i přes prokázanou chybovost a rizikovost i nadále jedním ze zvláštních způsobů dokazování upravených trestním řádem, jenž je vyšetřovateli hojně využíván. A pokud ano, tak v jaké konkrétní podobě. Cílem je tak posouzení, zda je stávající právní úprava dostatečná a praktická realizace rekognice žádoucí, a to zejména co do ochrany práv fakticky nevinných osob. Budou-li na základě kritické analýzy předmětné problematiky shledány určité nedostatky, stává se bezprostředně navazujícím cílem autora přijít s návrhy *de lege ferenda*, jimiž by mohla být rekognice precizována, a to nejen z hlediska zákonné úpravy, nýbrž i z hlediska kriminalisticko-taktických vodítek ovlivňujících formy a způsoby jejího provádění. Usilováno bude primárně o návrhy, které napomohou (nebo mohou napomoci) maximalizovat pravděpodobnost správné identifikace podezřelého, který je fakticky vinen, za současné – a to je stěžejní – minimalizace pravděpodobnosti chybné identifikace podezřelého, který je fakticky nevinný.

S vyřčenými hlavními výzkumnými otázkami a cíli autora úzce souvisí mnohé dílčí a pomocné otázky, jejichž podstatu bude nezbytné v práci postupně rozkrýt za účelem nalezení racionálně podložených odpovědí na ně. Jedná se příkladmo o následující sporné problematiky, bez jejichž analýzy nelze dospět k celkovým a relevantním závěrům práce: *Kolik figurantů je vhodné stavět do řady vedle poznávaného? Je žádoucí upřednostňovat rekognici in natura před rekognicí fotografickou? Kdo může být figurantem a odkud figuranty získávat? Má obviněný povinnost se podrobit rekognici? Můžeme jej vyzvat k aktivnímu jednání? Kolikrát lze poznávaného ukázat poznávajícímu? Může jej poznávající spatřit před rekognicí in natura na fotografii v průběhu trestního řízení? Jak co nejvíce zabránit sugestivnímu působení vyšetřovatele? Je agnoskace srovnatelná s rekognicí? Jak fixovat paměťovou stopu svědka a čím je tato v průběhu času nejvíce ovlivněna? Jaké jsou procesní důsledky vad při realizaci rekognice? Jaké formy realizace rekognice připadají v úvahu a jak jsou tyto přesné? Je skutečně žádoucí setrvávat na provádění rekognice simultánním způsobem? Neměla by být výslovně zakotvena rekognice prázdná? A na základě jakého kritéria vlastně poměřovat přesnost, respektive i spolehlivost rekognice?*

⁸ Při respektování zásady volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. řádu.

⁹ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, str. 427.

Snahou autora je tak s cílem možného a nutného budoucího zdokonalení rekognice vyjít z podrobné deskripce předmětného úkonu *de lege lata*, na níž bude navázáno hledáním fakty, judikaturou a výzkumy podložených odpovědí na sporné a citlivé otázky. Vedle vícero (dílčích) návrhů *de lege ferenda* snáze inkorporovatelných do stávající (či snad zanedlouho rekodifikované) úpravy trestního procesu je přitom záměrem také předestření komplexnějšího a v kontextu kontinentálního právního systému netradičního návrhu, jak by rekogniční znovupoznávací procedura odpovídající požadavkům nového tisíciletí *pro futuro* vypadat i v České republice mohla, respektive podle autora i vypadat měla.

V práci je užíváno obecně teoretických explanačních **vědeckých metod a přístupů**, jejichž pilířem je výkladová analýza stávající právní úpravy, která je doplněna o metody syntézy, indukce, dedukce, generalizace a analogie. Přístup analytický je provázán s přístupem normativním za účelem vyvození, do jaké míry je právní zakotvení rekognice žádoucí a jaké změny je vhodné pro účely rekodifikace či dílčí novelizace doporučit. Zejména v kapitole osmé a desáté je poté užito metody komparativní (srovnávací), a to nejen ve vztahu k zahraničním právním úpravám, nýbrž také k závěrům dlouhé řady psychologicko-právních výzkumů realizovaných především v angloamerické právní oblasti. V kapitole věnované historickému vývoji rekognice je užito dále též metody komparačně-historické. Uvedenému odpovídají i **metody výkladu**, z nichž dominuje gramaticko-systematická metoda, která je vzhledem k mezerovité právní úpravě rekognice hojně podpořena výkladem teleologicko-logickým.

Z hlediska **pramenů** předesíláme, že kriminalisticko-právní literatuře na řešené téma dominuje monografie nestora rekognice na našem území Miroslava Protivínského (1924-2015) vydaná v roce 1971 pod názvem *Rekognice v přípravném řízení*.¹⁰ Přestože od jejího vydání letos uplyne padesát let, jedná se z našeho pohledu nesporně o dílo nepřekonané a v mnoha ohledech nadčasové. K této knize, jejímž naplněným cílem bylo „*přispět ke zjišťování objektivní pravdy a dodržování zákonnosti v přípravném řízení*“, se tak v textu opakovaně vrátíme.¹¹ Byl to ostatně právě Protivínský, kdo již třicet let před právním zakotvením rekognice do trestního řádu doporučoval a předpověděl obligatorní přibírání nezúčastněné osoby k rekognici, vymezení rekognice jakožto samostatného procesního úkonu, možnost provádění rekognice skryté, právo poznávaného na výběr místa a mnoho dalšího. Neskromnou snahou autora této disertační práce je alespoň parciálně přispět k aktualizaci či snad drobnému rozšíření některých aspektů uvedeného

¹⁰ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty University Karlovy. Kriminalistická knihovna, 1971, 183 str.

¹¹ *Idem*, str. 12.

tradičního díla. Konečně by jistě nebylo od věci také opětovně rozproudit po roce 2010 značně utlumenou odbornou debatu k rekognici se vztahující, do níž se zejména v první dekádě tohoto tisíciletí aktivně (po boku Protivínského) zapojili známí autoři jako je J. Musil, V. Kratochvíl, M. Fryšták, a zejména pak obsáhleji k tématu přispívající Z. Konrád. V posledních letech není rekogniční procedura z řad právníků a kriminalistů tématem příliš frekventovaným, což může být dáno i skutečností, že právní veřejnost se zaobírá zpravidla úkony čistě právními, kriminalisté poté úkony čistě kriminalistickými spadajícími do oblasti kriminalistické techniky. V důsledku toho mohou být mezní kriminalisticko-taktické metody inkorporované do trestního řádu neprávem opomíjeny, zvláště pak ty metody, jež jsou pro úzkou souvislost s psychologií pro právníky jen těžce uchopitelné. Světlou výjimkou z posledních let je především kratší monografie K. Janulkové, která se však primárně soustředí na rekognici *de lege lata* z pohledu právního a kriminalistického.

Záměrem této disertační práce je nicméně po vzoru Protivínského zachovat pojetí komplexnější zahrnující i **aspekty psychologicko-forezní**, protože právě mezi psychology jsou očitá svědectví v posledních letech jednou z nejčastěji výzkumně řešených otázek, na což následně reagují též příslušné zahraniční jurisdikce a konkrétní postupy vyšetřovatelů. Ostatně psychologické kořeny rekognice zákonitě determinují její vhodnou a efektivní procesní realizaci v trestním řízení. Současně se v textu detailněji zaměříme na složité **otázky možné sugestibility úkonu** i na metody, jimiž můžeme ovlivnění poznávajícího co nejvíce eliminovat. Poznávající je totiž ovlivněn už samotnou blízkou přítomností druhé osoby, což je v zásadě přirozený jev vyskytující se v každodenním životě, kdy ve společnosti druhých máme pod (pocitovaným) sociálním nátlakem tendenci měnit naše chování, více se kontrolovat či nějak záměrně působit, zpravidla naším prismatem co možná nejlépe.¹² Zatímco v běžných interakcích jsou takové změny chování povětšinou neškodné (snad někdy i žádoucí), jinak tomu bývá při rekognici, při níž popisovaný psychologický efekt může mít pro nevinného podezřelého katastrofální následky. Zejména pak, pokud poznávající pocítuje, že od něj vyšetřovatel očekává výběr některé z ukázaných osob, což zvyšuje stres a napětí poznávajícího a vyvolává v něm pocit povinnosti některou z osob zvolit. Právě tehdy může poznávající pouze ve snaze naplnit očekávání vyšetřovatele (tzv. ve snaze "nezklamati") označit některou z osob, přestože v ní dříve spatřenou osobu nepozná. V tom nejhorším případě poté nevinného podezřelého, proti němuž tím založí silný usvědčující důkaz.

¹² Pica, E.; Pozzulo, J. D.; Sheahan, Ch. L.: Dance Like No One's Watching: the Influence of Demand Characteristics When Examining Lineups via Computer or In-Person. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2019, 34 (1), str. 23.

I k takto specifickým a někdy ne zcela řešitelným otázkám se dostaneme v dalším textu, který je členěn (bez úvodu a závěru) do celkem **jedenácti obsahových kapitol** pojímajících rekognici z vícero perspektiv. *Kapitola první* přináší základní rámcovou (přehledovou) charakteristiku rekogničního úkonu, na níž navazuje podrobné historické vymezení rekognice z pohledu kriminalistiky i trestního práva od konce 19. století do dnešních dní. Pozornost je přitom zaměřena také na vývoj pojmového aparátu a postupné vyčleňování rekogniční procedury z ustanovení o výslechu. Počínaje *druhou kapitolou*, v níž je podána deskripce rekognice *de lege lata* zejména z hlediska jednotlivých fází úkonu a jejich průběhu, se práce zaměřuje výhradně na rekognici osob v trestním řízení. Nakolik je rozebíraná problematika široká a těžce uchopitelná demonstruje *kapitola třetí*, v níž se zabýváme klasifikací rekognice a jejími jednotlivými druhy. Řeč je například o rekognici podle fotografií (modelů) včetně sporných aspektů ji provázejících, o rekognici osob podle funkčně-dynamických znaků, ale také o zvláštní variantě provedení úkonu zabráňující kontaktu poznávaného s poznávajícím (rekognice skrytá). Svěbytnou podkapitolu představuje pojednání o rekognici mrtvoly, která se oproti jinak řešené rekognici živých osob vyznačuje mnoha specifiky. Rozsahem i obsahem nejvíce komplexní kapitolou je pak následující *kapitola čtvrtá*. V ní jsou detailně rozebrány nejen kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení rekognice, na nichž úkon s ohledem na jeho kriminalistický původ a pouhé rámcové vymezení v trestním řádu dominantně stojí, nýbrž také aspekty psychologické. Jsme přesvědčeni, že pouze bezprostředním provázáním psychologické podstaty rekognice s navazujícími kriminalistickými vodítky a postupy může být pojednání koherentní, když právě tyto problematiky se v mnohém prolínají, vzájemně na sebe navazují a doplňují se. Právě proto jsme se rozhodli k tomuto – ve srovnání s dalšími statěmi zřejmě netradičně zvolenému – řazení textu. Rekognice je křehkým a efektivním způsobem dokazování, jenž s sebou přináší dlouhou řadu sporných otázek. Část z nich byla vyřešena judikaturou (zejména Ústavního soudu ČR), část z nich zůstává dodnes autoritativně nevyřešena a rozdílně pojímána v každodenní policejní i soudní praxi. Právě sporným otázkám (kam příkladmo řadíme povinnost obviněného podrobit se rekognici, otázky neodkladnosti, neopakovatelnosti, otázky podobnosti figurantů či neúčelnosti rekognice) se detailně věnujeme v *páté a šesté kapitole* disertační práce. Úvodem je v páté kapitole navíc propedeuticky připomenuto, jak vlastně v kontinentální právní kultuře z hlediska závaznosti chápat řešení sporných otázek podávané prostřednictvím judikatury vyšších obecných soudů a Ústavního soudu ČR. *Sedmá kapitola* práce spojuje tři dílčí problematiky, a to dokumentaci rekognice, dále prověrku a hodnocení výsledků rekognice, a konečně též pro praxi vysoce důležité vymezení možných vad při realizaci rekognice a jejich procesních konsekvencí. *Osmá kapitola* provádí tradiční rozlišení rekognice od výslechu a současně od některých dalších zvláštních

způsobů dokazování (konfrontace, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě). Protože však těmto otázkám bývá věnován dostatečný prostor snad v každém pojednání o rekognici, aniž by taková vnitrostátní komparace z našeho pohledu vedla k významným podnětům přínosným pro budoucí zdokonalení právní úpravy či praxe, rozhodli jsme se osmou kapitolu pojmout pouze stručně. Za klíčovou naopak považujeme *kapitolu devátou*. V ní zvláště vyčleňujeme rozbor jednotlivých *typů* rekognice, tedy možností realizace znovupoznávacího úkonu z hlediska jeho celkové realizace. Záměrně přitom tuto problematiku nepodřazujeme pod kapitolu třetí, neboť pro její pevné zakotvení je nezbytné navázat na psychologické poznatky v práci předestřené a vyjít i z mnohých dalších skutečností a palčivých otázek uvedených napříč předchozím textem. Jednotlivými typy rekognice, které v kapitole deváté z pohledu trestního práva, kriminalistiky i psychologie rozebíráme, jsou nejen tradiční simultánní rekognice, ale i rekognice sekvenční, eliminační, *wildcard*, *grain size* rekognice nebo opakovaná rekognice s nucenou volbou. Po rozboru těchto typů souhrnně přinášíme výsledky velkého množství zahraničních psychologicko-právních výzkumů, které dlouhodobě usilují o nalezení co nejvhodnějšího způsobu provedení rekognice. Právě jim je přitom v České republice věnována pramalá, pohříchu až žádná pozornost. Na předložené výsledky následně navazujeme naše návrhy relevantní pro českou právní oblast. *Desátou kapitolu* tvoří mezinárodní komparace znovupoznávacích procedur zejména s Anglií a Walesem, tedy s oblastmi, které nejenže se staly evropskou kolébkou rekognice, ale zejména se na jejich území dnes aplikují velmi progresivní a inspirativní způsoby znovupoznávání prostřednictvím speciálních softwarových programů a videosekvencí. Přeshraniční komparaci provádíme i se Slovenskem, Itálií nebo se Spojenými státy americkými. V rámci státu posledně uvedeného zmíníme nejen alarmující zjištění projektů usilujících o zproštění osob, jež byly v minulosti zřejmě nespravedlivě odsouzeny, ale i stěžejní rozlišení administrování rekognice v režimu tzv. *blind* a *non-blind*. K této problematice se vracíme i v poslední obsahové *kapitole jedenácté* nesoucí příznačné označení *Quo vadis, rekognice?* V ní se v první části zabýváme následujícími třemi klíčovými otázkami: 1) zda je skutečně na místě i nadále preferovat rekognici *in natura* před rekognicí fotografickou, 2) zda je rekognice prázdná vhodnou pojistkou proti chybovosti očitých svědectví, a 3) zda je žádoucí s odkazem na zahraniční zkušenosti přistoupit k realizaci rekognice v režimu tzv. *double-blind*. I na základě zodpovězení těchto otázek pak ve druhé části jedenácté kapitoly přistupujeme k bodovému shrnutí bezmála třiceti návrhů *de lege ferenda*, které byly (povětšinou) předestřeny v dosavadních částech práce. Takové shrnutí lze fakticky považovat za předsunutý přehledový závěr disertace, který je nicméně vhodné uvést právě zde, aby následně bylo přikročeno ke kritickému zhodnocení plánované právní úpravy rekognice podle návrhu nového trestního řádu. V samém *závěru* práce pak doplňujeme

také možnou vizi, jak by měl být rekogniční úkon v dnešní digitální době koncipován, přestože jsme si vědomi, že se v mnoha ohledech jedná o pomyslný běh na dlouhou trať.

V textu předkládáme četné vlastní názory i s vědomím, že tyto nemusí být, a jistě v některých případech ani nebudou, jednotně přijímány. Ostatně sami přiznáváme, že na vybrané dále řešené palčivé problematiky není náš pohled pro mnohost aspektů a hodnotících kritérií jednoznačný, nicméně i tehdy se v textu přikláníme k některému z možných závěrů s náležitým zdůvodněním a současně s uvedením možných alternativních pohledů, čímž bychom velice rádi zejména podnítili následnou odbornou diskusi.

1. Základní vymezení a historický vývoj rekognice

1.1. Základní charakteristika rekognice

Rekognicí (z latinského označení *recognitio* či *recognoscere*, což lze přeložit jako *rozpoznání, uznání, ověření* či *stvrzení*)¹³ v obecné rovině rozumíme činnost člověka (*subjektu, poznávajícího*) směřující k identifikaci osoby či věci (*souhrnně objektu, poznávaného*). Kvintesencí rekognice je přitom psychický proces **znovupozná(vá)ní** probíhající na základě srovnání dříve *vlastními smysly* vnímané osoby či věci zpětně vybavené z paměťové stopy ve formě představy s osobami či věcmi aktuálně vnímanými.¹⁴ Paměťové stopy umožňující rekognici až na výjimky vznikají na podkladě smyslového vnímání zrakového či sluchového, nicméně vyloučeno z povahy věci není ani znovupoznávání čichové, hmatové, teoreticky též chuťové. Nejsou-li v paměti poznávajícího zachovány myšlenkové obrazy dříve vnímaného objektu s jeho specifickými identifikačními znaky, nemůže být rekognice z hlediska dosažení ztotožnění úspěšná. Rekognice se zásadně uskutečňuje ve dvou fázích sestávajících jednak z *předchozího výsledku* subjektu, a dále pak ze samotného *znovupoznávání*, v jehož rámci je poznávajícímu ukázán poznávaný objekt. Při výskytu rozporů mezi první a druhou fází obligatorně přistupuje fáze třetí, a to *následný výslech* subjektu.

S praktickým využitím rekognice se lze setkat zejména v oblasti kriminalistiky a trestního práva, kde možnost individuální identifikace objektu na základě dřívějšího vnímání sehrává často nezastupitelnou roli při vyšetřování trestné činnosti a zjišťování objektivní (materiální) pravdy.¹⁵ Nejčastěji přitom bývá prostřednictvím očitého svědectví prověřováno, zda podezřelý či obviněný zařazený do tzv. *baterie* ukázaných osob je (resp. může být) skutečným pachatelem. Univerzálně platnou a všeobecně přijímanou definici rekognice bychom však pro přesah rekognice do více oborů a odvětví hledali marně. Existují nicméně dvě relativně koherentní skupiny definic – kriminalistické a trestněprávní. Kriminalistika rekognici vymezuje jako **samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti spočívající v identifikování (ztotožňování) konkrétní dříve vlastními smysly vnímané osoby nebo věci znovupoznáním poznávající osobou**.¹⁶ Toto znovupoznání je podpořeno asociací identifikačních vlastností předváděných objektů.¹⁷ Přestože

¹³ Srov. Otto, J. a kol.: *Ottův slovník naučný*. 21. díl. Praha: J. Otto, 1904, str. 457. Srov. Linhart, J.: *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2005, str. 318.

¹⁴ Srov. náleze Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.). Dále srov. Musil, J.; Konrád, Z.; Suchánek, J.: *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 345; Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika*. 2004, č. 4, str. 282–291.

¹⁵ V úvahu nicméně připadá též využití rekognice jakožto důkazního prostředku v civilním řízení. Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 755/15 (5/2016 USu.).

¹⁶ Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 2004, str. 286.

¹⁷ Viz Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Kriminalistika. Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2015, str. 88–89; a usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 755/15 (5/2016 USu.).

i kriminalistické definice v závislosti na konkrétních autorech drobně varíují, jejich jádrem zůstává pojetí rekognice jakožto *samostatné metody kriminalistické praxe* záležející ve znovupoznání.

Protivínský k rekognici v roce 1971 uvedl, že se jedná o „*samostatný procesní úkon, spočívající ve znovupoznání poznávající osobou nějakého objektu vztahujícího se k vyšetřované věci.*“¹⁸ Zdůraznil tak, že rekognice nemá být – a podle něj fakticky nikdy ani nebyla – součástí výslechu nebo jiného úkonu. Trestní řád však po dlouhá léta rekognici právě za zvláštní formu výslechu považoval, kdy změnu přinesla až tzv. *velká novela* trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., jež s účinností od 1. 1. 2002 zakotvila rekognici do vlastního procesního ustanovení § 104b tr. řádu. V reakci na to se začínají objevovat i definice právní, které rekognici nejčastěji vymezují jako **zvláštní procesní úkon a samostatný důkazní prostředek spočívající ve znovupoznání osob či věci s cílem důkazně relevantního určení jejich totožnosti v trestním řízení.**¹⁹ Již pouze sporadicky se v právní oblasti setkáváme s pojetím rekognice jako specifické formy výslechu podezřelého, obviněného nebo svědka.²⁰ Rekognice je tak dnes nejen tradiční metodou kriminalistické praxe, ale i samostatným procesním úkonem trestního řízení.

Rekognice se koná, *je-li pro trestní řízení důležitá, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost.*²¹ Zákonem vyjádřeným hlavním **cílem a účelem** úkonu je tak *pozitivní individuální identifikace* osoby či věci jakožto nezaměnitelné individuality napomáhající náležitému objasnění trestných činů a spravedlivému potrestání jejich pachatelů. Neméně významná je však také *identifikace negativní*, kdy poznávající totožnost objektu popře. To konstatoval i Ústavní soud, který uvedl: „*Vzhledem ke skutečnosti, že rekognice je prostředkem prověrky věrohodnosti přímého svědectví, plní rovněž účel vyloučení nevinných osob z podezření, a tudíž účel ochrany individuálních práv před neodůvodněným stíháním a odsouzením.*“²² **Zájem na získání usvědčujícího důkazu proti prověřované či stíhané osobě tak nelze nadřadit nad zájem, aby tato osoba byla vyloučena z podezření, je-li fakticky nevinná, tedy nekryje-li se vztah trestněprávní se vztahem trestněprocesním.**

Výhodou této definice je výslovné zdůraznění psychologických aspektů rekognice. Dále srov. např. Svoboda, I. a kol.: *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016, str. 340; Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Kriminalistika II. Kriminalistickotaktické metody odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti*. Praha: Vysoká škola SNB (Federální MV), 1984, str. 105. Neztotožňujeme se však s definicí předloženou v díle Straus, J. a kol.: *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2005, str. 150 a násl., kde se hovoří o „*opětovném znovupoznávání*“, což považujeme za terminologický nedostatek, který by mohl vést k přesvědčení o standardní opakovatelnosti rekognice.

¹⁸ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1971, str. 40. Postupně se však k němu ještě před legislativními změnami přidávají i další autoři plédující za zakotvení rekognice do procedurálních trestních předpisů. Srov. Tiplica, M. a kol.: *Kriminalistická taktika*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1997, str. 89; nebo Musil, J.; Konrád, Z.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 321.

¹⁹ Srov. Jelínek, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 426. Srov. Císařová, D.; Fenyk, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 365.

²⁰ To uvádí např. Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 634.

²¹ § 104b odst. 1 tr. řádu.

²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (37/2002 USn.).

Předesíláme, že rekognice neslouží pouze k vytěžení důkazů nových, nýbrž také k prověření důkazů již získaných jinými důkazními prostředky (např. výpověďmi, ohledáním, znaleckým zkoumáním či některými z dalších zvláštních způsobů dokazování) a k potvrzení či vyvrácení existujících hypotéz. Svou nezastupitelnou roli sehrává i pro vytýčení či ověření kriminalistických operativně pátracích a vyšetřovacích verzí.²³ Pokud by byla rekognice na základě individuálního zhodnocení všech okolností případu neúčelná či nadbytečná, orgán činný v trestním řízení k realizaci nepřistoupí.²⁴

Zatímco u rekognice věcí bývá někdy cílem úkonu i druhová (rodová, skupinová) identifikace objektu (např. potvrzení, že se jednalo o vozidlo určitého výrobce), cílem rekognice osob je zásadně individuální ztotožnění osoby nebo popření její totožnosti s osobou dříve vnímanou. Může nicméně nastat situace, že i výsledky rekognice osob přinesou potvrzení druhové identifikace (např. poznávající sdělí, že dříve vnímanou osobou byla skutečně osoba mongoloidní rasy) nebo potvrzení určitého druhového znaku (např. tvaru nosu).²⁵ I závěr poznávajícího co do druhových znaků má z pohledu trestního řízení důkazní význam, byť zásadně nižší. Mezi cílem a výsledkem úkonu je tak zapotřebí rozlišovat, neboť kýžený cíl není vždy dosaženým výsledkem podpořen.²⁶

Charakteristickým a zákonem předvídaným rysem rekognice je **poznávání určitého objektu mezi více objekty, které se výrazně neodlišují co do znaků, podle nichž je identifikace prováděna**. V praxi je proto nejčastěji poznávaný obviněný stavěn mezi alespoň tři výrazně se neodlišující figuranty, aby poznávající osoba nebyla postavena před mnohdy nahodilou volbu jen jedné ze dvou variant s výrokem: *poznávám – nepoznávám*, pokud by jí byla poznávaná osoba ukázána samotná.²⁷ Smyslem rekognice je tak srovnávání více ukázaných či jinak demonstrovovaných osob či věcí, aby se stala identifikace spolehlivější, věrohodnější a objektivnější.

Rekognice je dominantně **úkonem přípravného řízení** administrovaným ze strany policejního orgánu (výjimečně ze strany dozorujícího státního zástupce) a jako taková se fakticky stává anticipovanou částí hlavního líčení.²⁸ Její provedení až v soudním řízení ze strany soudu

²³ Srov. Pješčak, J. a kol.: *Základy kriminalistiky*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1976, str. 234.

²⁴ Viz Půry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1540.

²⁵ Za druhovou identifikaci považujeme například situaci z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (*Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245), kde je uvedeno: „Navíc svědkyně V. F. i H. S. v tomto počátečním stadiu pátrání po možných pachatelích předmětného podvodného vylákání zboží shodně uvedly, že žena na fotografii (D. B.) je svým typem obličeje pachatelce podobná, nikoli však, že by to byla ona, protože pachatelka byla o něco starší a měla delší vlasy. Z toho tedy vyplývá, že neoznačily D. B. za pachatelku, nýbrž za ženu pachatelce podobnou, což při srovnání uvedených fotografií nelze zásadně zpochybňovat. Naopak by to spíše mohlo svědčit o věrohodnosti jak později provedených rekognic ze dne 11. 1. 1995, tak i jejich svědeckých výpovědí.“ Onu shodu ohledně typu obličeje považujeme za situaci, kdy sice nebylo dosaženo individuální identifikace, ale byla potvrzena skupinová identifikace pro určitý znak.

²⁶ Názory však nejsou jednotné. Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 42.

²⁷ Půry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1541.

²⁸ Srov. § 12, § 157, § 174 tr. řádu; dále srov. Musil, J.: Místo přípravného řízení v celkové struktuře trestního řízení. In: Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha. Leges, 2016, str. 205–220.

představuje výjimečný postup, k němuž se přistoupí pouze tehdy, pokud potřeba uskutečnění vyvstane teprve v hlavním líčení na základě provedeného dokazování. Za této situace předseda senátu zpravidla požádá podle § 183 odst. 1 tr. řádu o provedení rekognice policejní orgán, který úkon realizuje ve výslechové místnosti k těmto účelům vybavené (zejména pak u dále rozebírané rekognice skryté). U rekognice na základě fotografií může předseda senátu požádat policejní orgán o sestavení vhodného fotoalba pro provedení rekognice, kterou následně sám provede přímo v jednacích místnostech v průběhu stání.²⁹ Nevyvstane-li potřeba uskutečnění rekognice až v hlavním líčení v návaznosti na provedené dokazování, může být odložena rekognice do soudní fáze také důvodem pro vrácení věci státnímu zástupci k došetření, jestliže ostatní důkazy dostatečně neodůvodňují postavení obviněného před soud.³⁰ Z povahy věci je rekognice úkonem **zásadně neopakovatelným** a často též neodkladným, protože ji lze důkazně relevantně uskutečnit ještě před zahájením trestního stíhání ve fázi prověřování.

Podle povahy objektů je činěna základní klasifikace rekognice na rekognici osob, věcí a zvířat. Počínaje příští kapitolou zaměříme pozornost výhradně na rekognici osob v trestním řízení, která je z hlediska trestněprocesního, kriminalisticko-taktického i psychologického náročnější a pro praxi zásadně významnější.³¹ Nebude-li uvedeno jinak nebo nevyplyne-li jinak z povahy věci, pojednáváme o v praxi výrazně převažující **rekognici živých osob v přípravném řízení trestním administrované ze strany policejního orgánu**. Policejní orgán si na některých místech dovolujeme v souladu s kriminalistickou terminologií označovat úžeji jako **vyšetřovatele**, neboť právě vyšetřovatelé zařazení na útvar SKPV tvoří základní prvek útvarů Policie ČR jakožto nejčastěji v trestním řízení činných policejních orgánů při vyšetřování trestné činnosti.

1.2. Historie rekognice pohledem kriminalistiky a trestního práva

Kořeny (zнову)poznávání osob v neformalizované podobě sahají hluboko do historie, aniž by bylo možno vymezit přesný okamžik jejich vzniku. Snad bychom dokonce mohli říci, že jsou tak staré, jako je staré lidstvo samo. Vždyť už od pradávna lidé nutně potřebovali rozpoznat členy své domácnosti, zapamatovat si jejich tváře, rysy, ale i dynamické projevy jakými jsou styl chůze či gestikulace. A právě na podkladě těchto bazálních a do značné míry automatizovaných schopností

²⁹ Tento postup si lze s ohledem na dále uváděné podmínky provedení rekognice (přednost rekognice *in natura* či zákaz, aby poznávající spatřil poznávaného před úkonem v průběhu řízení) představit zejména v řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. řádu.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 20/2003 (*T 601*). I v těchto situacích je však někdy v praxi postupováno podle § 183 odst. 1 tr. řádu, aby nedocházelo k nadbytečnému časovému protahování trestního řízení.

³¹ Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika*. 2005, č. 2, str. 120.

každého jedince docházelo k postupnému rozvoji a formalizování znovupoznávacích procedur i pro účely sporů, práva, a později také přímo pro účely dokazování v soudním řízení trestním.

Z pohledu českých zemí se přenesme až do druhé poloviny 19. století, kdy na území tehdejšího Rakouska-Uherska byly položeny základy moderní kriminalistické vědy i trestní procesualistiky. Prvním a pokrokovým trestním předpisem, v němž nalézáme kořeny rekognice jako formalizovaného procesního úkonu, je **říšský (rakouský) trestní řád z roku 1873**³² platný v pozdějším Československu až do roku 1950. Ten obsahoval procesní postupy dnešní rekognici značně podobné, byť zatím za rekognici výslovně neoznačené. Právní vědou (nikoliv však zákonem) bývaly předmětné identifikační úkony označovány jako *agnoskace* či *agnoskování*, přičemž jádrem jejich zákonné úpravy se stal § 168 říšského trestního řádu řazený do kapitoly XIII. „*O slyšení svědků*“, jenž uváděl: „*Nastane-li potřeba, aby svědek seznal osoby neb věci, bud'ťež mu příhodným způsobem představeny nebo předloženy; prvé však bud' svědek vybídnut, aby je zevrubně popsal a rozeznací známky jich pojmenoval.*“³³ Zákonodárce považoval znovupoznávání za specifický druh výslechu,³⁴ u něhož obligatorně stanovil první rekogniční fázi spočívající v obstarání výpovědi poznávajícího k charakteristickým znakům dříve vnímané osoby či věci. První fáze měla, obdobně jako je tomu dnes, zamezit nahodilému označení poznávaného objektu ve fázi druhé, a zvýšit tak důkazní sílu z úkonu získaných poznatků. Za zásadní nedostatek dřívější právní úpravy považujeme absenci explicitního požadavku na pluralitu předváděných objektů, případně též z historických pramenů plynoucí a již tehdy kritizované nejednotné praktické provádění znovupoznávání zvyšující riziko usvědčení nevinných osob.³⁵ Doplňme, že v § 375 upravoval říšský trestní řád zvláštní identifikační úkon, při němž měla osoba svolávající se za oprávněného vlastníka věci tuto soudem zajištěnou věc u obviněného identifikovat.³⁶

³² Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

³³ Kompletní znění viz např. *Zákon ze dne 23.5.1873, jímž se uvádí trestní řád*. [online] *Epravo.cz*. [zobrazeno 2021-03-09; 16:23] Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

³⁴ Tento závěr uvádí např. Z. Konrád s odkazem na texty kriminalisty J. Šejnohy. Srov. Konrád, Z.: *K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení*. [online] Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, str. 5. [zobrazeno 2021-03-09; 18:00] Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/soubor/3-2008-2008-03-konrad-pdf.aspx>>.

³⁵ Srov. Košťák, R. a kol.: *Učebnice pátrací taktiky*. Praha: Nakladatel a vydavatel R. Košťák, 1935, 245 str.; a Čelanský, V.: *Výšetřovací metody bezpečnostní služby*. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1932, str. 244 a násl. Posledně zmíněné dílo vzniklo v souvislosti s vyšetřováním brutální vraždy M. Vörösmartyové, k níž došlo dne 16. 7. 1926 ze zjištěného motivu. Tehdy tři intelektuálové po předchozím plánu uskrtili oběť na výletě ve Vysokých Tatrách, její tělo zahrabali do břehu a odcestovali z peněz oběti do Paříže, odkud zasílali jejím jménem pohlednice rodině. Po čase se vrátili na místo činu v obavě, že voda vyplaví rozkládající se tělo. Rozkládající se torzo těla roztrhali na kusy, rozdupali a naházeli do řeky. Pachatelé byli odsouzeni v roce 1928, kdy k jejich usvědčení významně přispěla svědecká znovupoznávací procedura. Hlavní z pachatelů, který se k vraždě nikdy nedoznal, byl už v roce 1937 po revizi původně doživotního trestu podmíněčně propuštěn. Následně si změnil jméno a působil v zahraničí jako psychiatr a soudní znalec, poslední léta života strávil v Praze. V reakci na tento medializovaný případ vznikla i rozporuplně přijímaná monografie V. Čelanského, v níž mimo jiné podporuje použití psychického nátlaku, hypnózy a narkoanalýzy ve vyšetřovací praxi.

³⁶ Jednalo se o jeden ze zvláštních úkonů spadajících pod kapitolu XXI. („*O nálezech a opatřeních soudu trestního v příčině pohledávání z práva soukromého*“), u něhož zákon stanovil: „*Nalezne-li se u obviněného věc nějaká, jakož ze všeho se podobá, cizí, a nemůže-li neb nechce-li obviněný pověditi, či jest, a nepřihlásí-li se pak nikdo v přiměřené lhůtě, že jest jeho,*

V návaznosti na shora uvedený termín agnoskace je žádoucí se zaměřit i na **vývoj pojmového aparátu u identifikačních procedur**. Výklad dnes již archaického a zřídka užívaného termínu agnoskace nám v trestněprávní konotaci podává Ottův slovník naučný, podle nějž „*agnoskování v řízení trestním jest prostředek řádem trestním za tím účelem předepsaný, aby byla zjištěna totožnost osob neb věci, což se děje tím, že se osoba představí aneb věc předloží těm, kdož ji znají a z vlastního názoru o ní výpověď dát mohou.*“³⁷ Pojmu agnoskace však bylo za Rakouska-Uherska a následného Československa terminologicky užíváno nejen pro identifikaci osob, zvířat a věcí, ale *largo sensu* také například pro úkony znaleckého zjišťování totožnosti pisatele sporných materiálů, zjišťování majitele věcí nalezených při prohlídkách a věcí použitých ke spáchání trestného činu nebo pro úkony odpovídající dnešní konfrontaci a vyšetřovacímu pokusu.³⁸ Na našem území patrně vůbec první právními prameny zachycenou zmínku přímo o *rekognici* lze dohledat ve staletími prověřeném díle procesualisty Františka Storcha s názvem *Řízení trestní rakouské*, tedy v dvousvazkovém díle, jež je dodnes pilířem moderních výkladů trestního procesu.³⁹ Storch v něm uvádí: „*Třeba-li zjistiti totožnost osoby nebo věci, o které svědek vypovídá, děje se to tím způsobem, že se mu ta osoba představí nebo věc předloží, aby se prohlásil, zdali ji uznává za tu, ku které výpověď jeho se vztahuje (t. z. uznání neboli rekognice, Anerkennung). Prve však svědek má býti vybidnut, aby osobu nebo věc zevrubně popsal a označil rozeznávací jich znaky (§ 168., odst. 1.).*“⁴⁰ Bližší výklad k rekognici, kterou váže zejména ke znovupoznávání věci, poté F. Storch poskytuje v části týkající se výsledku obviněného, kde na rozdíl od zákonodárce rozlišuje mezi rekognicí a konfrontací.⁴¹ Na Storcha navazují v první polovině minulého století další dva velikáni české trestněprávní nauky s význačnými díly z trestní procesualistiky – Josef Prušák s dílem *Československé řízení trestní platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (1921)*⁴² a August Miříčka s dílem *Trestní právo procesní (1932)*.⁴³ Konrád

má ji soudce vyšetřující tak popsati, aby ji vlastník mohl poznati, aby se však některé podstatné známky rozeznávací zatajily a tím se vlastníkovi zůstavilo, by je na důkaz svého práva pojmenoval.“

³⁷ Otto, J. a kol.: *Ottův slovník naučný. I. díl.* Praha: J. Otto, 1888, str. 453. Ve druhé části citovaného ustanovení posléze bylo pojednáno o postavení svědků „*sobě v oči*“, což odpovídá dnešní konfrontaci.

³⁸ Blíže viz Konrád, Z.: *Op. cit.*, str. 4.

³⁹ Storch, F.: *Řízení trestní rakouské. I. díl.* Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, 425 str.; a Storch, F.: *Řízení trestní rakouské. II. díl.* Praha: Nákladem Právníkové jednoty v Praze, 1896, 691 str. Případně lze vyjít ze soudobé vícesvazkové reedice tohoto klasického právního díla: Storch, F.: *Řízení trestní rakouské.* Praha: Wolters Kluwer, 2011, 1144 str.

⁴⁰ Storch, F.: *Řízení trestní rakouské. II. díl. Op. cit.*, str. 210 (§ 155, řízení trestní v první instanci).

⁴¹ „*Podobně jako při výslechu svědeckém může i při výslechu obviněného místa míti rekognice a konfrontace. Rekognice má tu místa hlavně při věcech, jež vztahují se k činu trestnému, nebo jsou příhodny k usvědčení obviněného, jako na př. nástroje, jimiž čin trestný byl spáchán, věci z činu trestného pocházející nebo na místě činu nalezené atd. Věci ty mají obviněnému, když je byl dříve popsal, k uznání býti předloženy, a není-li možno mu je předložiti, má k nim býti doveden (§ 201).*“ Dto, str. 217.

⁴² Prušák, J.: *Československé řízení trestní platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Praha: Všehrd, 1921, 219 str. Z dalších slavných děl téhož autora uveďme alespoň: Prušák, J.: *Studie o účastenství.* Praha: Bursík & Kohout, 1909, 176 str.; a Prušák, J.: *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný.* Praha: Všehrd, 1912, 249 str.

⁴³ Miříčka, A.: *Trestní právo procesní.* Praha: Všehrd, 1932, 289 str. Tímto dílem navázal na svá díla předchozí týkající se trestního řízení, zejména na *Rakouské řízení trestní* z roku 1913. Z dalších děl autora uveďme alespoň: Miříčka, A.:

upozorňuje, že zatímco posledně zmínění autoři označují znovupoznávání osob v trestním řízení agnoskací či rekognicí (a vhodně odlišují rekognici od konfrontace), kriminalistická praxe začala identifikační procedury označovat souhrnně jako *konfrontace*.⁴⁴ Kriminalisty k této nepřesné, resp. z dnešního pohledu právně chybné, terminologii patrně vedlo spojení znovupoznávání osob a věci spolu s konfrontací do jediného zákonného ustanovení. Současně mohla být důvodem v té době běžná praxe provádění identifikace s jediným objektem, který byl poznávajícímu předveden tváří v tvář, a tedy s nímž byl v obecném (nikoliv právním) slova smyslu konfrontován.⁴⁵ I přes uvedené je nicméně třeba vyzdvihnout kriminalistickou praxi začátku 20. století, která postupně předložila vůbec první taktická doporučení k vhodnému provádění rekognice ze strany policejních orgánů.

Rekodifikace trestního procesu **zákonem č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním**, účinná od 1. 8. 1950, nepřinesla z pohledu zákonného vymezení identifikačních úkonů větší změny. Tyto úkony, nadále dvoufázově konané a za rekognici výslovně neoznačené, byly po vzoru rakouského trestního řádu stručně upraveny v ustanoveních o výsledcích svědka či obviněného. Zákon ve svém § 113 odst. 2 u svědeckého znovupoznávání stanovil: „*Má-li se výsledkem zjistit totožnost nějaké osoby nebo věci, vyzve prokurátor svědka, aby ji popsal; teprve pak mu má být osoba nebo věc ukázána.*“ Analogicky tomu bylo podle § 94 odst. 2 i u identifikace obviněným. Za přínos považujeme odlišení institutu (dnešní) rekognice a konfrontace do rozdílných ustanovení zákona v části věnované výsledku obviněného.⁴⁶ Značný deficit naopak spatřujeme v zákonem dokonce výslovně aprobované realizaci identifikace na jediném objektu určeném ke znovupoznání, na jejímž základě býval před svědka předveden pouze obviněný, který měl povinnost strpět úkony nutné ke zjištění jeho totožnosti.⁴⁷ Kriminalistika považovala rekognici po vzoru zákona i nadále za formu výsledku a věnovala se jí jen okrajově, přestože konfrontaci už vyčleňovala zvlášť.⁴⁸

Výraznější legislativní změny přinesl **zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním**, který jako historicky vůbec první zakotvil pluralitu objektů představovaných v rámci identifikace poznávajícímu. Právní úpravu rekognice, stále považovanou výhradně za druh výsledku a jako

Rakouské trestní právo hmotné. Část všeobecná. Praha: Všehrd, 1911, 255 str.; Miříčka, A.: *Rakouské trestní právo hmotné. Část zvláštní.* Praha: Všehrd, 1912, 288 str.; či Miříčka, A.: *O formách trestné viny a úpravě zákonné.* Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, 171 str.

⁴⁴ Srov. v textu uvedená a výše citovaná díla J. Prušáka (str. 107) a A. Miříčky (str. 145) s díly Šejnoha, J.; Fanta, O.; Moravec, L.: *Systém kriminalistického vzdělání.* Praha: Nakladatel Fr. Kodým, 1936, str. 555; Čelanský, V.: *Op. cit.*, str. 246; a Košťák, R.: *Op. cit.*, str. 245. Převzato z Konrád, Z.: *Op. cit.*, str. 5–6. S označováním identifikačního úkonu jako konfrontace se lze setkat i v učebnicové literatuře druhé poloviny 20. století, srov. Němec, B.: *Základy kriminalistiky.* Praha: Ministerstvo vnitra – hlavní správa Veřejné bezpečnosti, 1954, str. 319.

⁴⁵ Pojem konfrontace (z lat. *frons* neboli čelo) v obecném významu znamená nejen střetnutí, ale též postavení tváří v tvář.

⁴⁶ Konfrontace byla samostatně upravena v § 95 zákona č. 87/1950 Sb. Jinak tomu bylo u výsledku svědků, kde v případě potřeby jejich stavení tváří v tvář byla tato možnost dána § 113 odst. 4 zákona č. 87/1950 Sb., tj. v témže ustanovení, kde byla obsažena rekognice (ačkoliv v jiném odstavci).

⁴⁷ Tato skutečnost jednoznačně vyplývá z gramatického i logického výkladu § 94 odst. 2, resp. § 113 odst. 2 zákona č. 87/1950 Sb. K povinnosti strpět provedení identifikačních úkonů blíže viz § 94 odst. 4 zákona č. 87/1950 Sb.

⁴⁸ Srov. např. Němec, B.: *Op. cit.*, 335 str.

rekognice výslovně neoznačenou, obsahoval zákon ve svém ustanovení § 102 odst. 3 (výslech obviněného), resp. v ustanovení § 110 odst. 3 (výslech svědka), kde stanovil: „*Má-li se výslechem zjistit totožnost nějaké osoby nebo věci, vyzve vyslychající obviněného [resp. svědka – pozn. autora], aby ji popsali; teprve pak mu má být osoba nebo věc ukázána, a to zpravidla mezi několika osobami nebo několika věcmi téhož druhu.*“ Ačkoliv zákon hovoří neurčitě o *několika* srovnatelných objektech, a to navíc jen *zpravidla*, považujeme přesto tento legislativní posun za důležitý krok k zajištění práv osoby, proti níž se vede trestní řízení. Z období přelomu 50. a 60. let 20. století je třeba dále zdůraznit přínos kriminalisty M. Opravila, který ve svém článku podrobně a na praktických případech rozebírá problematiku znovupoznávání osob a věcí.⁴⁹ Opravil rozlišuje *přímé poznání osoby podle předložené fotografie* (tj. dnešní fotografickou rekognici), *přímé poznání osoby v bezprostředním a osobním styku* (ačkoliv užívá pojem konfrontace, jedná se z povahy věci o dnešní rekognici *in natura*) a *utajené poznání osoby v operativní práci* (tj. externí či terénní identifikaci, které lze i dnes využít pouze v rámci operativní činnosti).

V roce 1961 byl přijat a dne 1. 1. 1962 vstoupil v účinnost nový **trestní řád, tj. zákon č. 141/1961 Sb.**, který je základním pramenem trestního procesu dodnes. Za téměř 60 let své existence byl nesčetněkrát novelizován, což se promítlo i do zákonné úpravy rekogničního úkonu. Prvotní vymezení rekognice se obsahově nelišilo od předchozí právní úpravy, když v ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu spadajícím pod *Výslech obviněného (§§ 91–96)* bylo stanoveno: „*Má-li se výslechem zjistit totožnost nějaké osoby nebo věci, vyzve se obviněný, aby ji popsali; teprve pak mu má být osoba nebo věc ukázána, a to zpravidla mezi několika osobami nebo několika věcmi téhož druhu.*“ Úkon byl nicméně nově výslovně označen za *rekognici*, a to v nadpisu citovaného ustanovení, kterého se podle § 103 tr. řádu přiměřeně užilo i na výslech svědka. Lakonická právní úprava vydržela v trestním řádu až do konce roku 2001. Mezitím se však rekognice dostává do popředí odborného zájmu (zejména) kriminalistů, kteří jí věnují desítky kapitol, článků či polemik. A právě doktrinální výklad spolu s judikaturou⁵⁰ a s instrukcemi státních zastupitelství (prokuratur) před velkou novelou trestního řádu významně doplňovaly nedostatečné zákonné vymezení. Zaměřme se proto nyní také na **historii rekognice pohledem kriminalistiky**.

První ucelená díla shrnující dosavadní poznatky kriminalistické vědy, identifikační procedury nevyjímaje, vznikají po roce 1950. Otcem moderní české kriminalistiky a současně zakladatelem Kriminalistického ústavu v Praze se stal Bohuslav Němec, který na přelomu 50. a 60. let minulého století vydal *Základy kriminalistiky (1954)*⁵¹ a pětisvazkové dílo *Učebnice kriminalistiky*

⁴⁹ Opravil, M.: Praktické využití poznávacích svědků. In: *Kriminalistický sborník*. 1960, č. 3, str. 106–119.

⁵⁰ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/1989 (*R 54/1990 tr.*), který stanovil zákaz ukázání ztotožňované osoby (či věci) poznávajícímu před provedením rekogničního úkonu.

⁵¹ Němec, B.: *Op. cit.*, 335 str.

(1959-1965).⁵² Dalším z knižních děl tohoto období je pro účely československé kriminalistické praxe přeložená a redakčně ze strany A. Dolenského, J. Kotláře, B. Němce a J. Pješčaka doplněná učebnice nesoucí příznačný název *Kriminalistika (1966)*,⁵³ která byla původně zpracována na Právnické fakultě Moskevské státní univerzity.⁵⁴ Učebnice obsahuje v hlavě XVI. pojednání věnující se rekognici nejen z hlediska základního vymezení, ale i prismatem procesně-taktického provedení či dokumentace. Vytkli bychom před závorku konstatování autorů, jež se stane ryze aktuálním v nejedné části naší práce: „*Následek rekognice provedené v přísném souladu se zákonem může být důkazem, jehož význam lze sotva přecenit. [...] Zvláště pečlivého kritického hodnocení je třeba při rekognici, prováděné za dlouhou dobu po spáchání trestného činu.*“⁵⁵ Z poloviny šedesátých pochází i díla věnovaná výslechu a pod něj řazenému znovupoznávání z hlediska psychologického, z nichž zmiňme především třídílnou sérii článku J. Poláčka a J. Soukupa *Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků (1964)*⁵⁶ nebo dvě monografie pracující v textu prvně s termínem *kriminalistická rekognice*, které byly vydány autorským kolektivem J. Matíášek, B. Bárta a J. Soukup pod názvy *Výslech a psychologie (1966)*⁵⁷ a *Psychologie a výslechová praxe (1968)*.⁵⁸ Velice kvalitní kriminalistický pramen poznání představuje také ryze české dílo ***Kriminalistika – Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky (1968)***⁵⁹ zpracované autorským kolektivem nově etablovaného Ústavu kriminalistiky Právnické fakulty University Karlovy v Praze, který doplnil existující lektorát kriminalistiky a Kriminalistický ústav Veřejné bezpečnosti v Praze.⁶⁰ Na více než 40 stranách

⁵² Autorovi se podařilo obstarat pouze svazek Němec, B.: *Učebnice kriminalistiky. Díl I-3*. Praha: Kriminalistický ústav Praha, 1963, 615 str.

⁵³ Kolektiv katedry kriminalistiky právnické fakulty Moskevské státní univerzity pod vedením A. N. Vasiljeva: *Kriminalistika*. Přeloženo a redakčně upraveno pod vedením Jána Pješčaka. Praha: Naše vojsko, 1966, 437 str. Kapitola věnovaná rekognici (str. 296–305, hlava XVI.) v originále sepsána Z. G. Samošinovou, přeložena V. Kvasničkou.

⁵⁴ Zde je třeba říci, že tehdejší kriminalistická literatura byla výrazně ovlivněna socialistickým zřízením a příklonem k sovětské nauce. Inspirace sovětskými prameny byla z politicko-historických důvodů nevyhnutelná. Pro účely práce usilujeme o komplexní zpracování pramenů a nejvýznamnějších kriminalistů doby, kam nepochybně náleží i kontroverzně nahlížený J. Pješčak. Srov. Tauchen, J.: Ján Pješčak – portrét zakladatele československé kriminalistiky, slovenského politika nebo zločince 50. let? In: *Historia et Theoria Iuris, Bratislava*. 2019, r. 11, doplněk, str. 213–224.

⁵⁵ *Idem*, str. 296–297.

⁵⁶ Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. I. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 3, str. 183 a násl.; Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. II. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 4, str. nedohledána; Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. III. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 5, str. 297 a násl. Převzato z: Matoušková, I.: *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2013, str. 190; obdobně srov. Konrád, Z.: *Op. cit.*, str. 9–12.

⁵⁷ Matíášek, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Výslech a psychologie*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1966, 214 str.

⁵⁸ Matíášek, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Psychologie a výslechová praxe*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1968, 250 str.

⁵⁹ Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968, 480 str. Rekognice obsažena v hlavě IX. sepsané M. Protivinským (str. 329–370).

⁶⁰ Otevřením tohoto nového pracoviště bylo dokončeno budování pevné akademicko-výzkumné, institucionální a expertizní základny teoretické kriminalistické vědy po druhé světové válce. Ústav byl založen na základě rozhodnutí kolegia děkana z ledna 1961. Obecně lze uvést, že postavení kriminalistiky bylo v akademickém světě od 60. let minulého století (bohužel oproti dnešku) velmi silné. Kriminalistika byla dokonce po jistou dobu vyučována jako povinný minosemestrální předmět, jak potvrzují i osobní zkušenosti vedoucího práce a školitele autora, prof. Jiřího Jelínka. Blíže k vývoji viz Drápal, J.: Vývoj

obsažené komplexní pojednání o rekognici dává cenná kriminalistická doporučení k provádění rekognice (např. rozebírá vhodný počet figurantů), srovnává rekognici s dalšími procesními úkony a nevyhýbá se ani otázkám sporným (např. otázce opakovatelnosti rekognice). Autorem předmětné kapitoly o rekognici přitom byl M. Protivínský, který o několik let později vydal v úvodu vyzdvihovanou monografii *Rekognice v přípravném řízení (1971)*,⁶¹ již byl dán pevný základ rekognice jako metody kriminalistické praxe i samostatného procesního úkonu.⁶² Zmiňme i další díla autora, a to knihu *Dekódování informace z kriminalistické stopy (1978)*,⁶³ ve spoluautorství napsanou stať zevšeobecňující terénní poznatky *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí (1986)*⁶⁴ nebo dílo *Kriminalistika socialistických zemí (1987)*⁶⁵ zpracované spolu s Janem Musilem a Vladimírem Preradem. Posledně uvedení autoři provedli i zajímavou soudobou komparaci rekognice v evropských socialistických státech, kde v textu konstatují: „V některých zemích, např. v trestním řádu NDR není rekognice vůbec upravena. V jiných zemích, např. v ČSSR je rekognice upravena trestním řádem jen rámcově jako forma výslechu obviněného (§ 93 odst. 2) a svědka (§ 103). V PLR je rekognice formou ohledání – prohlídky (čl. 110 k.p.k.). Podrobně je rekognice upravena v trestních řádech sovětských svazových republik (např. čl. 164–166 tr. ř. RSFSR) a v trestním řádu BLR (čl. 143–145). Samostatně je tento úkon upraven i trestním řádem MLR (§ 86).“⁶⁶ Dále doplňují, že s výjimkou Sovětského svazu a tehdejší Bulharské lidové republiky nebyl v právních řádech stanoven minimální počet osob přibíraných k rekognici, nicméně ve všech zemích východního bloku bylo kriminalisty doporučováno, aby celkový počet poznávajícímu ukázaných osob nebyl nižší než tři a aby se nejlépe jednalo o 3 až 5 osob. Z konstatovaného je patrný historicky zakořeněný rozdíl oproti angloamerické oblasti a zemím západní Evropy, kde již tehdy bylo v souladu se zásadou analytického znovupoznávání ukazováno poznávajícímu alespoň 5, resp. alespoň 8 osob.⁶⁷

kriminologie na právnických fakultách v Praze v letech 1918-2018. [online] *Česká kriminologie, Česká kriminologická společnost*. 2019, č. 1, str. 1–23. [zobrazeno 2021-10-03; 20:58] Dostupné z: <<http://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2019-1/vyvoj-kriminologie-na-pravnicky-fakultach-v-praze-v-letech-1918-2018/Attachment>>.

⁶¹ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, 184 str.

⁶² Srov. Konrád, Z.: *Op. cit.*, str. 13.

⁶³ Protivínský, M.: *Dekódování informace z kriminalistické stopy: studie metodologických základů kriminalistické identifikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1978, 145 str.

⁶⁴ Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, 108 str.

⁶⁵ Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika socialistických zemí*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, 365 str. Rekognici obsažena v kapitole V.2. sepsané M. Protivínským a C. Cekovem (str. 331–339).

⁶⁶ *Idem*, str. 333. Ke zkratkám v citované pasáži upřesňujeme: NDR – Německá demokratická republika, ČSSR – Československá socialistická republika, PLR – Polská lidová republika, BLR – Bulharská lidová republika, MLR – Maďarská lidová republika, RSFSR – Ruská sovětská federativní socialistická republika a k.p.k. – polský trestní řád.

⁶⁷ Wells, L. G.; Seelau, E.; Luus, C. A. E.; Rydell, M. S.: Recommendations for properly conducted lineup identification tasks. In: Ross, D. F.; Read, J. D.; Tolia, M.: *Adult Eyewitness Testimony: Current Trends and Developments*. Cambridge, Cambridge University Press, 1994, str. 229; či Willmer, M. A. R.: Valeur probante de presentation aux témoins. In: *Revue internationale de police criminelle*. 1978, str. 315; a Brooks, N.: *Pretrial eyewitness identification procedures*. *Law Reform*

Od 70. let minulého století, kdy již byla rekognice coby samostatná metoda kriminalistické praxe vědecky odůvodněna a pevně konstituována, se u nás setkáváme s dlouhou řadou kriminalistických učebních pomůcek rekognici rozebírajících.⁶⁸ Uveďme alespoň díla vydaná pod vedením Pješčaka, např. *Nástin základů kriminalistiky (1971)*,⁶⁹ *Kriminalistika (1981)*,⁷⁰ *Kriminalistika - Učebnice pro právnické fakulty (1982)*⁷¹ či *Kriminalistika II (1984)*.⁷² Z poslední dekády 20. století konečně připomeňme význam M. Němce, M. Tiplici, a zejména pak J. Musila.⁷³

Na konci devadesátých let postupně sílily snahy, aby rekognice nebyla nadále zákonem upravena (jen) jako zvláštní případ výslechu, nýbrž aby byla ve shodě s kriminalistickou doktrínou reglementována formou samostatného procesního úkonu do trestního řádu.⁷⁴ Protivínský s Tiplicou už zkraje 90. let konstatovali, že „v připravované novele trestního řádu bude rekognice upravena jako samostatný vyšetřovací úkon.“⁷⁵ Četná doporučení kriminalistů byla vyslyšena na sklonku listopadu roku 2000, kdy byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR vládní návrh zákona⁷⁶ zahrnující (i) doplnění trestního řádu o zvláštní způsoby dokazování. V důvodové zprávě lze v bodě č. 100 číst, že „...předmětná úprava je navrhována v zájmu právní jistoty při provádění těchto úkonů a v souladu s poznatky kriminalistiky a praxe, která se pod vlivem judikatury vytvořila.“⁷⁷ K navržené úpravě rekognice nebyly přijaty žádné pozměňovací návrhy. Návrh zákona byl přijat a dne 31. 7. 2001 jako tzv. velká novela trestního řádu vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 102 pod číslem 265/2001 Sb. s účinností od 1. ledna 2002. Tímto okamžikem

Commission of Canada. Police guidelines. Ottawa (Kanada): Minister of Supply and Services Canada, 1983, 263 str. Dále srov. Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 334.

⁶⁸ Tehdejší dokumentace prováděná vyšetřovateli tomu však neodpovídala. Mnohé rekognice byly podchyceny přímo v protokolech o výslechu svědka, případně v samostatných dokumentech nazývaných velmi rozličně, např. „úřední záznam“, „protokol o provedení poznávacího řízení“, „protokol o poznání“, „protokol o poznávacím pokusu“, „poznávací protokol“ či třeba „protokol o provedené agnoskaci“. Některé rekognice byly zachyceny i v protokolech o konfrontaci, v zápisech o konfrontaci a v protokolech o vyšetřovacím pokusu. Zejména konfrontace s rekognicí bývaly v praxi zaměňovány. Viz Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení.* *Op. cit.*, str. 113. Konrád, Z.: *Op. cit.*, str. 14.

⁶⁹ Pješčak, J. a kol.: *Nástin základů kriminalistiky.* Praha: Univerzita Karlova, 1971, 445 str.

⁷⁰ Pješčak, J. a kol.: *Kriminalistika.* Bratislava: Obzor, 1981, 426 str.

⁷¹ Pješčak, J. a kol.: *Kriminalistika – Učebnice pro právnické fakulty.* Praha: Naše vojsko, 1982, 256 str. Rekognice obsažena v hlavě 13 (str. 168–173).

⁷² Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Op. cit.*, 176 str. Rekognice obsažena v kapitole 7 (str. 105–112).

⁷³ Např. Musil, J.: *Kriminalistika: učebnice pro studující práv.* 4. vydání. Praha: Naše vojsko, 1990, 267 str.; Musil, J.: *Kriminalistika.* 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1994, 269 str. Někdy bývají uváděna také další díla M. Němce a M. Tiplici. Srov. Němec, M.: *Kriminalistická taktika.* 2. vydání. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1995, 223 str.; Tiplica, M. a kol.: *Kriminalistická taktika.* 2. vydání. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1999, 162 str.

⁷⁴ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení.* *Op. cit.*, str. 11, 38. Pojímání rekogničního úkonu jako samostatné procedury a metody kriminalistické praktické činnosti bylo v tomto období již zcela běžné. Srov. např. Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Op. cit.*, str. 105; či Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 329.

⁷⁵ Protivínský, M.; Tiplica, M.: Znovupoznání osob při vyšetřování trestných činů. In: Musil, J. a kol.: *Příspěvky ke kriminalistice. Mezinárodní sborník prací kriminalistů Humboldtovy university v Berlíně a Univerzity Karlovy v Praze.* Praha: Univerzita Karlova, 1990, str. 131.

⁷⁶ Sněmovní tisk č. 785.

⁷⁷ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: *Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 785.* [online] Sněmovní tisk 785/0. Důvodová zpráva. VI. novela trestního řádu. 2000, str. 126 [zobrazeno 2021-03-21, 23:30] Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&t=785>>.

tak byl ukončen proces konstituování rekognice nejen jako samostatné metody kriminalistické praktické činnosti, nýbrž i jako samostatného procesního úkonu v trestním řádu.

Shora citovaný § 93 odst. 2 tr. řádu ve znění účinném od 1. 1. 1962 byl patrně z důvodu opomenutí zákonodárce ze zákona vypuštěn až s účinností od 1. 1. 2012,⁷⁸ přestože předmětná úprava byla od velké novely trestního řádu obsolentní.⁷⁹ Obdobně tomu bylo i u odkazu v § 103 tr. řádu. Po dlouhém historickém propojení tak konečně byla touto změnou rekognice i formálně vydělena z ustanovení o výsledku obviněného. Poslední (pro nás relevantní) novelizací trestního řádu se stala změna provedená zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, která zvýšila hranici z 15 na 18 let u osob, u nichž platí podle § 104b odst. 7 tr. řádu specifika pro realizaci rekognice. Obecně lze nicméně konstatovat, že legislativní zakotvení rekognice nedoznalo za dobu účinné existence tohoto institutu v trestním řádu větších změn, což však bohužel – jak si dále ukážeme – nesvědčí o bezchybnosti či bezrozpornosti zákonného vymezení a na něj navazující aplikační praxe.

⁷⁸ Novelizace zákonem č. 459/2011 Sb. S nadsázkou lze uvést, že opomenutí následně zákonodárce napravil zkrácením legisvakantní doby zákona na jediný, navíc silvestrovský, den (zákon vyhlášen ve Sb. zák. v částce 159 dne 30. 12. 2011).

⁷⁹ To připouští i důvodová zpráva ve zvláštní části, komentář k bodům 47 a 50. Viz Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: *Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 335*. [online] Sněmovní tisk 335/0. Důvodová zpráva. 2011, str. 63. [zobrazeno 2021-03-21, 23:30] Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=335&ct1=0>>.

2. Rekognice osob *de lege lata*

Právní zakotvení rekognice jako samostatného trestněprocesního úkonu nalezneme v ustanovení § 104b, které je systematicky zařazeno pod otázku *dokazování* do páté hlavy oddílu třetího tr. řádu, tedy mezi *některé zvláštní způsoby dokazování* mající kořeny v kriminalistické praxi, jimiž jsou také *konfrontace, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě*.

§ 104b tr. řádu

(1) *Rekognice se koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost. K provádění rekognice se vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna.*

(2) *Podezřelý, obviněný nebo svědek, kteří mají poznat osobu nebo věc, se před rekognicí vyslechnou o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a o znacích nebo zvláštlostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat. Osoba nebo věc, která má být poznána, jim nesmí být před rekognicí ukázána.*

(3) *Má-li být poznána osoba, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně neodlišují. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána nikoliv podle svého vzezření, ale podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.*

(4) *Není-li možno ukázat osobu, která má být poznána, rekognice se provede podle fotografie, která se předloží podezřelému, obviněnému nebo svědkovi s obdobnými fotografiemi nejméně tří dalších osob. Tento postup nesmí bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osoby.*

(5) *Má-li být poznána věc, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi ve skupině věcí pokud možno téhož druhu.*

(6) *Pro rekognici jinak platí ustanovení o výpovědi obviněného a svědka.*

(7) *Podle povahy věci lze rekognici provést tak, aby se poznávající osoba bezprostředně nesetkala s poznávanou osobou. Provádí-li se rekognice za účasti osoby mladší než osmnáct let, užije se přiměřeně § 102. Rekognici za přítomnosti svědka, jehož totožnost se utajuje z důvodů uvedených v § 55 odst. 2, lze za podmínek utajení jeho podoby a osobních údajů provést, pokud je svědek poznávající osobou.*

(8) *Po provedení rekognice se podezřelý, obviněný nebo svědek vyslechnou znovu, je-li třeba odstranit rozpor mezi jejich výpověďmi a výsledky rekognice.*

Právní stav k 18. 6. 2021

Ustanovení o rekognici se aplikuje i v řízení proti mládeži a v řízení proti právnické osobě, nestanoví-li zákon v konkrétním případě jinak či není-li to z povahy věci vyloučeno.⁸⁰ V otázkách ustanovením § 104b tr. řádu výslovně neupravených nás trestní řád odkazuje na ustanovení o výslechu, nicméně takový odkaz je z našeho pohledu pro specifika rekognice nedostatečný, a to zejména ve vztahu k poučení poznávajícího a poznávaného, jak ještě dále rozvedeme. Průběh úkonu je třeba v souladu s § 55 tr. řádu náležitě dokumentovat */kapitola 7/* a za podmínek § 165 odst. 2, odst. 3 tr. řádu umožnit účast obhájci obviněného. Současně je nutné v zákonem předvídaných případech plně zajistit práva osob na tlumočení prostřednictvím přibrání tlumočnicka.⁸¹ Je-li svědek i obětí trestného činu, je nezbytné mu umožnit doprovod důvěrníka.⁸²

⁸⁰ Srov. § 291 tr. řádu, § 1 odst. 3 ZSVM a § 1 odst. 2 ZTOPO. Viz Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1540.

⁸¹ Blíže viz § 2 odst. 14 a § 28 tr. řádu.

⁸² Blíže viz § 21 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (*zákon o obětech trestných činů*), v platném a účinném znění.

2.1. Subjekty a objekty rekognice (a otázka jejich účasti na úkonu)

Subjektem rekognice (*poznávajícím, znovupoznávajícím, rekognujícím, identifikujícím* či také *ztotožňujícím*) se podle § 104b odst. 1 tr. řádu může stát *podezřelý, obviněný* nebo *svědek*, který vlastními smysly v minulosti vnímal určitou osobu v kontextu trestněprávně relevantní události, a tedy má ve své paměťové stopě uchován její původní obraz. Vycházíme z principu, že smyslová zkušenost je nepřenositelná, pročež rekognici nelze provést na podkladě slovně zprostředkované informace od druhého. Vyloučeno je přitom i zastoupení poznávajícího při úkonu na základě plné moci, stejně jako poznávajícím nemůže být osoba figurující v postavení znalce či konzultanta.⁸³

Teorií bývají rozlišovány **dvě skupiny subjektů**.⁸⁴ První skupinu tvoří poznávající, kteří důvěrně (osobně) znají jimi popisovanou osobu, tedy zpravidla současně i osobu, která jimi má být následně identifikována. Pokud poznávající tuto osobu vnímali také v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí, mají tzv. *sdrúženou informaci o objektu*.⁸⁵ Do první skupiny tradičně řadíme příbuzné poznávaného, jeho spolupracovníky, sousedy či přátele. Druhou skupinu poznávajících představují ti, kdo určitou osobu vnímali výhradně v souvislosti s trestným činem, tedy zpravidla pouze po časově omezený úsek a nezřídka kdy za subjektivně složitých podmínek, aniž by znali detaily ohledně její identity (např. jméno a příjmení). Předestřené dvě skupiny subjektů mají rozdílné charakteristiky zejména co do pravděpodobnosti znovupoznání osoby, co do jejich zainteresovanosti na kladném či záporném výsledku rekognice, případně též co do jejich procesního postavení.⁸⁶ První skupina poznávajících je využitelná zejména pro specifické rekognice, jakými jsou rekognice mrtvolky nebo rekognice ke zjištění skutečné totožnosti (např. u osoby trpící amnézií), tedy pro úkony, jež ani nutně nemusí být provázány s trestnou činností. Pro tradiční svědeckou rekognici vedoucí ke zjištění pachatele trestného činu je jejich využití velmi omezené, protože není možné hodnověrně zjistit, zda skutečně poznávaného identifikují právě na základě paměťové stopy z doby trestněprávně relevantní události, nebo pouze na základě osobní známosti. Současně je v některých situacích třeba počítat s absencí jejich zájmu na objasnění věci, zejména pokud by znovupoznáním mohli usvědčit nebo poškodit osobu jim blízkou, eventuálně též sami sebe. V praxi se však při identifikaci živých osob v trestním řízení až na ojedinělé případy využívá poznávajících z druhé skupiny, kteří nemají sdrúženou informaci o objektu.

⁸³ Taková osoba se dozvídá informace o trestní věci pouze z jí poskytnutých informací. Osobně nesmí být na věci zainteresována, a tedy je vyloučeno, aby právě ona dříve vnímala poznávaného v souvislosti s projednávanou trestněprávně relevantní událostí. Viz § 105 a § 157 tr. řádu.

⁸⁴ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 51.

⁸⁵ Viz blíže Konrád, Z.; Veselá, J.: *Rekognice*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2008, str. 27–28.

⁸⁶ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 51.

Objektem rekognice (*poznávaným, znovupoznávaným, ztotožňovaným, identifikovaným* či *rekognovaným*) může být jakákoliv osoba, jejíž znovupoznání je důležité pro účely trestního řízení. Trestní řád nespécifikuje poznávaného z hlediska jeho procesního postavení, pouze požaduje, aby měl vazbu na projednávanou trestní věc nebo na osoby v ní figurující. *Largo sensu* může být termínu *objekty rekognice* (v plurálu) užito také ve vztahu ke všem osobám, jež jsou poznávajícímu ukázány (či jinak demonstrovány) při identifikaci. I proto je někdy vhodné rozlišovat mezi *objektem vlastním* neboli *ztotožňovaným* (tj. poznávaný) a mezi *objekty pomocnými* (*figuranti, resp. osoby přivzaté*). Protože při rekognici teprve zjišťujeme, zda je poznávaný osobou dříve poznávajícím skutečně vnímanou, bývá někdy terminologicky rozlišováno také mezi *objektem prověřovaným* (poznávaný) a *objektem zjišťovaným* (osoba hledaná, zpravidla pachatel).⁸⁷

Subjektem i objektem rekognice může být, s dále uvedenými specifiky provedení a současně mantinely plynoucími z příslušného procesního postavení v dané věci, také osoba mladší osmnácti let. Takovou úpravu sledujeme i ve vztahu k poznávajícímu za vhodnou, neboť schopnost správně vnímat a reprodukovat závisí nejen na věku, ale i na charakteru vnímaných okolností a na individuálních vlastnostech každého jedince.⁸⁸ Rozhodující není ani civilní omezení svéprávnosti.

V trestní praxi **dominují rekognice svědecké**, při nichž (nejčastěji očitý) svědek trestného činu poznává obviněného či podezřelého jakožto potenciálního pachatele. V těchto případech, které tvoří tradičně přes 90 až 95 % všech rekogničních znovupoznávání, hovoříme o tzv. *poznávajícím svědkovi* a o *svědecké rekognici*.⁸⁹ Výsledek takové rekognice při pozitivní identifikaci učiněné s vyšší mírou jistoty obvykle přináší silný usvědčující důkaz, zatímco v případě negativní identifikace či chybné pozitivní identifikace (označení figuranta) důkaz z pohledu podezřelého či obviněného ospravedlňující.⁹⁰ Doplňme, že svědek je často současně i obětí daného trestného činu.

Je-li v postavení poznávajícího podezřelý či obviněný, pak zpravidla za účelem znovupoznání možného spolupachatele nebo svědka trestného činu. I svědek se tak při rekognici může stát poznávaným, a to obvykle tehdy, má-li jeho identifikací dojít k prověření doznání obviněného nebo podezřelého, eventuálně k prověření či potvrzení některé z dosud obstaraných výpovědí.

⁸⁷ Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Op. cit.*, str. 105. Dále je třeba upozornit, že starší kriminalistická literatura ještě rozlišovala *objekt ztotožňující*, kterým měla na mysli paměťovou stopu v mozkové kůře poznávající osoby, od níž poznávající abstrahuje obraz originálu v podobě představy dřívějšího a v paměti uchovaného vjemu hledaného objektu. Viz Pješčak, J. a kol.: *Kriminalistika – Učební text pro právnické fakulty*. Praha: Naše vojsko, 1982, str. 168.

⁸⁸ Srov. Protivinský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Taktika výslechu*. Praha: Universita Karlova, Ústav kriminalistiky Právnické fakulty University Karlovy, 1973, str. 10.

⁸⁹ U tohoto závěru vycházíme jednak z neoficiálních dotazů, které byly kladeny policistům pracujícím na SKPV, ale také z výzkumu M. Protivinského a M. Tiplici. Z důvodu, že je tento výzkum staršího data, nejsou v textu uváděna přesná procenta a současně byl ponechán z procesní opatrnosti větší rozptyl. Přesto se domníváme, že svědecké rekognice mohou tvořit až kolem 98 % případů, což je i číslo, ke kterému dospěl předmětný výzkum. Srov. Protivinský, M.; Tiplica, M.: *Znovupoznávání osob při vyšetřování trestných činů*. In: Musil, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 121.

⁹⁰ Až na výjimky, kdy by například svědek váhal mezi poznávaným a figurantem, a následně označil figuranta – za takové situace nelze jednoznačně o ospravedlňujícím důkazu hovořit.

Obviněný v postavení poznávajícího se samozřejmě nestává svědkem, protože postavení osoby v rámci jednotlivého úkonu je nutno odlišovat od procesního postavení v celém trestním řízení. V úvahu konečně připadá i rekognice svědka svědkem, tedy fakticky rekognice „spolusvědka“, pakliže je tento postup žádoucí a pro účely trestního řízení (resp. dokazování) významný.

V praxi tak nastávají v následující tabulce uvedené situace se zcela dominantním výskytem rekognice svědecké. Dvě v tabulce posledně uvedené varianty, o nichž bude pojednáno samostatně, představují specifické případy rekognice prováděné zásadně ze strany osob poznávanému důvěrně známých (výše vymezeno jako první skupina subjektů).

Rekognice	Subjekt	Objekt
svědecká	<i>svědek</i>	<i>podezřelý / obviněný</i>
spolupachatele	<i>podezřelý / obviněný</i>	<i>podezřelý / obviněný</i>
spolusvědecká	<i>svědek</i>	<i>svědek</i>
<i>zjištění skutečné totožnosti</i>	<i>kdokoliv, obvykle blízká osoba</i>	<i>osoba neznámé totožnosti</i>
<i>mrtvolý</i>	<i>kdokoliv, obvykle blízká osoba</i>	<i>mrtvola neznámé totožnosti</i>

Pro řádné provedení rekognice je z povahy věci nutné, aby se jí zúčastnil poznávající. Ten je zásadně přítomen osobně, kdy snad jen ve zcela ojedinělých případech lze zvažovat spojení se s ním prostřednictvím techniky umožňující distanční znovupoznávání. Přítomnost poznávaného naopak může být v některých situacích subsidiárně nahrazena jeho fotografií či jiným modelem. Z hlediska **povinnosti osob se vzhledem k jejich procesnímu postavení dostavit k úkonu a účastnit se jej** nezbývá než přiměřeně vycházet z ustanovení o výpovědi obviněného a svědka. Přestože ke kardinální otázce, zda a do jaké míry lze obviněného (podezřelého) v postavení poznávané osoby donucovat k účasti na rekognici, se podrobně dostaneme až v *kapitole páté*, rádi bychom na tomto místě zodpověděli alespoň další otázky k účasti objektů a subjektů se vztahující.

Je-li obviněný či podezřelý poznávajícím, poté sice má povinnost se podle § 90 odst. 1 tr. řádu k provedení rekognice dostavit, nelze jej však žádným způsobem donucovat k aktivnímu jednání, neboť by tím došlo k porušení zásady, že nikdo není povinen sám sebe obviňovat.⁹¹ Současně by byl takový postup při nevoli poznávajícího z podstaty věci neúčelný a dosažený výsledek nevěrohodný. *Je-li poznávajícím svědek*, poté vycházíme z obecné *zákonné povinnosti svědčit*

⁹¹ Srov. přiměřeně § 92 odst. 1 tr. řádu o výslechu svědka, podle něhož nemůže být obviněný žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání. Dále srov. čl. 40 odst. 4 Listiny, § 33 odst. 1, § 76 odst. 5, § 164 odst. 3 a § 179b odst. 2 tr. řádu, zejména k zadrženému podezřelému a k podezřelému ve zkráceném přípravném řízení.

zakotvené v § 97 tr. řádu, podle níž je každý povinen se na předvolání dostavit před orgán činný v trestním řízení a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení. Výjimku z povinnosti vypovídat (nikoliv ale z povinnosti se na předvolání dostavit) představují případy, kdy je dán zákaz výslechu svědka podle § 99 tr. řádu nebo kdy má svědek právo odepřít výpověď podle § 100 tr. řádu. *De iure* proto svědka lze zásadně (až na výjimky podle § 99 či § 100 tr. řádu) donucovat k provedení ztotožnění, přestože v praxi mu můžeme jen stěží prokázat, pokud úkon fakticky odmítne učinit tím, že nikoho neoznačí nebo záměrně označí jinou osobu. Zejména u vyšetřování závažnější trestné činnosti nicméně kriminalistická vodítka doporučují provést rekognici také tehdy, jestliže svědek není ochoten identifikaci provést, neboť stále existuje možnost získání určitých poznatků relevantních pro trestní řízení.⁹² Svědek při rekognici podléhá možné trestní odpovědnosti za křivou výpověď.⁹³

Obligatorní přítomnost osoby lze zajistit zákonnými prostředky podle trestního řádu, tedy předvoláním, předvedením a uložením pořádkové pokuty.⁹⁴ U rekognice samozřejmě bývají přítomny i další osoby, ať už se jedná o vyšetřovatele, figuranty, nezúčastněnou osobu, případně někdy také obhájce obviněného, zmocněnce poškozeného, dozorujícího státního zástupce, v zákonem vymezených případech soudce, orgán sociálně právní ochrany dětí, tlumočníka apod.

2.2. Zúžení problematiky a zjednodušení terminologie

S ohledem na v trestní praxi dominantní výskyt rekognice možného pachatele ze strany poznávajícího svědka tímto pro přehlednost dalších kapitol činíme poslední zúžení řešené problematiky. Nebude-li výslovně uvedeno jinak či nevyplyne-li jinak z povahy věci (*tj. u rekognice mrtvolý a rekognice ke zjištění skutečné totožnosti*), pojednáváme o **svědecké rekognici, při níž je poznávajícím svědek a poznávaným předpokládaný pachatel činu.**

Komplikace pro účely textu působí terminologicko-procesní označení možného pachatele, neboť to je z hlediska trestního práva odvislé od fáze trestního řízení a současně nejednotně pojímáno v oblasti kriminalistiky. Kriminalistika obvykle užívá pro osobu „v hledáčku“ orgánů činných v trestním řízení zastřešujícího termínu *podezřelý*, a to v zásadě tak, jak plyne i z běžné hovorové řeči. Trestní právo pak důsledně rozlišuje mezi termíny *podezřelý – obviněný – obžalovaný*. Pojem **podezřelý** nemá legální definici v trestním řádu, avšak rozumíme jím zjednodušeně osobu před zahájením trestního stíhání, přesněji pak toho, u něhož je dán některý z důvodů vazby a kdo byl v souladu s ustanovením § 76 tr. řádu zadržen a dosud proti němu nebylo

⁹² Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 54.

⁹³ Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 tr. zákoníku.

⁹⁴ Srov. § 66, § 90, § 98 a § 158 odst. 6 tr. řádu.

zahájeno trestní stíhání podle § 160 tr. řádu, nebo toho, proti němuž je vedeno tzv. zkrácené přípravné řízení, a to od okamžiku zahájení jeho výslechu podle § 179b odst. 3 tr. řádu, při kterém mu musí být sděleno, z čeho je podezřelý, až do okamžiku, kdy státní zástupce podá návrh na potrestání u soudu podle § 314b tr. řádu.⁹⁵ **Obviněným** je ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání, a to až do nařízení hlavního líčení soudem. Po nařízení hlavního líčení soudem se následně hovoří o **obžalovaném**. Termín obviněný je však současně i legální zkratkou, a tedy podle § 12 odst. 7 tr. řádu *pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený*. Souhrnně se někdy hovoří také o *osobě, proti níž je vedeno trestní řízení*, což je však nejen označení zdlouhavé, nýbrž také drobně nepřesné, protože ve fázi prověřování je možný pachatel trestného činu teprve zjišťován a řízení formálně není vedeno vůči konkrétnímu jedinci.

Je patrné, že terminologicky není uchopení problematiky snadné, nicméně jsme přesvědčeni, že důsledné rozlišování, resp. uvádění veškerých alternativ, by bylo spíše na škodu co do koherence práce. Pojednání o rekognici jsme zúžili na přípravné řízení, a tedy dále užíváme zásadně termínů *podezřelý* a *obviněný*. Není-li dále uvedeno jinak, nebo neplyne-li jinak z povahy věci, lze pod pojem podezřelý níže v textu pro zjednodušení zahrnout též obviněného, a naopak.

2.3. Jednotlivé fáze rekognice

V rámci základní charakteristiky jsme uvedli, že rekognice ve smyslu trestně procesního úkonu sestává zásadně ze dvou obligatorních fází (*předchozí výslech a znovupoznávání*), k nimž se často přidává fáze třetí (*následný výslech*). Přestože výslechové fáze z povahy věci mají k samotnému ztotožňování, které je jádrem úkonu, pouze pomocný a prověřovací význam, jejich role je pro hodnocení spolehlivosti a hodnověrnosti rekognicí obstaraných výsledků nezastupitelná.⁹⁶ Rekognici je proto nezbytné chápat jako *jeden celek* z těchto stadií se skládající.⁹⁷ V následujících podkapitolách si ve stručnosti představíme jednotlivé fáze z hlediska jejich průběhu a základních zákonných požadavků. Ke sporným otázkám se navrátíme později v textu.

2.3.1. Předchozí výslech poznávajícího (1. fáze)

Před vlastní identifikací je podle § 104b odst. 2 tr. řádu poznávající obligatorně vyslechnut **o okolnostech, za nichž určitou osobu vnímal, a o znacích nebo zvláštnostech, podle nichž by**

⁹⁵ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní. Op. cit.*, str. 232.

⁹⁶ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 62.

⁹⁷ Srov. např. výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/2003 ze dne 30. 5. 2003, sp. zn. SL 732/2003; či usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 8. 2008, sp. zn. 11. Tdo 891/2008 (*NS 7978/2008*).

bylo možno ji znovu poznat.⁹⁸ Zákon tak výslovně vymezuje dvě skupiny informací, jejichž obstarání je pro rekognici významné. Do skupiny *okolností vnímání osoby* spadají časové, místní či světelné podmínky, ale i celková doba předchozího vnímání nebo tehdejší psychofyzický stav poznávajícího. Druhá skupina informací souvisí se *znaky, rysy a zvláštnostmi dříve poznávajícím vnímané osoby*. Jedná se o informace, které by měly vést k co nejpřesnějšímu popisu osoby, přičemž velmi významné jsou zejména zvláštní a atypické individuální znaky neboli markanty.⁹⁹

Výpověď poznávajícího slouží nejen k řádné přípravě druhé fáze a k porovnání znaků osoby uvedených při výslechu se skutečnými znaky poznávaného, ale především k ověření následně uskutečněné identifikace skrze srovnání předchozího popisu osoby se znaky a zvláštnostmi, podle nichž skutečně ke znovupoznání došlo.¹⁰⁰ Je-li v rámci předchozího výslechu dán výstižný a koherentní popis osoby obsahující znaky, na jejichž základě je poté skutečně poznávaný vybrán, stává se rekognicí získaný důkaz logicky výrazně věrohodnějším, než když je poznávaný ztotožněn po předchozí neúplné, mezerovité či nepřesné výpovědi poznávajícího nebo když se neshodují poznávající při výslechu uvedené znaky s těmi, na jejichž základě k identifikaci skutečně došlo.¹⁰¹ Předchozí výslech tak má bezprostřední vliv na důkazní hodnotu výsledku rekognice a současně je nutnou podmínkou zákonnosti z rekognice získaného důkazu.¹⁰²

Vliv výpovědí poznávajících na následný výsledek identifikace dokládají i zahraniční studie provedené na reálných trestních věcech, podle nichž 66 % poznávajících, kteří uvedli přesný popis dříve vnímané osoby, následně označilo poznávaného podezřelého. U poznávajících, kteří poskytli jen průměrný popis osoby, to bylo 40 % a u poznávajících s mezerovitou a neúplnou výpovědí pouze 14 %.¹⁰³ Nelze hovořit přímo o přesnosti či správnosti, protože poznávaný nemusí vždy být skutečným pachatelem. Důvodně ale předpokládejme, že alespoň ve většině případů tomu tak bývá, a tedy že **korelaci mezi přesností popisu a spolehlivostí identifikace lze dovodit**. Nelze však tvrdit, že není-li poznávající schopen v rámci předchozího výslechu popsat znaky osoby, stává se provedení rekognice neúčelným.¹⁰⁴ Jedinec je totiž schopen snáze znovupoznávat nežli dříve vnímané slovně reprodukovat, přičemž některé vzpomínky se mu dokonce mohou navrátit

⁹⁸ Záměrně se zde nehovoří o objektu, protože až samotný rekogniční úkon ve svém důsledku vede ke zjištění, je-li dříve subjektem vnímaná osoba totožná s předvedeným objektem.

⁹⁹ Aufart, J.; Valerián, L.: *Kriminalistická technika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011, str. 67.

¹⁰⁰ Protivínský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Op. cit.*, str. 107–108.

¹⁰¹ Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 333. Srov. Protivínský, M.: Pojem, úloha, procesní a kriminalistický význam rekognice v přípravném řízení. In: *Československá kriminalistika*. 1969, č. 1, str. 33–51.

¹⁰² Srov. Protivínský, M.; Němec, M.: Poznatky o rekognici osob při vyhledávání trestných činů. In: *Kriminalistický sborník*. 1989, č. 4, str. 186.

¹⁰³ Valentine, T.; Pickering, A.; Darling, S.: Characteristics of Eyewitness Identifications that predict the outcome of real lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (8), str. 969–993.

¹⁰⁴ Hess, L.; Straus, J.: K významu paměťové stopy. In: *Kriminalistika*. 2003, č. 4, str. 265 a násl.

právě až pohledem na danou osobu, jsou-li uchovány v tzv. latentní vrstvě paměti.¹⁰⁵ **Absence aktivních faktů k reprodukci (tzv. *recall*) proto nutně neznamená, že mozek nedokáže provést znovupoznání v důsledku aktuálně vnímaného (tzv. *recognition*).**

Výslech poznávajícího musí být proveden **v souladu s příslušnými obecnými ustanoveními o výsledích osob v daném procesním postavení**, tedy u svědka v souladu s § 97 a násl. tr. řádu. K zákonnosti rekognice nepostačí, pokud by svědek před ztotožňováním uvedl popis osoby pouze v rámci jím podaného trestního oznámení postupem podle § 158 odst. 2 tr. řádu nebo pouze při podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu, jakkoliv může být těmito způsoby získaný popis přesný a detailní.¹⁰⁶ V těchto situacích tak musí být svědek k opětovnému podání popisu vyslechnut v procesním postavení svědka, neboť pouze s popisem uvedeným v takové výpovědi může orgán činný v trestním řízení porovnávat výsledky rekogničního ztotožnění pro ověření jejich věrohodnosti.¹⁰⁷ Před samotným výslechem je nutné také **řádné poučení poznávaného**,¹⁰⁸ k němuž musí dojít i tehdy, koná-li se výslech opakovaně.¹⁰⁹ Základním předpokladem pro objektivitu úkonu je také **neukázání poznávaného poznávajícímu před samotnou identifikací**.

Nutnost dodržení uvedených podmínek pro účinnost z rekognice získaného důkazu akcentují ve své rozhodovací praxi opakovaně i soudy, kdy například Nejvyšší soud uvedl: „*K rekognici osoby za účasti svědka jako poznávající osoby lze jako k důkazu přihlížet, jen když byly při jejím provádění dodrženy všechny zákonné podmínky, zejména byl-li před provedením rekognice svědek vyslechnut v odpovídajícím procesním postavení a je-li doloženo, že byl podle zákona poučen, přičemž poznávaná osoba mu nebyla ukázána ještě před rekognicí.*“¹¹⁰ V opačném případě půjde o důkaz absolutně neúčinný a nepřipustný, který soud musí vyřadit z okruhu hodnocených důkazů a nepřihlížet k němu.¹¹¹ Není však důvodem absolutní neúčinnosti, pokud samotný popis poznávané osoby je zaznamenán nikoliv v protokolu o výpovědi, nýbrž v podaném vysvětlení či v trestním oznámení, byl-li řádný výslech alespoň formálně proveden. To konstatoval též Nejvyšší soud: „*Jestliže popis nebyl řádně zaznamenán do protokolu o rekognici, ale byl poznávající*

¹⁰⁵ M. Protivínský, C. Cekov: Rekognice. In: Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika socialistických zemí*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, str. 332. Srov. Čírtková, L.; Porada, V.: Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. In: *Soudní inženýrství. Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 3, str. 165.

¹⁰⁶ Viz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2003, sp. zn. 7 To 128/2003 (*Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, str. 214). K neúčinnosti z rekognice získaného důkazu při porušení uvedených podmínek srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (*Soudní rozhledy*, 2005, č. 9, str. 336). Nestanoví-li trestní řád jinak, úřední záznam sepsaný o podaném vysvětlení nelze v řízení před soudem použít jako důkaz.

¹⁰⁷ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 2, str. 11.

¹⁰⁸ Svědka je třeba poučit o právu odepřít výpověď a znovupoznávání podle § 100 tr. řádu, o zákazu výslechu a znovupoznávání podle § 99 tr. řádu a o tom, že při nenaplnění podmínek těchto ustanovení je povinen vypovídat pravdivě (i o výsledku znovupoznání) a nic nezamlčovat, jinak se vystavuje trestním následkům křivé výpovědi.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86 (*R 11/1987 tr.*).

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2002, sp. zn. 5 Tz 237/2001 (*publikováno pod T 373*).

¹¹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03 (*Trestněprávní revue*, 2004, č. 4, str. 91).

osobou dán do jiného protokolu či záznamu, pak taková vada z hlediska prováděné rekognice není tak závažná, aby vedla k neúčinnosti a tím nepoužitelnosti provedené rekognice. K této vadě je však třeba přihlídnout při hodnocení rekognice z hlediska průkaznosti jejího výsledku.¹¹²

2.3.2. Znovupoznávání (2. fáze)

Po předchozím výsledku následuje samotné *ztotožňování* (*identifikování, znovupoznávání*), někdy také označované jako rekognice *stricto sensu*. K této fázi se vztahuje většina problematik rozebíraných napříč touto prací. Pro úplnost proto v této pasáži jen velmi stručně vymezíme základní zákonný rámec ztotožňování v jeho tradiční formě, kterou je anatomicko-morfologická rekognice živé osoby *in natura*, tj. identifikace fyzicky přítomné poznávané osoby podle vzhledu.

Základním předpokladem zákonnosti úkonu je i zde **řádné poučení osob**, a to nejen poznávajícího, poznávaného, nýbrž také osob přivzatých a osoby nezúčastněné. K poučení dochází v souladu s ustanoveními trestního řádu a obsah poučení se poznamená do protokolu o rekognici.¹¹³ Vyšší nároky jsou kladeny zejména na poučení obviněného, který musí být vždy seznámen s konkrétními důvody, pro které k identifikaci dochází, aby se mohl náležitě hájit sám nebo prostřednictvím svého obhájce. Analogicky je, domníváme se, nutno postupovat i ve vztahu k poznávanému podezřelému. Poučení se často omezuje jen na citaci příslušných zákonných ustanovení, aniž by byla dávana širší instruktáž nad rámec zákona */kapitola 4/*. U identifikace je vždy přítomna alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna – tzv. **nezúčastněná osoba**.¹¹⁴ Fakticky se jedná o svědka procesního úkonu, který garantuje řádný zákonný průběh rekognice, a posiluje tak objektivitu z rekognice obstaraných výsledků */kapitola 5/*.

Ke ztotožňování dochází nejčastěji ve výsledkové místnosti na policejní služebně. Před příchodem poznávajícího je poznávaný podle § 104b odst. 3 věta druhá tr. řádu vyzván, aby se **zařadil na libovolné místo mezi nejméně tři připravené a od poznávaného se výrazně neodlišující figuranty**. Při úkonu tak nejméně čtyři ukázané osoby (včetně poznávaného) stojí v jedné řadě. Osoby jsou označeny štítkem s pořadovým číslem, který drží viditelně obvykle ve výši pasu. Praxe není jednotná v tom směru, zda pořadové číslo štítku předurčuje místo osoby v řadě, nebo nikoliv. Nejdou-li čísla popořadě sestupně či vzestupně, poté má poznávaný právo si zvolit nejen místo mezi figuranty, ale také pořadové číslo, přičemž ostatní čísla může podle jeho uvážení přiřadit jednotlivým figurantům, případně i určit jejich rozestavení.¹¹⁵ Podle výzkumů se

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (*Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245 a násl.).

¹¹³ U obviněného se zejména jedná o ustanovení § 91 tr. řádu a u svědka o ustanovení § 101 tr. řádu.

¹¹⁴ § 104b odst. 1 věta druhá tr. řádu.

¹¹⁵ Právo výběru pozice i čísla zmiňuje např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 *USn.*), bod VIII. Srov. Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 121–122.

poznávání zpravidla sami nezařazují na žádný z krajů řady.¹¹⁶ Není-li poznávaným pozice zvolena, poté podle našich zkušeností dochází obvykle k losování čísla a seřazení osob buď náhodně, případně vzestupně či sestupně podle vylosovaných čísel. Klíčové pro zákonnost rekognice zůstává, aby poznávaný měl explicitně dānu možnost volby pro vyloučení pozdějších pochybností.

Při následném ztotožňování je úkolem poznávajícího označit tu osobu, kterou již dříve vlastními smysly vnímal v souvislosti s předmětnou trestněprávně relevantní událostí a o jejichž znacích vypovídal v první výslechové fázi. Poznávajícímu je nutné poskytnout dostatek času pro prohlédnutí si všech osob a pro uvážlivé vyvození závěrů. Vždy je přitom třeba vyčkat až na jeho finální identifikační rozhodnutí, které by mělo být demonstrováno jednoznačným projevem vůle, o němž není pochyb. Ideální je transparentní provedení volby před ukázanými osobami. Pokud by však tento postup mohl ohrozit výsledek rekognice, poté může být rozhodnutí sděleno poznávajícím „bokem“ pouze před administrátorem rekognice a nezúčastněnou osobou, případně též před soudcem či obhájcem obviněného.¹¹⁷ Po vyřčení identifikačního závěru je poznávající vyšetřovatelem dotázán, zda je jeho volba finální. Pokud ano, je vyzván, aby uvedl, do jaké míry si je svým závěrem jist, což poznávající vyjádří procentuálně nebo slovním opisem.¹¹⁸ Současně ihned uvádí základní znaky, podle nichž osobu vybral. Výsledkem znovupoznání může být i neprovedení identifikace z důvodu, že poznávající všechny osoby vyloučí, případně uvede, že neví. Celý průběh je i v této fázi, a zejména pak v ní, třeba řádně a podrobně dokumentovat.

2.3.3. Dodatečný výsledek poznávajícího (3. fáze)

Je-li třeba odstranit rozpory mezi výpovědí poznávajícího a následnými výsledky identifikace, koná se podle § 104b odst. 8 tr. řádu obligatorně třetí fáze rekognice spočívající v dodatečném výslechu. Existenci rozporů musí posuzovat příslušný orgán *ad hoc*, přičemž rozhodující je především komparace obsahu výpovědi poznávajícího z předchozího výslechu s následným průběhem a výsledkem znovupoznání samého. Pokud poznávající při výslechu uvedl charakteristické znaky poznávané osoby, na jejichž základě tuto osobu také s vysokou mírou pravděpodobnosti (či s jistotou) označil, nebude poté podle trestního řádu dodatečného výslechu

¹¹⁶ Meisters, J.; Diedenhofen, B.; Musch, J.: Eyewitness identification in Simultaneous and Sequential lineups: an investigation of position effects using receiver operating characteristics. In: *Memory*. 2018, 26 (9), str. 1299.

¹¹⁷ Například v Indii, Keně, Jihoafrické republice, Tanzanii a Ugandě je dokonce pro průkaznost vyžadováno či doporučováno, aby poznávající učinil finální závěr dotknutím se jedné z osob. Tento způsob nepovažujeme už z důvodu vysoké stresovosti za žádoucí. Srov. Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: Eyewitness Identification Around the World. In: Smith, A. M.; Toglia, M. P.; Lampinen, J. M.: *Methods, measures, and theories in eyewitness identification tasks*. [online] Preprint. 2020. Taylor and Francis. Str. 13. [zobrazeno 2021-04-13; 10:23] Dostupné z: <<https://osf.io/kn6r5>>.

¹¹⁸ Podle starších výzkumných dat dochází k přesvědčivému totožnění zhruba v 75 % případů. Viz Protivínský, M.; Tiplica, M.: Znovupoznání osob při vyšetřování trestných činů. In: Musil, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 130.

třeba. Pokud však byla osoba nakonec ztotožněna na základě jiných než dříve uvedených znaků nebo pokud například poznávající v průběhu znovupoznávání uvedl informace, které značí rozpory, poté je nutné dodatečný výslech uskutečnit. Následný výslech by se měl obligatorně konat také při trvající pochybnosti, zda poznávající nespátril poznávaného v průběhu trestního řízení ještě před ztotožňováním.¹¹⁹ Považuje-li policejní orgán za nejednoznačné, zda je s ohledem na skutečnosti konkrétního případu nutné výslech ze zákona provést, měl by tak obligatorně učinit. V dodatečném výslechu je nezbytné poznávajícího upozornit na rozpory, pro které se výslech koná, a to s cílem objasnění jejich příčin.¹²⁰ K tomu je třeba dát poznávajícímu dostatečný prostor a výslech vést tak, aby rozpory mohly být vysvětleny či rozptýleny. Na tom, do jaké míry je naplnění tohoto cíle úspěšné, poté závisí i věrohodnost a důkazní síla obstaraných poznatků.

Rekognice zásadně přináší významné poznatky pro rozhodnutí celé trestní věci a dodatečným výslechem lze nejen plně ověřit skutečný soulad předchozích fází (tedy verifikovat zjištěné důkazy), ale také odhalit případné – při pozorování nikoliv patrné – nesrovnalosti. Souhlasíme s tvrzením, že není na závadu hodnocení rekognice, je-li poznávající vyslechnut po ukončení znovupoznávacího aktu nejen v případě rozporů mezi jeho původní výpovědí a výsledkem identifikace.¹²¹ Ba naopak, když ani zákon takový postup nevylučuje. **Plédujeme proto za obligatorní realizaci následného výslechu v rámci každého rekogničního úkonu.**

Závěrem kapitoly doplníme, že při vyšetřování trestných činů majících přeshraniční prvek může být rekognice prováděna v rámci **společného vyšetřovacího týmu** zřizovaného státním zástupcem dozorujícím přípravné řízení.¹²² Je-li rekognice realizována na našem území, mohou při ní být cizozemští členové týmu v souladu s § 73 ZMJS přítomni, nerozhodne-li z důležitého důvodu dozorující státní zástupce (tj. vedoucí týmu) jinak.¹²³ Oproti dříve účinné právní úpravě však zákon explicitně nestanoví možnost, aby tito mohli při rekognici pokládat se souhlasem vyšetřovatele dotazy.¹²⁴ Domníváme se, že stávající právní úprava umožňuje, aby cizozemský člen týmu navrhl v rámci výslechu položení dotazu, nicméně bude na úvaze našeho vyšetřovatele, zda předmětný dotaz skutečně položí. Jediným kritériem přítom není pouhý soulad s právním řádem, ale i taktické vyhodnocení celé situace. Tento závěr činíme vzhledem k literě zákona, která umožňuje přítomnost cizozemského příslušníka, ale vylučuje provedení úkonu z jeho strany. Žádného

¹¹⁹ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 114.

¹²⁰ Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1548.

¹²¹ Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 40.

¹²² A to pouze za předpokladu, že je to pro průběh vyšetřování vhodné. Vhodnost vytvoření je třeba konzultovat ještě před podáním žádosti o uzavření společného vyšetřovacího týmu s mezinárodním odborem Nejvyššího státního zastupitelství. Blíže viz Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 16. prosince 2013, o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (10/2013 Pop).

¹²³ Srov. Novotná, J.: *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 131.

¹²⁴ Novotná, J. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 4342.

z cizozemských členů týmu nelze přibrat jako nezúčastněnou osobu, protože je založen jejich vztah k předmětné trestní věci. Cizozemští členové týmu podle nás pro jejich zapojení do vyšetřování nemohou figurovat v postavení osob přivzatých, a to ani tehdy, pokud je poznávající před úkonem nespatriil. Takovým postupem by totiž mohlo dojít ke zpochybnění objektivitý úkonu.

Je-li třeba rekognicí obstarat důkaz na území jiného členského státu Evropské unie, případně má-li být na území České republiky provedena rekognice a opatření důkaz pro účely trestního řízení vedeného v jiném členském státu, užije se **evropského vyšetřovacího příkazu** podle § 357 a násl. ZMJS, jenž zavádí jednotný rámec pro získávání důkazů. Opatření důkazu prostřednictvím evropského vyšetřovacího příkazu umožňuje přímou a rychlou spolupráci justičních orgánů předmětných členských států, kdy vyhotovený a zasláný příkaz je třeba vykonat neprodleně,¹²⁵ zpravidla nejpozději do 90 dnů od sepsání záznamu o přijetí příkazu, pokud není v evropském vyšetřovacím příkazu uvedena kratší lhůta nebo určité datum pro provedení úkonu právní pomoci nebo pokud není dán důvod pro odložení výkonu evropského vyšetřovacího příkazu.¹²⁶ Po obstarání důkazu je tento bez zbytečného odkladu předán orgánu státu, který si jej vyžádal.¹²⁷ V případech obstarávání důkazů na území jiných než členských států je pak nezbytné postupovat cestou formalizovanější obecné **právní pomoci** na základě *žádosti o právní pomoc* podle § 39 a násl. ZMJS.¹²⁸

¹²⁵ Nenastanou-li překážky (§ 362 ZMJS), důvody pro jeho odmítnutí (§ 365 ZMJS) či pro jeho vrácení (§ 361 ZMJS).

¹²⁶ Viz § 366 ZMJS. Srov. § 381 a násl. ZMJS.

¹²⁷ Uvedeno jako stručné shrnutí, v detailech viz § 371 ZMJS.

¹²⁸ V detailech si dovoluujeme odkázat na znění příslušného právního předpisu, konkrétně na část třetí, hlavu první.

3. Klasifikace rekognice a vybrané druhy rekognice osob

3.1. Možná členění rekognice

Rekognici lze klasifikovat podle mnoha hledisek, přičemž v kriminalistické literatuře se nejčastěji setkáváme s členěním podle charakteru (druhu) identifikovaných objektů. Obvyklé je nicméně také dělení podle charakteru identifikačních znaků objektu, podle stupně původnosti objektu, podle způsobu ukázání objektu, podle poznávajícího (subjektu) nebo podle místa, kde je rekognice prováděna.¹²⁹ V této kapitole bychom nejprve přistoupili k přehledu členění, které neusiluje o vytvoření jednoho klasifikačního komplexu, nýbrž predestinuje vícero možných dělicích kritérií, čímž i demonstruje složitost problematiky. Kategorie se mohou do značné míry prolínat a kombinovat, jak vzápětí uvidíme u větvených klasifikací. V této části rekognici netradičně pojímáme v celé její šíři, tj. nejen jako rekognici osob. Dílčí členění rekognice jsou tak následující:

- Podle charakteru (druhu) objektu
 - a. Rekognice osob
 - živých osob
 - mrtvol (či jejich částí)
 - b. Rekognice věcí
 - věcí movitých
 - věcí nemovitých
 - c. Rekognice zvířat

Tuto tradiční klasifikaci nelze chápat zcela striktně. Někteří autoři kupříkladu i rekognici zvířat dále člení na identifikaci zvířat živých a mrtvých, jiní pak zvlášť vyčleňují znovupoznávání listin z rekognice movitých věcí.¹³⁰ Do jisté míry odlišné bývá také dělení v zahraničí, kdy například polská kriminalistická nauka vychází z tradičního rozlišení rekognice podle objektu do následujících pěti kategorií: a) rekognice osoby, b) rekognice věci, c) rekognice mrtvol, d) rekognice místa, e) rekognice zvířete.¹³¹

- Podle stupně původnosti objektu
 - a. Rekognice *in natura*
 - b. Rekognice podle modelu (substitutu), zejména podle fotografie

¹²⁹ Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 341–360; z novějších pramenů např. Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 28; Janulková, K.: *Rekognice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 13–24.

¹³⁰ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 57–58; Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 13.

¹³¹ Gruza, E.: Rekognice v polském procesním právu. In: *Československá kriminalistika*. 1988, č. 3, str. 280–283.

- Podle subjektu
 - a. Rekognice svědecká
 - b. Rekognice prováděná podezřelým či obviněným
 - c. Rekognice prováděná ze strany třetích osob

- Podle identifikačních znaků objektu
 - a. Rekognice podle anatomicko-morfologických (statických) znaků
 - b. Rekognice podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů
 - c. Rekognice podle vnějších znaků věcí movitých a nemovitých

Vnější znaky člověka lze členit na znaky anatomické neboli statické, na znaky funkčně-dynamické a na zvláštní znamení vrozená či získaná během života. Anatomické znaky jsou patrné podle vzezření osoby bez nutnosti jejího aktivního jednání.¹³² Typicky se může jednat o stavbu těla, tvar hlavy, šíři pánve, výšku, hmotnost či barvu očí. Funkčně-dynamické znaky osoby se projevují při pohybu svalů nebo při pohybu jednotlivých částí lidského těla a k demonstraci vyžadují zpravidla vědomý aktivní projev. Do funkčně-dynamických znaků jsou řazeny i získané návyky a stereotypy.

- Podle způsobu předvedení objektu
 - a. Rekognice s předvedením ztotožňovaného objektu ve skupině s objekty přivzatými
 - b. Rekognice s předvedením jediného ztotožňovaného objektu
 - c. Rekognice s předvedením ztotožňovaného objektu a objektů přivzatých postupně
- Podle místa a podmínek realizace
 - a. Rekognice ve výslechové místnosti policejního orgánu
 - b. Rekognice terénní / na místě události
 - c. Rekognice prováděná v úřední (zasedací) místnosti soudu
- Podle stupně kontaktu mezi subjektem a objektem
 - a. Rekognice skrytá
 - b. Rekognice otevřená
- Podle charakteru informačního obsahu paměťové stopy¹³³
 - a. Rekognice prováděná subjektem se znalostí sdružené informace
 - b. Rekognice prováděná subjektem bez znalosti sdružené informace

¹³² Specifickým znakem je v tomto směru držení těla. Držení těla řadíme mezi znaky anatomicko-morfologické, přestože vyžaduje svalovou aktivitu.

¹³³ Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 27–28; Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 89.

Zvlášť pak bývá vyčleňována rekognice prázdná, k níž se dostaneme v závěru práce. Konečně doplníme dvě dělení vycházející nikoliv z české, nýbrž ze zahraniční nauky a praxe:

- Podle typu (tj. celkového způsobu realizace) /o těchto typech pojednává zvlášť kapitola 9/
 - a. Simultánní rekognice
 - b. Sekvenční rekognice
 - c. Eliminační rekognice
 - d. *Wildcard* rekognice
 - e. Opakovaná rekognice s nucenou volbou
 - f. *Grain size* rekognice

- Podle použitého způsobu realizace¹³⁴
 - a. Rekognice bezprostřední
 - *zjevná / skrytá*
 - b. Rekognice zprostředkovaná
 - *podle fotografie / podle plastického modelu / podle skládaných elementů*
 - c. Rekognice prázdná

Z větvených klasifikací předkládáme alespoň tu od Protivínského, která se stala základem pro námi níže vymezené členění vhodné z pohledu této práce:

a. Rekognice objektů *in natura*

I. osob:

- podle vnějších anatomických (statických) znaků: *živých osob / mrtvol*
- podle funkčních (dynamických) znaků

II. věci: movitých a listin / nemovitých

III. zvířat

b. Rekognice objektů podle jejich modelů (kopií)

I. osob: živých / mrtvol

II. věci: movitých a listin / nemovitých

*III. zvířat.*¹³⁵

¹³⁴ Gruza, E. In: *Československá kriminalistika. Op. cit.*, str. 280–283.

¹³⁵ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 57. Dále srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 342; Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 89–90; Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 29.

Pro naše pojednání pak považujeme za nejvhodnější následující **větvené členění rekognice** záměrně abstrahující varianty rekognice, jimž je v práci věnována pouze minimální pozornost:

A. Rekognice osob

1. Rekognice živých osob

a) Rekognice in natura (*otevřená / skrytá; s využitím rekognice prázdné*)

- simultánní rekognice podle znaků anatomicko-morfologických
- sekvenční rekognice podle znaků anatomicko-morfologických
- sekvenční rekognice prováděná podle znaků funkčně-dynamických
- eliminační rekognice

b) Rekognice podle fotografií (*s využitím rekognice prázdné*)

- simultánní rekognice
- sekvenční rekognice
- eliminační rekognice
- *wildcard* rekognice
- opakovaná rekognice s nucenou volbou
- *grain size* rekognice

2. Rekognice mrtvol

B. Rekognice věcí (*movitých a nemovitých*)

C. Rekognice zvířat (*živých a mrtvých*)

3.2. Tradiční druhy rekognice předvídané trestním řádem

V předložené větvené klasifikaci jsme identifikaci živých osob rozdělili do dvou hlavních skupin – na rekognici *in natura* a rekognici podle fotografií. Rekognice *in natura* představuje základní zákonodárcem předvídanou variantu rekogničního úkonu, při níž poznávající provádí původní neboli hmotným nosičem nezprostředkovanou identifikaci na základě přímého pozorování (vnímání) osob naživo, jak vyplývá i ze znění trestního řádu (např. z formulace, že se poznáváný „...vzve, aby se zařadil...“, což značí nutnost jeho osobní přítomnosti).¹³⁶ Přímou sousloví *rekognice in natura* bychom v zákoně hledali marně, přestože se jedná o označení natolik tradiční, že již v kriminalistické literatuře minulého století nebývá ani osvětlováno.¹³⁷ Nejinak je tomu u mnoha zdrojů dnešních.¹³⁸ Důvodem je jistě i skutečnost, že termín *in natura* není právní podstaty, když i v obecném jazyce jej lze přiléhavě vyložit jako *osobně, skutečně, v přirozené podobě*. Postup zákonodávce, který označení *in natura* nezakotvil do trestního řádu, považujeme z hlediska srozumitelnosti znění zákona pro co nejširší okruh adresátů normy za vhodný. Zákon dále výslovně počítá v ustanovení § 104b odst. 4 tr. řádu s rekognicí na základě fotografií.

Z trestního řádu je možno dále vyčíst členění rekogničního úkonu na identifikaci prováděnou podle znaků anatomicko-morfologických (tj. na základě vzezření poznávaného) a na identifikaci prováděnou na základě hlasu. Odkázat lze především na § 104b odst. 3 věta třetí tr. řádu: „*Jestliže osoba má být poznána nikoli podle svého vzezření, ale podle hlasu...*“. Rekognici hlasovou již řadíme do širší skupiny identifikace osob na základě znaků funkčně-dynamických. Poslední variantou, kterou zákon v § 104b odst. 7 tr. řádu *explicite* předvídá, je dále řešená rekognice *skrytá*.

3.3. Rekognice podle fotografie a její vybrané sporné otázky

Trestní řád v § 104b odst. 4 stanoví, že *není-li možno ukázat osobu, která má být poznána, rekognice se provede podle fotografie*. Z právě uvedeného jednoznačně vyplývá **subsidiární povaha fotografické rekognice**, k níž může být přistoupeno až tehdy, pokud rekognice *in natura* není ani za použití prostředků podle trestního řádu (zejména vypátrání pobytu, předvolání, předvedení či uložení pořádkové pokuty) možná.¹³⁹ Typicky se bude jednat o situace, kdy osobu poznávanou není možno zajistit, protože je nezvěstná, skrývá se, je již po smrti nebo protože není zjištěna její totožnost.¹⁴⁰ Dále lze rekognici podle fotografií konat také tehdy, je-li poznáváný

¹³⁶ Viz § 104b odst. 3 tr. řádu. Srov. Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1542.

¹³⁷ Pješčak, J.; Bělkin, S., R. a kol.: *Op. cit.*, str. 105–112. Dále srov. Opravil, M.: *Op. cit.*, str. 115.

¹³⁸ Např. Svoboda, I. a kol.: *Op. cit.*, str. 340–349.

¹³⁹ Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1543.

¹⁴⁰ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 2. 1985, sp. zn. 5 Tz 2/85 (*R 28/1986 tr.*): „*Rekognice osoby pouze na základě fotografie lze použít jen v případě, není-li uvedený postup možný, např. proto, že podezřelá osoba není zjištěna.*“.

psychofyzicky omezen do té míry, že není schopen se rekognice zúčastnit (například z důvodu vážného zranění nebo těžké duševní choroby). Závaznost zákonných pravidel o přednosti rekognice *in natura* potvrzuje i soudní praxe, která dovozuje, že dojde-li k realizaci rekognice podle fotografií ve chvíli, kdy je zjevně možné provést rekognici *in natura*, poté se nemohou výsledky z rekognice získané stát podkladem pro závěry o vině osoby.¹⁴¹

Fotografie poznávaného předkládáme při fotografické rekognici poznávajícímu mezi obdobnými snímky nejméně tří dalších osob. Poznávajícímu jsou tak i v tomto případě ukázány (celkem) alespoň čtyři osoby. Zákon hovoří o *obdobnosti fotografií*, přičemž tento požadavek je podle nás nezbytné pro dodržení zákonné realizace úkonu naplnit hned ve dvou rovinách. Tou první je z povahy rekognice a z dostupné judikatury vyplývající nutnost, aby se přivzaté osoby na srovnávacích snímcích výrazně neodlišovaly od anatomicko-morfologického vzezření poznávaného.¹⁴² Popíše-li poznávající v rámci výsledku dříve spatřenou osobu v některých znacích odlišně, než jak je patrné z dostupné fotografie poznávaného, musí vyšetřovatelé primárně vycházet z podoby poznávaného na fotografii. To potvrdil i Nejvyšší soud ČR, který v odůvodnění svého usnesení uvedl: „*Policie navíc nepochybila, pokud k fotografii V. Č. ve fotoalbech č. 5 a 6, na níž má vlasy, byť kratšího sestříhu, a má zde velmi mladistvý vzhled, přiřadila fotografie osob, které také vypadají velmi mladě a nemají „holou hlavu“, jak měl mít podezřelý v době spáchání činu podle popisu poškozeného. Pokud by totiž takováto fotografie byla jinak mezi osobami s „vyholenou“ hlavou, měl by poznávající poškozený ulehčenou situaci s poznáváním pachatele a bylo by to v rozporu s ustanovením § 104b odst. 4 tr. ř.*“¹⁴³ Pro akt znovupoznávání je žádoucí, aby fotografie poznávaného pocházela – pokud možno – přibližně z doby, kdy byl spatřen v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí. Za taktickou výjimku z právě uvedeného shledáváme záměrné provedení rekognice s novějším snímkem poznávaného, může-li v dalším řízení pravděpodobně dojít k rekognici *in natura*, a to z důvodu, aby mohli být i k rekognici *in natura* teoreticky přibrání figuranti zobrazení na srovnávacích snímcích při současném dodržení zákonného požadavku jejich výrazného neodlišování se od poznávaného v momentě úkonu.

Dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (publikováno v periodiku *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245): „*Rekognice podle fotografií přichází v praxi v úvahu zejména tehdy, jestliže rekognice „in natura“ není možná, např. proto, že podezřelá osoba není zjištěna...*“; či usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*; *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51 a násl.).

¹⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009 (*R 43/2010 tr.*). V tomto usnesení dále bylo potvrzeno, že rekognice podle fotografií nesmí bezprostředně předcházet rekognici provedené *in natura*.

¹⁴² Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (*Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245): „*Zároveň však nevylučuje provedení rekognice pouze na základě fotografií za předpokladu, že je dodržena podmínka, která stanoví, že by měla být fotografie poznávané osoby, nebrání-li tomu nějaké zvláštní okolnosti, ukázána mezi obdobnými fotografiemi dalších osob podobného vzhledu.*“

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*; *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51 a násl.).

Druhou (z gramatického výkladu spíše vyplývající) rovinou **obdobnosti fotografií** pak rozumíme především jejich technické provedení a způsob vyobrazení na nich zaznamenaných osob.¹⁴⁴ Pro objektivitu rekognice je totiž nezbytné, aby poznávajícímu předkládané fotografie byly stejné či obdobné ostroty, barevnosti, velikosti (formátu), ale také aby na nich byly osoby zachyceny stejným či velmi podobným způsobem z hlediska polohy a vzdálenosti záběru. Ideální je volit fotografie se shodným pozadím (alespoň z hlediska toho, zda byly pořízeny v exteriéru či interiéru) a při tisku užít obdobný (nejlépe fotografický) papír. Na snímcích samozřejmě nesmí být uvedena rozdílná data ani jiné údaje, které by mohly poznávajícího sugestivně navést k výběru některé z osob jen na základě tohoto klíče. Ústavní soud posuzoval ve své rozhodovací praxi alarmující případ, kde „*policejní orgán do fotoalba pro účely rekognice založil fotografie figurantů co do stáří, formátu a kvality výrazně odlišné od snímku, na němž byl zachycen stěžovatel. Při fotorekognici bylo na jedné straně užito starších zažloutlých, málo ostrých portrétních fotografií figurantů, jež všechny mají shodný tvar, pozadí i úpravu (bílé orámování), zatímco stěžovatel je jako jediný zachycen na novém digitálním snímku s vysokým rozlišením podélného tvaru bez bílých okrajů, navíc s čerstvým datem uvedeným v pravém dolním rohu.*“¹⁴⁵ Citovaná část nálezu je exemplárním příkladem, jak provést rekognici v rozporu se zásadami pečlivé kriminalistické praxe tak, aby důkaz z ní získaný byl zcela bez důkazní relevance. Domníváme se nicméně, že s ohledem na technický pokrok a uchovávání většiny fotografií v digitálních databázích by již v zásadě neměly nastávat potíže s naplněním kvalitativních technických požadavků na snímky, a tedy případné nesrovnalosti v této rovině spíše budou odrazem nepozornosti či ledabylosti příslušného orgánu. Přesto však fotografická rekognice naráží na vícero sporných otázek, na něž bychom se blíže zaměřili na následujících řádcích.

3.3.1. Problematika zásahu do osobnostních práv jedinců na snímcích

Zdrojem srovnávacích snímků tradičně bývala evidence občanských průkazů, v níž je u každého občana s trvalým pobytem na území ČR digitalizovaná fotografie se standardizovanými rozměry a zobrazením.¹⁴⁶ Vedení evidence bylo svěřeno Policii ČR, protože bylo získání snímků

¹⁴⁴ Názory se však různí – někteří autoři pod obdobností spatřují právě požadavek výrazně se neodlišujících osob. Debata je to ale ryze teoretická, neboť panuje shoda, že splnění musí být požadavek výrazně se neodlišujících osob i požadavek fotografií obdobné kvality, provedení, velikosti apod. Srov. Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1544.

¹⁴⁵ Stěžovatelem je zde osoba poznávaná. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.), bod VIII, poslední odstavec.

¹⁴⁶ Jedná se o fotografii o rozměrech 35 mm x 45 mm postavenou na kratší stranu, která zobrazuje hlavu a horní část ramen zobrazované osoby z předního čelního pohledu. Osoba vždy hledí do objektivu a je zobrazena na pozadí bílé až světlomodré či světlešedé barvy. Blíže viz zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném a účinném znění, a § 7 na něj navazující vyhlášky Ministerstva vnitra č. 400/2011 Sb., kterou se provádí zákon o občanských průkazech a zákon o cestovních dokladech.

z této databáze okamžitě. Dnes evidenci občanských průkazů vede Ministerstvo vnitra, které poskytuje (při absenci zákonných důvodů odmítnutí) digitální fotografie z informačního systému orgánům činným v trestním řízení formou přímého nepřetržitého přístupu podle § 18 odst. 2 písm. d) zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v účinném znění, ve spojení s ustanovením § 8 odst. 1 tr. řádu a § 66 a § 66a ZPČR. Obdobně je tomu i u fotografií z evidence cestovních dokladů podle § 30 odst. 7 písm. d) zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v účinném znění. Policie je oprávněna získávat informace též z mnoha dalších evidencí uvedených v § 66 ZPČR, přičemž z hlediska zpracování digitálních snímků pro identifikaci lze v souladu s § 66a ZPČR uvést informační systém evidence diplomatických a služebních pasů, registr řidičů, centrální registr řidičů nebo informační systém cizinců (CIS).¹⁴⁷ Získané snímky lze využít pouze pro identifikaci konkrétní osoby při plnění účelů uvedených v § 79 odst. 1 ZPČR.

Spornou se v minulosti stala otázka oprávnění vyšetřovatelů použít snímky z evidencí jako srovnávací materiály pro rekognici v trestním řízení.¹⁴⁸ Tato problematika souvisí s možným zásahem do osobnostních práv na věci zcela nezainteresované osoby, resp. s nalezením hranice mezi oprávněným použitím obrazu člověka k úředním účelům na základě zákona, na straně jedné, a lidskými právy zajištěnými Listinou, na straně druhé. Soudy předmětnou otázku řešily na přelomu tisíciletí v souvislosti s trestním řízením vedeným pro obchodování s lidmi a kuplířství, v němž bylo pro účely rekognice užito dvou z evidence občanských průkazů získaných snímků, aniž by na snímcích zobrazené osoby ve věci figurovaly nebo daly k užití snímků souhlas. O jedné z osob se pak objevila informace v bulvárním deníku, který jí mylně označil za podezřelého. Dotčené osoby, jejichž fotografie byly ve vyšetřovacím spise, se následně obrátily s tvrzením neoprávněného zásahu do jejich osobnostních práv občanskoprávní žalobou na soud. Celá věc se později dostala až k Ústavnímu soudu, který věc posoudil metodou proporcionality a dospěl k tomuto závěru: „*Nelze mít pochybnosti o tom, že institut rekognice fotografiemi je efektivním důkazním prostředkem, tedy je institutem umožňujícím dosažení veřejného statku (dobra) spočívajícího v náležitém objasnění trestných činů a spravedlivém potrestání jejich pachatelů. [...] Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjata s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob než podezřelého, resp. obviněného. [...] Z rámce těchto obecně akceptovaných příkladů kolize v předmětné věci posuzovaný institut rekognice fotografiemi nevybočuje.* **Zákonnou podmínkou provedení rekognice fotografiemi je skutečnost, že všechny srovnávací**

¹⁴⁷ Viz § 158 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, v účinném znění.

¹⁴⁸ Srov. Musil, J.: Porušuje ukázání fotografií nezúčastněných osob při rekognici právo na ochranu osobnosti? In: *Trestní právo*. 2002, č. 7–8, str. 31–35.

fotografie musí být fotografiemi v předmětném trestním řízení nezúčastněných osob. Použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici tudíž nezakládá žádné dotčení jejich osobnostních práv [...].¹⁴⁹ Soud dále konstatoval, že fotografická rekognice je zachycena pouze ve spise, který není veřejnou listinou, a nahlížení do něj je zákonem přesně a restriktivně omezeno.¹⁵⁰ Vyžadovat souhlas osoby s použitím fotografie by navíc mohlo rekognici zmařit, a to zejména tehdy, je-li úkon prováděn jako neodkladný a neopakovatelný podle § 158a tr. řádu.¹⁵¹

Závěry soudu, a to včetně jejich podrobného zdůvodnění, považujeme bez dalšího za správné a pro objasňování zločinnosti za nezbytné. Pokud v konkrétní trestní věci dojde unikem neveřejných informací k difamací osoby, jejíž fotografie se nachází ve spise, poté je třeba namítat zásah do osobnostních práv vůči tomu, kdo informaci vyslovil a šířil. *De lege ferenda* můžeme zvažovat doplnění ustanovení o rekognici v tom směru, že u fotografické rekognice lze užít jako srovnávací fotografie snímky na předmětném řízení nefigurujících osob, a to i bez jejich souhlasu či vědomí.

3.3.2. Problematika kvality snímků a možnosti jejich digitální úpravy

Obtíže při pořizování srovnávacích fotografií nastávají, mají-li vyšetřovatelé k dispozici pouze nekvalitní či atypický snímek poznávaného. Poté zpravidla stojí před rozhodnutím, zda rekognici vůbec uskutečnit, což nezbyvá než posoudit s ohledem na všechny okolnosti případu *ad hoc*, a to i s přihlédnutím k dosavadním výpovědím svědků jakožto možných poznávajících. Pokud nicméně fotografie zachycuje znaky, podle nichž je identifikace osoby teoreticky možná, poté by podle našeho názoru mělo být k rekognici přistoupeno a vyšetřovatelé by měli vyvinout přiměřené úsilí k obstarání obdobných srovnávacích snímků. Má to však nepochybně své meze, kupříkladu při výrazně nekvalitní fotografii, fotografii zachycující pouze svědkem nepozorovanou část těla nebo pokud obstarání srovnávacích snímků není fakticky, finančně či časově možné a přijatelné.

Někdy může být účelnou, a dnes i technicky snadnou, digitální úprava fotografií v některém z grafických programů (například zesvětlení, odstranění určitých prvků, zvětšení, rozmazání, nebo vložení oříznutého snímku osoby na jiné pozadí). Literatura ani judikatura však nepodávají přímou odpověď, do jaké míry lze digitální korekce snímků připustit s ohledem na možný neoprávněný

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (37/2002 USn.).

¹⁵⁰ Povinnost zabezpečit zpracovávané informace včetně osobních údajů je dána i Policii ČR, a to podle § 60 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v platném a účinném znění.

¹⁵¹ Srov. Musil, J.; Švestka, J.; Holländer, P.: *Bezpečnostní výzvy a omezení základních práv v postmoderní realitě. Bezpečnost České republiky. Právní aspekty situace po 11. září*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002, str. 94–106; a Musil, J.: Porušuje ukázání fotografií nezúčastněných osob při rekognici právo na ochranu osobnosti? In: *Trestní právo. Op. cit.*, str. 31–35.

a pro výsledky identifikace nežádoucí zásah do důkazních či srovnávacích materiálů. Protože tuto problematiku považujeme, i s ohledem na dále uváděné, za významnou, předkládáme tímto k diskusi námi navržená vodítka ohledně možné počítačové úpravy fotografií:

- grafické úpravy provádět přednostně na srovnávacích fotografiích;
- je-li ze snímku vizuálně patrné provedení úpravy *ex post* po jeho pořízení (např. změna pozadí), musí být srovnatelná úprava pro zamezení sugescce provedena u všech snímků;
- grafické úpravy spočívající v doplnění, změně či odstranění znaků neprovádět u fotografie poznávaného v částech zobrazujících jeho fyzické vzezření (je tak vyloučeno upravovat barvu očí, délku vlasů, tvar částí těla nebo třeba zesvětlit fotografii v oblasti obličeje);¹⁵²
- je-li nezbytné zakrytí určitého znaku poznávané osoby, poté je třeba stejné zakrytí provést na daném místě těla u osob na všech srovnávacích fotografiích pro vyloučení sugescce;
- změny velikosti snímků provádět jen tehdy, nedochází-li tím ke změně poměrů poznávaného; a dále zachovat obdobnou ostrost (rozlišení) všech snímků;
- u všech snímků digitálně zakrýt vše, co vypovídá o době pořízení snímku;
- provést závěrečnou kontrolu srovnatelnosti snímků a osob na nich vyobrazených.

Při dodržení základních doporučení tak považujeme nezbytné grafické úpravy snímků za přijatelné, nedochází-li jimi k dotváření vzhledu poznávaného. Za vhodný postup vyšetřovatelů bychom shledávali, pokud po provedení úprav dají nejprve snímky k prohlédnutí nezúčastněné osobě pro potvrzení, že z důvodu digitálních korekcí žádná z fotografií nevybočuje z řady. Tento krok je vhodné zaprotokolovat. Současně je nutné pro účely hodnocení důkazů přiložit k protokolu i snímky v původní neupravené podobě s písemným uvedením graficky učiněných změn.

3.3.3. Problematika počtu snímků a využití kriminalistických databází

Pro objektivitu rekognice je nezbytné, aby počet poznávajícímu prezentovaných snímků byl u každé z ukazovaných osob totožný, aniž by zákon výslovně stanovil, o kolik snímků se musí či má jednat. V praxi přitom nezřídka kdy bývá, zejména s ohledem na praktické důvody související s obstaráváním snímků, poznávajícímu předkládána právě jedna fotografie každé z osob. Shánění více obdobných snímků, na nichž se přivzaté osoby výrazně od poznávaného neodlišují, je totiž organizačně, technicky i časově náročné, někdy až nemožné. Na stranu druhou však (přiměřeně)¹⁵³

¹⁵² Jednoznačný názor nemáme na možnost úpravy vyobrazení jeho oblečení, které má na snímku na sobě. Přikláníme se však k závěru, že by do těchto částí nemělo být graficky zasahováno. Buď by měly zůstat v původním zobrazení, případně by měly být zcela (a zjevnou úpravou) zakryty tak, aby nedocházelo k matení poznávajícího.

¹⁵³ Zahltit poznávajícího velkým množstvím fotografií by z logiky věci pochopitelně nebylo žádoucí.

více snímků zachycujících osobu z různých úhlů pohledu umožňuje lepší pozorování a komplexnější představu o jejím vzhledu, což je pro přesnost identifikace klíčové. K zajištění více snímků je možno, kromě pořizování fotografií *ad hoc*, využít též **kriminalistických databází**.

Kriminalistické fotodokumentační úkony přitom bývají prováděny kriminalistickými technikami, případně jinými příslušníky policie proškolenými ke kriminalisticko-technické činnosti a určenými k provádění identifikačních úkonů, a to zpravidla na dožádání policejního orgánu objasňujícího určitou trestní věc.¹⁵⁴ Dokumentace bývá pořizována pro pátrací, registrační a identifikační účely, přičemž se lze setkat se dvěma základními druhy kriminalistické fotografie osob – s tzv. třídílnou kriminalistickou fotografií a s kriminalistickou fotografií celé postavy. Kriminalistické fotografie se v elektronické podobě vkládají v nejkratší možné době po jejich pořízení do systému FODAGEN,¹⁵⁵ konkrétně do jeho části evidující fotografickou dokumentaci osob. Snímky jsou zde centrálně ukládány zpravidla pouze v náhledové kvalitě, nicméně výrazně se neodlišující osoby můžeme centralizovaně dohledat dle úředně zaznamenávaného popisu osob.

Za praktické bychom z hlediska čerpání snímků považovali zejména využití **třídílné portrétní kriminalistické fotografie**. Ta je specifickým druhem standardizované kriminalistické dokumentace, na níž je příslušná osoba vyobrazena na třech vedle sebe umístěných portrétech zabíraných z různých úhlů pohledu – fotografie pravého profilu, fotografie zepředu (*en face*) a fotografie tříčtvrtečního profilu levé strany obličeje.¹⁵⁶ Pokud pachatel používá při trestné činnosti převlečení nebo nalíčení, které mění jeho podobu, pak se třídílné portrétní fotografie vyhotovují i s těmito změnami. Na snímcích bývají zaznamenávány obvyklé doplňky a zvláštní znaky osoby, což považujeme z hlediska fotografické rekonstrukce za žádoucí. Skrýt by nicméně bylo třeba pole s údaji o pořizujícím pracovišti, roku zhotovení a pořadovém čísle snímku, aby tyto informace nevedly poznávajícího k výběru některé z ukázaných osob. Druhým možným kriminalistickým zdrojem vhodných snímků je užití **fotografií celé postavy**. Tyto snímky bývají pořizovány u osob, jež přichází při páchání trestné činnosti do přímého styku s poškozenými nebo svědky, případně užívají přestrojení. Pořizují-li se fotografie až v momentu, kdy je osoba vazebně stíhána, poté se osoba obleče pro ni obvyklým způsobem (není fotografována ve vězeňském

¹⁵⁴ Kriminalistické fotografování je upraveno interními akty, a to v současnosti pokynem policejního prezidenta č. 100/2018, o *kriminalistickotechnické činnosti*, jež nahradil závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001.

¹⁵⁵ Centrální informační systém zavedený do praxe v roce 2004 určený pro komplexní záznam identifikačních úkonů realizovaných při identifikaci osob ze strany kriminalistických techniků SKPV s právem zápisu. Systém obsahuje u každé z osob popis (celostátní sbírka), fotografie (celostátní sbírka alespoň z hlediska náhledových snímků), informace o daktyloskopování osoby (pouze se v systému eviduje realizace, daktyloskopická karta uložena v centrální sbírce) a informace o odebrání biologického materiálu určeného pro genetickou expertízu.

¹⁵⁶ Srov. Musil, J.: *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 156.

mundúru, ženy se zpravidla i přiměřeně nalíčí). Fotografie obsahují též měřítko a záběry na zvláštní znamení osoby.

Představili jsme si tak dva standardizované druhy kriminalistických fotografií, jimiž vyšetřovatelé skrze centralizovanou databázi disponují u velkého množství osob. Jsme si vědomi, že využití těchto materiálů bude limitováno pouze na případy, kdy orgány disponují obdobnou dokumentací u poznávané osoby. Půjde tak zejména o poznávání osob s kriminální minulostí, u nichž nedošlo k výrazné změně skutečné podoby.¹⁵⁷ Pořizování standardizovaných snímků poznávaného přímo v dané věci bude povětšinou vyloučeno, neboť je-li možné pořídit snímky osoby, poté je možné provést zákonem favorizovanou rekognici *in natura*.

Vraťme se nyní k otázce, kolik fotografií každé ukázané osoby má být poznávajícímu předloženo. Situaci je podle našeho názoru třeba vyhodnotit na základě toho, jakými snímky poznávané osoby vyšetřovatelé disponují a jak poznávající danou osobu dříve vnímal. Při vhodnosti poznávání podle tváře (profilu) osoby se nám jeví praktickým využití třídílné kriminalistické fotografie, pakliže je tato orgánu činnému v trestním řízení u poznávaného k dispozici a nedošlo-li k výrazné změně podoby osoby od doby pořízení těchto snímků. Ukázány by tak byly tři snímky každé z osob, což z našeho pohledu nepovede k zahlcení poznávajícího přílišným množstvím fotografií a současně to umožní jeho lepší představu o vzezření osob. Pokud by tento postup nebyl v dané věci možný nebo podle úsudku kriminalistů vhodný či prakticky realizovatelný, poté bychom doporučovali setrvat právě u jednoho snímku každé ukazované osoby, aby bylo reálně v nutném čase možné obstarat obdobné srovnávací materiály. Domníváme se, že primárním hlediskem musí být vždy především srovnatelnost snímků všech ukázaných osob.

3.3.4. Problematika vhodné prezentace fotografií poznávajícímu

Poslední otázkou, kterou je třeba ohledně fotografické rekognice zodpovědět, zůstává samotné vymezení vhodného způsobu prezentace snímků poznávajícímu. I v této části přitom předpokládáme tradiční fyzické předkládání fotografií v rámci jediné sady, přičemž k možnostem využití inovativních způsobů realizace se dostaneme v dalších kapitolách práce.

Je-li každá z osob ukazována pouze na jedné fotografii, doporučujeme předkládání všech snímků před poznávajícího naráz. Zamýšlet se lze nad tím, zda fotografie položit před poznávajícího jednotlivě, nebo je v pevném pořadí umístit na jeden list papíru či do jednoho archu. Zde bychom argumentačně vyšli z podstaty znovupoznávání, jíž je ztotožnění osoby na základě komparace paměťové stopy s aktuálně vnímaným. Základním principem je tak absolutní úsudek

¹⁵⁷ Obnovování kriminalistické dokumentace se provádí zpravidla pouze v souvislosti s novou trestnou činností.

nad dvěma obrazy osob vedoucí k vyvození závěru, přestože pro zvýšení objektivitu úkonu a zamezení náhodného označení podezřelého je poznávajícímu předestřeno více obdobných snímků, s nimiž je třeba paměťovou stopu srovnávat. Na základě této logické konstrukce doporučujeme předkládání snímků samostatných, byť simultánně. Tím je zajištěn výběr mezi více objekty za současné možnosti, aby si (sám!) poznávající některou z fotografií zvedl a soustředil se pouze na její komparaci s paměťovou stopou, aniž by byl rušen okolními obrazy. Takový efekt je pro zvýšení pravděpodobnosti správné identifikace žádoucí a blíže se k němu dostaneme v souvislosti s tzv. rekognicí eliminační. Vyšetřovatel nesmí žádným způsobem zdůrazňovat význam některého ze snímků a jednotlivé snímky musí být očíslovány nebo jinak jednoznačně označeny. S reálným případem demonstrujícím, jak by rekogniční úkon rozhodně vypadat neměl, se lze seznámit na zveřejněné rekognici z mediálně známé kauzy L. Nečesaného týkající se útoku v kadeřnictví v Hořicích na Jičínsku.¹⁵⁸ V této trestní věci byl fotografickou rekognicí obstaraný důkaz správně shledán absolutně neúčinným, protože vyšetřovatel *de facto* sám vybral z předložených snímků jednu z osob, a to dokonce přes počáteční odpor samotné poznávající.¹⁵⁹

Při předkládání více snímků každé z osob doporučujeme neukazovat všechny snímky v jediném náhledu z důvodu možné psychické zátěže poznávajícího a ztráty jeho koncentrace. Na druhou stranu si uvědomujeme rizika „katalogu“ snímků, kdy na každé straně je právě jeden ukázaný. Psychologické výzkumy dokládají, že častěji jsou voleny osoby první a poslední v pořadí. S ohledem na právě uvedené navrhuje technické provedení rekognice tím způsobem, aby na prvním listu byly náhledové snímky všech poznávaných osob (vždy jeden snímek každé osoby), a až na dalších listech jednotlivé skupiny snímků podle příslušných osob. Na konci by mohl být přehledový list, na němž jsou všechny fotografie v miniaturách po jednotlivých řádcích či sloupcích – snímky jedné osoby by tak vždy byly v této pomyslné závěrečné tabulce na jednom řádku či v jednom sloupci. Poznávající by měl albem listovat sám. Pokud by to neumožňoval jeho zdravotní stav, poté je nezbytné ukázat nejprve všechny listy alba po konstantní dobu, a následně postupovat přesně a výlučně podle požadavků poznávajícího a úkon také audiovizuálně nahrávat.

3.4. Rekognice osob podle funkčně-dynamických znaků, návyků a stereotypů

Funkčně-dynamickými znaky člověka majícími důkazní význam jsou zejména gestikulace, mimika, chůze, běh a další pohyby (*dynamické znaky*), ale také hlas a řeč (*funkční znaky*). Jedná se o širokou oblast vrozených i získaných znaků navenek demonstrováných při pohybu svalů

¹⁵⁸ *Policejní rekognice v kauze přepadení kadeřnictví v Hořicích*. [online] Youtube.com. [zobrazeno 2021-03-21; 14:22] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=q_BWv2MJx2g>.

¹⁵⁹ Tím se nikterak nevyjadřujeme k dalším skutkovým okolnostem případu ani k finálnímu rozhodnutí soudu.

a jednotlivých částí těla, případně při specifických subjektivních stavech. Funkčně-dynamické znaky „jsou výrazem anatomických a fyziologických zvláštností stavby a stavu nosného a pohybového aparátu lidského těla, různých patologických změn, tělesného a duševního stavu i individuálních návyků,“¹⁶⁰ a ze strany druhé osoby mohou být vnímány zejména zrakem (např. pozorováním osoby při chůzi) či sluchem (zejména vnímáním hlasu a řeči). Identifikační hodnota jednotlivých znaků se odvíjí především od jejich rozdílné stálosti, když se může jednat na straně jedné o vysoce průkazné a individuální zvláštnosti trvalého a neměnného charakteru (např. vrozená specifická porucha řeči), zatímco na straně druhé o vůli do značné míry krátkodobě ovlivnitelné návyky a stereotypy (např. gestikulace).¹⁶¹ Pro rekognici mají funkčně-dynamické znaky nejvyšší výpovědní hodnotu, vnímal-li poznávající souhrnně celý jejich komplex.¹⁶²

V rámci předchozího výsledku je nutné, aby poznávající co nejpřesněji uvedl, jakým způsobem určitou osobu dříve vnímal. Tím je formováno následné znovupoznávání, které by mělo co nejvíce reflektovat (a demonstrovat) dříve poznávajícím vnímaná identifikační pole. Naopak znaky, které nemohou přispět k hodnověrné identifikaci, je vhodné skrýt. Pokud tak poznávající v souvislosti s trestným činem kupříkladu jen slyšel osobu hovořit, aniž by ji spatřil, neměly by mu být osoby při hlasové rekognici ukázány. Provedení rekogničního úkonu podle funkčně-dynamických znaků nezdědkakdy přináší četné logisticko-technické obtíže, s nimiž se musí policejní orgán vypořádat. Nepoměrně se zde oproti rekognici podle vzezření také zvyšuje riziko možné sugestibility úkonu tím, že u některé z ukázaných osob projev při rekognici něčím vybočí (např. jedna z osob provede demonstrováný pohyb v opačném směru, splete či zapomene pronášený text, spadne při podřepnutí apod.). Mnohé funkčně-dynamické znaky jsou navíc vysoce individualizovanou záležitostí, což je sice přínosné z hlediska možnosti provést individuální identifikaci, ale na druhou stranu to komplikuje hodnocení a naplňování zákonného požadavku výrazné neodlišnosti osob přivzatých. I zde přitom platí, že cílem vyšetřovatelů není obstarat osoby v příslušném znaku identické, nýbrž podobné, aby identifikace byla sice možná, nikoliv však (co do výběru z pohledu třetí osoby) jednoznačná.¹⁶³ Na podobnost objektů u funkčně-dynamické rekognice nicméně zásadně nelze aplikovat stejně přísné požadavky podobnosti osob jako při rekognici podle vzezření, protože je i zde přivzetí výrazně se neodlišujících osob správným a v praxi naplnitelným požadavkem.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 351.

¹⁶¹ Souhrnně se pak zpravidla hovoří o jejich relativní stálosti. Srov. Protivínský, M.: *Rekognice osob v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 137.

¹⁶² Yovel, G.; O'Toole, A. J.: Recognizing people in motion. In: *Trends in Cognitive Sciences*. 2016, 20 (5), str. 383–395.

¹⁶³ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 352.

¹⁶⁴ *Dtto*, str. 353. V tomto směru lze vznést otázku, zda kupříkladu poznávajícím v rámci výsledku neuvedená levorukost poznávané osoby je znakem, který bychom měli zachovat u všech ukázaných osob v rámci jejich podobnosti. Případně zda se jedná o znak specifický. Zde by podle nás záleželo na vlivu tohoto znaku na konkrétní pohyb demonstrováný v rámci

Funkčně-dynamické znaky je zpravidla třeba demonstrovat postupně, a tedy rekognice **probíhá zásadně sekvenčně** – každá z osob postupně hovoří, provede určitý pohyb, simuluje určitou činnost apod. Zda je vhodné osoby v rámci úkonu ukázat poznávajícímu najednou, postupně, nebo je snad zcela skrýt, to závisí na konkrétních parametrech toho kterého znovupoznávání. Klíčovým zůstává, aby si poznávaný mohl vždy vybrat pořadí, v jakém bude znak demonstrovat právě on, případně i určit pořadí osob přivzatých. Na rekognici podle funkčně-dynamických znaků se přiměřeně aplikují obecná pravidla a zásady provádění rekognice.

Problematickým aspektem pro praxi je možnost záměrného ovlivnění mnohých funkčních a dynamických znaků ze strany osoby samé. K takovému maskování přirozených znaků či zejména předstírání znaků fakticky neexistujících dochází ze strany pachatelů nikoliv sporadicky již v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí, a to s pragmatickým cílem ztížení či znemožnění jejich budoucího odhalení. Může se jednat například o pokulhávání, uměle předstíraný přízvuk, hovoření v cizím jazyce apod. V takových případech je skutečně rekognice výrazně komplikována, někdy až znemožněna. Určité znaky však pachatel ani přes jeho snahu maskovat nedokáže, a právě tyto bývají pro rekognici klíčové. To konstatuje i Protivínský, který uvádí, že „člověk není schopen měnit všechny své funkční (dynamické) znaky a zvláštnosti a některé funkční (dynamické) znaky může člověk měnit jen částečně a na určitou chvíli, neboť silou vůle nelze okamžitě a na delší dobu negovat či potlačit léty vypracované dynamické stereotypy, tím méně pak vrozené či získané vady.“¹⁶⁵ K maskování znaků či jejich předstírání může docházet i přímo v průběhu úkonu, kdy však bývá odhalení vědomě simulovaných jednání obvykle snadné.

3.4.1. Rekognice podle hlasu a podle stylu chůze

Trestní řád *expressis verbis* hovoří o rekognici hlasové ve svém ustanovení § 104b odst. 3 věta třetí, kde lakonicky stanoví, že poznávané osobě je třeba umožnit, aby *hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi*. Hlasová rekognice vychází z předpokladu, že neexistují dvě osoby, jejichž hlas a řečnický projev je do všech důsledků stejný, což je dáno nejen rozdílností v anatomickém uspořádání hlasových orgánů, ale také jazykem, určitými zlovyky (výplňová slova, opakování slov), vadami řeči (zadrhávání, šišlání, zajíkání se, vadná výslovnost hlásek) a dalšími specifickými prvky (slang, nářečí, ale i přízvuk či intonace). Projev osoby je ovlivněn také jejím aktuálním psychofyzickým stavem. Z hlediska identifikace

rekognice. Přikláníme se však k názoru, že by tento znak měl být zachován napříč všemi ukázanými osobami, má-li nezanedbatelný vliv na pořadí či způsob provedení pohybů.

¹⁶⁵ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 141.

jsou klíčové především charakteristické hlasové znaky osoby, které ona sama není schopna volně ovlivnit, ať už jsou tyto organického původu nebo získané vlivem prostředí. Domníváme se, že výběr osob s podobnými hlasovými vlastnostmi má být prováděn na základě subjektivní úvahy vyšetřovatelů s případnou konzultací u znalce z forenzní fonetiky, a tedy jej není vhodné vázat na přístrojové metody. Bylo zjištěno, že zejména pro osoby s hudebním sluchem bývá hlas osoby lépe zapamatovatelným znakem než vzhled.¹⁶⁶ „*Nejen kriminalistická teorie, ale i praxe dokazuje, že lidé jsou schopni znovu poznávat jiné osoby podle charakteristických znaků jejich hlasu a řeči. [...] Hlas a řeč dobře známých osob rozeznáváme dokonce podle několika pronesených slabik, a to i po telefonu, které v jistém stupni zkresluje některé znaky hlasu.*“¹⁶⁷

Je-li hlasová rekognice prováděna *in natura*, poté (mluvící) osoby zpravidla stojí za zástěnou či jsou jinak odděleny od poznávajícího způsobem umožňujícím nezprostředkované šíření zvuku. Pečlivě je třeba dokumentovat pořadí postupně pronášených projevů, které by podle nás měly být obsahově shodné.¹⁶⁸ Nejčastěji se bude jednat o vyřčení několika předem připravených slov či vět, jejichž obsah by měl reflektovat poznávajícím zapamatované části textu z doby trestné činnosti. Z hlediska konkrétního provedení úkonu doporučujeme, aby poznávající nejprve vyslechl postupně projevy všech osob, a až následně identifikaci uskutečnil. Současně může kteroukoliv z osob prostřednictvím vyšetřovatele požádat o zopakování textu, případně o pronesení jiných slov či vět. Vnímal-li poznávající v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí hlas druhého prostřednictvím technického zařízení, poté je třeba vzít v úvahu přístrojové zkreslení hlasových charakteristik. Rekognice by v těchto případech měla být provedena co nejpodobnějším způsobem jako při původním vnímání, a to případně i na inkriminovaném místě (*terénní rekognice*). Ideální je úkon provádět v reálném čase, ačkoliv je z povahy věci možné také předchozí nahrání záznamů.

V posledních letech se aktuální otázkou stala **možnost identifikace osoby podle stylu chůze**. Podle zjištění kriminalistů je chůze každého z nás jedinečná, což umožňuje provádět ztotožnění zejména podle záznamů z bezpečnostních či pouličních kamer s nižším rozlišením, než jakého je třeba pro individuální identifikaci podle vzezření.¹⁶⁹ Srovnání kamerového záznamu bipedální lokomoce člověka z místa trestněprávně relevantní události s jiným záznamem, který lze nahrát jako vzorek chůze i v průběhu trestního řízení, spadá do oblasti forenzní expertízy, konkrétně pak

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.). Bod II. odůvodnění, odst. třetí.

¹⁶⁷ Protivinský, M.; Tiplica, M.: Teorie a praxe v trestním dokazování znovupoznáním osob a věcí. In: *Acta universitatis Carolinae. Iuridica Monographia XLVI*. 1986, str. 65–66.

¹⁶⁸ Podle některých autorů má vyšetřovatel vést s objekty rekognice obecnou rozpravu, aby poznávající měl dostatek podkladů pro jejich znovupoznání. Nepovažujeme to za vhodné nejen pro nepřehlednost rekognice, ale především pro přílišný prostor pro možnou sugesci (tím, kdo dostane jaký prostor, kdo jak dokáže být aktivní, s kým bude co řešeno a jaký názor vysloví apod.). Srov. Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 352.

¹⁶⁹ Srov. Giles, J.: Cameras know you by your walk. [online] *New Scientist*. 2012. [zobrazeno 2021-03-22; 13:35] Dostupné z: <<https://www.newscientist.com/article/mg21528835-600-cameras-know-you-by-your-walk/>>.

do forenzní biomechaniky využívající kinematických charakteristik a počítačových simulací. Do chůze se navíc promítají také získané návyky a stereotypy, proto někdy hovoříme o tzv. *silně individualizovaném dynamickém stereotypu chůze*. Tím se v posledních letech zabývají zejména kriminalisté J. Straus a V. Porada.¹⁷⁰ Styl chůze současně může být významný i v případech očitého svědectví.¹⁷¹ K rekognici podle chůze bývá přistupováno, popíše-li poznávající určité charakteristické rysy, podle nichž si chůzi osoby zapamatoval (kulhání, houpavá chůze, tzv. šmajdání apod.). Rekognice zpravidla přináší kýžený výsledek jen tehdy, nebyl-li netradiční styl chůze v průběhu trestného činu simulován. K provedení rekognice je navíc velmi obtížné obstarat vhodné figuranty, což obvykle vyvolá nutnost, aby přivzaté osoby při samotném znovupoznávacím úkonu specifikum chůze předstíraly.

Znovupoznávání sice může být prováděno i na základě mnoha dalších dynamických znaků, nicméně v praxi se bude jednat maximálně o jednotky případů ročně. Některé znaky navíc samy o sobě k identifikaci nepostačují, nicméně mohou být z hlediska důkazního relevantní, pokud o nich osoba vypoví v průběhu řízení (např. mimoděčné poklepávání nohou, fyzicky projevované anankasmy, určitý způsob zapalování cigaret, posunování brýlí navyklým způsobem).

3.4.2. Ztotožňování osoby podle více rozdílných identifikačních polí

V praxi nastávají situace, kdy poznávající vnímá určitou osobu v rámci komplexního vjemu jak podle vzhledu, tak podle pohybu, hlasu a dalších znaků využitelných pro identifikaci. Tehdy je v první řadě úkolem vyšetřovatelů zhodnotit, na základě jakých znaků by zřejmě bylo možno osobu ztotožnit, a tomu také přizpůsobit realizaci úkonu. Někdy je přitom z pohledu zjištění materiální pravdy žádoucí a účelné uspořádat více druhů znovupoznávání, jež lze konat buď samostatně nebo v jejich vzájemné kombinaci.

Je-li vhodné rekognici provést **podle znaků funkčních i znaků anatomicko-morfologických**, pak se má zpravidla nejdříve uskutečnit rekognice hlasová bez ukázání osob. Až následně je samostatně realizována rekognice podle vzezření.¹⁷² Přijatelný je však i postup opačný, protože úkony zásadně nemají společná identifikační pole. Někdy je dokonce vhodné provést znovupoznávání v obou identifikačních polích naráz, a to zejména tehdy, je-li jazykový projev

¹⁷⁰ Porada, V.; Straus, J.: *Teorie forenzní biomechaniky*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2017, 168 str.

¹⁷¹ Podle některých studií je lidský mozek zrakem schopen rozpoznat styl chůze známého člověka na více než 150 metrů. Bývá však upozorňováno, že k vnímání samotné chůze se přičleňují i další vjemy, které vytváří komplexní obraz známé osoby. Srov. např. Cutting, J. E.; Kozlowski, T. L.: Recognizing friend by their walk: Gait perception without familiarity cues. In: *Bulletin of the Psychonomic Society*. 1977, 9 (3), str. 353–356; nebo Troje, N. F.: Person identification from biological motion: Effects of structural and kinematic cues. In: *Perception and Psychophysics*. 2005, 67 (4), str. 667–675.

¹⁷² Srov. Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 352.

osoby doprovázen specifickou mimikou rtů, úst, očí, obočí, čela, gestikulací apod.¹⁷³ V praxi se vyskytuje také tzv. *doplňková hlasová rekognice*, kdy je přímo v průběhu anatomicko-morfologického znovupoznávání přistoupeno k hlasovým projevům s cílem potvrzení, prověření či upřesnění výsledků probíhající identifikace. Zde je extrémně důležitá podrobná a chronologicky správně zaznamenaná protokolace, pořízen by měl být též záznam audiovizuální.

Odlišná situace nastává, je-li účelné konání rekognice **podle znaků dynamických i podle znaků anatomicko-morfologických** (např. svědek viděl pachatele do tváře a následně jej pozoroval při kulhavém útěku). V těchto případech zásadně nezbývá než přistoupit k jedinému komplexnímu znovupoznávání z důvodu nemožnosti oddělení identifikačních polí.¹⁷⁴ Zjišťovat závěry poznávajícího po ukázání osob, avšak před jejich aktivním projevem, nepovažujeme za žádoucí, neboť by to přílišně ovlivnilo druhou část (např. co do snahy poznávajícího potvrdit správnost vlastní volby, resp. se v ní sám podvědomě utvrdit). Identifikace by tak z našeho pohledu měla být realizována ve druhé rekogniční fázi souhrnně na základě obou demonstrovaných identifikačních polí. Pokud je účelné provedení rekognice jak **na základě hlasu a řeči, tak na základě znaků dynamických**, poté bychom jednoznačně doporučovali oddělenou realizaci, a to opět od prvotního provedení rekognice hlasové bez ukázání poznávaného a osob přivzatých.

3.5. Rekognice skrytá

Modifikací běžné (tzv. *otevřené*) rekognice je *rekognice skrytá*, při níž je **vyločen bezprostřední styk poznávaného s poznávajícím**. Zatímco poznávající při skryté rekognici vidí ukázané osoby, ony jej spatřit nemohou. Přesnější je tak hovořit o *odchylce při realizaci* rekognice za účelem omezení vzájemného kontaktu osob, nikoliv o samostatném druhu rekognice.¹⁷⁵

Ke skryté rekognici má být přistupováno jen v důvodných případech, protože pro věrohodnost úkonu a ochranu práv poznávaného je obecně žádoucí, aby tento měl možnost sledovat samotný průběh, zejména pak vyjádření identifikačního závěru. Existují následující **tři generální důvody** (resp. skupiny důvodů) pro zamezení bezprostředního styku osob, jež musí trvat v době rekognice:

Předně je to existence rizika, že přímým kontaktem osob dojde ke zkreslení projevu poznávající osoby z důvodu **obavy či strachu z poznávaného**.¹⁷⁶ Takové situace tradičně nastávají u obětí

¹⁷³ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 14.

¹⁷⁴ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 352. Srov. Straus, J. a kol.: *Kriminalistická taktika. Op. cit.*, str. 165. Pokud by připadalo v úvahu oddělení způsobem, aby se napříč jednotlivými znovupoznáními nekryla identifikační pole, poté je takový postup možný. Například u tradiční identifikace na základě chůze však obvykle narazíme na překážku, protože poznávající zákonitě vnímá také vzhled osoby, což znemožní následné provedení rekognice podle anatomicko-morfologických znaků dříve spatřených (resp. by tyto znaky nesměly být u následné identifikace ani patrné).

¹⁷⁵ Srov. Půry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1546.

¹⁷⁶ Srov. *ditto*, str. 1547.

násilných a sexuálně motivovaných trestných činů, kdy je pro oběť velmi stresující už samotné vyšetřování, natož postavení tváří v tvář možnému pachateli. Dále je skryté rekognice v rámci této skupiny důvodů využíváno i při oprávněné obavě poznávajícího ze *msty poznávaného* za jeho označení, přičemž v praxi nikoliv výjimečně nastávají případy, kdy poznávající odmítne úkon bez oddělení provést. Posouzení, zda ke skryté rekognici přistoupit, může být mnohdy složité, zejména žádá-li současně poznávaný (resp. jeho obhájce), aby byl úkon proveden tradičním způsobem. Z našeho pohledu by měl být přístup vyšetřovatelů k požadavku poznávajícího na oddělení od skupiny osob spíše benevolentní, hrozí-li teoreticky ovlivnění identifikace přímým stykem. Řádnost realizace ostatně garantuje i přítomná nezúčastněná osoba, případně soudce a obhájce. Poměrně běžně je pak podle nám dostupných informací ke skryté rekognici přistupováno i z iniciativy policejního orgánu v obecném zájmu zvýšení pravděpodobnosti řádného průběhu.¹⁷⁷ Zde je však třeba upozornit na možné nezákonné omezení principu kontradiktornosti procesu a zásady rovnosti účastníků, když i podle Ústavního soudu „omezit právo obviněného či obžalovaného na obhajobu utajením totožnosti svědka lze jen v zájmu zachování základních práv tohoto svědka.“¹⁷⁸ Praktický problém konečně může nastat i u otevřeně provedené rekognice, po níž poznávající sdělí, že některou z osob neoznačil ze strachu. Na rozdíl od jiných se však domníváme, že pouze pro tuto skutečnost nelze rekognici opakovat.¹⁷⁹ Stejně tak podle nás není možné provádět rekognici skrytou jen z důvodu očekávané nižší míry jistoty označení svědkem.¹⁸⁰

Druhým generálním důvodem je **ochrana svědků mladších osmnácti let**, u nichž by ožívání okolností a vzpomínek v paměti mohlo vzhledem k jejich věku nepříznivě ovlivnit duševní a mravní vývoj. Třetím důvodem je pak přítomnost **utajeného svědka**. Utajeným svědkem je podle § 55 odst. 2 tr. řádu ten, komu v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jeho základních práv, případně hrozí taková rizika osobě jemu blízké, a to za předpokladu, že ochranu svědka nelze spolehlivě zajistit jinak než jeho utajením.¹⁸¹ Tato skupina svědků proto zpravidla současně naplní též první shora zmíněný důvod skryté rekognice. Zvláštní kategorií utajených svědků jsou podle § 102a odst. 1 tr. řádu příslušníci bezpečnostních sborů, kteří v trestním řízení figurují v postavení agenta (§ 158e tr. řádu), osoby provádějící předstíraný převod (§ 158c tr. řádu) nebo osoby bezprostředně se na těchto operativně pátracích prostředcích podílející. U utajených svědků je z logiky věci zřejmé, a zákonem též

¹⁷⁷ Lze pozorovat výrazný posun, protože před zhruba dvaceti lety byla skrytá rekognice prakticky neznáma. Srov. Protivinský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 24.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2001, sp. zn. IV. ÚS 370/01 (154/2001 USn.).

¹⁷⁹ Srov. Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 339.

¹⁸⁰ Protivinský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáváním osob a věcí. Op. cit.*, str. 75.

¹⁸¹ Blíže k problematice utajení svědka viz Gřivna, T.; Šámal, P.; Válková, H. a kol.: *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 366 a násl.

v § 104b odst. 7 tr. řádu uvedené, že mohou být pouze v postavení osoby poznávající, nikoliv v postavení osoby poznávané. Po dobu, po kterou trvá zájem na ochraně identity svědka, je nepochybně nutné, aby případný audiovizuální záznam z rekognice zachycující svědka byl řazen do části spisu, kam není možno nahlédnout ze strany obviněného, poškozeného, zúčastněné osoby či obhájce, resp. zmocněnce. Mělo by se jednat o obdobnou výjimku, jako která je stanovena u osobních údajů svědka podle § 65 odst. 1 ve spojení s § 55 odst. 2 tr. řádu. Přístupný by ve spise zůstal osobám písemný protokol o rekognici s utajením identity svědka. Případným utajovaným informacím je třeba přizpůsobit i poučení osob podle § 51b tr. řádu.

Pro **technické provedení** skryté rekognice je využíváno primárně speciálních výslechových místností na policejních služebnách (někdy se přímo hovoří o *rekogničních místnostech*), které jsou vybaveny tzv. *jednocestným (jednosměrným, polopropustným) zrcadlem* umožňujícím při vhodném nastavení světelných podmínek pouze jednostranný kontakt osob.¹⁸² Poznávající tak přes sklo pozoruje nastoupené osoby, zatímco ony koukají z jejich pohledu zdánlivě do zrcadla. Problémem někdy bývá relativně malá plocha jednocestného zrcadla, skrze kterou lze provádět jednoohnskové vnímání jen značně nekomfortně, případně činí potíže i špatné odhlučnění místností.¹⁸³ Skrytou rekognici lze zajistit i alternativními způsoby, zejména přímým živým přenosem z jedné místnosti do druhé prostřednictvím vhodné techniky. Takové provedení je však rizikové z hlediska možného přístrojového zkreslení a z našeho pohledu i z důvodu možné sugesce vyplývající z případného ovládnutí záběru a přiblížení kamery (techniky) vyšetřovatelem. Nezúčastněná osoba musí při skryté rekognici stát na straně poznávajícího, aby měla o úkonu plný přehled, a mohla tak kontrolovat řádné a zákonné provedení. Obdobné platí také pro přítomnost soudce, je-li úkon prováděn jako neodkladný a neopakovatelný podle § 158a tr. řádu. I obhájce pak má stát na straně poznávajícího, nedochází-li k utajení svědka nebo nepožádá-li obhájce jinak.

Uvedli jsme stávající důvody, pro které je k rekognici skryté přistupováno, čímž se dostáváme i k námi předkládanému návrhu *de lege ferenda*. Bude-li i nadále přednostně prováděna rekognice *in natura*, **stavíme se tímto za obligatorní provádění rekognice skryté tehdy, je-li poznávaným obviněný, u něhož je dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. řádu** (tj. v řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, kdy musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení). Současně tímto navrhuje **obligatorní přítomnost dozorcujícího státního zástupce při takto realizované rekognici**. Právě v těchto případech závažnějších trestných činů je objektivita úkonu garantována nejen nezúčastněnou

¹⁸² Viz Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120–124.

¹⁸³ V praxi je někdy puštěna hudba v místnosti s ukázanými osobami, aby tyto nemohly slyšet rozhovory z vedlejší místnosti. Vždy se konkrétní realizace odvíjí od technického vybavení a podmínek zázemí.

osobou, ale měla by být hlídána i obhájcem (fyzicky při úkonu) stojícím na straně poznávajícího, a bude kontrolována též státním zástupcem. Ochrana práv obviněného je tak z našeho pohledu zcela dostatečná. Současně tato změna přinese hned několik kladů, a to: 1) eliminaci možného zmaření znovupoznávacího aktu ze strany poznávaného, 2) snížení stresové zátěže poznávajícího (možná i poznávaného), 3) eliminaci rizika, že poznávající někoho neoznačí jen z důvodu obavy. Ve výsledku tím posílíme ochranu společnosti před pachateli závažné trestné činnosti, kteří dnes mohou uniknout spravedlnosti jen pro procesní, a někdy dokonce jimi vyvolanou, vadu rekognice implikující absolutní neúčinnost z ní získaného důkazu klíčového pro rozhodnutí věci. Dále navrhuje, aby důvodem provedení skryté rekognice byla u úkonu prováděného podle § 158a tr. řádu, kterého se obligatorně účastní soudce, i sama důvodná (skutečnostmi podložená) obava ze záměrného zmaření znovupoznávacího aktu poznávaným.

V literatuře se lze setkat i s vymezením tzv. **oboustranně skryté „rekognice“**, při níž by bylo vyšetřovatelem uměle inscenováno na oko náhodné setkání poznávajícího s poznávaným.¹⁸⁴ Tento postup nemá oporu v trestním řádu a o rekognici se rozhodně nejedná. Dojde-li k setkání předmětných osob v trestním řízení, je naopak následná rekognice vyloučena. V úvahu však připadá provedení agnoskace či konfrontace v souladu s procesními předpisy, má-li mít setkání důkazní význam. Dále se někdy řeší provedení **rekognice tak, aby o ní poznávaný nevěděl**.¹⁸⁵ Ani takový úkon podle nás jednoznačně rekognicí není, dokonce tento postup považujeme za neústavní pro rozpor s právem osoby na spravedlivý proces. Argumentem je nejen sama skutečnost, že poznávaný o identifikování neví, ale i jeho faktické (byť nevědomé) donucení strpět ztotožnění obvykle podle znaků funkčně dynamických v rozporu se zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare* /kapitola 5/, notabene téměř jistě bez přítomnosti výrazně se neodlišujících osob.

¹⁸⁴ Musil, J. a kol.: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 167–168.

¹⁸⁵ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 140. Srov. Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 40; Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty. Op. cit.*, str. 293; Protivínský M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 351.

3.6. Rekognice za účasti osoby mladší než 18 let

Účastní-li se rekognice v postavení poznávajícího nebo poznávaného osoba mladší osmnácti let, užije se podle § 104b odst. 7 věta druhá tr. řádu přiměřeně ustanovení o výsledku dítěte, tedy § 102 tr. řádu. Specifika realizace lze sledovat zejména u dítěte v postavení osoby poznávající, neboť s tou je příslušným policejním orgánem intenzivněji pracováno i v rámci výsledkových fází. Odchytky rekognice za účasti osoby mladší osmnácti let lze shrnout následovně:

- Ve vztahu k osobě mladší osmnácti let je třeba dbát na šetrné a ohleduplné provedení úkonu, a to jak ve znovupoznávací fázi, tak při předchozím a následném výsledku. Zejména je třeba s přihlédnutím k věku a duševní vyspělosti jednat způsobem, aby nedošlo k narušení psychické a sociální rovnováhy osoby a aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen.¹⁸⁶
- K rekognici je nutné přibrat orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo jinou osobu mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět úkonu a stupeň duševního a mravního vývoje osoby mladší osmnácti let přispěla ke správnému vedení úkonu. Může-li to přispět ke správnému provedení, mohou být přibráni též rodiče osoby.
- Osoby přibrané podle předchozího bodu mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu, pokud by provedení nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav osoby mladší osmnácti let. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán návrhu vyhová.¹⁸⁷
- Přibrané osoby se vyslechnou podle potřeby ke správnosti a úplnosti protokolu o rekognici a ke způsobu, jakým byl úkon prováděn (ev. jak při něm nezletilá osoba jednala).¹⁸⁸
- U rekognice s účastí osoby mladší osmnácti let bývá vhodné provést rekognici skrytou.

3.7. Rekognice mrtvol

Rekognice mrtvol je v praxi využívána zejména k ověření či zjištění totožnosti nalezených mrtvých těl a jejich částí. Jedná se o zvláštní identifikační proceduru, která na rozdíl od rekognice živých osob zásadně nepředpokládá ukázání mrtvého těla mezi jemu podobnými pomocnými objekty, což by zpravidla ani nebylo reálně uskutečnitelné a pro výsledky identifikace žádoucí. Z hlediska počtu ukázaných osob se tak nejčastěji jedná povahou spíše o úkon agnoskace (ukázání jediné osoby) prováděný se specifickým cílem zjištění základních identifikačních údajů, přestože formálně hovoříme o úkonu jako o rekognici. Vyskytnout se mohou i případy, kdy je dána pluralita

¹⁸⁶ Blíže viz Šámal, P.; Válková, H.; Sotolář, A.; Hrušáková, M.; Šámalová M.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 509–510.

¹⁸⁷ Šámal, P. a kol.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 1547; § 102 odst. 1 tr. řádu.

¹⁸⁸ Srov. § 102 odst. 2 tr. řádu. V dalším se užijí obecná ustanovení o rekognici, případně o výsledku s odkazem na § 104 odst. 6 tr. řádu.

představených objektů, a tedy je poznávajícímu ukázáno větší množství mrtvých těl. Děje se tak zejména v souvislosti s haváriemi a přírodními katastrofami (např. pád dopravního letadla či zemětřesení), v jejichž ničivém důsledku vyvstane potřeba identifikace více obětí a jejich ostatků. Ty jsou podle okolností buď ukazovány hromadně, nebo postupně od těl nejsnáze identifikovatelných.¹⁸⁹ Ani tehdy nicméně nelze hovořit o objektech přivzatých (pomocných), když jen máme více objektů vlastních, mezi nimiž poznávající identifikuje jemu známou osobu. Rekognice mrtvol se provádí jak *in natura* (na místě činu či na ústavu soudního lékařství), tak podle fotografie (podle pravidel portrétní fotografie).¹⁹⁰ Umožňuje-li to stav mrtvoly, může docházet k rekognici i po její exhumaci, tj. vyzvednutí z hrobu po předchozím pohřbení.¹⁹¹

Proces identifikace mrtvoly ztěžují mnohé okolnosti, a to především: změny zevnějšku osoby v důsledku úmrtí (zejména v oblasti měkkých tkání); nemožnost vnímat mrtvého v obdobných situacích jako za živa (např. ve stoje); zohydění zevnějšku zraněními, živými organismy či hnilobnými změnami; rozklad a těžká poznatelnost oděvu; neúplnost těla (nalezena jen část mrtvoly).¹⁹² Roli obvykle sehrává také velké emocionální vypětí a stres poznávajícího, neboť znovupoznávání bývá prováděno (možnými) rodinnými příslušníky či dalšími blízkými osobami, u nichž je předpokládána schopnost ukázané tělo nebo jeho ostatky ztotožnit podle individuálních rysů a specifických identifikačních znaků (např. jizva). I snaha o snížení psychické zátěže je – vedle samozřejmé snahy kriminalistů o zvýšení pravděpodobnosti správného znovupoznání – důvodem, pro který se mrtvola před rekogničním úkonem očistí od stop krve a dalších nečistot, provede se zašití či zakrytí otevřených ran, případně též dochází k posmrtnému líčení (zejména pro fotodokumentaci). Podle úsudku vyšetřovatelů může proběhnout i restaurování devastovaných částí těla (typicky rozdrcené lebky), což však někdy paradoxně vede k takovým změnám, že poznávající hůře poznává upravenou než neupravenou mrtvolu.¹⁹³

Objektem bývají oběti trestných činů, sebevrazi, oběti dopravních nehod a nešťastných náhod, případně také další osoby, u nichž došlo k podezřelému¹⁹⁴ či náhlému úmrtí. Identifikace sehrává

¹⁸⁹ Srov. Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 61.

¹⁹⁰ Před pohřbením mrtvoly bývá ve sporných případech zpravidla nařizována i soudní pitva, je vypracovávána zpráva o zvláštních znacích, protokolováno ohledání a současně je mrtvá osoba daktyloskopována.

¹⁹¹ Exhumace mrtvoly je vedle pitvy mrtvoly jedním ze zvláštních druhů ohledání podle § 113 tr. řádu. Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 133.

¹⁹² Existují však i faktory identifikaci usnadňující jako např. absence obavy poznávajícího z důvodu následné msty poznávaného či velmi detailní znalost objektu ze strany osob blízkých umožňující individuální identifikaci i podle minoritních izolovaných znaků. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 348.

¹⁹³ Někdy je proto kriminalisty doporučováno přistoupit k rekognici mrtvoly jak před úpravami, tak po nich. Podle našeho názoru by ke znovupoznávání před úpravou a očištěním mrtvoly mělo být přistupováno v zájmu ochrany poznávajícího jen tehdy, hrozí-li důvodně ztráta identifikačních znaků těla. Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 350.

¹⁹⁴ Např. v situacích, kdy na místě nálezu mrtvoly jsou nesrovnalosti mezi stavem na místě činu nebo zraněními osoby a způsobem, kterým došlo ke smrti, ale také v případech, kdy jsou na mrtvole patrné stopy dalších mechanismů, které mohly vést ke smrti (oběšení, podřezání, otrava, hematomy). Typicky se také jedná o úmrtí, při nichž došlo k užití střelné zbraně

velký význam u nálezů těl bez dokladů. Význam rekognice mrtvol je především kriminalistický, protože zjištění totožnosti otevírá možnosti a určuje směr dalšího vyšetřování. V souladu s výše uvedeným shledáváme **tři klíčové odlišnosti rekognice mrtvol oproti rekognici živých osob**, kterými (vedle logicky odlišného charakteru poznávaných objektů) jsou:

- 1) absence přivzatých (pomocných) objektů;¹⁹⁵
- 2) provádění znovupoznávání zásadně ze strany osob mrtvému (důvěrně) známých;
- 3) provádění znovupoznávání za účelem zjištění či ověření základních identifikačních údajů mrtvé osoby neboli tzv. *rodinné příslušnosti* (jméno, příjmení, bydliště apod.).

Vytýčit lze **dvě sporné otázky rekognice mrtvol**. Ta první se týká *provádění výsledku poznávajícího před znovupoznávacím aktem*. Pokud vyšetřovatelé předpokládají identitu objektu, tedy je-li přítomna vyšetřovací verze, o koho by se mohlo jednat, poté by podle našeho názoru měl být proveden alespoň stručný a šetrný předchozí výsledek poznávajícího ke znakům a zvláštnostem osoby před samotným znovupoznáváním. Tak bychom postupovali i v situacích, kdy je podle vyšetřovatelů pravděpodobné či možné, že by nalezenou mrtvolou mohla být osoba v pátrání. V případě negativní identifikace maximálně dojde k vyloučení (nebo výraznému oslabení) této verze. V praxi však nastávají případy, kdy neexistuje ani hypotéza, o koho by se mohlo jednat. Tehdy jsou poznávající z řad široké veřejnosti vybráni k provedení identifikace pouze z důvodu jejich vazby k místu, kde došlo k nálezům těla (např. dotyčná osoba bydlí opeďál nebo kolem místa nálezů chodí do práce), případně z jiného obdobného důvodu obecné povahy (např. se předpokládá, že mrtvola byla bezdomovcem, a tedy jsou k úkonu vyzváni lidé z předmětné sociální skupiny). Znalost mrtvol ze strany takto vybraných poznávajících je proto pouze logicky možná.¹⁹⁶ Za dané situace pochopitelně nelze předchozí výsledek ke znakům osoby provést, neboť poznávající sám neví, kdo má být identifikován, a tedy koho by měl popisovat. Proto nezbyvá než po řádném poučení bezprostředně přikročit ke znovupoznávání. Při pozitivní identifikaci je následně nutné poznávajícího vyslechnout k tomu, koho v mrtvém poznává a podle jakých znaků a zvláštností.¹⁹⁷ Tuto proceduru, jež může mít stěžejní operativní význam, nelze z našeho pohledu *stricto sensu* za rekognici označit.¹⁹⁸ Proto je v případě potřeby žádoucí následně realizovat rekognici ze strany další poznávající osoby, u níž už vzhledem ke konkrétní prověřované identitě

nebo u nichž existují informace svědčící o možném zavinění jiné osoby (informace o vyhrožování, domácí násilí apod.). Blíže viz Fryšták, M.: *Odborné vyjádření versus znalecký posudek*. *Op. cit.*

¹⁹⁵ U živých osob je absence přivzatých objektů možná jen u rekognice ke zjištění skutečné totožnosti.

¹⁹⁶ Pokud by nicméně takto zvolený poznávaný ještě před identifikací uvedl, že předpokládá nebo ví, o čí tělo by se mohlo jednat, poté by měl být předchozí výsledek ke znakům a zvláštnostem takové osoby proveden.

¹⁹⁷ Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 348.

¹⁹⁸ Náš závěr umocňuje i skutečnost absence přivzatých objektů u rekognice mrtvol.

mrtvoly můžeme postupovat od prvotního výsledku konaného před znovupoznáváním.¹⁹⁹ Lze tak hovořit o fázi operativního charakteru následované procesním úkonem rekognice za účelem obstarání důkazu. Předestřená operativní identifikace však může být někdy sama plně postačující.

Druhá sporná otázka zní, *zda mrtvolu ukazovat poznávajícimu v ošacení, které měla při nálezu na sobě (byla-li oblečena)*. Toto oblečení bude často totožné s tím, v němž byla osoba naposledy spatřena živá. Rizikem ukázání oblečené mrtvoly je možné provedení identifikace výhradně na základě oděvu, a nikoliv podle individuálních znaků osoby. Na druhou stranu nepochybně i oblečení osoby dotváří její vzezření, což může v důsledku napomoci ke správné identifikaci jako u rekognice živé osoby. Podle Protivínského dokonce „*samotné nahé tělo a zejména mrtvé tělo zkresluje původní podobu člověka, ztěžuje proces znovupoznávání [...]*“.²⁰⁰ Zastáváme názor, že není vhodné ani fakticky přínosné dávat univerzální vodítko, zda provádět rekognici v původním ošacení. Jedná se o otázku taktickou, kterou je nutné ze strany vyšetřovatelů posoudit s ohledem na veškeré okolnosti případu včetně stavu těla a oblečení, ale i toho, jaké partie těla mohl poznávající za života mrtvé osoby spatřit. Hlavním kritériem pro zvolení vhodného postupu má být pravděpodobnost hodnověrného pozitivního ztotožnění, přičemž u rekognice mrtvoly z logiky věci není přímé riziko mylného označení fakticky nevinné osoby, proti níž se vede trestní řízení. Tím nepopíráme, že i rekognice mrtvoly mívá přímý dopad na výsledek věci. Správnost identifikace mrtvoly nicméně povětšinou lze, máme-li předpokládanou identitu, ověřit ze strany dalších osob, případně potvrdit expertizními metodami (zejména díky DNA). **Z praktického hlediska** doplňme, že u podezřelých úmrtí je prováděno v součinnosti se soudním lékařem či lékařem orientační ohledání mrtvoly k získání informací o okolnostech smrti (pravděpodobná příčina, způsob usmrcení, doba smrti apod.). Ohledání je v průběhu dokumentováno fotograficky, případně též za pomoci videa.²⁰¹ Dokumentace zahrnuje snímky mrtvého těla a jeho umístění, což současně nevylučuje možnost přímo na místě činu provést po úpravě mrtvoly operativní poznání, bližší fotodokumentaci pro rekognici, případně i rekognici *in natura*. Na místech nálezů mrtvoly bývá zachycena v ošacení, které měla na sobě.²⁰² O ohledání je sepsán protokol, který má hodnotu důkazního prostředku.^{203, 204} Posléze u podezřelých úmrtí dochází k převozu na pracoviště

¹⁹⁹ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 135.

²⁰⁰ *Idem*, str. 136.

²⁰¹ Srov. Gardner, R. M.; Krouskup, D. R.: *Practical Crime Scene Processing and Investigation*. 3. vydání. Boca Raton: CRC Press. 2019, str. 113–145.

²⁰² K podrobnostem ideálního postupu na místě nálezů mrtvého těla, u něhož jsou známky násilí blíže viz *tamtéž*, str. 331–348.

²⁰³ Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 49 a násl.

²⁰⁴ Například v USA využívá FBI speciálních formulářů, do nichž jsou veškeré údaje zaznamenávány, jedná se o tzv. *Death Scene Checklists*. V nich je vyplňováno i ošacení, stupeň zachovalosti mrtvého těla, posmrtná ztuhlost, zda je tělo kompletní, zda je v jeho okolí krev, zda se na místě nachází zbraň a mnoho dalšího. Vzor lze nalézt např. v Hess, K. M.; Orthmann, Ch. H.; Cho, L. H.: *Criminal Investigation*. 11. vydání. Boston: Cengage Learning. 2017, str. 714–716.

patologického oddělení, anatomického ústavu či soudního lékařství, kde je prováděno specifické (sekundární) ohledání a pitva ze strany dvou znalců z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství. Dochází-li k rekognici mrtvoly, je to zpravidla v této fázi, kdy je již mrtvola pro účely pitvy obnažena a přikryta prostěradlem. Rekognice se provádí bez původního oblečení, které může být poznávajícímu podpůrně ukázáno zvlášť. Poznávajícímu je obvykle ukázán jen obličej mrtvoly, případně části těla s markanty, které by mohly vést k individuální identifikaci. Je třeba počítat s tím, že ochabnutí obličejových svalů vede ke změně mimického výrazu osoby. Výrazně devastovaná a ohořelá těla se, není-li to nevyhnutelně nutné, blízkými osobami neidentifikují. Z etických důvodů není rekognice mrtvoly *in natura* natáčena či focena, je však nezbytné provést kvalitní fotodokumentaci těla, jejího ohledání a pitvy, a dále sepsat protokol.²⁰⁵

3.8. Rekognice živé osoby ke zjištění skutečné totožnosti

Svébytnou problematiku, při níž je prolomeno mnoho jinak obecně platných pravidel pro rekognici osob, představuje identifikace živé osoby za účelem **zjištění její skutečné totožnosti**. V těchto případech je hlavním cílem vůbec zjistit, kdo příslušná osoba ve skutečnosti vlastně je. Přestože i zde je podstatou ztotožnění na základě dřívějšího smyslového vnímání, povaha úkonu je odlišná a potřeba rekognice může vyvstat bez vazby na trestný čin. Rekognici provádí z logiky věci poznávající, který by mohl poznávaného osobně znát. Specifičnost spočívá dále v tom, že se poznávajícímu ukazuje samotná identifikovaná osoba. Mezi nejčastější objekty zde řadíme:

- osoby trpící úplnou či podstatnou ztrátou paměti (případy amnézie);
- malé děti a osoby pro duševní poruchu neschopné sdělit své identifikační údaje;
- osoby záměrně utajující svou vlastní totožnost (zde někdy řadíme rekognici pod tzv. *taktickou identifikaci osoby*)²⁰⁶ a osoby vydávající se za osoby jiné.²⁰⁷

²⁰⁵ Fenyk, J.; Hlaváček, J.; Kroulík, P.: *Některé zvláštní způsoby dokazování – rekognice*. [online] Krimi servis Hlaváček. 2008. [zobrazeno 2021-03-16; 23:41] Dostupné z: <<http://www.krimi-servis.cz/?p=104>>.

²⁰⁶ Tyto případy se v Evropě vyskytly častěji v souvislosti se zvýšenou migrací z oblastí Afriky a Blízkého východu, kde je však mnohdy reálně nemožné zajistit poznávající, kteří by byli ochotni identifikaci provést, v důsledku čehož je třeba při zjišťování totožnosti postupovat cestou jinou, např. skrze readmisní dohody či bezesmluvně. Srov. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007*. [online] Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008, str. 35 a násl. [zobrazeno 2021-02-15; 3:17] Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-na-uzemi-ceske-republiky-za-rok-2007.aspx>>. Dále srov. Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 340.

²⁰⁷ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 88.

4. Kriminálně-psychologické aspekty a zásady realizace rekognice osob

Právní rámec rekognice zakotvený trestním řádem je sice vysoce významný, nicméně je vhodné jej chápat pouze jako minimální a v mnoha aspektech jen v hrubých rysech nastavený standard zákonnosti. Precizace právních požadavků a nastavení konkrétních praktických postupů je již otázkou kriminálně-psychologické vědy a praxe, a tedy jsou to dominantně právě vyšetřovatelé, kteří rekognici dávají konkrétní podobu. Cílem jejich činnosti přitom má být nejen nezbytné dodržení zákonnosti, ale v jejím rámci i docílení co nejvyšší kvality úkonu a spolehlivosti výsledků z něj získaných. Tím dochází i k posilování spravedlnosti, která je žádoucí kvalitou trestního řízení, nikoliv jen jeho formou.²⁰⁸ **Právě v kriminálně-psychologii tak leží nejen kořeny rekognice, ale dodnes zcela jednoznačně i jádro její hodnověrné, spolehlivé a kvalitní realizace.** Konkrétní kriminálně-psychologické postupy v mnohém vychází z poznatků psychologie, protože – jak jsme již úvodem práce předestřeli – **podstata znovupoznávání je zásadně psychologického charakteru.** Psychologické aspekty tak nejen formují kriminálně-psychologické zásady provádění rekognice, ale v mnohém se s nimi neoddelitelně prolínají. Bez psychologických výzkumů by ostatně ani celosvětově nedocházelo k výrazným modifikacím rekogničních procedur činěným pro výrazné snížení jejich prokázané chybovosti.²⁰⁹

Naším původním záměrem bylo o kriminálně-psychologických a psychologických aspektech rekognice pojednávat v oddělených kapitolách. Při zpracování nicméně vyplynulo, že pouze společné provázání těchto problematik dává dohromady (snad) ucelené závěry a smysluplná kriminálně-psychologická doporučení dobré praxe. Tomu jsme přizpůsobili i – pro mnohé patrně překvapivě zvolenou – systematiku právě otevírané kapitoly, v níž podáme primárně kriminálně-psychologická doporučení úzce navázaná na předně v kapitole rozvedené psychologické poznatky, a jimi také fakticky zdůvodněná. Pojednáváme zásadně o tradičním simultánním znovupoznávání podle vzezení.

4.1. Psychologické aspekty rekognice

4.1.1. Psychologická podstata rekognice – vnímání, zapamatování a znovupoznávání

V rámci základní charakteristiky rekognice jsme krátce zmínili podstatu **psychického procesu znovupoznávání**, při němž, zjednodušeně řečeno, dochází ke komparaci vzpomínky na osobu z doby trestněprávně relevantní události s osobami aktuálně vnímanými. Celý rekogniční proces

²⁰⁸ Kratochvíl, V.: Zákonost a ústavnost rekognice: Poznámky z hlediska právního stavu před a po „velké novele“ trestního řádu a před a po „euronovele“ Ústavy. In: *Kriminální věda*. 2003, č. 3, str. 199.

²⁰⁹ Srov. např. Leach, A.-M.; Cutler, B. L.; Wallendael, L. V.: Lineups and Eyewitness Identification. In: *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, 5 (1), str. 157–178.

přítom sestává z několika ohraničitelných fází, jimiž schematicky jsou: *vnímání osoby v souvislosti s trestným činem a uložení si vjemu do paměti (tzv. encoding, kódování, vštípení neboli impregnace) → uchování paměťové stopy (tzv. storage neboli retence) → vybavení si obrazu dříve vnímané osoby ve formě představy (tzv. retrieve, retrieval či recall) a srovnání této představy s osobami aktuálně ukázanými → vyvození identifikačního závěru.*²¹⁰ To lze zjednodušeně uvést také jako základní tři pilíře psychologické podstaty rekognice: **vnímání a kódování – zapamatování – vybavení a znovupoznání(vá)ní.**²¹¹

Schopnost jedince ukládat, uchovávat a reprodukovat paměťové stopy z doby trestněprávně relevantní události má mimořádnou kriminalistickou relevanci, protože rozhodujícím způsobem determinuje kvalitu svědecké výpovědi i rekognice.²¹² Do nastíněného psychického procesu přitom vstupuje dlouhá řada proměnných majících vliv na kvalitu, stálost a intenzitu myšlenkových obrazů, což činí rekogniční proces u každého jedince ryze individuálním. Roli sehrávají nejen proměnné vztahující se přímo k poznávajícímu, nýbrž i proměnné související s předmětnou trestněprávně relevantní událostí, s poznáváním, se sociálně-psychologickým kontextem a prostředím, s průběhem úkonu, ale také s chováním a postupem vyšetřovatelů (*podrobněji viz dále*).²¹³ To vše ve svém komplexu ovlivňuje výsledek rekognice.

Hlavní nevýhodou pro vyšetřování zůstává, že dřívější vnímání nelze *ex post* ovlivnit tak, aby došlo k jeho prohloubení či zpřesnění. Již od počátku trestního řízení však můžeme kladně působit na uchování, vybavení a interpretaci paměťové stopy a obrazů v ní uložených, stejně jako můžeme správně koncipovanou realizací a interpretací úkonu přispět k co nejspolehlivějším závěrům znovupoznávání. Za tím účelem se však i jakožto právníci a kriminalisté musíme základním způsobem orientovat ve *forezně psychologických zákonitostech, pojmech a procesech významných pro dekódování a procesní podchycení informací z paměťových stop*:²¹⁴

- **Počitek:** Odraz jednotlivé vlastnosti vnímaného objektu (např. barvy) získaný prostřednictvím smyslových orgánů neboli analyzátorů.²¹⁵ Počitek je nejjednodušší element pro složitější procesy, jakými jsou vnímání, paměť či myšlení.

²¹⁰ Srov. Wilcock, R.; Bull; R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 11; Pavlovský, P. a kol.: *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada, 2001, str. 24; Spurný, J.: *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, str. 13; či Čírtková, L.: *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, str. 92 a násl.

²¹¹ Srov. Polišínská, V. A.; Straus, J.: Paměťová stopa – kriminalistické a forezně psychologické aspekty. In: *Kriminalistika*. 2021, č. 1, str. 18–19.

²¹² Samek, M.: Podobnost předvádzaných objektů při rekogničii osob. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2015, str. 265–271.

²¹³ Srov. Trojanová, H.; Boukalová, H.: Férovost rekognice. In: *Československá psychologie*. 2020, č. 3, str. 369.

²¹⁴ Není-li uvedeno jinak, vychází popis pojmů z autorem nastudované literatury a absolvovaných předmětů, kdy se pokouší vlastními slovy srozumitelně daný termín vymezit. Nejedná se tak o oficiální ani učebnicové definice, v důsledku čehož jistě mohou přisámem psychologů trpět nedostatky.

²¹⁵ Srov. Rubínštein, S. L.: *Základy obecní psychologie*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, str. 203.

- **Čítí:** Proces získávání počitků skrze činnost analyzátorů. Smyslová citlivost (čivost) osob se liší v závislosti na mnoha faktorech (např. věk, nemoc, únava), což má přímý dopad i na rekognici osob (zejména je-li u někoho poškozen zrak).
- **Vjem:** Souhrnný odraz předmětů a jevů vznikající při působení objektů na smyslové receptory jedince. Základem je souhrn počitků z vnějšího světa, nicméně do vjemu se promítají i další skutečnosti jako okolnosti trestněprávně relevantní události (situační komponenty místní, časové i sociální), vztah k události, myšlení, city, věk, emoce, bolest, zájmy, vzdělání, zkušenosti, stereotypy, jazyk, potřeby a mnoho dalšího. Zajímavým příkladem může být vztah k činu a motivace, protože lidé jsou náchylní k tzv. *konfirmačnímu zkreslení*, kdy přednostně interpretují události prismatem potvrzujícím jejich postoje a očekávání (tzv. vidí a pamatují si, co očekávali, že uvidí).²¹⁶ Vjem je tak *komplexním obrazem spoluploženým interními i externími informacemi, který není prostým smyslovým odrazem skutečnosti*.²¹⁷ Na základě objektivně zcela stejné skutečnosti proto vzniká u každého jedince odlišný vjem, který ani sám mozek není schopen rozklíčovat do všech obsahových detailů, neboť jej zpracovává ve formě tzv. paměťových schémat. Vjem se stává impulsem pro vznik paměťové stopy, v níž je kódován a paměti jako obraz uchován.
- **Vnímání:** Výběrový a subjektivně podmíněný proces zisku vjemu.²¹⁸ Plánované, záměrné a aktivní vnímání bývá označováno jako *pozorování*, pozornost však může být též bezděčná. Vnímání je zásadně selektivní, přičemž jeho kvalitu a hloubku podmiňuje intenzita, rozsah, rozdělení, stálost a přenášení pozornosti.²¹⁹ Čím vyšší je *stupeň zaměřenosti vnímání*, tím přesnější bývá vjem, později vybavená představa i následná rekognice.²²⁰
- **Paměťová stopa:** Konkrétní korelát v lidském mozku formovaný do vědomí (paměti) člověka v příčinné souvislosti s kriminalisticky relevantní událostí.²²¹
- **Zapamatování:** Schopnost retence do paměťových stop uložených myšlenkových obrazů, jejichž předobraz je v dříve vnímaném, tedy fakticky schopnost uložení vjemu. I zapamatovaný obraz je v průběhu času přepracováván (měněn) v důsledku abstraktního myšlení, subjektivních charakteristik a vnějších impulsů (například stres či intoxikace).²²²

²¹⁶ Srov. Kamisar, Y.; LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J.; Kerr, O. S.; Primus, B. E.: *Basic Criminal Procedure. Cases, comments, and questions*. 14. vydání. St. Paul: WEST PUBLISHING CO., 2015, str. 742.

²¹⁷ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 16.

²¹⁸ Srov. Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 38.

²¹⁹ Srov. Rubinštejn, S. L.: *Op. cit.*, str. 470; Kubík, O.: *Investigativní psychologie*. Bratislava: Eurokodex, 2012, str. 151.

²²⁰ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 22.

²²¹ Srov. Čírtková, L.; Porada, V.: *Op. cit.*, str. 161–168. Srov. Straus, J.; Suchánek, J.: Jaký je vlastně charakter paměťové stopy? In: *Československá kriminalistika*. 1991, č. 1, str. 70–71.

²²² Molnárová, M.: Kriminalistická rekognice. [online] *Psychologie*. 2008, č. 3, str. 46–47. [zobrazeno 2021-05-01; 2:39] Dostupné z: <<https://e-psycholog.eu/pdf/molnarova.pdf>>.

Významnou roli hraje i **zapomínání** jako psychický proces, kterým postupně dochází k vyhasínání nervového spojení, tedy k oslabování až ztrátě uchovaného myšlenkového obrazu. Zapamatování i zapomínání mají výběrový charakter, což je z hlediska znovupoznávání významné, neboť si svědek zapamatuje především to, co je pro něj významné či emocionálně silné, a zapomene, co pro něj přestává být podstatné a důležité.²²³

- **Paměť:** Paměť je schopností, ale i procesem a funkčním systémem mozku (centrální nervové soustavy) umožňujícím uložit a uchovat strukturované informace a životní zkušenosti v čase a zpětně si je vybavit ve formě představy.²²⁴
- **Představa:** V paměti uchovaný a posléze vybavený odraz dříve vnímaných předmětů a jevů založený na minulé zkušenosti.²²⁵ Problémem je, že představy jsou zpravidla fragmentární, obsahově chudší a méně jasné. Obvykle se navíc nevybavují izolovaně, ale asociují se ve spojení s jinými představami, někdy i časově vzdálenými, což je podstatné z hlediska (dále rozvedené) taktiky vedení výslechové fáze.²²⁶ Rizikem je doplňování vlastních paměťových stop podle nových zkušeností nebo informací od dalších lidí, aniž by si jedinec posléze uvědomil, že jím vybavené ve formě představy již není autentickým obrazem dříve smyslově vnímaného, nýbrž konfabulací (tzv. *syndrom falešné paměti*).²²⁷ Představa může být i sama o sobě pouze produktem fantazie člověka bez původního předobrazu ve vnímání.
- **Vybavení a reprodukce:** Proces, při němž si osoba ožíví zapamatované obrazy do vědomí a vybaví si je ve formě představy. Posléze obrazy slovně reprodukuje, čímž je i do značné míry formuje, protože řečové zformování významového obsahu formuje obsah samý.²²⁸
- **Znovupoznávání:** Proces komparace vybavené představy objektu s aktuálně vnímaným.
- **Druhy paměti:** Druhy paměti mohou být pro rekognici významné, neboť nám říkají, na základě jakého smyslového vnímání si je jedinec schopen dřívější události nejlépe pamatovat a vybavit. Vyplyne-li druh paměti z výslechu poznávajícího, je vhodné tuto skutečnost reflektovat z hlediska druhé fáze úkonu. Relevantním pro rekognici bývá dělení na paměť obrazovou, sluchovou, pohybovou a emocionální. Rozlišována je dále paměť fylogenetická

²²³ Čírtková, L.: *Op. cit.*, str. 97 a násl.

²²⁴ Hartl, P.; Hartlová, H.: *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2010, str. 390; srov. Plháková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003, str. 193; Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. 1. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, str. 32; či Pavlovský, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 24, 110. V detailech ohledně pojetí paměti jako schopnosti, procesu, vlastnosti, systému či učebního procesu dále srov. Polišenská, V. A.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 18–19. Dále srov. Matíášek, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Výslech a psychologie*. *Op. cit.*, str. 60.

²²⁵ Případně může být představa také pouhým produktem fantazie.

²²⁶ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 27.

²²⁷ Kordačová, J.: *Schémy v lidskom poznávání*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2014, str. 145. Srov. Polišenská, V. A.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 29.

²²⁸ Srov. Cakirpaloglu, P.: *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, str. 222 a násl.

a ontogenetická (krátkodobá/dlouhodobá),²²⁹ mechanická a logická, deklarativní neboli explicitní a nedeklarativní neboli implicitní (obě řazené do paměti dlouhodobé), případně též paměť genetická, imunologická a psychická.²³⁰ Pro rekognici podle vzezření je vhodná *obrazová deklarativní paměť*, tedy dlouhodobá obrazová paměť na události.

4.1.2. Psychologické proměnné s důrazem na tzv. *estimator variables*

Kriminalisté a psychologové se s cílem správného nastavení rekognice a vhodné interpretace jejích výsledků snaží co nejlépe rozklíčovat proměnné do ní zasahující a odhadnout míru jimi způsobovaného zkreslení či chybovosti. Proměnné jsou po vzoru klíčového článku G. L. Wellse tradičně členěny na proměnné na straně trestního systému (tzv. *system-variables*) a proměnné na straně osob a okolností trestněprávně relevantní události (tzv. *estimator-variables*).²³¹

Systémovými proměnnými rozumíme faktory, které jsou pod přímou kontrolou orgánů činných v trestním řízení, neboť jsou determinovány způsobem provedení úkonu. Zahrnují tak například instrukce dané poznávajícimu, počet figurantů, provádění kompozitních kreseb mezi výsledkem a identifikací nebo způsob provedení výslechu a ztotožňování. Těmto otázkám přípravy a provedení rekognice se z hlediska zákonného rámce i kriminalistických vodítek věnují další části práce.

Nyní bychom se však blíže podívali na – zejména z pohledu právníků a kriminalistů – složitější a obsáhlou skupinu faktorů, které orgány činné v trestním řízení přímo kontrolovat a ovlivnit nemohou. A pokud ano, tak jen minimálně. Pro tuto skupinu je užíváno označení *estimator variables*, což bychom do českého jazyka zřejmě přeložili jako proměnné na straně poznávajícího (odhadce). Jedná se, jak už název napovídá, o psychologické proměnné navázané na poznávajícího a na jeho subjektivní charakteristiky, ale současně také na okolnosti trestněprávně relevantní události a na osobu pachatele mající bezprostřední vliv na výsledek rekognice. Tyto proměnné už od prvního momentu vnímání trestného činu svědkem ovlivňují spolehlivost a přesnost – třeba až po týdnech, měsících, či dokonce letech provedené – rekognice.

Námi dále uváděné poznatky vychází z dlouhé řady načtených zahraničních výzkumů, z nichž pro účely této práce vybíráme především možné zobecňující závěry sloužící jako rámcová vodítka

²²⁹ Krátkodobá paměť je aktivní, ale má omezenou kapacitu a horní mez trvání zhruba 90 vteřin, nedojde-li ke sdružování údajů do smysluplných jednotek. Důležitá je zejména přechodná krátkodobá paměť umožňující převod informací do paměti dlouhodobé. Rozlišována je někdy jako mezistupeň také střednědobá paměť uchováající informace až několik hodin. Viz Polišínská, V. A.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 18–19. Dále srov. Plháková, A.: *Op. cit.*, str. 198.

²³⁰ Blíže viz Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 265 a násl.

²³¹ Viz Wells, G. L.: Applied Eyewitness-Testimony Research: System Variables and Estimator Variables. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 1978, 36 (12), str. 1546–1557. Srov. Kamisar, Y.; LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J.; Kerr, O. S.; Primus, B. E.: *Basic Criminal Procedure. Cases, comments, and questions*. *Op. cit.*, str. 742–743. Faktory působící na celý proces od původního vnímání až po samotnou identifikaci a následný výslech však lze kategorizovat různě.

pro realizaci rekognice, která však nelze nekriticky aplikovat na každou trestní věc, protože každý případ je jiný a jednotlivé proměnné jsou zpravidla vzájemně provázány. V zahraničí přitom představuje výzkum *estimator variables* ryze aktuální problematiku, kterou se zabývá velké množství studií, jež se nezdá kdy ve výsledcích rozcházejí. Je tak nepochybné, že nad rámec námi uvedeného existují i statě mající na věci odlišný náhled. Snažili jsme se však vyjít z převažujícího názorového proudu a nejčastěji uváděných studií. Považujeme za deficit tuzemské odborné kriminalistické literatury, že se u rekognice právě rozbor *estimator variables* často vynechává, což připisujeme skutečnosti, že se jedná o problematiku psychologického charakteru, která mnoha právníkům a kriminalistům zřejmě přijde spekulativní. Tento názor do značné míry sdílíme, a tedy ani podle nás by neměla být dále uvedená vodítka přeceňována. I přes právě uvedené však považujeme předestření výsledků zahraničních psychologicko-forezních výzkumů za reflexe hodné, ne-li nezbytné. Výzkum paměťových stop sledujeme obecně poddimenzovaným.

Z hlediska metodologického uveďme, že zkoumání proměnných na straně osob a okolností trestné činnosti lze zkoumat v zásadě trojím způsobem, a to: 1) ukázat účastníkům výzkumu více tváří (zpravidla na snímcích) a po čase testovat jejich znovupoznávací schopnosti (mnohdy s obměnou části ukázaných osob) – tzv. *face recognition*; 2) prostřednictvím uměle konstruovaného a sehraného nebo na videu puštěného činu s následným znovupoznáváním po stanoveném časovém odstupu – tzv. *mock crimes*; 3) výzkumy terénní, tj. výzkumy uskutečňované na konkrétních trestních věcech – tzv. *field studies*. *Estimator variables* pro účely práce členíme dichotomicky, přestože mnohé proměnné by bylo možno zařadit do obou skupin:

Proměnné na straně osob (s výjimkou posledního bodu na straně poznávajícího):

- věk;
- pohlaví (gender);
- inteligence;
- vliv spánku;
- vzdělání a profese;
- jistota vyjádřená po provedení identifikace (tzv. *postidentification confidence*);
- předsudky a stereotypní očekávání;
- poruchy paměti a nemoci;
- doba odezvy;
- motivace a osobnost poznávajícího;
- proměnné na straně pachatele.

Proměnné situační, tedy proměnné okolností trestněprávně relevantní události:

- stres v době události (a případné další emocionální stavy);
- zaměření pozornosti na zbraň (tzv. *weapon focus effect*);
- násilí (a zapojení do trestného činu v postavení oběti);
- intoxikace alkoholem a farmakologické ovlivnění;
- druhová shoda poznávajícího s pachatelem;
- okolnosti pozorování (vnímání) trestného činu.

Proměnné na straně osob

Věk

Jedním z tradičně zkoumaných faktorů ovlivňujících rekognici je věk poznávajícího. O schopnostech jedince důkazně relevantně rozpoznávat druhé osoby se uvažuje od čtvrtého až pátého roku života, přestože k rozvoji percepce jako takové dochází již dříve. Výzkumy konstantně dokládají nižší přesnost identifikací u dětí předškolního věku a u osob starších 60, resp. 65 let.²³² Nejpřesnějších výsledků dosahují mladí dospělí do zhruba třicátého roku života, po němž dochází k postupnému poklesu identifikačních schopností souvisejícímu se zhoršujícím se vnímáním, slábnutím paměti, zhoršováním rozpomínání a také s nárůstem subjektivity.²³³ U starších osob je přitom rozhodující nejen věk, ale zejména s věkem se pojící zdravotní stav. S ohledem na zrychlené zapomínání také vzrůstá na významu doba, která uplynula od trestněprávně relevantní události do provedení úkonu.²³⁴

Nejvyšší riziko chybné identifikace je uváděno u dětí předškolního věku, a to nejen z důvodu jejich zpravidla velmi snadné ovlivnitelnosti a vyšší emocionální lability, nýbrž také pro jejich tzv. *živou fantazii*, jíž děti přetváří a podstatně doplňují to, co jim bylo zprostředkováno vnímáním.²³⁵ Takto zkreslenému odrazu objektivní reality v důsledku obrazotvornosti přitom skutečně věří, což může vyústit v chybnou identifikaci osoby. U dětí mladšího (středního) školního věku už bývá uváděna schopnost podat dobrý a spolehlivý popis osoby, který může vést k vysoce

²³² Collette, F.; Germanin, S.; Hogge, M.; Van der Linden, M.: Inhibitory control of memory in normal ageing: Dissociation between impaired intentional and preserved unintentional processes. In: *Memory*. 2009, 17 (1), str. 104–122. Srov. Yarmey, A. D.; Yarmey, A. L.; Yarmey, M. J.: Face and voice identification in showups and lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1994, 8 (5), str. 453–464; Fitzgerald, R. J.; Oriet, C.; Price, H. L.: Suspect filler similarity in eyewitness lineups: A literature review and a novel methodology. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 62–74. Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravě řízení*. Op. cit., str. 25.

²³³ Valentine, T.; Pickering, A.; Darling, S.: Characteristics of Eyewitness Identifications that predict the outcome of real lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (8), str. 969–993.

²³⁴ Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *The Psychology of Eyewitness Identification*. London: Routledge, 2012, str. 81.

²³⁵ Spadá sem i tzv. *pseudologia phantastica* neboli bájevívá lhavost. Hess, L.; Straus, J.: Op. cit., str. 266 a násl. Srov. Bruer, K. C.; Fitzgerald, R. J.; Price, H. L.; Sauer, J. D.: How sure are you that this is the man you saw? Child witnesses can use confidence judgments to identify a target. In: *Law and Human Behavior*. 2017, č. 41, str. 541–555.

přesným identifikacím.²³⁶ U starších dětí je přesnost výpovědi stejná jako u dospělých, avšak méně komplexní, což souvisí s rozdíly v zaměření pozornosti. Děti totiž obecně více směřují pozornost na jednotlivosti a netradiční znaky osoby (často též doplňky a další vnější znaky), zatímco dospělí obvykle pozorují zejména obecné charakteristiky fyzického vzhledu jako je věk či výška.²³⁷ Právě obecné znaky naopak děti ve výpovědích uvádí a odhadují jen velmi nepřesně.²³⁸ Děti je dále nutné nepřetěžovat, ať už co do počtu snímků nebo doby trvání úkonu. Výzkum zaměřený na vhodný počet snímků u fotografické rekognice prokázal, že zvýšení množství ukázaných fotografií z pěti na deset vede u dětí k 50 % poklesu správných identifikací.²³⁹ **U dětí všech věkových skupin je hlavním rizikem zejména vysoké procento chybných pozitivních identifikací u rekognice bez pachatele.**²⁴⁰ Je-li poznávajícím dítě, lze dále doporučit spolupráci s psychologem, pedagogem či zákonným zástupcem. Zákon předvídá i přítomnost zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Pohlaví (gender)

Realizovány jsou i výzkumy testující znovupoznací schopnosti podle pohlaví, které vychází z tradičního členění na muže a ženy. Dříve se předpokládalo, že muži dokáží podat spolehlivější výpovědi a následně také provést přesnější identifikaci.²⁴¹ Několik novějších výzkumů však signifikantní rozdíly nepotvrdilo. Ba naopak existují studie, podle nichž mohou být při identifikaci přesnější ženy.²⁴² Můžeme tak uzavřít, že signifikantní rozdíly jen z důvodu biologického pohlaví nelze podle dosavadních výsledků vyvozovat. Některé výzkumy však dokládají, že ženy jsou schopny výrazně lépe uchovávat informace o doplňcích dříve pozorované osoby, muži jsou pak statisticky významně jistější v podané výpovědi před rekognicí.²⁴³ Za překvapivé považujeme výsledky studie S. Sporera, podle nichž muži poskytují při výslechu delší výpovědi, které však nejsou natolik přesné jako u žen.²⁴⁴

²³⁶ Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Op. cit., str. 28.

²³⁷ Pozzulo, J.; Warren, K.: Descriptions and identifications of strangers by youth and adult eyewitnesses. In: *Journal of Applied Psychology*. 2003, 88 (2), str. 315–323; Protivínský, M.: *Dekódování informací z kriminalistické stopy: studie metodologických základů kriminalistické identifikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1978, str. 110.

²³⁸ Milne, R.: Interviewing children with learning disabilities. In: Memon, A.; Bull, R. a kol.: *Handbook of the Psychology of Interviewing*. Chichester: Wiley. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: Op. cit., str. 29 a násl.

²³⁹ Srov. Rauchertová, M.: Empirická šetření ke znovupoznání osob. In: *Československá kriminalistika*. 1990, č. 2, str. 119.

²⁴⁰ Humphries, J. E.; Flowe, H. D.: Receiver operating characteristics analysis of age-related changes in lineup performance. In: *Journal of Experimental Child Psychology*. 2015, 132, str. 189–204.

²⁴¹ Shaw, J. I.; Skolnick, P.: Sex Differences, Weapon Focus, and Eyewitness Reliability. In: *The Journal of Social Psychology*. 1994, 134 (4), str. 413–420.

²⁴² Jednotlivé studie uvedeny v Molnářová, M.: Op. cit., str. 47.

²⁴³ Yarmey, A. D.: Eyewitness recall and photo identification: A field experiment. In: *Psychology, Crime and Law*. 2004, 10 (1), str. 53–68.

²⁴⁴ Sporer, S.: Psychological aspects of person descriptions. In: Sporer, S. L.; Malpass, R. S.; Köhneken, G. a kol.: *Psychological Issues in Eyewitness Identification*. Hillsdale: Erlbaum, 1996, str. 53–86.

Intelligence

Studiemi byla dovozena korelace mezi paměťovými a percepčními schopnostmi poznávajícího, nikoliv však přímo pozitivní přínos vyššího inteligenčního kvocientu pro přesnost znovupoznávání.²⁴⁵ Na spolehlivost rekognice nicméně má nepopiratelný vliv míra aktuální intelektuální aktivity při původním i aktuálním vnímání, která je dána nejen vzděláním či inteligencí, ale také návyky a dovednostmi. Ohledně rekogničních schopností osob s extrémně nízkým intelektem či mentálním postižením je dostupných více studií dokládajících, že u těchto jedinců hrozí zejména riziko chybné pozitivní identifikace, pokud žádnou z osob nepoznají.²⁴⁶

Vliv spánku

Nepopiratelný je obecný přínos spánku, který zejména v REM fázi umožňuje konsolidaci informací a jejich přechod do dlouhodobé paměti. Vyčerpání, únava a nespavost, ale i nemoci, úrazy či léky, mohou způsobit sníženou paměťovou výkonnost a kvalitu paměti označovanou jako hypomnézie.²⁴⁷ Podle vědců vydatný spánek před rekognicí drobně zvyšuje přesnost identifikace díky snížení procenta chybných pozitivních identifikací, přestože někteří tento efekt neprokazují.²⁴⁸ Při vzpomínkách na emočně zabarvenou informaci je identifikace přesnější zanedlouho po probuzení, zatímco při vzpomínkách na neutrální informaci po krátkém spánku v průběhu dne.²⁴⁹ Další studie potvrdily zlepšení rekogničních schopností po požití kofeinu u osob, které trpí spánkovou deprivací. Ani kofein však nezvyšuje schopnosti osob na úroveň po spánku. Zajímavá je i prokázaná inflace v jistotě vyjadřované po rekognici u osob výrazně unavených.²⁵⁰

Vzdělání a profese

Významnou roli z hlediska zaměření pozornosti při původním vnímání sehrávají také **vzdělání a profesní zkušenosti poznávajícího**. Osoba si totiž často všímá znaků souvisejících s jejím vzděláním či zaměstnáním v rámci určité profesní deformace. Například lékař si spíše povšimne zdravotní indispozice, kadeřník účesu a barvy vlasů, umělec či designér má zase vyšší schopnost pamatovat si obraz osoby a jejích doplňků. Nelze jistě generalizovat, nicméně reflexe těchto

²⁴⁵ Wojcikiewicz, J.: Decoding of memory traces as a function of witness' intelligence. In: *Forensic Science International*. 1990, 46 (1–2), str. 83–85; Ruisel, I.: *Základy psychologie inteligence*. Praha: Portál, 2000, str. 54.

²⁴⁶ Srov. Ericson, K.; Isaacs, B.; Taylor, S. J.: Eyewitness identification accuracy: A comparison of adults with and those without intellectual disabilities. In: *Mental Retardation*. 2003, 41 (3), str. 161–173.

²⁴⁷ Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 265 a násl.

²⁴⁸ Stepan, M. E.; Dehnke, T. M.; Fenn, K. M.: Sleep and eyewitness memory: Fewer false identifications after sleep when the target is absent from the lineup. *PLoS ONE*. 2017, č. 9, str. 8–10. Srov. Morgan, D. P.; Tamminen, J.; Seale-Carlisle, M.; Mickes, L.: The impact of sleep on eyewitness identifications. In: *Royal Society Open Science*. 2019, 6 (12), str. 1–16.

²⁴⁹ Stepan, M. E.; Dehnke, T. M.; Fenn, K. M.: *Op. cit.*, str. 8 a násl.

²⁵⁰ Srov. Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *Op. cit.*, str. 87.

obecných zákonitostí může být významná i pro vedení výslechu, realizaci ztotožňování nebo hodnocení z rekonstrukce obstaraného důkazu. Výzkumy bylo prokázáno, že policisté mají lepší schopnost zapamatování si násilného činu než profese, které se s těmito situacemi neseškávají. Navíc bylo zjištěno, že zkušení policisté mají v tomto směru schopnosti lepší než ti začínající.²⁵¹

Jistota vyjádřená po provedení identifikace (tzv. *postidentification confidence*)

Z hlediska důkazní váhy a interpretace z rekonstrukce získaných poznatků je velice významná i jistota, kterou svědek vyjádří po (ne)provedení identifikace (tzv. *postidentification confidence*).²⁵² Podle zahraničních výzkumů je to dokonce pro soudy hlavní aspekt ovlivňující důvěryhodnost důkazu.²⁵³ K výsledkům je ale nezbytné přistupovat kriticky, neboť uvedená míra jistoty se odvíjí i od osobnosti, přičemž bývá varováno zejména před svědky, kteří vždy uvádí stoprocentní jistotu.

Vícero studií prokázalo, že je-li jistota zjištěna ihned po učiněné identifikaci a je-li současně tato jistota velmi vysoká (tj. 90-100 %), pak pravděpodobnost správně učiněné identifikace strmě stoupá (až k 85 %).²⁵⁴ Naopak s klesajícími procenty jistoty klesá i přesnost identifikace. Tento podmíněný vztah vyjadřuje tzv. *confidence-accuracy approach* (přístup vázající přesnost identifikace na jistotu vyjádřenou svědkem).²⁵⁵ Jistota vyjádřená po ztotožňování je jednoznačně pro správnost významnější než pravděpodobnost, s níž je poznávajícím správná identifikace předpokládána před jejím uskutečněním.²⁵⁶ Podle experimentů je při vyjádřeně tzv. *vyšší jistotě*, tj. jistotě ve výši 60-90 %, pravděpodobnost správné identifikace 63-74 %; u tzv. *jistoty nízké*, tj. jistoty ve výši 40-60 %, je pravděpodobnost správné identifikace již jen 23-40 %.²⁵⁷ I takové případy však mohou mít v závislosti na konkrétních okolnostech důkazní hodnotu. To u tzv. *extrémně nízké jistoty*, tj. jistoty pod 40 %, je vypovídající hodnota úkonu podle studií

²⁵¹ Christianson, S.-A.; Karlsson, I.; Persson, L. G. W.: Police personnel as eyewitnesses to a violent crime. In: *Legal and Criminological Psychology*. 1998, 3 (1), str. 59–72.

²⁵² Palmer, M. A.; Brewer, N.; Weber, N.; Nagesh, A.: The confidence-accuracy relationship for eyewitness identification decisions: Effects of exposure duration, retention interval, and divided attention. In: *Journal of Experimental Psychology*. 2013, 19 (1), str. 55–71; Palmer, M. A.; Brewer, N.; Weber, N.: Postidentification feedback affects subsequent eyewitness identification performance. In: *Journal of Experimental Psychology Applied*. 2010, 16 (4), str. 387–398.

²⁵³ Brewer, N.; Burke, A.: Effects of testimonial inconsistencies and eyewitness confidence on mock-juror judgements. In: *Law and Human Behavior*. 2002, 26 (3), str. 353–364.

²⁵⁴ Srov. např. Brewer, N.; Wells, G. L.: The confidence-accuracy relationship in eyewitness identification: Effects of lineup instructions, foil similarity, and targeted-absent base rates. In: *Journal of Experimental Psychology*. 2006, 12 (1), str. 11–30; či Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Flowe, H. D.; Mickes, L.: Designing Police Lineups to Maximize Memory Performance. In: *Journal of Experimental Psychology: Applied*. 2019, 25 (3), str. 410.

²⁵⁵ Mickes, L.: Receiver operating characteristic analysis and confidence-accuracy characteristic analysis in investigations of system variables and estimator variables that affect eyewitness memory. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2015, 4 (2), str. 93–102.

²⁵⁶ Sporer, S. L.; Read, D.; Cutler, B.: Choosing, Confidence, and Accuracy: A meta-analysis of the confidence-accuracy relation in eyewitness identification studies. In: *Psychological Bulletin*. 1995, 118 (3), str. 315–327.

²⁵⁷ Brewer, N.; Weber, N.; Guerin, N.: *Op. cit.*, str. 78.

velice slabá, často až zanedbatelná. Někteří autoři dokonce navrhli, aby pouze svědecká identifikace učiněná s vysokou mírou jistoty byla považována za průkaznou.²⁵⁸ Přiměřené navyšování počtu figurantů (tj. 2 až 11 figurantů) neovlivňuje signifikantně výsledný vztah vyjádřené míry jistoty ve vztahu k přesnosti volby.²⁵⁹ Upozorníme, že podmíněnost vztahu jistoty k přesnosti je velmi slabá u dětí.²⁶⁰

Doba odezvy

Dobou odezvy máme na mysli časový úsek, po který poznávající provádí samotné ztotožňování. Bylo zjištěno, že přesné pozitivní identifikace jsou obvykle učiněny v kratším čase, než v jakém dochází k identifikacím chybným.²⁶¹ Tyto závěry jsou logické, protože poznávající, který má dobrou vzpomínku na předmětnou osobu, je schopen ji v případě její přítomnosti rychle a spolehlivě označit. Naopak ten, jehož vzpomínka je fragmentární a neúplná, déle váhá a z logiky věci také častěji chybně volí. Opačný efekt lze pozorovat u negativních identifikací, tj. tehdy, jestliže není žádná osoba vybrána. Správně učiněné negativní identifikace trvají poznávajícím v průměru déle než chybné negativní identifikace.²⁶² Z hlediska konkrétních časů zmiňme například výzkum D. Dunninga a S. Perreta, z něž vyplývá, že poznávající, kteří učiní pozitivní identifikaci v průměru dříve než za 10 až 12 vteřin, dosahují nejpřesnějších výsledků, a to kolem 90 % správnosti. V delších časových úsecích již přesnost rychle klesá. Jiná studie však uvádí, že nejpřesnějších výsledků (kolem 90 %) při identifikaci dosahují ti, kdo některou z osob označí v rozmezí 5–29 vteřin, zatímco pokud někdo učiní rozhodnutí rychleji než za 5 sekund, pohybuje se přesnost pouze v rozmezí 40–60 %.²⁶³ Konkrétní časový rámec podle nás závisí na způsobu provedení úkonu, maskování, počtu ukázaných osob, věku svědka a na mnoha dalších faktorech.²⁶⁴

Shrnujeme, že je-li v řadě osob pachatel, poté poznávající s kvalitní paměťovou stopou zpravidla učiní jeho označení velmi rychle a sebejistě. Vzrůstající čas (doba odezvy) statisticky zvyšuje riziko nesprávné volby, respektive u poznávajícího, který působil u výsledku přesvědčivě

²⁵⁸ Wixted, J. T.; Wells, G. L.: The relationship between eyewitness confidence and identification accuracy: A new synthesis. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2017, 18 (1), str. 10–65.

²⁵⁹ Wooten, A. R.; Carlson, C. A.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Jones, A. R.; Dias, J. L.; Hemby, J. A.: *Op. cit.*, str. 590.

²⁶⁰ Keast, A.; Brewer, N.; Wells, G. L.: Children's metacognitive judgments in an eyewitness identification task. In: *Journal of Experimental Child Psychology*. 2007, 97 (4), str. 286–314.

²⁶¹ Sporer, S. L.: Eyewitness identification accuracy, confidence, and decision times in simultaneous and sequential lineups. In: *Journal of Applied Psychology*. 1993, 78 (1), str. 22–33.

²⁶² Smith, S. M.; Lindsay, R. C. L.; Pryke, S.: Postdictors of eyewitness errors: Can false identifications be diagnosed? In: *Journal of Applied Psychology*. 2000, 85 (4), str. 542–550.

²⁶³ Wells, G. L.; Memon, A.; Penrod, S.: Eyewitness evidence: Improving its probative value. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2006, 7 (2), str. 45–75.

²⁶⁴ Dunning, D.; Perretta, S.: Automaticity and eyewitness accuracy: A 10 to 12-second rule for distinguishing accurate from inaccurate positive identifications. In: *Journal of Applied Psychology*. 2002, 87 (5), str. 951–962.

a zřejmě dříve za dobrých podmínek vnímal událost a osobu, zvyšuje prodleva pravděpodobnost, že se pachatel mezi ukázanými nenachází. **Je-li provedena volba rychle (zpravidla do 10 až 15 vteřin) a jistota svědkem vyjádřena mezi 90 a 100 %, správnost identifikace je vícero laboratorními i terénními výzkumy odhadována na 90 % a více.**²⁶⁵

Rozdílné jsou z hlediska doby odezvy argumenty poznávajících, proč volbu učinili. Ti, kdo identifikovali jednoznačně a rychle, uvádí, že zkrátka osobu poznali okamžitě jako „celek“, že na ně „vyskočila“. Hovoří se o tzv. *automatickém znovupoznání* podle celkového obrazu (někdy též o simultánním poznání, což však není synonymem simultánní rekognice).²⁶⁶ Naopak poznávající, kteří dlouze hodnotí jednotlivé znaky, to také poté analyticky po provedení volby náležitě osvětlují a sami sebe tak o správnosti přesvědčují. Hovoří se o tzv. *analytickém znovupoznání* či *druhotném sukcesivním vydělení znaků*.²⁶⁷ I toto jsou jistě poznatky pro každodenní praxi přínosné.

Předsudky a stereotypní očekávání

Pro vnímání, reprodukci i znovupoznávání jsou významné také předsudky a stereotypní očekávání.²⁶⁸ Je doloženo, že je-li poznávajícím odhadována výška osoby, poté u osoby asijského vzezření uvede průměrně výšku nižší, než jakou umíní u osoby evropského vzezření, přestože jsou tyto osoby objektivně stejně vysoké.²⁶⁹ Obdobně i odhad věku ze strany poznávajícího je často zatížen určitým předsudečným zkreslením. Mladí lidé tendují tipovat věk starších osob příliš vysoký, starší lidé naopak věk osob mladších odhadují příliš nízký. Z vývojových důvodů je dále věk slečen mladších osmnácti let tipován vyšší, než jaký je tipován u chlapců téhož věku.²⁷⁰ Obecným poznatkem významným pro rekogniční úkon je i prokázaná skutečnost, že odhaduje-li někdo výšku osoby, která je vyšší než on, pak zpravidla celkovou výšku podhodnotí. Pokud někdo odhaduje výšku druhé osoby, která je nižší než on, zpravidla naopak učiní odhad o něco vyšší.²⁷¹

Mezi zjištění týkající se zažitých stereotypů patří dále závěry vědců prokazující, že je-li někdo blondatých vlasů a světlé pleti, poté k němu drtivá většina svědků automaticky přiřadí též modré

²⁶⁵ Weber, N.; Brewer, N.; Wells, G. L.; Semmler, C.; Kreast, A.: Eyewitness identification accuracy and response latency: The unruly 10-12 second rule. In: *Journal of Experimental Psychology: Applied*. 2004, 10 (3), str. 139–147; Valentine, T.; Pickering, A.; Darling, S.: *Op. cit.*, str. 969–993.

²⁶⁶ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 30.

²⁶⁷ Srov. *Dotto*, str. 30.

²⁶⁸ V odborné zahraniční literatuře se užívá termínu *bias*, který je do českého jazyka prakticky nepřeložitelný, nicméně používáme českého termínu předsudek. Ten je však třeba chápat jako určité předsudečné zkreslení provázané s předpojatostí, sklonem či bezděčným vlivem či ovlivněním.

²⁶⁹ Lee, T.; Geiselman, E.: Recall of perpetrator height as a function of eyewitness and perpetrator ethnicity. In: *Psychology, Crime and Law*. 1994, 1 (1), str. 11–19.

²⁷⁰ George, P.; Hole, G.: Factors influencing the accuracy of age estimates of unfamiliar faces. In: *Perception*. 1995, 24 (9), str. 1059–1073.

²⁷¹ Shepherd, J. W.; Ellis, H. D.: Face recall methods and problems. In: Sporer, S. L.; Malpass, R. S.; Kohnken, G. a kol.: *Psychological Issues in Eyewitness Identification*. Hillsdale: Erlbaum, 1996, 328 str. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 31 a násl.

oči, přestože je má ve skutečnosti zelené. Tato chybovost dosáhla až 95 %.²⁷² Stereotypní, a dnes možná až rasisticky vyznívající, je také zjištění, že ve Spojených státech amerických policisté u osob negroidní rasy častěji presumují, že předmětná osoba je skutečně pachatelem, což se může projevit i při realizaci rekognice.²⁷³ Studie dokonce dospěla ke zjištěním, že v očích policistů platí zásada „*the more Black, the more criminal*“ (volně přeloženo jako „*čím černější, tím kriminálnější*“).²⁷⁴ Zde jsme se zaměřili i na statistiky, abychom posoudili, do jaké míry lze tento přístup policistů považovat za alespoň empiricky podmíněný. Data za rok 2018 procentuálně uvádějící podíl na násilných trestných činech podle rasy a etnika ve srovnání s procentuálním zastoupením této rasy či etnika mezi občany daného státu ukazují, že osoby tmavé pleti (bez Hispánců) mají dominantní podíl zejména na loupežných přepadeních, přičemž násilná kriminalita je u nich obecně značná.²⁷⁵ Tím zjištěné výsledky nehodnotíme ani neospravedlňujeme, pouze vyjadřujeme jejich empirickou podmíněnost. Signifikantní vliv rasy z hlediska konkrétních proaktivních postupů policejních orgánů dokládají i mnohé vědecky podložené studie.²⁷⁶

Poruchy paměti a nemoci

Při přípravě a provádění rekognice se vyšetřovatelé setkávají také s případy duševních poruch poznávajících osob, přičemž se může jednat o poruchy vnímání, paměti, myšlení, vědomí a o situační duševní poruchy.²⁷⁷ Rekognici mohou nejčastěji znemožnit výpadky deklarativní paměti označované jako tzv. *amnézie*. Amnézie může vzniknout v důsledku duševního či fyzického otřesu způsobeného trestným činem, kdy z pohledu znovupoznávání je významná amnézie retrogradní znamenající výpadek paměti na (zpravidla časově ohraničenou) dobu před jejím vznikem. K tomu se částečně vrátíme i u níže uvedeného faktoru stresu u posttraumatické stresové poruchy. Závažnější jsou poté těžké organické poruchy mozku, například Alzheimerova demence.²⁷⁸ Možnou existenci defektů je nezbytné zjišťovat při výslechové fázi a na řešení kooperovat s lékaři.

²⁷² Yarmey, A. D.: Eyewitness recall and photo identification: A field experiment. In: *Psychology, Crime and Law*. 2004, 10 (1), str. 53–68. Srov. Hollin, C.: *An investigation of certain social, situational, and individual factors in eyewitness memory*. Unpublished doctoral thesis. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 30 a násl.

²⁷³ Eberhardt, J.; Goff, P.; Purdie, V.; Davies, P.: Seeing Black: Race, crime, and visual processing. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 2004, 87 (6), str. 876–893.

²⁷⁴ *Idem*, str. 889. Souvisí s procesem tzv. sociální kategorizace.

²⁷⁵ U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Beck, J. A.: *Race and Ethnicity of Violent Crime Offenders and Arrestees*. 2018. [online] Washington: BJS, 2021, str. 5. [zobrazeno 2021-04-09; 4:27] Dostupné z: <<https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/revcoa18.pdf>>.

²⁷⁶ Např. Weisburd, D.; Malay, K.; Travis, J. a kol.: *Proactive Policing. Effects on Crime and Communities*. Washington, D.C.: The National Academies Press. 2018, str. 251–302.

²⁷⁷ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 36.

²⁷⁸ Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 266 a násl.

Motivace a osobnost poznávajícího

Vnitřní motivace poznávajícího je jistě relevantním, avšak těžko prokazatelným či kvantifikovatelným aspektem. Důležitá je zejména očekávaná motivace k neoznačení osoby v případě strachu poznávajícího, kdy tato by měla vést k provedení rekognice skryté. Motivy pro neoznačení ale mohou být mnohé jako například snaha zabránit projednání věci před soudem (např. znásilněná žena si pro obavu z výsměchu nepřeje, aby se dále věc projednávala), krytí spolupachatele, nedostatek občanské odpovědnosti a snaha mařit vyšetřování, nebo i utajovaný vztah k poznávanému. Statistická data však nelze v tomto směru předložit. Některé studie podrobují zkoumání i rozličné a výše neuvedené prvky lidské osobnosti. Existují například výzkumy dokládající, že osoby, pro něž je velmi důležité, jak je okolí vnímá, mají vyšší schopnost identifikovat dříve vnímanou osobu.²⁷⁹

Proměnné na straně pachatele

Proměnné na straně pachatele jsou někdy v odborné literatuře vyčleňovány jako samostatná kategorie, nicméně pro účely této práce postačí zmínit jen několik vět, když dosavadní výzkumy nepřinášejí z našeho pohledu zásadní poznatky.²⁸⁰ Podle výzkumů je osoba bílé pleti snáze pro svědka identifikovatelná, avšak tento závěr považujeme za nepřilíš relevantní, neboť zhruba 80 % všech studií testuje rekognice právě na osobách bílé pleti.²⁸¹ A to zejména na straně poznávajících. A obecně platí, že běloch je schopen vždy lépe znovupoznat bělocha, zatímco osoba tmavé pleti druhou osobu tmavé pleti (*viz dále*).

Bylo uskutečněno i mnoho studií, jež se kupříkladu zaměřily na okolnost, zda je snáze identifikovatelná tvář poctivě vyhlížející osoby²⁸² nebo osoby atraktivní.²⁸³ Publikován byl závěr, že mladí dospělí (18 až 27 let) jsou úspěšnější v poznávání obličejů (zejména vlastní věkové kategorie) tehdy, jestliže je obličej pozitivně naladěný.²⁸⁴ Výzkumy dále potvrdily, že má-li někdo

²⁷⁹ Srov. Snyder, M.: Self-monitoring processes. In: Berkowitz, L. a kol.: *Advances in Experimental Social Psychology*. Volume 12. New York: Academic Press, 1979, str. 214–227; Hosch, H.; Platz, S. J.: Self-monitoring and eyewitness accuracy. In: *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1984, 10 (2), str. 289–292; a Hosch, H.: Individual differences in personality and eyewitness identification. In: Ross, D. F.; Read, J. D.; Togliani, M. P. a kol.: *Op. cit.*, str. 328–347. Srov. Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 66–67.

²⁸⁰ Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 74–75.

²⁸¹ *Idem*, str. 73.

²⁸² Mueller, J.; Thompson, W. B.; Vogel, J.: Perceived honesty and face memory. In: *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1988, č. 14, str. 114–124.

²⁸³ Shepherd, J.; Ellis, H.; McMurrin, M.; Davies, G.: The effect of character attribution on photofit construction of a face. In: *European Journal of Social Psychology*. 1978, 8 (2), str. 263–268.

²⁸⁴ Denker, B.; Kinn, M.: Own-Age Bias and Positivity Effects in Facial Recognition. In: *Experimental Aging Research*. 2018, 44 (5), str. 411–426. Dále srov. např. Proietti, V.; Laurence, S.; Matthews, C. M.; Zhou, X.; Mondloch, C. J.: Attending to Identity Cues Reduces the Own-Age but not the Own-Race Recognition Advantage. In: *Vision Research*. 2018, 157, str. 184–191.

v určitém aspektu specifický obličej či výraz, je snáze identifikovatelný.²⁸⁵ Překvapivé nejsou ani závěry, že přestrojení a změny vzhledu ztěžují identifikaci, případně jí znemožňují.²⁸⁶

Proměnné situační

Stres v době události (a případné další emocionální stavy)

Existuje velké množství literatury a studií, které zkoumají vliv stresu a stresové zátěže na paměť, potažmo i na schopnost znovupoznávání. Snad v žádné jiné proměnné přitom nepanují mezi odbornými názory takové rozdíly jako u stresu, u něhož někteří shledávají pozitivní vliv na schopnost předchozího vnímání, jiní vliv ryze negativní, někteří pak vůbec žádný.²⁸⁷

Emoční vyladění svědka při vnímání trestněprávně relevantní události a při kódování vjemu do paměťové stopy má přímý dopad na kvalitu, stálost i vybavitelnost myšlenkového obrazu. Proces zapomínání je tím rychlejší a rozsáhlejší, čím slabší byl původní vjem. Rychlá ztráta proto hrozí zejména v situacích, kdy určitá osoba byla vnímána jen na krátký moment, bezděčně a často navíc za nepříznivých podmínek. Podle psychologů je jedním z důvodů lepšího zapamatování emočně laděných událostí skutečnost, že přidaná emoce činí tyto momenty unikátními, a tedy lépe vybavitelnými. Současně lidé ve stresové zátěži maximálně zaměřují pozornost na klíčové aspekty předmětného činu.²⁸⁸ Podle některých pak dokonce platí, že čím je emoce (ať už pozitivní či negativní) silnější, tím se stává paměťová stopa trvalejší a přesnější.²⁸⁹ S tímto závěrem lze polemizovat, neboť podle prostudovaných zahraničních výzkumů při překročení určitého (individuálního) limitu stresu signifikantně klesá přesnost následného znovupoznávání.²⁹⁰

Jedna ze studií přesto dovedla, že svědci vražd tradičně podléhající vysoké stresové zátěži vykazují vysokou přesnost zpětného vybavení si okolností případu, a to mnohdy do sebemenších

²⁸⁵ Valentine, T.: A unified account of the effects of distinctiveness, inversion, and race in face recognition. In: *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*. 1991, 43A, str. 161–204.

²⁸⁶ Srov. např. Pozzulo, J. D.; Marciniak, S.: Comparing identification procedures when the perpetrator has changes appearance. In: *Psychology, Crime and Law*. 2006, 12, str. 429–438; a Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *The Psychology of Eyewitness Identification*. London: Routledge, 2012, str. 97–98.

²⁸⁷ Deffenbacher, K. A.; Bornstein, B. H.; Penrod, S. D.; McGorty, E. K.: A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706; Brace, N. A.; Pike, G. E.; Kemp, R. I.; Turner, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification parades. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192; Wells, G. L.; Memon, A.; Penrod, S.: *Op. cit.*, str. 45–75.

²⁸⁸ Howe, M. L.; Courage, M. L.; Peterson, C.: How can I remember when I wasn't there: long-term retention of traumatic experiences and convergence of the cognitive self. In: *Consciousness and Cognition*. 1994, 3, str. 327–355.

²⁸⁹ Srov. Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 267. Dále viz výzkum tzv. *the trauma superiority argument*: Peace, K.; Porter, S.: A longitudinal investigation of the reliability of memories for trauma and other emotional experiences. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2004, 18 (9), str. 1143–1159.

²⁹⁰ Valentine, T.; Mesout, J.: Eyewitness identification under stress in the London Dungeon. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2009, 23 (2), str. 151–161. Srov. Morgan, C. A.; Hazlett, G.; Doran, A.; Garrett, S.; Hoyt, G.; Thomas, P.; Baranoski, M.; Southwick, S. M.: The accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. In: *International Journal of Law and Psychiatry*. 2004, 27 (3), str. 265–279.

detailů, kdy je uváděna 93 % přesnost vzpomínek dva dny po události a 88 % přesnost vzpomínek čtyři až pět měsíců po činu.²⁹¹ Je pravdou, že i studie zkoumající vliv závažnosti činu na schopnost znovupoznávání jasně uzavírají, že u závažnějších trestných činů je přesnost identifikace ze strany svědků vyšší, a to až o 40 %.²⁹² To podporuje také laboratorní studie, která zjistila, že je-li svědkům prostřednictvím virtuální reality ukázána situace, při níž se cítí ohroženi, vzrůstá přesnost následně provedené rekognice (obsahující pachatele) o více než 40 %.²⁹³ Na druhou stranu však opět existují i závěry protichůdné, kdy Britové B. Clifford a C. Hollin testovali vliv stresu skrze nafilmovanou interakci mezi mužem a ženou. Části svědků ukázali verzi násilnou (kde muž surově vytrhl ženě kabelku), druhé části verzi nenásilnou. Ze studie vyplynulo, že ti, kdo viděli násilnou verzi události, byli méně přesní ve svých vzpomínkách a v přesnosti identifikace.²⁹⁴ Mnohost a rozdílnost názorů a závěrů je extrémní, pročež se neodvažujeme tvrdit, které z uvedených výsledků jsou správné. **Podle našeho názoru je patrně stres žádoucí, nepřekročí-li určitou subjektivní mez.** Problémem zůstává, že v rámci výzkumů lze jen velice obtížně navodit skutečný stres obdobný tomu, jaký má osoba u násilného trestného činu, kde je reálně ohroženo její zdraví.

Stranou nelze v kontextu stresové zátěže zcela ponechat ani *posttraumatickou stresovou poruchu*, která v důsledku zvýšení kortikosteroidů vede k redukci neuronů a k poruchám paměti.²⁹⁵ K rozvoji těchto příznaků může dojít nejpozději do šesti měsíců od události a symptomy trvají nejméně jeden měsíc. I proto je dobré se z pohledu vyšetřovatelů snažit, je-li to možné, paměťovou stopu oběti fixovat v rámci trestního oznámení, podání vysvětlení či výslechu. Varováno bývá i před tzv. *vzpomínkovým klamem*, kdy emoční vyladění či psychóza mohou vyvolat v osobě vzpomínku na prožitek, který se ve skutečnosti nestal.²⁹⁶ Nepříjemné psychogenní stavy s negativním podtextem, typicky u trestného činu znásilnění, dále vedou k *selektivní amnézii*. V dlouhodobém horizontu navíc člověk vědomě či podvědomě směřuje k vytěsnění silně negativních zážitků, na což se zaměřil například zajímavý výzkum na přeživších holokaustu.²⁹⁷

²⁹¹ Yuille, J. C.; Cutshall, J.: A case study of eyewitness memory for a crime. In: *Journal of Applied Psychology*. 1986, 71 (2), str. 291–301. Srov. Peace, K.; Porter, S.: *Op. cit.*, str. 1143–1159; Christianson, S. A.; Hubinette, B.: Hands up! A study of witness emotional reactions and memories associated with bank robberies. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1993, 7 (5), str. 365–379.

²⁹² Leippe, M. R.; Wells, G. L.; Ostrom, T. M.: Crime Seriousness as a Determinant of Accuracy in Eyewitness Identification. In: *Journal of Applied Psychology*. 1978, 63 (3), str. 345–351.

²⁹³ U rekognice bez pachatele nebylo zvýšení přesnosti zaznamenáno. Přesnost se nezvýšila ani u rekognice po zločinu promítaném pouze 2D na plátno, který nedokázal ve svědcích vzbudit natolik skutečný pocit ohrožení. Blíže viz Nyman, J. T.; Antfolk, J.; Lampinen, J. M.; Korkman, J.: Eyewitness identifications after witnessing threatening and non-threatening scenes in 360-degree virtual reality (or 2D) from first and third person perspectives. In: *PLoS ONE*. 2020, 15 (9), str. 1–15.

²⁹⁴ Clifford, B. R.; Hollin, C. R.: Effects of the type of incident and the number of perpetrators on eyewitness memory. In: *Journal of Applied Psychology*. 1981, 66 (3), str. 364–370.

²⁹⁵ Hess, L.; Porada, V.; Straus, J.: K charakteristice a významu paměťové stopy. In: *Soudní inženýrství*. 2004, č. 1, str. 59–66.

²⁹⁶ Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 266 a násl.

²⁹⁷ Porovnávány byly výpovědi těchž přeživších ze 40. let a následně z 80. let, prostřednictvím čehož došlo ke zkoumání stupně zachování paměťové stopy po čtyřiceti letech. Někteří vězni měli ty nejhrušnější zážitky vytěsňeny, nicméně byli-li

Zaměření pozornosti na zbraň (tzv. *weapon focus effect*)

Při spáchání trestného činu se zbraní bývá pozornost svědků plně napnuta právě na útočný nástroj, který pro ně výrazně zvyšuje stresovost situace a současně vyvolává pocit ohrožení.²⁹⁸ Přítomnost zbraně potom v důsledku podstatně snižuje schopnost svědků vzpomenout si na podobu pachatele, zatímco jejich vzpomínky na zbraň bývají velmi detailní a přesné.²⁹⁹ Seznámili jsme se však i se závěry studie, z níž sice též plyne, že reprodukční schopnost svědků činu spáchaného se zbraní je slabší co do popisu znaků pachatele, nicméně při samotném znovupoznávání se obraz pachatele v představě poznávajícím svědkům vybaví, a tak úspěšnost rekognice není na rozdíl od výsledku nutně stížena.³⁰⁰

Násilí (a zapojení do trestného činu v postavení oběti)

Násilné spáchání trestného činu ovlivňuje hloubku paměťové stopy a dobu jejího uchování. Násilí implikuje vyšší stresovou zátěž, a tedy platí zákonitosti výše uvedené. Nad rámec toho bylo zjištěno, že svědci násilného činu mívají výrazně lepší a přesnější vzpomínky na okolnosti případu než na pachatele, což platí i pro oběti, jimž byla způsobena fyzická újma.³⁰¹ Tyto závěry lze zdůvodnit jednak zaměřením na možný útočný nástroj, který je často u násilných činů užit ke spáchání, ale také obrannou snahou osob automaticky hledat fyzický únik. Starší české výzkumy uvádí, že oběť mívá intenzivnější a přesnější paměťovou stopu než pouhý svědek.³⁰² To potvrzují také výzkumy zahraniční, podle nichž sice oběť je schopna si zapamatovat více detailních informací vhodných pro identifikaci, na druhou stranu je však pod vyšší stresovou zátěží, která může mít velmi individuální konsekvence.³⁰³ Podle výsledků laboratorní studie jsou oběti loupeže schopny identifikovat pachatele v 46,5 % případů, zatímco svědkové pouze v 33,3 %.³⁰⁴

s nimi konfrontováni podle jejich výpovědí ze 40. let, byli schopni si je vybavit. Blíže viz Wagenaar, W. A.; Groeneweg, J.: The Memory of Concentration Camp Survivors. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1990, 4 (2), str. 77–87.

²⁹⁸ Shaw, J. I.; Skolnick, P.: *Op. cit.*, str. 413–420.

²⁹⁹ Hope, L.; Wright, D.: Beyond unusual? Examining the role of attention in the weapon focus effect. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2007, 21 (7), str. 951–961. Kramer, H. T.; Buckhout, R.; Eugenio, P.: Weapon focus, arousal and eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 1990, 14 (2), str. 167–184. Loftus, E. F.; Loftus, G. R.; Messo, J.: Some facts about weapon focus. In: *Law and Human Behavior*. 1987, 11 (1), str. 55–62.

³⁰⁰ Steblay, N. M.: A meta-analytic review of the weapon focus effect. In: *Law and Human Behavior*. 1992, 16 (4), str. 413–424.

³⁰¹ Srov. McLeod, M. D.; Shepherd, J. W.: Sex differences in eyewitness reports of criminal assaults. In: *Medicine, Science and the Law*. 1986, 26 (4), str. 311–318.

³⁰² Protivínský, Miroslav; Tiplica, Mircea: Znovupoznání osob při vyšetřování trestných činů. In: Musil, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 130.

³⁰³ Deffenbacher, K. A.; Bornstein, B. H.; Penrod, S. D.; McGorty, E. K.: *Op. cit.*, str. 687–706.

³⁰⁴ Behrman, B. W.; Davey, S. L.: Eyewitness identification in actual criminal cases: An archival analysis. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 475–491.

Intoxikace alkoholem a farmakologické ovlivnění

Požítí alkoholu zhoršuje schopnosti svědka vnímat okolnosti trestného činu. Ani vyšší intoxikace však nutně nemusí vylučovat jeho schopnost znovupoznat pachatele. To vyplývá i ze soudy aprobované rekognice uskutečněné v případě, kdy bylo poškozenému 36 minut po přepadení naměřeno 2,42 promile alkoholu v krvi.³⁰⁵ Z hlediska intoxikace při rekognici bylo prokázáno, že vyšší hladiny alkoholu v krvi vedou k výrazně nižšímu procentu správných odmítnutí (tj. správných negativních identifikací), což lze analogicky dovodit z výzkumů zaměřených na tzv. *show-up* (tj. ukázání jediné osoby s dotazem, zda se jedná o pachatele).³⁰⁶ Vyššími hladinami přitom rozumíme více než 0,6 promile alkoholu v krvi, když pod touto hodnotou dokonce mohou podle některých studií být identifikace spolehlivější díky drobnému nárůstu uváděné míry jistoty poznávajícím při jeho nezhoršené přesnosti volby.³⁰⁷

Farmaka mění lidské vnímání a mají přímý vliv na paměťové stopy, což bylo prokázáno i na zkreslených výpovědích farmakologicky ovlivněných pachatelů na detektoru lži.³⁰⁸ Je tak nutné zjišťovat, zda nebyl poznávající v době vnímání činu pod vlivem syntetizované či přírodní látky ovlivňující jeho vědomí a kognitivní schopnosti. Nad užitím farmak se někdy přemítá i z hlediska možného zlepšení reprodukčních schopností, kdy například skopolamin (obsažený v rulíku zlomocném) navozuje polovědomý stav, v němž jsou zachovány řečové a myšlenkové schopnosti, a tedy jej lze technicky vzato (nikoliv podle zákona) využívat jako tzv. *sérum pravdy*. Tato látka však současně vyvolává (zpravidla reverzibilní) anterográdní amnézii, stejně jako mnohé látky další (disociativní anestetika, benzodiazepiny či etylalkohol).³⁰⁹ Kontroverzním tématem, o němž detailně pojednává zejména D. Šelleng, je pak také možnost využití tzv. *vyšetřovací hypnózy*.³¹⁰

³⁰⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (ÚS 2711/2020). Srov. Kassin, S.; Tubb, V.; Hosch, H.; Memon, A.: On the 'general acceptance' of eyewitness testimony research. In: *American Psychologist*. 2001, 56 (5), str. 405–416.

³⁰⁶ Dysart, J. E.; Lindsay, R. C. L.; MacDonald, T. K.; Wicke, C.: The intoxicated witness: Effects of alcohol on identification accuracy from showups. In: *Journal of Applied Psychology*. 2002, 87 (1), str. 170–175.

³⁰⁷ Sauerland, M.; Broers, N. J.; Oorsouw, K.: Two field studies on the effects of alcohol on eyewitness identification, confidence, and decision times. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2019, 33 (3), str. 370–385. Další studie zlepšení přesnosti neprokazují, avšak souzní s hranicí 0,6 promile, do níž není přesnost identifikace negativně stížena. Viz Kneller, W.; Harvey, A. J.: Lineup identification accuracy: The effects of alcohol, target presence, confidence ratings, and response time. In: *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*. 2016, 8 (1), str. 11–18.

³⁰⁸ Hess, L.; Porada, V.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 59–66.

³⁰⁹ Srov. Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 266 a násl.

³¹⁰ Viz Šelleng, D.: K využití hypnózy při objasňování trestné činnosti. In: *Kriminalistika*. 2017, č. 3, str. 208–225.

Druhá shoda poznávajícího s pachatelem

Napříč mnoha studii bylo potvrzeno, že člověk snáze znovupoznává osobu stejného pohlaví, rasy či podobného věku.³¹¹ Naopak vyšší chybovost je pak logicky u poznávání osob odlišných charakteristik.³¹² Hovoří se o tzv. *own race/gender/age bias*, či o tzv. *cross race/gender/age effect*.

C. A. Meissner a J. C. Brigham uskutečnili výzkum na pěti tisících účastnících napříč téměř 40 studii za posledních 30 let.³¹³ Zjistili, že svědek správně identifikuje pachatele vlastní rasy 1,4krát častěji než pachatele rasy odlišné, naopak osoby odlišné rasy jsou svědkem 1,56krát častěji chybně pozitivně identifikovány. Většina výzkumů testuje předmětný efekt na osobách bílé a tmavé pleti (tedy osobách europoidní a negroidní rasy), nicméně existují i výzkumy potvrzující uvedené závěry také u Hispánců a u osob mongoloidní rasy.³¹⁴ Z jakého důvodu je člověk schopen lépe rozpoznávat osoby vlastní rasy, není dosud jednoznačně prokázáno, nicméně zřejmě půjde hned o několik vzájemně se prolínajících důvodů, jako je lepší znalost znaků vlastní rasy, častější odlišování osob vlastní rasy v každodenním životě a další. S ohledem na zmíněné závěry považujeme za vhodné (je-li to v dané situaci realizovatelné), aby figuranty vybíral administrátor téže rasy, jako které je poznáváný, protože pouze ten je zřejmě schopen zajistit výraznou neodlišnost osob i z pohledu poznávajícího, jenž bude téže rasy jako poznáváný.³¹⁵

Zajímavou shledáváme skutečnost, že poznávající si častěji chybně pamatují okolnosti události, pokud v ní figurovaly osoby jiné rasy, a tedy uvedená zjištění lze vztáhnout na celou trestněprávně relevantní událost, nikoliv pouze na osobu pachatele.³¹⁶ Napříč rasami byl zjištěn i rozdílný popis osoby – poznávající negroidní rasy používají více charakteristik k popsání tváře (např. popis úst a nosu), zatímco europoidní poznávající spíše popisují barvu vlasů a oblečení.³¹⁷ Potvrzena byla dále i hypotéza, že člověk lépe vnímá a snáze znovupoznává osobu vlastního pohlaví. Výrazněji

³¹¹ Meissner, C.; Brigham, J.: A meta-analysis of the verbal overshadowing effect in face identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2001, 15 (6), str. 603–616; Kassin, S.; Tubb, V.; Hosch, H.; Memon, A.: *Op. cit.*, str. 405–416.

³¹² Dehon, H.; Brédart, S.: An 'other-race' effect in age estimation from faces. In: *Perception*. 2001, 30 (9), str. 1107–1113.

³¹³ Meissner, C. A.; Brigham, J. C.: Thirty years of investigating the own-race bias in memory for faces: A meta-analytic review. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 3–35. Srov. Hugenberg, K.; Sacco, D.: Social categorization and stereotyping: How social categorization biases person perception and face memory. In: *Social and Personality Psychology Compass*. 2008, 2 (2), str. 1052–1072.

³¹⁴ MacLin, O. H.; MacLin, M. K.; Malpass, R. S.: Race, arousal, attention, exposure, and delay: An examination of factors moderating face recognition. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 134–152; Ng, W.; Lindsay, R. C. L.: Cross-race facial recognition: Failure of the contact hypothesis. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1994, 25 (2), str. 217–232.

³¹⁵ Srov. Wells, G. L.; Olson, E. A.: The other race effect in eyewitness identification: What do we do about it? In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 230–246. Brigham, J. C.; Ready, D. J.: Own race bias in lineup construction. In: *Law and Human Behavior*. 1985, 9 (4), str. 415–424.

³¹⁶ Horry, R.; Wright, D. B.: I know your face but not where I saw you. Context memory is impaired for other race faces. In: *Psychonomic Bulletin and Review*. 2008, 15 (3), str. 610–614.

³¹⁷ Trojanová, H.: Psychologické dopady a vlivy etnicity pachatele v procesu rekognice. In: *Psychologie pro praxi*. 2015, č. 1–2, str. 39.

a stálejší jsou výsledky v tom směru, že žena je schopna lépe rozpoznat ženu.³¹⁸ Je otázkou dalších studií, do jaké míry je to skutečně dáno pevnými rysy, a do jaké míry hrají roli doplňky, vlasy a další upravitelné znaky, které dnes nemusí korespondovat s fyzickou pohlavní identitou.

Poznávající je zřejmě schopen také lépe rekovnat osobu spadající do jeho věkové kategorie, nicméně korelace není tak signifikantní jako je tomu u rasy.³¹⁹ Výsledky výzkumů navíc nejsou zcela konzistentní, a to zejména u poznávajících ve věkové kategorii osob nad 60 až 65 let.³²⁰

Okolnosti pozorování (vnímání) trestného činu

Kvalitu a přesnost lidské percepce ovlivňuje **vzdálenost pozorování** či jiného smyslového vnímání trestněprávně relevantní události. Z hlediska schopnosti podání výstižného popisu osoby při rekognici je lepší pozorování dynamických událostí odehrávajících se v příhodně větší vzdálenosti (tj. v řádu několika metrů) než vnímání události v těsné blízkosti. To souvisí s tzv. *iluzí perspektivy pohybu*, kdy je-li osoba blíže k nám, rychlost jejího pohybu se nám zdá subjektivně vyšší a v menších vzdálenostech se nám její obraz rozmazává.³²¹ Zejména se to týká prchavých událostí, protože „každý jev či předmět má celou řadu prvků, avšak analyzátoři jsou schopni zachytit vzhledem k prchavosti vjemu jen část obrazů, v první řadě ty, jež se nalézají v centrální sféře vnímání, představované polem pozornosti.“³²² Pozoruje-li poznávající rychle se pohybujícího člověka ve větší vzdálenosti, zdá se mu rychlost pohybu menší, a tedy jej může (až na detaily) lépe vnímat. Naopak vnímání statických znaků je přesnější na menší vzdálenosti.³²³

Zahraniční studie zmiňují případ, kdy byla osoba identifikována podle tváře svědkem, který ji měl sledovat na 450 stop (137 metrů).³²⁴ K přesnosti takové identifikace se nejen my stavíme rezervovaně.³²⁵ Konkrétní vzdálenosti byly testovány v několika laboratorních studiích, u nichž byla prokázána snižující se přesnost identifikace spolu s rostoucí vzdáleností (s výjimkou pozorování z bezprostřední blízkosti), přičemž mezi pozorováními v průměru na 10 metrů

³¹⁸ Wright, D. B.; Sladden, B.: An own gender bias and the importance of hair in face recognition. In: *Acta Psychologica*. 2003, 114 (1), str. 101–114.

³¹⁹ Wiese, H.; Schweinberger, S. R.; Hansen, K.: The age of the beholder: ERP evidence of an own-age bias in face memory. In: *Neuropsychologia*. 2008, 46 (12), str. 2973–2985. Lindholm, T.: Own-age biases in verbal person memory. In: *Memory*. 2005, 13 (1), str. 21–30. Anastasi, J. S.; Rhodes, M. G.: Evidence for an own age bias in face recognition. In: *North American Journal of Psychology*. 2006, 8 (2), str. 237–252.

³²⁰ Verdichevski, M.; Steeves, J. K. E.: Own-Age and Own-Sex Biases in Recognition of Aged Faces. In: *Acta Psychologica*. 2013, 144 (2), str. 418–423. Srov. Schaich, A.; Obermeyer, S.; Kolling, T.; Knopf, M.: An Own-Age Bias in Recognizing Faces with Horizontal Information. In: *Frontiers in Aging Neuroscience*. 2016, 8 (8), str. 1–10. Memon, A.; Bartlett, J. C.; Rose, R. A.; Gray, C.: The aging eyewitness: Effects of age of face, delay, and source memory. In: *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*. 2003, 58, str. 338–345.

³²¹ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 23.

³²² Matiašek, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Výslech a psychologie*. *Op. cit.*, str. 46–47.

³²³ Srov. Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 138.

³²⁴ Loftus, G. R.; Harley, E. M.: Why is it easier to identify someone closer than far away. In: *Psychonomic Bulletin and Review*. 2005, 12 (1), str. 43–65.

³²⁵ Srov. Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *Op. cit.*, str. 55.

a v průměru na 35 metrů vzrostla chybovost zhruba o 30 %.³²⁶ S přesností identifikace pozitivně koreluje i vzrůstající čas, po který byl pachatel vnímán poznávajícím při trestném činu.³²⁷ Pro zajímavost uvedme data výzkumu, který testoval vliv doby vnímání na znovupoznávací schopnosti u činu, jenž byl uměle sehrán ve filmu puštěném svědkům. Ve verzi, kde bylo pachateli vidět do tváře 12 vteřin, dokázalo posléze pachatele správně identifikovat jen 29 % poznávajících. Pokud však bylo pachateli do tváře vidět 45 vteřin, vzrostlo procento správných identifikací na 95 %.³²⁸ Nicméně ne vždy musí dlouhá doba vnímání zajišťovat správnou identifikaci, jak dokládá i případ R. Cottona, který byl chybně usvědčen ze znásilnění J. Thompsonové. Tato žena byla v roce 1984 po více než 30 minut brutálně znásilňována způsobem, kdy pachateli viděla do tváře, a podle jejích slov se dokonce snažila o zapamatování jeho podoby – přesto pak s jistotou a chybně usvědčila při rekognici nevinného. Cotton byl díky prověrkám DNA propuštěn z vězení po více než deseti letech.³²⁹ I doba vnímání pachatele je tak pouhým pomocným vodítkem, které u dlouhého pozorování pachatele automaticky neimplikuje správnost následné rekognice.

Existují i studie zkoumající vliv světelných podmínek, které uvádí, že minimální intenzita osvětlení pro přijatelnou přesnost rekognice je při vnímání osoby v době trestného činu 15 luxů, není-li současně svědek dále než 15 metrů (3000 luxů je průměrná intenzita během jasného dne, 0.3 luxu je průměrná intenzita světla za úplňku). Data se však různí, kdy roli navíc hraje jak skutečnost, co je vlastně onou přijatelnou přesností, tak také kupříkladu proces adaptace lidského zraku na šero či tmu, kdy schopnost rozeznávat ve tmě s dostatečnou citlivostí vyžaduje kolem 20 minut v daných podmínkách (z důvodu chemické přeměny startované rhodopsinem ve světločivných buňkách).³³⁰ Přejít ze tmy do světla vykazuje z hlediska zraku rychlejší adaptaci, a to kolem 10 minut. O tom, že vnímání a znovupoznávání negativně ovlivňuje přílišná tma, přílišné přsvícení a rychlé změny světelných podmínek pak zřejmě není sporu. Existují dokonce výzkumy prokazující roli jednotlivých úhlů nasvícení osoby, a to jak v době vnímání při činu, tak

³²⁶ Výsledky uvádíme zjednodušeně, neboť původní pozorování byla ze vzdáleností mezi 5 až 15 metry, resp. 20 až 50 metry, nicméně pro účely právního pojednání jistě postačí hrubý odhad, jak moc vzdálenost ovlivňuje přesnost. Blíže viz Lindsay, R. C. L.; Semmler, C.; Weber, N.; Brewer, N.; Lindsay, M. R.: How variations in distance affect eyewitness reports and identification accuracy. In: *Law and Human Behavior*. 2008, 32(6), str. 526–535. Dále srov. Smith, A. M.; Wilford, M. M.; Quigley-McBride, A.; Wells, G. L.: Mistaken eyewitness identification rates increase when either witnessing or testing conditions get worse. In: *Law and Human Behavior*. 2019, 43 (4), str. 358–368.

³²⁷ Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 80–81.

³²⁸ *Ditto*.

³²⁹ Srov. The Innocence Project Report. *Ronald Cotton* [online]. 2009 [cit. 2021-03-19 2:32]. Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/cases/ronald-cotton/>>. A dále: Dvořák, M.: *Rekognice osob aneb nevinní za mřížemi?* [online]. Praha: Právnická fakulta, Noc Fakulty 2020. [zobrazeno 2021-04-07; 7:10]. Dostupné z: <<https://fb.watch/4JtqmrepGD/>>.

³³⁰ Mather, G.: *Foundations of sensation and perception*. 2. vydání. New York: Psychology Press, 2008. Převzato z: Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *Op. cit.*, str. 51.

v době provádění rekognice.³³¹ Z našeho pohledu je pro rekognici zejména významné zvažovat, jaké byly světelné podmínky v době původního vnímání, aby jim mohla být přizpůsobena následná identifikace, a to především z hlediska volby umělého či přirozeného osvětlení.

4.1.3. Deinformace, *bystander* efekt a *verbal overshadowing*

Nad rámec uvedených proměnných je dále nutné upozornit na tři související fenomény rezultující z chybného vyhodnocení informací lidským mozkem. Tím prvním je zkreslení paměťové stopy zavádějící informací, kterou se poznávající dozví až po trestněprávně relevantní události, načež si ji zvnitřní a inkorporuje do původní paměťové stopy. Z hlediska **ovlivnění lidské mysli** po samotném vnímání události byla doložena vysoká rizikovost zpráv dostávajících se k poznávajícímu ze strany třetích osob. V jedné ze studií například bylo poznávajícím osobám v mezičase mezi simulovaným trestným činem a ztotožňováním v meziřečí sděleno, že pachatel měl knír, ačkoliv tomu tak ve skutečnosti nebylo. Takto sdělená informace vedla k tomu, že 69 % poznávajících chybně označilo při rekognici osobu s knírem.³³² Je proto třeba ze strany vyšetřovatelů dávat nejen pozor, aby sami chybně nekontaminovali paměťovou stopu poznávajícího, ale současně zjišťovat, zda tato stopa nemohla být zkreslena informací od jiné osoby nebo například zprávami z médií. K tomu se částečně navrátíme v pasáži o sugesci.

Druhým problematickým faktorem je fenomén tzv. *bystander efektu*.³³³ Ten v námi řešeném kontextu označuje situace, kdy poznávající při ztotožňování vybere chybně některou z osob z důvodu, že si ji pamatuje z doby trestněprávně relevantní události a mylně se domnívá, že jde o pachatele. Tím může dojít k usvědčení nevinné osoby, která se sice nacházela na místě činu, ale nebyla pachatelem.³³⁴ Ještě rizikovějším je s *bystander* efektem související fenomén tzv. **nevědomého přenosu** (*unconscious transference*), při němž poznávající nevědomě promítne obraz osoby vnímané v obdobném časovém rámci, jako kdy vnímal pachatele, právě do podoby pachatele, a tedy jednoduše řečeno nevědomky prole rýsy osob.³³⁵ Tyto případy nastávající při podobnosti nevinné osoby s pachatelem v minulosti prokazatelně vedly k usvědčení nevinných.

³³¹ Testy byly uskutečněny zejména na fotografické rekognici při ukazování snímků za různých světelných podmínek. Braje, L.: Illumination encoding in face recognition: Effect of position shift. In: *Journal of Vision*. 2003, 3 (2), str. 161–170.

³³² Loftus, E. F.; Greene, E.: Warning: Even memory for faces may be contagious. In: *Law and Human Behavior*. 1980, 4 (4), str. 323–334.

³³³ Někdy označováno také jako *source-monitoring framework* efekt.

³³⁴ Read, J. D.; Tollestrup, P.; Hammersley, R.; McFadzen, E.; Christensen, A.: The unconscious transference effect: Are innocent bystanders ever misidentified? In: *Applied Cognitive Psychology*. 1990, 4 (4), str. 3–31.

³³⁵ Blíže viz Ross, D. F.; Ceci, S. J.; Dunning, D.; Togliani, M. P.: Unconscious Transference and Lineup Identification: Toward a Memory Blending Approach. In: Read, J. D.; Ross, D. F.; Togliani, M. P. a kol.: *Op. cit.*, str. 80–100.

Jejich předcházení je však obtížné, zvláště pokud poznávající podvědomě přemaže obraz pachatele zcela či jej významně propojí s obrazem nevinné osoby (tzv. *memory blending*).³³⁶

Třetí zahraničními výzkumy zjištěný efekt, a podle našeho názoru velmi varovný, bývá označován jako tzv. **verbal overshadowing** neboli slovní zastínění. Opakovaně jsme uvedli, že před samotným ztotožňováním vždy probíhá předchozí výslech, při němž jsou uvedeny informace sloužící k posouzení věrohodnosti následně provedené identifikace. Současně se v naší kriminalistické literatuře, jak si dále ukážeme, doporučuje, aby v případě, kdy nelze provést rekognici krátce po vnímání události, byla paměťová stopa svědka fixována. K tomu může dojít prostřednictvím vyžádání si vysvětlení k popisu osoby (nebo skrze provedení výslechu). Zahraniční laboratorní výzkumy prokázaly, že **poznávající, kteří jsou před znovupoznáváním vyslechnuti k popisu osoby, mají výrazně vyšší chybovost následně uskutečněné identifikace**, a to až o 30 %.³³⁷ Příčina není dodnes přesně zjištěna, nicméně se zvažují tyto tři možnosti:

- v důsledku slovního popisu osoby, který je vždy drobně odlišný od představy, dojde k přemazání/posměnění či k dočasnému zastínění původního obrazu v představě (tzv. *recoding interference* neboli přemazání záznamu);
- při výpovědi jsou uváděny jednotlivé znaky, nicméně znovupoznávání jako takové je založeno primárně na komplexních obrazech – pokud osobu nejprve vyslehneme, poté tato provádí identifikaci na základě posuzování jednotlivých dříve vyřčených znaků, nikoliv na základě celkového obrazu v paměťové stopě (tzv. *transfer-inappropriate processing shift/retrieval* neboli nevhodný přesun podstaty úkonu);
- poznávající, který popis osoby provede vágně bez ohledu na detaily v paměti uchované, snižuje vlastní zátěž, a při následné identifikaci se tak spokojí s výběrem osoby, jež odpovídá znakům jím dříve vysloveným (tzv. *criterion-shift* neboli posun hodnotících kritérií).³³⁸

Dosud zjištěná fakta naznačují, že ve většině případů je efekt slovního zastínění časově omezený, neboť se intenzitou nemůže vyrovnat původní stopě. Proto po několika minutách, hodinách či dnech vymizí.³³⁹ Výzkumy někdy jako maximální dobu trvání efektu uvádí pouhých 24 minut, po které slovní vyjádření na bázi dosud nezjištěných psychických procesů fakticky blokuje přístup paměti k původnímu obrazu osoby kódovanému v době trestného činu.³⁴⁰ Zřejmě

³³⁶ *Idem*.

³³⁷ Smith, H. M. J.; Flowe, H. D.: ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2015, 29 (2), str. 159–168.

³³⁸ Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 51.

³³⁹ Brown, C.; Lloyd-Jones, T.: Beneficial effects of verbalization and visual distinctiveness on remembering and knowing faces. In: *Memory and Cognition*. 2006, 34 (2), str. 277–286.

³⁴⁰ Finger, K.; Pezdek, K.: The effect of the cognitive interview on face identification accuracy: Release from verbal overshadowing. In: *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (3), str. 340–348.

jej lze překlenout i vhodnými technikami výslechu, protože hlavním rizikem vzniku je právě nevhodně a sugestivně vedený výslech.³⁴¹ Na podkladě uvedených skutečností tímto doporučujeme provedení laboratorního výzkumu v podmínkách České republiky, v němž by se psychologové zaměřili na uvedený efekt možného přemazání či snad jen dočasného smísení původní paměťové stopy se slovním vyjádřením v průběhu výslechu. Přestože sám psychický proces znovupoznávání nevyžaduje předchozí výslech, vyžaduje si jej trestní proces pro posouzení hodnověrnosti, a tedy tímto neplédujeme za vypuštění předchozí výslechové fáze.³⁴² Přemítáme však, zda není vhodné stanovit kriminalistickými doporučeními určitou povinnou časovou prodlevu mezi první a druhou fází, byť tato stejně obvykle s ohledem na nutnost zajistit odpovídající figuranty nastává.³⁴³ Současně by bylo žádoucí výslovné instruování poznávajícího, aby se necítil být dříve daným popisem vázán, pokud situaci při znovupoznávání přehodnotí (ačkoliv zůstává otázkou, nakolik taková instrukce může být skutečně účinná).

³⁴¹ Griffiths, A.; Retford, A.; Milne, R.: Is All Training Good Training? A Comparison of Two Different Witness Interview Training Programmes. Prezentováno v roce 2006 na konferenci v Portsmouthu. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 41 a násl.

³⁴² Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 62.

³⁴³ Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 47.

4.2. Tradiční kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení rekognice

Jádrem kapitoly jsou **tradiční kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení efektivní rekognice**, které do značné míry navazují na rozebrané aspekty psychologické. Některé ze zásad a pravidel nemají charakter primárně taktický, nýbrž charakter algoritmů (jaké úkony a v jakém sledu provést), charakter metodických pokynů pro postup a charakter vytváření podmínek pro objektivní a hodnověrné provedení úkonu.³⁴⁴ Strukturou vycházíme z klasifikace, kterou provedl před více než půl stoletím Protivínský a doplňujeme ji dále o vlastní položky, například ohledně vhodného počtu figurantů. Zaměříme se přitom pouze na ty zásady, které nejsou detailně rozebírány v dalších částech práce. V názvu podkapitoly je zcela záměrně slovo *tradiční*, neboť zde uvedeme praktická vodítka osvědčená dlouholetou kriminalistickou praxí vztahující se k současnému způsobu realizace úkonu. Naše návrhy na výraznější změny legislativy a související kriminalistické praxe argumentujeme dále. **Tradiční základní zásady a pravidla přípravy a provedení rekognice jsou následující:**

1. Předchozí výslech poznávající osoby.
2. Včasnost provedení rekognice.
3. Výběr a příprava několika podobných přivzatých objektů /kapitola 5/.
4. Provedení rekognice zpravidla s jediným poznávaným.
5. Výběr a příprava poznávajících osob.
6. Provedení rekognice s jedinou poznávající osobou.
7. Zabránění ukázaní poznávaného či jeho fotografie poznávajícímu před rekognicí.
8. Vhodná volba počtu osob přivzatých.
9. Příchod poznávajícího a instruktáž poznávanému.
10. Provedení rekognice ve vhodných podmínkách.
11. V případě potřeby možnost provedení vyšetřovacího pokusu před rekognicí /kapitola 8/.
12. Zabránění nutnosti provedení opakované rekognice /kapitola 6/.
13. Přibrání nezúčastněné osoby /kapitola 5/.
14. Následný výslech poznávajícího /kapitola 2/.
15. Příprava a provedení potřebné dokumentace rekognice /kapitola 7/.³⁴⁵

³⁴⁴ Srov. *dtto*, str. 92.

³⁴⁵ Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 332.

Příprava rekognice bývá kriminalisty také členěna na **přípravu obsahovou** a na **přípravu organizačně-materiální**.³⁴⁶ Pod přípravu obsahovou řadíme *výběr a přípravu poznávajícího, jeho předchozí výslech, výběr a přípravu figurantů a poznávaného a stanovení plánu provedení, případně též zajištění včasnosti provedení rekognice*. Materiálně-organizační přípravou je *zabránění ukázání poznávaného či jeho fotografie poznávající osobě před rekognicí, zabránění nutnosti provedení opakované rekognice a otázky dokumentace*. Jedná se o obdobné aspekty jako v přehledu výše, doplněné pouze o stanovení plánu realizace, který úzce souvisí s dalšími zásadami a odvíjí se od určení místa a času provedení rekognice, jejího konkrétního průběhu a obsazení.

4.2.1. Předchozí výslech poznávajícího

Předchozímu výslechu poznávající osoby, který je základní procesní i kriminalisticko-taktickou podmínkou provedení samotné identifikace, jsme se z hlediska zákonných požadavků věnovali v kapitole druhé. V této části se podrobně zaměřujeme nejen na konkrétní při výslechu zjišťované informace, ale i na možnosti testování percepčních a reprodukčních schopností poznávajícího, příčiny nepřesností v jeho výpovědi a na možné způsoby jejich překlenutí. Vyšetřovatel musí s cílem obstarání co nejvíce relevantních poznatků reagovat na skutečnosti poznávajícím sdělované a přizpůsobovat jim dále kladené dotazy.³⁴⁷ Takový postup, vyžadující profesionalitu, pečlivost a přípravu vyšetřovatele, ve svém důsledku umožňuje věrohodnou identifikaci. Některé osoby totiž nedovedou samostatně popsat, co vnímaly, a většina osob je schopna spíše popsat oděv pachatele než jeho znaky, které přitom jsou pro rekognici tím klíčovým parametrem.³⁴⁸

Výslech sestává z prvotní *fáze monologické*, při níž poznávající (vyslýchaný) souvisle, volně a spontánně líčí okolnosti dřívějšího vnímání trestněprávně relevantní události a znaků dané osoby, a z následné *fáze dialogické*, kdy jsou kladeny poznávajícímu dotazy ze strany vyšetřovatele (vyslychajícího).³⁴⁹ Předchozím výslechem zjišťované kategorie informací je třeba chápat ve vzájemné provázanosti a předem připravený výslech vést tak, aby se – při dodržení zákonných požadavků a při reflexi taktických postupů – podařilo obstarat co nejvíce relevantních poznatků.

Významné je ve fázi předchozího výslechu podle vyvstálé potřeby **prověřovat percepční, paměťové a reprodukční schopnosti** svědka, tedy zaměřit se na správnost, přesnost a úplnost

³⁴⁶ Např. Němec, M.: *Op. cit.*, str. 288; či historicky Pješčák, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Op. cit.*, str. 107.

³⁴⁷ Milne, R.; Bull, R.: Interviewing victims of crime, including children and people with intellectual difficulties. In: Kebbell, M. R.; Davies, G. M. a kol.: *Practical Psychology for Forensic Investigations*. Chichester: Wiley, 2006, str. 91–100.

³⁴⁸ Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 334.

³⁴⁹ Blíže viz Konrád, Z.; Němec, M.; Novotný, F.: *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2008, str. 13 a násl.

jeho smyslového vnímání a na jeho schopnost zapamatování a reprodukce dříve vnímaného. Složitost výsledku totiž nespočívá pouze v tom, že vyslýchaný nemusí z důvodu jeho postavení a vztahu k věci vypovídat vždy úplně a pravdivě. I v pravdivě sdělovaných výpovědích mohou být z objektivních příčin údaje neúplné a nehodnověrné, kdy je úkolem vyslychajícího v zájmu zjištění materiální pravdy tyto nedostatky odhalit. Nikoliv úmyslné nedostatky mohou pramenit z:

- nevědomého zkreslení při percepci (např. v důsledku zažitého traumatu);
- neúplného vnímání (včetně možného zaměření na útočný předmět);
- subjektivních nedostatků při vnímání (vč. nemoci a podstatně snížené inteligence);
- překrytí vjemu (paměťové stopy) v průběhu jeho (jejího) uchování (tzv. *nánosy*);
- postupného zapomínání;
- neúplné reprodukce informace při výsledku s ohledem na nedocnění jejího významu;
- subjektivních nedostatků reprodukce (vč. nemoci a podstatně snížené inteligence).³⁵⁰
- vysoká stresová zátěž poznávajícího při výsledku a následné identifikaci obvykle snižující jeho schopnost vybavit si a věrně reprodukovat dřívější situaci,
- ovlivnění vyslychajícím v rámci úkonu.³⁵¹

Jeví-li se výpověď poznávajícího v první výsledkové fázi jako nehodnověrná či neúplná, měl by usilovat o odhalení nevědomého zkreslení a zjištění konkrétní příčiny. Vhodně vedený výslech může nejen odhalit tyto diskrepance, ale současně výrazně poznávajícímu (který chce pravdivě vypovídat) napomoci v obnově paměťové stopy, ve vybavení si zdánlivě zapomenutého, v asociaci vjemů a v překonání subjektivních nedostatků výpovědi. K tomu bývá užíváno ověřených taktických metod a doporučení. V souvislosti s rekognicí považujeme za vhodné znát ještě před zahájením předchozího výsledku zejména tyto **takticko-psychologické asociativní postupy využívané při dialogu pro ověření percepce, překlenutí klamných vzpomínek, aktivizaci zapamatovaného a pro podporu reprodukce z hlediska úplnosti a přesnosti (viz další strana)**.³⁵²

³⁵⁰ Posud srov. Protivínský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Op. cit.*, str.15.

³⁵¹ Srov. The National Center for State Courts: The Trouble with Eyewitness Identification Testimony in Criminal Cases. [online] *The National Center for State Courts*. [zobrazeno 2021-04-03; 4:22] Dostupné z: <<https://www.ncsc.org/trends/monthly-trends-articles/2017/the-trouble-with-eyewitness-identification-testimony-in-criminal-cases>>.

³⁵² Postupy budou uplatnitelné zejména ve vztahu k výsledkové fázi rekognice svědecké, protože u případného pachatele zpravidla nečiní znalost a vybavení skutečností problém, je-li skutečně vinen a nebyl-li čin spáchán za specifického emocionálního vypětí. Jedná se převážně o doporučení autorem postupně modifikovaná, která vychází z dosavadní praktické, ale také studijní zkušenosti, zejména pak z textu Taktika výsledku. Viz Protivínský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Op. cit.*, str. 55–60. Za inspiraci k mnoha postupům je dále třeba poděkovat hodinám vedeným na Policejní akademii České republiky L. Čírtkovou a J. Spurným. Některá doporučení byla zmíněna již v autorově diplomové práci, uváděn je však původní zdroj poznatků. Část poznatků vyplývá z učebního textu Taktika výsledku a Forenzní psychologie: Čírtková, L.: *Forenzní psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 446 str.

- 1) Poznávajícímu doporučit, aby o okolnostech vypovídal v kontextu a chronologicky. Vhodné je poznávajícím uvést, jaké události inkriminovanému okamžiku předcházely, jaká byla situace v době vnímání osoby a co následovalo. Zjištění psychologů dokládají, že pro rozpomenutí se poznávajícího na okolnosti vnímání osoby mohou být klíčové mezní detaily (tzv. *retrieval cues*) a pevné paměťové body, s nimiž se asociuje vzpomínka a které se právě vybaví při rekonstruování celého sledu událostí.³⁵³
- 2) Neodchyluje-li se poznávající evidentně od předmětu výslechu, je žádoucí jej nechat hovořit, byť třeba v širších souvislostech. Vzpomínání u některých osob probíhá pomalu, a i zdánlivě nesouvisející okolnosti napomáhají asociaci skutečností.
- 3) Obezřetně, po kritickém zhodnocení (a podle nás výjimečně) poznávajícímu uvést vyšetřováním zjištěný detail, který může napomoci asociaci skutečností, případně také předložit plánek či mapu místa. Pokud již je k předložení plánu či mapy přistoupeno, bylo by zřejmě lepší dát poznávajícímu na výběr alespoň z několika map či plánek s cílem odhalit či eliminovat jeho pouhou fantazii nebo autosugesci.
- 4) Nápomocné bývá doporučit poznávajícímu, aby si zkusil vzpomenout, jaké myšlenky o dané události a vnímané osobě u něj vznikaly, jaké prožitky v něm vnímání situace vyvolalo, případně jaké pohyby činil v době pozorování osoby. I to může (v závislosti na typu paměti) napomoci si vybavit okolnosti vnímání osoby a její znaky.³⁵⁴
- 5) Dotázat se poznávajícího, zda mu pozorovaná osoba někoho připomínala. A pokud ano, tak koho, proč a v jakých znacích.³⁵⁵
- 6) Protivínský doporučuje užívání odborných ilustrací (tabulek, obrázků, fotografií) kriminalistického popisování osob, aby vyslýchaný mohl snáze popsat určitý znak zevnějšku osoby, pro nějž sám nedovede najít vhodný výraz.³⁵⁶ S tímto postupem souhlasíme, je-li vždy dostatečný výběr znaků vylučující sugesci. Poznávajícího nicméně nelze zatěžovat odbornou kriminalistickou terminologií úředního popisu osob.
- 7) Znaky osoby podpůrně demonstrovat ve vztahu k osobám přítomným u výslechu.
- 8) Z hlediska **praktického ověření přesnosti smyslového vnímání poznávajícího a jeho odhadu** lze doporučit konkrétní postupy, jež mohou být vhodně inkorporovány do dialogické části výslechu s cílem objektivizace výpovědi (samozřejmě pouze některé):

³⁵³ Např.: Subjekt předmětného dne málem srazil cyklistu. Na základě této vzpomínky si uvědomí, že v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí pozorovaná osoba také měla cyklistické tretry.

³⁵⁴ Srov. Dando, C.; Wilcock, R.; Milne, R.: The Cognitive Interview: Inexperiences Police Officers' Perceptions of their Witness/Victim Interviewing Practices. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2008, 13 (1), str. 59–70.

³⁵⁵ Wilcock, R.; Bull; R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 45.

³⁵⁶ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 334.

- požádat poznávajícího o odhadnutí výšky či váhy vyslychajícího nebo jiné přítomné osoby;
- požádat poznávajícího, aby jím uvedenou výšku osoby rukou ukázal;
- požádat poznávajícího o odhadnutí určité vzdálenosti (např. velikost místnosti nebo jak daleko roste strom, který lze vidět za oknem apod.);
- požádat poznávajícího, aby prakticky demonstroval jím uváděnou vzdálenost;
- s cílem ověření správného vnímání času požádat poznávajícího, aby odhadl dobu, po kterou již výslech trvá, případně dobu, kterou čekal před výslechovou místností apod. (je však nutno počítat s tím, že subjektivní plynutí času je velmi odvislé od konkrétního psychofyzického stavu osoby, proto je mnohdy pro odhad doby vnímání vhodnější vycházet ze sděleného popisu sledu událostí).

V případě podezření na výraznější defekty smyslových orgánů či paměti je vhodné obstarat odborné lékařské vyjádření, případně přibrat znalce pro vypracování znaleckého posudku ohledně duševního stavu.³⁵⁷ Tento postup je možný také v přípravném řízení, a to i ve fázi prověřování.³⁵⁸

Nyní se vraťme ke kriminalistickým doporučením, **na jaké konkrétní informace (a eventuálně jakým způsobem) je žádoucí se poznávajícího v rámci předchozího výsledku doptávat**, a to samozřejmě za předpokladu, že předmětné skutečnosti doposud nebyly uvedeny ve stěžejní části monologické. Nejčastější informace o vnímané osobě, které bývají v rámci monologu poznávajícími uváděny, jsou pohlaví, a následně oblečení, věk, etnikum, výška, barva a délka vlasů. Zmíněny naopak zpravidla nejsou detaily krku, detaily spodní poloviny obličeje a bohužel ani markanty.³⁵⁹ Poznávající jsou podle rozsáhlých výzkumů schopni samostatně vyjádřit mezi sedmi a devíti informacemi o dříve vnímané osobě, nezřídka kdy však právě jen znaky velmi obecné.³⁶⁰ Podaný popis tak může být velice vágní a ve výsledku pasující na mnoho osob.³⁶¹

³⁵⁷ Pokud by se jednalo o posuzování duševního stavu obviněného, je třeba zejména v obtížných případech přibrat znalce dva, a to zásadně znalce z oboru psychologie a znalce z oboru psychiatrie. Blíže viz Musil, J.; Kratochvíl, V.; Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 446. Vypracování znaleckého posudku je možné i ve vztahu k poznávajícímu v procesním postavení svědka. Blíže viz Švarc, J.: *Op. cit.*, str. 225.

³⁵⁸ Fryšták, M.: *Odborné vyjádření versus znalecký posudek*. *Op. cit.*, str. 1–10.

³⁵⁹ Brown, C.; Lloyd-Jones, T.; Robinson, M.: Eliciting person descriptions from eyewitness: A survey of police perceptions of eyewitness performance and use of interview techniques. In: *Special Edition European Journal of Cognitive Psychology*. 2008, 20 (3), str. 529–560; či Sporer, S.: Psychological aspects of person descriptions. In: Sporer, S. L.; Malpass, R. S.; Köhneken, G. a kol.: *Op. cit.* Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 36.

³⁶⁰ Van Koppen, P.; Lochun, S.: Portraying perpetrators: the validity of offender descriptions by witnesses. In: *Law and Human Behavior*. 1997, 21 (6), str. 661–685; či Lindsay, R.; Martion, R.; Webber, L.: Default values in eyewitness descriptions: A problem for the match-to-description lineup foil selection strategy. In: *Law and Human Behavior*. 1994, 18 (5), str. 527–541.

³⁶¹ Meissner, C.; Sporer, S.; Schooler, J.: Person descriptions as eyewitness evidence. In: Lindsay, R. C. L.; Ross, D. F.; Read, J. D.; Togliani, M. P. a kol.: *Handbook of Eyewitness Psychology*. Volume II. Manwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2007, str. 1–34; Fahsing, I.; Ask, K.; Granhag, P.-A.: The man behind the mask: Accuracy and predictors of eyewitness offender descriptions. In: *Journal of Applied Psychology*. 2004, 89 (4), str. 722–729.

Dále uvedené výčty slouží jako vodítka, která je třeba adaptovat na konkrétní okolnosti případu, na osobu poznávajícího a samozřejmě i na konkrétní druh ztotožňování. **Zjišťované informace členíme do čtyř oblastí:**

I. Informace k ověření jedinečnosti paměťové stopy

Je nutné zjistit, zda poznávající popisovanou osobu vnímal pouze v souvislosti s předmětnou trestní věcí, nebo zda ji pozoroval i v jiných souvislostech, ať už před činem nebo po něm. Ověřujeme vzájemnou známost osob a současně vylučujeme, že byla popisovaná osoba poznávajícím spatřena v průběhu probíhajícího trestního řízení.

II. Zjišťované informace týkající se přímo poznávajícího:

- zda poznávající obvykle nosí brýle či kontaktní čočky (u hlasové rekonvice poté dotaz na sluchové vady a kompenzační pomůcky);
- zda má nějakou další fyzickou či psychickou indispozici, která by mohla mít vliv na vnímání osoby nebo na zapamatování jejího obrazu a na následné znovupoznávání;
- jaká je nebo dříve byla profese poznávajícího, případně i dotaz na jeho vzdělání.

III. Zjišťované informace o okolnostech dřívějšího vnímání, a to o okolnostech vztahujících se k místu události a k osobě poznávajícího v daném čase:

Znalost odpovědí na následující otázky je významná pro přípravu a provedení důkazně hodnověrné a efektivní rekonvice:

- jakými smysly byla druhá osoba smyslově vnímána (zrakem, sluchem, kombinací);
- jaký byl psychický a fyzický stav poznávajícího v době vnímání osoby (např. únava, stres, vzrušení či další emoce, ale i silná bolest v důsledku zranění apod.);
- zda byl poznávající v době vnímání intoxikován;
- zda měl poznávající na sobě dioptrické nebo sluneční brýle či kontaktní čočky;
- jaká byla činnost poznávajícího v době vnímání druhé osoby (např. zda jen pozoroval událost, nebo projížděl okolo automobilem apod.);
- zda poznávající v době vnímání druhé osoby přemýšlel o možném pozdějším poznávání či popisování znaků osoby (taková skutečnost může mít pozitivní efekt);
- kdy (datum, čas) a kde (konkrétní místo) k vnímání druhé osoby došlo;
- po jakou dobu byla druhá osoba smyslově vnímána a na jakou vzdálenost;
- zda poznávající druhé osobě viděl do tváře (a případně jak detailně);
- při jaké konkrétní činnosti byla druhá osoba vnímána;
- zda byli na místě další svědci;
- zda bylo vnímání druhé osoby něčím rušeno (např. hluk či překážka pozorování);
- jaké byly další podmínky a okolnosti vnímání – např. světelné podmínky, viditelnost, klimatické podmínky, ruchové podmínky.

IV. Informace o dříve vnímané osobě, která má být identifikována

Výslechem poznávajícího získáváme laický popis, který nelze zaměňovat s úředním popisem vznikajícím při *přímém* pozorování osoby vyšetřovatelem a formálním zaznamenávání jejich vnějších znaků do formulářů posléze zakládaných do kriminalistických evidencí.³⁶² Laický popis má obecně nižší informační hodnotu.³⁶³ Především, že **cílem výslechu není získat úplný popis osoby** ohledně všech dále uváděných znaků, neboť to by vyústilo v přehnaný formalismus a schematismus popisu. Při výslechu je žádoucí se dotazovat na ta identifikační pole, která dosud nebyla sice zmíněna, ale zřejmě byla pozorována (vnímána), pokud současně mohou mít identifikační význam.³⁶⁴ Současně je nutné reflektovat, že stálost jednotlivých znaků osoby značně variuje. Nejstálější jsou znaky anatomické spojené s kosterním systémem člověka, a dále tvar ušního boltce, nosu a barva očí. Ostatní znaky mohou být zpravidla měněny relativně rychle, ať již úmyslně, nebo v souvislosti se stárnutím, chorobami či úrazy. Vyslýchající volí dotazy na vybrané položky z následujícího seznamu:

- barva pleti a možná etnicita (ev. poznávajícím tipovaná národnost);
- předpokládané pohlaví;
- výška (může být vhodné se poznávajícího pro lepší rozpomenutí dotázat, jaká část těla poznávané osoby byla zhruba ve výšce jeho očí);³⁶⁵
- postava a zdánlivá hmotnost (postava hubená, podsaditá, sportovní, plnoštíhlá...);
- zdánlivé stáří vč. důvodu takového odhadu (při neschopnosti bližšího odhadu se alespoň zeptat, zda mladý / ve středních letech / starší apod.);
- **vzhled obličeje a dotaz na jeho prvky** – tvar nosu, obočí, barva očí,³⁶⁶ velikost rtů či uší (obličejové prvky jsou zpravidla pro identifikaci osoby stěžejní);
- zuby (dotázat se, zda byly zuby spatřeny, případně zda byly v něčem specifické);
- vlasy (výskyt, případně délka, barva, hojnost, účes či střih);
- vousy (dotázat se na přítomnost vousů, případně se též doptat na bližší specifikaci);
- ruce, paže, nohy;
- u funkčně-dynamických znaků dotaz na tyto znaky (chůze, pohyb, mluva atd.);³⁶⁷
- odění – pokrývka hlavy, svršek, spodek, obuv (vč. jejich barvy a další specifikace);

³⁶² Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení, v platném a účinném znění.

³⁶³ Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestného řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120. Dále srov. Hlaváček, J.; Protivínský, M.: *Praktická kriminalistika*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2007, 240 str.

³⁶⁴ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 334.

³⁶⁵ Srov. Flin, R.; Shepherd, J.: Tall Stories: Eyewitnesses' Ability to Estimate Height and Weight Characteristics. In: *Human Learning*. 1986, 5 (1), str. 29–38.

³⁶⁶ Barvu očí zpravidla poznávající pouze odhadují na základě dalších charakteristik, a tedy vychází do značné míry z jimi předpokládaného stereotypu. Tento znak není pro identifikaci příliš využitelný z důvodu jeho nespolehlivosti.

³⁶⁷ Srov. Porada V. a kol.: *Kriminalistika – Technické forenzní a kybernetické aspekty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 311.

- doplňky osoby – dotaz s možným příkladným výčtem, v němž je lepší nedat akcent na znak, který je u poznávaného (brýle, tetování, náramky, náušnice apod.) – je-li doplněk uveden, požádat o jeho specifikaci (barva, tvar, velikost) a umístění na těle;
- **obecný dotaz na další charakteristické znaky osoby, a zejména pak na zvláštní znamení zevnějšku neboli markanty.**³⁶⁸

Je doporučeno zvolit určitý systém výslechu s důrazem na markanty.³⁶⁹ Na ty se však nelze ptát z důvodu přílišné sugesce konkrétně. Protože jsou však **markanty pro hodnověrnost výsledků rekognice mimořádně důležité**, měl by vyšetřovatel usilovat o jejich možné uvedení poznávajícím na základě dotazování se na zvláštní a netradiční znaky obecně (např. neadresný dotaz, zda poznávajícího na popisované osobě něco specifického či netradičního zaujalo, a případně co), případně podle jednotlivých částí těla, nebo dokonce dát demonstrativní výčet, který však nebude přímo daný znak obsahovat, nebo alespoň v široce podaném výčtu akcentovat.

Poznávajícího je třeba se před ukončením výslechu **dotázat, zda by ještě chtěl něco podstatného doplnit, opravit či uvést**. Pokud ano, poté je nutné mu toto doplnění umožnit a řádně jej zaprotokolovat. Jedná-li se o skutečnost či okolnost, kterou si nově vybavil, je vhodné doplnit vyšetřovatelem dotaz, na základě čeho si na předmětnou skutečnost poznávající vzpomněl.

Z hlediska zahraniční komparace zmiňme vodičko *Turnbullových instrukcí* (Velká Británie), které vyžaduje, aby policisté a soudci po rekognici poskytli porotě informace v osmi základních oblastech, na jejichž základě lze lépe zhodnotit věrohodnost uskutečněné identifikace.³⁷⁰ Tyto skupiny informací jsou zkracovány jako *ADVOKATE* podle jejich počátečních písmen v anglickém jazyce, přičemž se konkrétně jedná o následující informace: 1) *doba, po kterou byla druhá osoba vnímána*, 2) *vzdálenost, na kterou byla vnímána*, 3) *viditelnost u pozorování zrakového*, 4) *překážky, které bránily pozorování (např. rušná ulice)*, 5) *zda poznávající zná poznávanou osobu i odjinud*, 6) *zvláštní znaky, které si poznávající o osobě pamatuje*, 7) *čas, který uplynul od předmětné události*, 8) *chyby a nesrovnalosti, které při úkonu nastaly*.³⁷¹ Podobný systém je volen v USA, kde Nejvyšší soud ve vlajkovém případě (*Neil v. Biggers 409 US 1988*) pro další identifikace osob stanovil, že pro posuzování věrohodnosti identifikace je třeba zvažovat především následujících pět skupin informací: 1) *podmínky vnímání*, 2) *doba, po kterou byla druhá*

³⁶⁸ Protivínský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Op. cit.*, str. 110–111.

³⁶⁹ *Idem*.

³⁷⁰ Srov. Hannibal, M.; Mountford, L.: Corroboration, the 'Turnbull Guidelines' and Opinion Evidence. In: Hannibal, M.; Mountford, L.: *Criminal Litigation 2020-2021*. 16. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2020, str. 327–340.

³⁷¹ Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 3.

osoba vnímána, 3) poznávajícím vyjádřená jistota, 4) stupeň pozornosti, který poznávající události věnoval, 5) přesnost popisu osoby poznávajícím v rámci předchozího výsledku.³⁷²

Zákon neposkytuje odpověď na otázku, zda je třeba předchozí výsledk poznávajícího realizovat bezprostředně před samotným znovupoznáváním, nebo zda je možné využít výsledk, který se uskutečnil již před delší dobou.³⁷³ Podle našeho názoru opakování výsledku těsně před ztotožňováním nezbytné není, pakliže předchozí výsledk osoby poskytuje dostatečný zákonný podklad pro provedení druhé rekogniční fáze. Je tak na zvážení policejního orgánu, zda bude považovat za žádoucí výsledk osoby opakovat. Podle nás je v naprosté většině případů přínosné tak učinit, aby mohl být poznávající dotázán na skutečnosti, jejichž zodpovězení je vhodné doplnit pro účely identifikace, a současně aby sám mohl případně svoji předchozí výpověď upřesnit. **Pokud byl nicméně již dříve řádně vyslechnut v souladu s procesními ustanoveními o výsledcích osob v daném procesním postavení, neimplikuje nezopakování výsledku neúčinnost z rekognice získaného důkazu.** S našimi závěry koresponduje i dostupná judikatura, kdy konkrétně Vrchní soud v Olomouci konstatoval: „*Výsledek poznávající osoby o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímala, a o znacích nebo zvláštnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat (§ 104b odst. 2 TrŘ), by měl být součástí úkonu poznávacího řízení – tj. vlastní rekognice. Lze sice připustit, aby byl proveden odděleně („Podezřelý, obviněný nebo svědek ... se před rekognicí vyslechnou“), avšak je-li vlastní rekognice prováděna jako úkon neodkladný či neopakovatelný podle § 160 odst. 4 TrŘ, poté je nezbytné (neobsahuje-li protokol o rekognici požadovaný výsledk poznávající osoby), aby i tento výsledk měl povahu takového úkonu.*“³⁷⁴

4.2.2. Včasnost provedení rekognice

Čím dříve po vnímání události je rekognice provedena, tím přesnější a spolehlivější je paměťová stopa uchovávaná předmětný vjem. **Aby rekognice přinesla co nejprůkaznější výsledky, je tak zásadně třeba její včasné realizace.** Tu nelze zaměňovat s ukvapeností, protože vždy musí být naplněny předpoklady provedení rekognice a uskutečněna její řádná příprava.

Plynutím času dochází k procesu *zapomínání*, v jehož důsledku v paměti uchovaný obraz slábné.³⁷⁵ Zapomenutí podle většinového názoru sice nikdy není absolutní, nicméně po určité době

³⁷² Srov. Neil v Biggers 409 US 188, 1972 (případ brutálního znásilnění, které trvalo přes půl hodiny a odehrálo se v noci za úplňku, protože bylo velmi sporné posuzovat, do jaké míry mohla oběť pozorovat rysy útočnicka). Blíže viz Meissner, C.; Sporer, S.; Schooler, J.: Person descriptions as eyewitness evidence. In: Lindsay, R. C. L.; Ross, D. F.; Read, J. D.; Togliani, M. P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1–34.

³⁷³ V § 104b odst. 2 se jen uvádí, že poznávající „... se před rekognicí vyslechnou ...“ bez přesnější časové specifikace.

³⁷⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. 1 To 16/2005 (*výběr judikatury VS č. 49/2005*).

³⁷⁵ Srov. Kassir, S.; Tubb, V.; Hosch, H.; Memon, A.: *Op. cit.*, str. 405–416. Dále viz Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 333.

může dosáhnout hranice, kdy již není možno dříve vlastními smysly vnímanou osobu identifikovat.³⁷⁶ Proces zapomínání může být u poznávajícího pozastaven či zmírněn podáním popisu osoby. Pokud tak hrozí delší časová prodleva mezi trestněprávně relevantní událostí a případnou realizací rekognice, je doporučováno (v závislosti na procesních podmínkách) obstarat vysvětlení dané osoby nebo provést její výslech v postavení svědka. Zahraniční studie zdůrazňují význam oznámení trestného činu, zejména dochází-li k němu telefonicky. Je podle nich žádoucí, aby i operátoři na tísňových linkách zjistili již v této prvotní fázi (po učinění nezbytných úkonů) nejdůležitější základní informace, případně také popis osoby. Tím jsou získána důležitá operativní vodítka a současně je tím do značné míry fixována paměťová stopa oznamovatele.³⁷⁷ To bývá významné zejména u osob vyššího věku, dětí nebo osob raněných. Z hlediska praxe je zřejmé, že zaměstnanci tísňových linek musí především vyhodnotit závažnost oznámené události, poslat na místo záchranné složky, provést nutné úkony a vypořádat se s daným oznámením pro možnost příjmu dalších hovorů. Někdy tak jsou bližší informace zjišťovány až policisty na místě činu.

Na paměťovou stopu v průběhu času působí i mnohé *další faktory a okolnosti*. Negativní vliv mají například nevhodně pokládané otázky ze strany vyšetřovatelů, emocionální otřesy, srovnatelné pozdější vjemy mísící se s původními, zranění mozku či neurologická onemocnění. Reflektovat je třeba i ovlivnitelnost lidské mysli informacemi od dalších osob, autosugesci, fantazii či reálné riziko změny vzhledu poznávaného. Výhodou provádění zásadně v přípravném řízení je poté jeho neveřejnost snižující pravděpodobnost setkání poznávaného s poznávajícím.

S narůstajícím časem od události (*tzv. retenční doba*) klesá počet pozitivních (nejsme však schopni určit, zda i správných) identifikací.³⁷⁸ Ze studií vyplývá rychlý pokles znovupoznávacích schopností především v prvních (10 až 30) dnech, následně se křivka výrazně zplošťuje a zapomínání je pomalejší.³⁷⁹ Někteří autoři dokonce pro zploštění křivky uvádí, že během prvních čtyř měsíců nedochází prakticky k žádnému zhoršování ve schopnosti rekognování osoby, což ale podle námi dohledaného lze vztáhnout až k úseku po stabilizaci křivky v prvních dnech po události.³⁸⁰ Vymežit maximální časový úsek, v jehož rámci je provádění rekognice ještě účelné, nelze, neboť se vždy odvíjí od mnoha (často objektivně nepostižitelných) faktorů týkajících se okolností vnímání, událostí po vnímání i samotného psychofyzického stavu a vůle poznávajícího.

³⁷⁶ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 335.

³⁷⁷ Srov. Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 32. K netradičnímu způsobu fixace paměťové stopy a jeho konsekvenci srov. Lucas, C. A.; Brewer, N.: *Eyewitness Identification when "The Perpetrator Reminds Me of Someone I Know"*. In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2015, 22 (1), str. 49–59.

³⁷⁸ Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Znovupoznání osob při vyšetřování trestných činů*. In: Musil, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 125.

³⁷⁹ Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *Op. cit.*, str. 68 (tabulka 3.7). Srov. Memon, A.; Bartlett, J. C.; Rose, R. A.; Gray, C.: *Op. cit.*, str. 338–345. Dále viz Dysart, J. E.; Lindsay, R. C. L.: *Showup identifications: Suggestive technique or reliable method?* In: Lindsay, R. C. L.; Ross, D. F.; Read, J. D.; Toglia, M. P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1–34.

³⁸⁰ Srov. Polišenská, V. A.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 34.

4.2.3. Provedení rekognice zpravidla s jediným poznávaným

Nastávají situace, kdy má být při rekognici jediným poznávajícím identifikováno více poznávaných, typicky spolupachatelů. I tehdy se doporučuje do jedné řady osob stavět zásadně jediného poznávaného (tzv. *single-suspect model*).³⁸¹ Tento postup sice explicitně ze zákona nevyplývá,³⁸² předvídá jej však u simultánní rekognice jak komentářová literatura, tak kriminalistická věda a psychologie.³⁸³ Vhodnost postupu bývá argumentována především možností lepšího soustředění se poznávajícího, je-li před ním pouze menší počet osob, případně také odstraněním nebezpečí záměny osob a nebezpečí vzájemné komunikace mezi současně poznávanými. Identifikuje-li přitom poznávající více (byť podobných) osob v postupně prováděných rekognicích, je nezbytné, aby se napříč úkony lišili i figuranti. Jinak by bylo nasnadě, kdo je poznávaným, proč by byl výsledek rekognice stížen podstatnou a neodstranitelnou vadou.

Pokud by i přes uvedená doporučení bylo do řady osob zahrnuto více poznávaných, je nezbytné poznávajícího poučit nejen o možnosti, že se mezi ukázanými osobami skutečný pachatel nenachází, ale také o tom, že tam může být ztotožňovaných osob více. Současně by musel být adekvátně navýšen počet figurantů – při dvou poznávaných zřejmě alespoň na šest figurantů, při třech na devět. Posledně uvedená varianta by již znamenala postavení nejméně dvanácti osob před poznávajícího, což by prakticky znemožňovalo jednoohniskové vnímání.³⁸⁴ I pro tento aspekt souhlasíme s doporučeními kriminalistů, aby byl v jedné baterii osob zpravidla jeden poznávaný. V odůvodněných a zcela výjimečných případech bychom připouštěli přítomnost (maximálně) dvou poznávaných, pokud by to bylo s ohledem na okolnosti případu žádoucí a pokud jsou současně tito poznávaní alespoň rámcově podobní (pro zamezení výrazných rozdílů mezi ukázanými osobami, které by mohly vést k dezorientaci či k sugesci). Benevolentněji se k problematice staví praxe, jak poukázal i Nejvyšší soud, který uvedl, že „nelze z ustanovení § 104b tr. ř. dovodit, že by mezi ukázanými osobami musela být obligatorně pouze jedna poznávaná osoba, byť v praxi se často takto postupuje. Praxe však zcela nepochybnitelně v mnohých jiných případech akceptuje i opačný postup, jak na to poukázal správně i nejvyšší státní zástupce v podaném dovolání, tedy zařazení více poznávaných osob mezi osoby ukazované, neboť

³⁸¹ S opakem, tj. *multi-suspect* modelem se lze setkat například v právní úpravě Nikaragui či Jihoafrické republiky. Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 16.

³⁸² Podle některých autorů lze z jazykového výkladu ustanovení § 104b odst. 3 tr. řádu dovodit, že ukázaný má být právě jeden, neboť o něm je hovořeno v singuláru. Podle našeho tento výklad není zcela přílehlavý, neboť *a contrario* nevyklučuje ukázat více poznávaných v jediné baterii osob, jsou-li splněny zákonem dané požadavky na počet výrazně se neodlišujících osob přivzatých. To dovodil i Nejvyšší soud ČR (*viz dále*). Srov. Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 51.

³⁸³ Srov. Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1543; či Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 336. Dále viz Lindsay, R. C. L.; Wells, G. L.: Improving Eyewitness Identifications from Lineups: Simultaneous versus Sequential Lineup Presentation. In: *Journal of Applied Psychology*. 1965, 70 (3), str. 557.

³⁸⁴ Straus, J. a kol.: *Kriminalistická taktika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008, str. 163.

*tím je nepochybně znovu poznávací proces pro poznávající osobu ztížen, zvláště když měla vidět takové osoby při jednom činu a současně, poněvadž při takovém provádění rekognice může dojít snadněji k záměně takto znovu poznávaných osob.*³⁸⁵ Upozorňujeme, že při tomto provedení hrozí nemožnost vyhovět poznávaným co do volby místa v řadě, pokud by záměrně požadovali stát na téže pozici. Tím by došlo k porušení zákona, a úkon by tak podle nás byl stížen podstatnou vadou.

Nenalezli jsme konkrétní doporučení, jak prakticky vícenásobné poznávání jediným poznávajícím realizovat z hlediska výsledkových fází, a tedy zda tyto výsledky lze provést v souhrnu ke všem postupně prováděným identifikacím. Pokud se identifikace vztahuje k jedné události, poté je podle nás vhodné provést jediný předchozí výsledek, v jehož rámci budou popsány okolnosti vnímání události a bude dán popis znaků a zvláštností všech relevantních osob. Takový výsledek klade vyšší nároky na vyslychajícího co do pořadí a návaznosti doplňujících dotazů a co do řádné a přehledné protokolace. Spornější je otázka z hlediska následného výsledku, kde bychom se přikláněli k *ad hoc* posouzení, zda není žádoucí vést výsledek k odstranění rozporů samostatně ihned ke každému aktu. Vycházíme z pročtených studií prokazujících nižší stabilitu čerstvé paměťové stopy, u níž by tak ukazováním dalších baterií osob hrozilo nežádoucí smísení s vjemy z dalších znovupoznávání. Je nutné také počítat s oslabováním koncentrace poznávajícího. Identifikaci předpokládaného hlavního pachatele činu proto doporučujeme provádět přednostně.

4.2.4. Výběr a příprava poznávajícího, provedení rekognice s jediným poznávajícím

Zejména v situacích, kdy má trestný čin více očitých svědků, přichází v úvahu provedení rekognice téhož poznávaného ze strany více poznávajících. Vyšetřovatelé tak mají možnost volby, se kterými poznávajícími úkon provést. V případech většího množství shodně vypovídajících očitých svědků by však bylo povětšinou nadbytečné a časově příliš náročné provádět znovupoznávání se všemi z nich, zejména jsou-li v předmětné trestní věci i další důkazy. Doporučováno je proto vybrat pouze několik poznávajících, kteří skýtají **záruky nejhodnověrnějších výsledků** rekognice, tedy zpravidla ty osoby, které měly nejpříznivější podmínky k vnímání dané osoby, popsaly ji nejpodrobněji, jsou přesvědčeny, že ji znovu poznají, nejsou na věci zainteresovány a současně nejeví známky subjektivních vad myšlení ani vnímání.³⁸⁶ Žádoucí bývá vyžádat vysvětlení od více osob, případně vyslechnout více svědků, a až následně vybrat, s kým konkrétně rekognici provést.

³⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*; *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51 a násl.). Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 5 Tdo 429/2015 (*NS 340/2016*).

³⁸⁶ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 337; Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 97.

Příprava poznávajícího na rekognici spočívá nejen v jeho řádném poučení v souladu s trestním řádem, ale také v instruktáži podle kriminalistických doporučení. Ta má obsahovat detailnější popis, jak bude úkon probíhat, kdy obecnou snahou vyšetřovatele má být uvést poznávajícímu z hlediska průběhu dostatek informací, aby jakákoliv komunikace při samotné identifikaci byla omezena na minimum. Pokud po předchozím výsledku příslušný orgán rozhodne o zakrytí určitých znaků poznávané osoby a současně i příslušných částí těla osob přivzatých, je vhodné o tom poznávajícího před ztotožňováním informovat.

Z procesních, kriminalisticko-taktických, ale i čistě logických důvodů je zřejmé, že **identifikaci musí provádět vždy pouze jediná poznávající osoba**, protože jinak by se mohli současně přítomní poznávající v procesu rekognice vědomě či nevědomě ovlivnit, a tím i znehodnotit z rekognice získané výsledky.³⁸⁷ Pokud je prováděno více identifikačních úkonů ze strany různých poznávajících v téže trestní věci, je současně nutné zajistit, aby se tito nepotkali ani před úkonem, ani po něm, neboť i zde by mohlo dojít k vzájemnému ovlivnění a ke kontaminaci paměťových stop. Izolace poznávajících přitom musí trvat až do ukončení poslední rekognice, čímž rozumíme skončení posledního následného výsledku. Jsou-li rekognice realizovány na odlišných místech nebo v odlišné časy, bývá žádoucí obměnit figuranty pro možnou komunikaci poznávajících mezi úkony.³⁸⁸ Jinak zpravidla rekogniční skupina zůstává stejná, čímž jsou pro všechny poznávající zajištěny rovné podmínky, a výsledky úkonů lze navíc vzájemně komparovat. Protivínský uvádí, že mezi jednotlivými bezprostředně po sobě následujícími identifikacemi různými poznávajícími zpravidla nedochází ke změně místa poznávaného v baterii osob, což považuje při pečlivé izolaci poznávajících za správné. „Z vyšetřovacích spisů o případech, v nichž došlo při znovupoznávacích aktech ke změně místa a pořadového čísla ztotožňované osoby, jsem zjistil, že vyšetřovací spisy se stávají nepřehlednými, a to i tehdy, je-li provedena fotografická dokumentace,“ argumentuje tentýž autor.³⁸⁹ Domníváme se, že poznávaný by měl mít minimálně možnost volby místa (a čísla) před každým znovupoznáváním, nesměřuje-li jeho jednání ke zjevnému maření úkonu, a to už z důvodu vyloučení jakýchkoliv pochybností a námitek obhajoby v dalším řízení. Otázka (ne)přehlednosti dokumentace je technikálií, která by neměla být upřednostněna na úkor prvků majících vliv na možnou objektivitu.

Z komunikace mezi poznávajícími nelze ještě bez dalšího vyvozovat absolutní neúčinnost obstaraných důkazů. Vždy bude záležet na stupni ovlivnění i na momentu, kdy k němu došlo a zda již některý úkon plně proběhl. Riziko ovlivnění a vzájemného zkreslení stop je však při kontaktu

³⁸⁷ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 337.

³⁸⁸ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 98–99.

³⁸⁹ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Op. cit.*, str. 13.

osob značné.³⁹⁰ Přestože některé starší studie vyzdvihovaly přínos „skupinové diskuse“ svědků vedoucí k precizaci paměťových stop, resp. obrazů osob v nich uchovaných, pozdější výzkumy toto jednoznačně popřely zjištěnými závěry, že až 70 % svědků v těchto případech kontaminuje vlastní vzpomínky chybnými detaily (tzv. *post-event information effect*).³⁹¹ Je třeba počítat i s tím, že až 90 % svědků diskutuje událost se svědky dalšími, mají-li k tomu příležitost.³⁹²

Domníváme se, že je-li prováděno více ztotožňovacích aktů s různými poznávajícími či poznávanými ihned po sobě v téže trestní věci, je možné sepsat jediný protokol o těchto aktech.³⁹³

4.2.5. Zabránění ukázání poznávaného poznávajícímu před rekognicí

Bazální podmínkou zákonnosti svědecké rekognice, vyplývající i z § 104b odst. 2 tr. řádu, je neukázání poznávaného či jeho fotografie poznávajícímu před samotným ztotožňováním ve druhé rekogniční fázi. Tento požadavek se váže k celému trestnímu řízení, nikoliv pouze k úseku po předchozím výslechu, a vztahuje se jak na ukázání vědomé (např. na fotografii), tak také na ukázání náhodné a nedbalostní (např. osobně na chodbě policejní služebny).

Jakékoliv spatření poznávaného před znovupoznáváním totiž vytvoří novou paměťovou stopu v mozku poznávajícího, v důsledku čehož při následně prováděné identifikaci nebude možno s jistotou určit, na základě jaké paměťové stopy ve výsledku došlo k označení poznávaného – zda té čerstvé z předchozího setkání, nebo původně kódované v době trestněprávně relevantní události /srov. kapitola 6/. Jestliže tak podmínka neukázání poznávaného poznávajícímu v průběhu řízení dodržena nebyla, mohou být výsledky rekognice zpochybněny natolik, že zcela ztratí svůj důkazní význam.³⁹⁴ Podle nás je dokonce třeba v těchto situacích dovozovat nepoužitelnost obstaraného důkazu zcela, jak dovedil i Městský soud v Praze.³⁹⁵ Ke stejným závěrům dospíváme analogicky za situace, kdy by v rámci trestního řízení došlo ze strany vyšetřovatelů k podrobnému a návodnému popisu poznávané osoby, tedy zejména tehdy, kdy by vyslychající v rámci předchozího výslechu výrazně dotvářel myšlenkový obraz poznávajícího z doby trestné činnosti prostřednictvím sugestivních otázek či přímo podávaných informací o vzezření poznávané osoby.

³⁹⁰ Warnick, D.; Sanders, G.: Why do witnesses make so many mistakes? In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1980, 10 (4), str. 362–367; Srov. Beaudry, J. L.; Lindsay, R. C. L.: Identification Procedure Practices Current Identification Procedure Practices: A Survey of Ontario Police Officers. In: *The Canadian Journal of Police and Security Services*. 2006, 4 (4), str. 178–183.

³⁹¹ Srov. Yarmey, A. D.; Morris, S.: The effects of discussion on eyewitness memory. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1998, 28 (17), str. 1637–1648; a Gabbert, F.; Memon, A.; Allan, K.: Memory conformity: Can eyewitnesses influence each other's memories for an event? In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 28 (17), str. 533–543.

³⁹² Gabbert, F.; Memon, A.; Allan, K.: *Op. cit.*, str. 533–543.

³⁹³ Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120–124.

³⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/89 (R 54/1990 tr.).

³⁹⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 7 To 106/2003 (*Soudní rozhledy*, 2004, č. 12, str. 467). Dále srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 104.

Pokud poznávající pozná osobu mimo formální úkon (např. na ulici či na chodbě), může to potvrdit v rámci jeho výpovědi, avšak přestože podkladem této výpovědi psychologicky je znovupoznání, nejednalo by se o důkaz získaný z rekognice, nýbrž z výpovědi svědka.

4.2.6. Vhodný počet osob přivzatých (u tradiční simultánní rekognice)

Zákon požaduje představení poznávaného mezi *nejméně* třemi výrazně se neodlišujícími osobami, přičemž v praxi je zpravidla přibíráno tři až pět figurantů.³⁹⁶ Jaký je však vhodný počet osob přivzatých? Cílem je na jednu stranu zvolit počet, který minimalizuje riziko náhodné volby poznávaného, a tím i snižuje procento nesprávných pozitivních identifikací.³⁹⁷ To by nás mohlo vést k přesvědčení, že čím více figurantů, tím lépe, neboť s jejich narůstajícím počtem matematicky klesá pravděpodobnost náhodného zvolení kteréhokoliv z nich.³⁹⁸ Také se snižuje sugestivní působení na poznávajícího v tom směru, že by snad měl tu či onu konkrétní osobu vnímat v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí. Otázka je ale z psychologického hlediska složitější. S narůstajícím počtem figurantů se současně úkon pro poznávajícího stává náročnějším, neboť je nucen „přepínat“ pozornost mezi jednotlivými osobami, které nedokáže při větším počtu vnímat naráz, a tedy dochází k tzv. *rozostření pozornosti*. To je efekt výrazně nežádoucí, protože by osoby měly být u simultánní rekognice v zorném poli poznávajícího.³⁹⁹ V důsledku zvýšení počtu osob také roste stresová zátěž, poznávající ztrácí koncentraci, stává se nesoustředěným, roztěkaným a pociťuje zmatek, zmar, až rezignaci, což nepochybně i snižuje správnost jím učiněných identifikací. Je proto patrné, že **navyšování počtu figurantů je přínosné jen do určitého bodu, kdy začnou nad pozitivy jejich větší množství převažovat z hlediska věrohodnosti a správnosti výsledků negativa**. Najít onu hranici rovnováhy je obtížné, už protože bude u každého případu odvislá od subjektivních faktorů poznávajícího i objektivních faktorů předmětné věci. Za žádoucí proto shledáváme zákonodárcem pevně vymezenou výhradně spodní zákonnou hranici (minimum). Je nutné zmínit i ryze praktický personální aspekt, kdy mnohdy není možné zajistit ideální počet figurantů, protože se orgány stěží dostávají i na tuto spodní mez.

Vodítka zobecňující obvykle vhodný počet figurantů navrhují, aby poznávajícímu bylo ukázáno současně nanejvýš 8 osob (včetně poznávaného). U osob vyššího věku nebo dětí je poté doporučováno snížení počtu na maximálně 5–6 osob, protože při vyšších počtech výrazně klesá

³⁹⁶ Srov. Jelínek, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, str. 808.

³⁹⁷ Srov. Wells, G. L.; Turtle, J. W.: Eyewitness identification: The importance of lineup models. In: *Psychological Bulletin*. 1986, 99 (3), str. 320–329.

³⁹⁸ Testována byla i rekognice s 48 ukázanými. Srov. Levi, A.: Comparing the English video lineup with the 48-person lineup. In: *Universal Journal of Psychology*. 2017, 5 (6), str. 239–243.

³⁹⁹ Musil, J.; Konrád, Z.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 350.

počet správných pozitivních identifikací.⁴⁰⁰ Velký význam má také předchozí výsledek, neboť na jeho základě je patrné, jak přesná je paměťová stopa. Pokud poznávající věrohodně a přesvědčivě osobu popíše, poté není třeba přílišně navyšovat počet figurantů nad zákonem stanovený limit, zatímco u popisu neúplného, chaotického či popisu bez konkrétních znaků se doporučuje ukázat celkově zhruba 6–7 osob.⁴⁰¹ Navýšení považujeme za vhodné i tehdy, byly-li horší podmínky předchozího vnímání, což však zpravidla současně vede i k méně přesné výpovědi. Obecným důvodem je dále situace, kdy poznávající sice tvrdí, že osobu pozná, ale není schopen uvést podle jakých znaků, nebo konečně případ, kdy se chce zjevně zavděčit vyšetřovateli. Výzkumy nicméně současně dokládají, že **pro zvýšení přesnosti a spolehlivosti rekognice nebývá ani tak rozhodující množství figurantů, jako jejich kvalita** co do výrazného neodlišování se od poznávaného a ideálně též od popisu poznávajícího – proto i dva „dobří“ figuranti mohou vést k lepším výsledkům než vícero figurantů nevhodných.⁴⁰² S rostoucím množstvím figurantů klesá pravděpodobnost označení poznávaného, ať už je skutečným pachatelem, nebo není.

Například ve Spojených státech amerických je vyžadováno nejméně 5 figurantů u rekognice fotografické a 4 figuranti u rekognice *in natura*.⁴⁰³ Obecně platí, že státy *common law* mají minimální požadavky vyšší (např. Indie 6, Nový Zéland či Jihoafrická republika 8, Kanada či Zimbabwe 10 figurantů), případně počet neuvádí vůbec. U nás nastavené pravidlo alespoň tří osob přivzatých je přitom z hlediska mezinárodní komparace poměrně časté na východ od naší země, kdy tento minimální požadavek stanovuje i právní úprava Bulharska, Polska, Ukrajiny, Arménie, Mongolska či Ázerbajdžánu. Zajímavé je, že mnoho států (zřejmě celosvětově většina) má jako minimální limit dva figuranty, a tedy celkový počet ukázaných osob nastaven jen na tři (a více). Mezi takové státy spadá například Albánie, Estonsko, Gruzie, Portugalsko, Rusko či Vietnam.⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ *Idem*.

⁴⁰¹ Viz Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 343. Srov. Mazánek, M.; Müller, J.: Rekognice – stěžejní důkazní prostředek k objasnění vraždy. In: *Kriminalistický sborník*. 2009, č. 1, str. 25 a násl. Autoři kasuisticky pojednávají o případu vraždy prostitutky, na němž demonstrují pochybení orgánů činných v trestním řízení, k nimž může docházet.

⁴⁰² Wooten, A. R.; Carlson, C. A.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Jones, A. R.; Dias, J. L.; Hemby, J. A.: The number of fillers may not matter as long as they all match the description: The effect of simultaneous lineup size on eyewitness identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2020, 34 (3), str. 590–604.

⁴⁰³ Technical Working Group for Eyewitness Evidence: *Eyewitness Evidence: A Guide For Law Enforcement*. Washington D. C.: Office of Justice Programs. National Institute of Justice, 1999, 54 str.

⁴⁰⁴ Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 11–12.

4.2.7. Příchod poznávajícího a instruktáž poznávanému

Nad rámeček zásad vytyčených Protivínským doplňujeme *algoritmus, jak dochází k samotnému spatření osob* poznávajícím. V první řadě akcentujeme, že poznávající nesmí pozorovat osoby těsně před identifikací, tj. v době, kdy je poznávanému dáváno poučení, volí si místo mezi figuranty, případně je jinak (na) úkon připravován (např. jsou mu sundávána pouta). Podle našeho názoru **je nutné nejprve zformovat řadu ukázaných osob přímo na místě, kde bude provedena identifikace.** K tomu má dojít nedlouho před příchodem poznávajícího, aby se eliminovala možnost úniku a předání informace o pozici poznávaného.⁴⁰⁵ **Až poté, kdy je vše připraveno, má být zavolán (přijít) poznávající.** U rekognice skryté je taktéž třeba prvotního zformování osob. Ačkoliv se na první pohled může jevit bezvýznamným, zda je poznávající předveden před ukázané osoby nebo ukázané osoby před poznávajícího, opak je pravdou. Pokud by musel poznávaný přijít před poznávajícího, již by se jednalo o jeho aktivní projev /kapitola 5/. Současně by, i při souhlasu poznávaného s jeho aktivním zapojením se, byl příchod více osob s následným řazením logisticky složitější a rizikovější z pohledu možných sugestivně působících rozdílů a nesrovnalostí.

Do této části dále zařazujeme spornou otázku, *do jaké míry poznávanému poskytnout instruktáž o úkonu nad rámeček zákonného poučení.* Na jednu stranu se domníváme, že je vhodné mu sdělit i konkrétní vodítka, jak by se měl v průběhu úkonu chovat, aby vše řádně proběhlo, tedy například že má zpravidla nehnutě stát a ničím na sebe neupozorňovat.⁴⁰⁶ Současně by měl být upozorněn, aby úkony činil pouze na výzvu vyšetřovatele. V instruktáži však na druhou stranu spatřujeme riziko, protože poznávaný jí *a contrario* dostává konkrétní vodítka, jak úkon jednoduše znehodnotit. V praxi jsme ale slyšeli pouze o jediném případě, kdy poznávaný obdobným způsobem úkon cíleně zmařil, což nás vede k přesvědčení, že je spíše vhodné instruktáž nad rámeček zákona poskytovat. Když jsme se ptali příslušníků SKPV, čím si vysvětlují, že úkon není častěji záměrně mařen, byl nejčastěji zmiňován strach osoby, že se tím fakticky dozná. Z čistě procesního hlediska nelze souhlasit, neboť zmaření úkonu neprokazuje vinu. Fakticky si však dovoluujeme položit řečnickou otázku, zda skutečně obviněný na sebe nevrhá zmařením úkonu větší stín, než kdyby byl poznávajícím identifikován. Současně zmaření úkonu může vést orgány činné v trestním řízení k dalším úkonům, například výslechům, z nichž již lze získat důkazy použitelné z hlediska rozhodování o vině. Za prokazatelné zmaření také hrozí uložení pořádkové pokuty, které však nepochybně tou hlavní hrozbou pro poznávaného nebude.

⁴⁰⁵ Případně lze nastavit i striktní pravidla, že po jeho zařazení by již nikdo neměl z místnosti odcházet, telefonovat apod., jak doporučuje Protivínský. Zde se však domníváme, že je vhodné volit opatření rozumná, nikoliv opatření *a priori* předvídací záměr vyšetřovatelů sdělit pozici identifikovaného objektu poznávajícímu. Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 12.

⁴⁰⁶ Srov. Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 11.

4.2.8. Realizace rekognice ve vhodných podmínkách

Některé prameny doporučují provádět rekognici přímo na místech, kde došlo k trestněprávně relevantní události, a to s cílem zajištění co nejvyšší shody podmínek úkonu s předchozím vnímáním.⁴⁰⁷ Takový postup může být jistě někdy praktický a z pohledu zákona není vyloučen. V praxi je však dominantně rekognice prováděna v policejních výslechových místnostech, případně jinde v rámci objektů policistů. Je tomu tak z praktických důvodů, ať už se to týká zajištění konzistentních podmínek pro ztotožňování, předchozího výsledku, audiovizuální dokumentace průběhu úkonu, přivedení obviněného z případné vazby nebo nutnosti využití místnosti s polopropustným zrcadlem pro realizaci rekognice skryté. Dovedeme si však představit případy, kdy je vhodné znovupoznávání provádět mimo služebnu, zejména je-li třeba pozorování uskutečnit na větší vzdálenosti. Poté lze hovořit o tzv. terénní rekognici. Ani tehdy ale zpravidla nebude nezbytné úkon konat přímo na místě, kde se dříve událost odehrála. Podle našeho názoru by rekognice na původním místě měla být provedena výjimečně jen tehdy, jestliže jsou podmínky takového místa z hlediska vnímání natolik specifické, že ve výslechové místnosti není možné úkon spolehlivě provést (např. je-li prováděna hlasová rekognice a na místě události se nacházejí speciálně konstruované zdi, skrze něž proniká zvuk výrazně zabarveně). Je třeba si uvědomit, že klíčové jsou u rekognice osob charakteristické znaky člověka, nikoliv znaky určitého místa.

Ačkoliv trestní řád místo provedení nestanoví, umožňuje výslovně ve svém § 85c subsidiární provedení rekognice v bytě, obydlí, v prostorách nesloužících k bydlení (jiných prostorách) nebo na pozemku *proti vůli* osoby, u níž se má takový úkon vykonat, a to za užití ustanovení § 83, § 83a, § 84, § 85, § 85a a § 85b tr. řádu o domovních prohlídkách a prohlídkách jiných prostor a pozemků. Jak však uvádí Šámal, „*postupovat proti vůli osoby, u níž se má úkon provést, lze jen za podmínky, že jej nelze provést jinde, neboť provedení úkonu je nezbytně svázáno se specifickým prostředím konkrétního obydlí, konkrétního prostoru [sic!] nesloužících k bydlení nebo konkrétního pozemku.*“⁴⁰⁸ Pokud by osoba souhlasila, není třeba postupovat podle předmětných ustanovení o prohlídkách, nicméně souhlas je nutné zaznamenat do protokolu o rekognici.

Je-li třeba ověřit podmínky dřívějšího vnímání, doporučuje se před rekognicí provést na místě události **vyšetřovací pokus**. Díky němu je následně možné lépe přizpůsobit parametry znovupoznávacího úkonu, případně zjistit, jestli je jeho provedení vůbec účelné (např. zda lze na určité vzdálenosti v daném terénu pozorovat identifikační znaky ztotožňovaného objektu či jaká

⁴⁰⁷ Tento názor zastával například Protivínský v časech jeho rané tvorby, nicméně postupem času se sám přiklonil k závěru, že realizace rekognice v podmínkách policejní služebny je v drtivé většině případů vyhovující, ba žádoucí. Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 53; a Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 104.

⁴⁰⁸ Šámal, P.; Růžička M. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1164.

je slyšitelnost).⁴⁰⁹ U vyšetřovacího pokusu je nezbytné co nejdříve testovat podmínky předchozí události. Vyšetřovací pokus se nestává součástí rekognice a nesmí při něm dojít ke kontaktu poznávajícího s poznávaným, neboť by tím bylo zmařeno pozdější znovupoznávání.

4.3. Sugestibilita a stresovost rekognice

Snad každé pojednání o rekognici zmiňuje či naznačuje, že se jedná o úkon křehký, náročný a náchylný k sugesci, pročež i přes zdánlivou triviálnost klade vysoké nároky na orgány činné v trestním řízení. S takovým konstatováním se pochopitelně plně ztotožňujeme a sami jej ostatně na mnoha místech práce činíme. Některé texty však tímto konstatováním také končí, aniž by dále rozebíraly, v jakých fázích úkonu je riziko sugescce nejvyšší, případně jak se mu snažit předcházet nebo jej alespoň snížit. Současně nebývá dostatečně akcentováno, o jak zatěžující úkon se z pohledu poznávajícího jedná. Podle našeho názoru už samotné dostavení se na policejní služebnu po předvolání je pro většinu populace něčím mimořádným a stresujícím, protože se jedná o prostředí lidem neznámé a vyvolávající respekt či obavy. Navíc je to právě poznávající, kdo se často jako oběť trestného činu musí postavit tváří v tvář pachatelů. Otázka sugestibility a zátěžovosti rekognice jde podle nás do značné míry ruku v ruce, neboť čím je poznávající více ve stresu, tím spíše dá na možné náznaky vyšetřovatele. Ať už podvědomě nebo ze snahy nepochybit, nezklamat, zavděčit se, zjednodušit si identifikaci nebo snad mít úkon rychle za sebou a dostat se z diskomfortní zóny. To však pochopitelně není cílem znovupoznávání, přestože to osoba může vyhodnotit jako určitou *coping strategii* umožňující jí intrapsychicky čelit nepřiměřené a nadlimitní zátěži ve stresogenní situaci a alespoň subjektivně minimalizovat vnitřní i vnější požadavky na něj kladené.⁴¹⁰ Jako premisu následujících řádků si proto dovoluujeme postavit, že **rekognice zásadně znamená pro poznávajícího stres, jenž zvyšuje riziko ovlivnění**. To dominovým efektem zvyšuje náročnost úkonu pro vyšetřovatele, kteří se musí vyvarovat sugescce, ale současně působit tak, aby poznávající byl hodnověrně identifikace po emočně-psychické stránce vůbec schopen.⁴¹¹ K ovlivnění identifikace přitom může dojít jak před samotným ztotožňováním, tak v jeho průběhu, a dokonce i těsně po něm. Sugescce nemusí být, a zpravidla ani nebývá, výslovná, nýbrž může jít o projevy nonverbální /srov. kapitola 11/.

⁴⁰⁹ Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 49.

⁴¹⁰ *Coping strategie* je počestělý výraz označující mechanismus zvládnání vysoce stresových zátěží. Blíže k tomuto fenoménu např. viz Smith, M. M.; Keefer, K. V.; Saklofske, D.; Tremblay, P. F.: *Coping Strategies and Psychological Outcomes: The Moderating Effects of Personal Resiliency*. In: *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*. 2016, 150 (3), str. 318–331.

⁴¹¹ Srov. Rosenthal, L.: *Eyewitness Identification and the Problematics of Blackstonian Reform of the Criminal Law*. In: *The Journal of Criminal Law & Criminology*. 2020, 110 (2), str. 181–243.

4.3.1. Předchozí výslech a instruktáž

Předně varujeme před zmiňováním markantů a zvláštností poznávaného, aniž by je sám poznávající zmínil. Dotazy na znaky a zvláštnosti dříve vnímané osoby mají být vždy obecné a rámcově formulované, přičemž obecně jakákoliv upřesnění k dílčím znakům a dalším jednotlivostem lze požadovat až poté, kdy sám poznávající tyto znaky uvede či jasně naznačí. Návodná by tak byla kupříkladu výzva „*Popište mi pistoli pachatele*“, pokud poznávající dosud o žádné zbrani nehovořil. Vyšetřovatelé tak musí umně navazovat na již obdržené informace prostřednictvím dotazů formulovaných tím způsobem, aby z nich poznávající nemohl získat žádnou návodnou informaci a aby byl nucen čerpat materiál pro svou odpověď jen z paměti.⁴¹² V rámci výslechu ani instruktáže (až na důvodné výjimky) nesmí zaznít žádné konkrétní informace vyšetřovateli známé z výsledků jiných vyšetřovacích či operativních úkonů, které by mohly poznávajícího navést nebo mu dotvářet obraz. Zvláště je třeba si dát pozor na uvedení zdánlivě nezávadných skutečností (např. že poznávaného přivede eskorta z vazby).⁴¹³

Nebezpečí sugesce je přitom tím větší, čím neúplnější a fragmentárnější bylo vnímání a čím je v paměti poznávajícího více mezer. Současně riziko sugesce roste spolu se zvětšujícím se odstupem od trestněprávně relevantní události, neboť postupem času obvykle klesá schopnost osoby vybavit si detaily či samotný průběh události.

Vyšetřovatel by se měl vyhnout jakémukoliv korigování odpovědi poznávajícího (tedy opravám typu „*Myslel jste to možná spíše tak, že...*“), případně i navracení se opakovaně k témuž dotazu. Za nežádoucí považujeme i postup, kdy by vyšetřovatel sdělil určitý fakt, který by chtěl od poznávajícího pouze potvrdit či vyvrátit, protože i tím je již vybraná skutečnost vnesena do vědomí poznávajícího a sama otázka může nabádat k existenci předmětné skutečnosti. Zcela vyloučeny jsou pak sugestivní dotazy typu „*Nepoznáváte ani osobu s číslem tři?*“. Otázky mají být vždy nejprve otevřené, jako kupříkladu „*Povězte mi vše, co se odehrálo.*“, a až posléze upřesňované.⁴¹⁴ Poznávajícímu je třeba umožnit dokončení věty či myšlenky, aby jeho vyjádření nebylo zkreslené. Konečně posledním obecným doporučením z hlediska zamezení sugestibility výslechu je pozitivní konstrukce otázek, tedy kupříkladu se dotázat: „*Zakrývala osoba nějak svůj obličej?*“, namísto „*Nezakrývala osoba nějak svůj obličej?*“. Negativně položená otázka podle nás vždy působí více návodně a vyvolává dojem očekávané pozitivní odpovědi.

⁴¹² Protivinský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Op. cit.*, str.109.

⁴¹³ Srov. Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 334.

⁴¹⁴ Nedoporučují se ale krátce formulované tzv. WH otázky (z anglického *Who? What? Where? When? Why?*), tedy otázky typu *Kdo? Co? Kde? Kdy? Proč?*, které zvyšují stresovou zátěž a vedou k více nepřesnostem ve výpovědích osob. Blíže viz Davis, M. R.; McMahon, M.; Greenwood, K.: The role of visual imagery in the enhanced cognitive interview: Guided questioning techniques and individual differences. In: *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2004, 1 (1), str. 33–51.

Pro snížení nátlaku na poznávajícího a posílení následné identifikace jsou významné také instrukce o průběhu úkonu davané nad rámec zákona. Poznávajícímu je nutné předem uvést, že dostane dostatek času na prohlédnutí si jednotlivých osob a že *osoba, kterou vnímal v souvislosti s trestným činem, mezi ukázanými být může, ale nemusí*. Posledně zmíněné shledáváme zcela klíčovým, a to včetně upřesnění, že poznávající nemusí nikoho označit a že i negativní identifikace může být objektivně správným výsledkem. Takto poskytnuté informace snižují stresovost úkonu a – jak dokládají i zahraniční výzkumy – velmi výrazně také procento nesprávných pozitivních identifikací (až o 30-40 %) ⁴¹⁵ figurantů a nevinných podezřelých při současném zachování pozitivních identifikací správných, případně při jejich drobném snížení. ⁴¹⁶ Podle některých studií dokonce u rekognice bez (skutečného) pachatele snižuje předemtná instrukce procento chybných pozitivních identifikací nevinného podezřelého na polovinu, u rekognice s pachatelem poté procento správných pozitivních identifikací pachatele o 5 %, kdy celkové množství označení některé z osob (podezřelého, nevinného podezřelého i některého z figurantů) u rekognice s pachatelem klesá o 16 %, u rekognice bez pachatele o 27 %. ⁴¹⁷ Obecně tak sice poznávající provedou pod vlivem dané instrukce volbu o něco méně často, ale zato výrazně přesněji, a tedy **celková přesnost a spolehlivost rekognice signifikantně vzrůstá**, protože by povinnost této instrukce měla být podle nás zakotvena přímo do znění trestního řádu. **Absence této instrukce je riziková zejména u simultánní rekognice**, u níž v důsledku principu relativního poměrování poznávající psychologicky hledá osobu nejpodobnější té, která byla dříve spatřena /kapitola 9/. Z hlediska komparativního lze uvést, že povinnost uvádění předemtné informace se v některých státech světa nachází přímo v zákonech (např. Austrálie, Kanada, Anglie, Norsko, Nový Zéland, Keňa či Uganda, z kontinentálních režimů poté pouze Švédsko). ⁴¹⁸ I v mnoha dalších státech, které nemají požadavek předemtné kruciólní instrukce přímo v zákoně, však může být tato tradičně dávána (např. Itálie, někdy i Česká republika).

Dalším podstatným aspektem je, aby poznávajícímu *nebyly sdělovány informace, že podezřelá (obviněná) osoba mezi ukázanými je a že volba poznávajícího je pro další řízení klíčová*. Obdobně nelze u neodkladného úkonu uvádět, že bez označení podezřelého nebude možno vůbec zahájit trestní stíhání. Takové instrukce sice nejsou v rozporu se zákonem, nicméně jdou proti povaze úkonu, neboť jen zvyšují nátlak na poznávajícího, aniž by jakkoliv přispívaly ke správné

⁴¹⁵ Srov. Wells, G. L.; Olson, E.: Eyewitness testimony. In: *Annual Review of Psychology*. 2003, 54 (2), str. 286 a násl.

⁴¹⁶ Wells, G. L.: Eyewitness identification: Systemic reforms. In: *Wisconsin Law Review*. 2006, 2, str. 615–643; Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Eyewitness identification reforms: Are suggestiveness-induced hits and guesses true hits? In: *Perspectives on Psychological Science*. 2012, 7 (3), str. 264–271.

⁴¹⁷ Steblay, N. K. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 70–71.

⁴¹⁸ Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 8–9.

identifikaci. Výzkumy dále *nedoporučují upozornění poznávajícího na skutečnost, že se vzhled pachatele mohl od doby spáchání trestného činu změnit*. Podle dostupných dat zvyšuje taková instrukce počet nesprávných identifikací až o 20 %.⁴¹⁹ U simultánní rekognice považujeme za vhodné uvést poznávajícímu předem celkový počet osob následně ukazovaných při ztotožňování.

Vhodné je též zařadit výslovnou instrukci, že jednou z **možností je žádnou z osob neoznačit**, neboť osoba dříve vnímaná nemusí v baterii být přítomna. Studie prokázaly, že tato instrukce o více než 30 % zvyšuje procento negativních identifikací u rekognice bez pachatele, aniž by významně ovlivnila procento správných pozitivních identifikací u rekognice s pachatelem.⁴²⁰

Pokud bychom shrnuli, byť nejednotně vnímaná,⁴²¹ **doporučení zahraničních výzkumů**, poté mají být poznávajícímu pro zamezení sugesce a zvýšení přesnosti uvedeny tyto skutečnosti:

- skutečný pachatel mezi ukázanými osobami být může, ale také nemusí;
- vyšetřování bude pokračovat bez ohledu na to, zda bude některá z osob identifikována;
- je stejně důležité sejmout podezření z nevinné osoby jako usvědčit pachatele;
- není třeba žádnou z osob vybrat, pokud žádná nebude poznána.⁴²²

Z řádků výše je jistě patrné, jak mocným, ale i nebezpečným nástrojem je instruktáž daná před rekognicí.⁴²³ Z dostupných dat vyplývá, že **kvalita poskytnuté instruktáže výrazně ovlivňuje správnost následně uskutečněné volby, a to o více než 10 %**.⁴²⁴ V tomto směru je otázkou, zda by neměl být ve spolupráci psychologů, právníků a kriminalistů vytvořen oficiální vzor vhodného znění instruktáže, podle něž by policejní orgány mohly postupovat.

4.3.2. Ztotožňování a zpětná vazba, výzkumy ovlivnitelnosti svědka

Hlavní riziko sugesce z logiky věci nastává při samotném ztotožňování, tedy ve druhé fázi, kde by se role vyšetřovatele měla omezit na nezbytné minimum. Měl by se na úvod dotázat,

⁴¹⁹ Charman, S. D.; Wells, G. L.: Eyewitness Lineups: Is the Appearance-Change Instruction a Good Idea? In: *Law and Human Behavior*. 2007, 31 (1), str. 3–22.

⁴²⁰ Steblay, N. K. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 73.

⁴²¹ Nepříklad L. Mickies a kol. upozorňují, že předmětné instrukce vedou poznávajícího ke konzervativnějším závěrům, což v důsledku (podle ROC analýzy) nevede k celkovému zvýšení přesnosti rekognice. Blíže viz Mickies, L.; Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Gronlund, S. D.; Clark, S. E.; Carlson, C. A.; Goodsell, CH. A.; Weatherford, D.; Wixted, J. T.: ROCs in Eyewitness Identification: Instructions versus Confidence Ratings. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2017, 31 (5), str. 467–477.

⁴²² Např. Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Double-blind photo-lineups using actual eyewitnesses: An experimental test of Sequential versus Simultaneous lineup procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 1–14.

⁴²³ Guerin, N.; Weber, N.; Horry, R.: *Metamemory and Lineup Instructions: Asking Eyewitnesses to Recollect Reduces False Identification*. [online] Preprints. [zobrazeno 2021-04-09, 22:07] Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/329794629_Metacognitive_Control_and_Lineup_Instructions_Asking_eyewitnesses_to_recollect_reduces_false_identification>.

⁴²⁴ Blíže viz Steblay, N. M.: Social Influence in Eyewitness Recall: A Meta-Analytic Review of Lineup Instruction Effects. In: *Law and Human Behavior*. 1997, 21 (3), str. 287 a násl.

zda některou z osob poznávající důvěrně nezná, a následně jej neutrálně vyzvat, aby se podíval na ukázané osoby, v klidu si je prohlédl, a pokud by některou z nich poznal, tak aby jí označil. Doporučujeme například následující formulaci: *„Nyní se podívejte na osoby stojící před vámi. V klidu si je prohlédněte a pokud některou z nich poznáte, nahlas tuto označte uvedením jejího pořadového čísla a místa, na němž v řadě stojí. Pokud nikoho nepoznáte, sdělte, že žádná z osob vám není známá ani povědomá.“* Ačkoliv je ideálním scénářem, že poznávající následně bude v tichosti osoby prohlížet a zvažovat finální rozhodnutí, praxe je zpravidla jiná. Poznávající se začne vyšetřovatele dotazovat, nahlas komentuje jednotlivé osoby, mění svá rozhodnutí... Zde je třeba zcela neutrálních odpovědí vyšetřovatele, které nemohou poznávajícího nasměrovat. Pokud poznávající některou z osob označí, měl by následovat poznávajícím předem očekávaný dotaz, zda je tato volba finální (např. *„Je vaše rozhodnutí konečné?“*). Pokud je volba poznávajícím potvrzena, zeptá se vyšetřovatel poznávajícího na míru jeho jistoty ohledně označení. Již v tento moment je vhodné se také dotázat, na základě jakých znaků a rysů poznávající volbu učinil (a případné rozpory poté vyjasnit v následném výslechu). Formulace může být kupříkladu: *„Dobře, nyní prosím, v procentuálním vyjádření či slovním opisem uveďte, do jaké míry jste si svým závěrem jist a podle jakých znaků jste právě osobu s pořadovým č. ... vybral.“* V praxi někdy mohou nastat diskrepance související s tím, že ukázané osoby nemají na štítcích uvedená čísla v pořadí, v němž stojí. Pokud vyšetřovatel formuje řadu osob tímto způsobem, poté je důležité se ještě předem (před ukázáním osob) s poznávajícím domluvit, jak volbu provede – vhodné je uvést kupříkladu *„osoba třetí zleva s pořadovým číslem jedna“*. Pokud by totiž poznávající pouze řekl *„je to třetí osoba“*, mohou nastat nejasnosti, zda třetí osoba v řadě, nebo osoba s pořadovým číslem tři. Pokud se vyšetřovatel zeptá *„Máte na mysli osobu s pořadovým číslem tři?“*, je to již sugestivní, především pokud tuto původně poznávající nemyslel. Pokud se na druhou stranu nedotáže, může být protokolace chybná, případně může obviněný v pozdějších fázích řízení namítat, že označen nebyl. A takovou chybu by nebylo možno napravit. Doplňme, že identifikační závěr je zásadně třeba vyslovit, nikoliv pouze na některou z osob ukázat (s výjimkou poznávajících, kteří verbálního závěru schopni nejsou). Vyloučena by měla být během úkonu komunikace mezi obhájcem a poznávajícím, protože i ta je způsobilá výsledkem negativně ovlivnit.

Jak snadné je ovlivnit svědka pouhou otázkou či informací z vnějšku ukazují i zahraniční studie, z nichž již některé byly v textu citovány. Uveďme ještě alespoň dvě z nich, které testovaly ovlivnitelnost osoby co do interpretace jí vnímaných skutečností. V první studii byl svědkům puštěn snímek rychle a nebezpečně jedoucího vozidla po venkovské silnici, které posléze bourá. Ve videu byla na radaru ukázána i rychlost, jakou se vozidlo vesnicí pohybovalo. Polovina svědků následně byla tázána, jakou rychlostí jelo vozidlo po venkovské silnici. Dotaz na druhou polovinu

svědků obsahoval zavádějící informaci, neboť se jich vyšetřovatelé zeptali, jakou rychlostí jelo vozidlo po venkovské silnici, když míjelo stodolu, přestože žádná stodola na videu vidět nebyla. O týden později byli svědci, v rámci komplexnějšího výslechu, dotázáni, zda si pamatují na onu stodolu ve videu. Zatímco z první poloviny svědků odpovědělo kladně 2,7 % dotázaných, u druhé skupiny to bylo 17,3 %.⁴²⁵ Odlišné výzkumy poté prokazují, že k zavedení dezinformací do paměťové stopy jsou více náchylní ti svědci, jejichž stopa je slabší nebo u nichž bylo pozorování stíženo zhoršenými podmínkami.⁴²⁶ Přitom **jakmile si jednou osoba dezinformaci zvnitřní, poté každý další dotaz k ní se vztahující posiluje také jistotu osoby, že je taková skutečnost pravdivá** (tedy například, že stodola opravdu ve videu byla), což se projeví i v interpretaci této skutečnosti vyšetřovateli.⁴²⁷ Druhá studie testovala přímo vliv zvolených výrazů. Opět se jednalo o natočenou dopravní nehodu, kdy jedno vozidlo narazilo do druhého. Svědci byli tázáni na jimi odhadovanou rychlost vozidla předtím, než k nárazu došlo. Po skupinách však byla zvolena odlišná terminologie, a to jaká byla rychlost automobilu, když tento: *narazil* do druhého vozidla / *střetl se* s druhým vozidlem / *smetl* druhé vozidlo. Tyto termíny, samozřejmě v původním anglickém znění, měly signifikantní dopad na svědky odhadovanou rychlost. Když se navíc o týden později vyšetřovatelé dotázali svědků, zda došlo při nehodě k roztržení skel vozidel, k čemuž fakticky nedošlo, kladně odpovídali zejména ti, kteří byli předtím dotázáni na *smetení* jednoho vozidla druhým.⁴²⁸ I z těchto výzkumů je tak patrné, jak snadno a mnohdy nebezpečně je mysl každého z nás ovlivnitelná, aniž bychom si to třeba uvědomovali nebo připouštěli. Podle nás je význačným rizikem pro rekognici z uvedeného plynoucím zejména právě ta skutečnost, že **opakování dotazů (resp. ukazování osob opakovaně) utvrzuje poznávajícího v případné chybné volbě**, a tedy není vhodné stavět se za možnost opakování znovupoznávacích aktů.⁴²⁹ Ostatně i při každém opakovaném výslechu mohou být drobné útržky informací do paměťové stopy chybně vloženy, případně z ní odstraněny, v důsledku čehož dochází ke změně původně uloženého vjemu do paměťového obrazu.

⁴²⁵ Loftus, E. F.: Leading questions and the eyewitness report. In: *Cognitive Psychology*. 1975, 7 (4), str. 560–572.

⁴²⁶ Reyna, V. F.; Titcomb, A. L.: Constraints on the Suggestibility of Eyewitness Testimony: A Fuzzy-Trace Theory Analysis. In: Payne, D. G.; Conrad, F. G. a kol.: *A synthesis of Basic and Applied Approaches to Human Memory*. Hillsdale: Earlbaum, 1996, str. 157–174.

⁴²⁷ Haber, R. N.; Haber, L.: Experiencing, remembering and reporting events. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2000, 6 (4), str. 1057–1097.

⁴²⁸ Loftus, E. F.; Palmer, J. C.: Reconstruction of Automobile Destruction: An example of the interaction between language and memory. In: *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*. 1974, 13 (5), str. 585–589.

⁴²⁹ Srov. Milne, R.; Bull, R.: *Investigative Interviewing: Psychology and Practice*. Chichester: Wiley, 1999, 240 str. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 29.

E. Loftus uvádí čtyři základní skutečnosti zesilující negativní efekty dodatečných informací, a to: 1) *narůstající časový interval mezi incidentem a dodatečnou informací*; 2) **skrytí dodatečných informací ve vedlejších větách a ve formulacích otázek**; 3) *horší podmínky pro vnímání incidentu*; 4) *absence varování před zkreslením způsobeným dodatečnou informací*.⁴³⁰

V textu jsme se dotkli i problematiky **zpětné vazby** poznávajícímu, zda skutečně označil poznávaného (*postidentification feedback*). K ní by nemělo před ukončením následného výsledku dojít (někdy ani po něm), protože taková vazba výrazně a implicitně ovlivňuje poznávajícího v přesvědčení, s jakou mírou jistoty identifikaci provedl a podle jakých znaků.⁴³¹ Tento efekt je označován jako tzv. **bolstering**.⁴³² V jeho důsledku poznávající, který u ztotožňování dlouze váhal a působil nejistě, může uvést, že byl o předmětné volbě přesvědčen a je si jistý. A naopak. Stačí přitom například hned po zvolení některé z ukázaných osob říci „výborně“ nebo „ano, to je obviněný“, případně ze strany obhájce pronést „ale ne“, nebo jen formulací či intonací (ne)správnost identifikace neznáči. Poznávající dokonce poté, kdy je ujištěn v jeho volbě, může začít tvrdit, že podmínky pozorování osoby při činu byly lepší, jasnější, že jeho paměťová stopa je intenzivní, pachatele viděl delší dobu a detailněji, že volba byla okamžitá a že zkrátka není o čem pochybovat.⁴³³ Nejedná se nutně o záměrnou lež, nýbrž o psychologický efekt, který je běžný nejen u rekognice. Lidé mají tendenci věci zpětně hodnotit jako méně komplikované, jistější či samozřejmé, pakliže dopadnou tak, jak podle jejich mínění mají. Vyšetřovatel proto musí působit neutrálně a nedávat poznávajícímu zpětnou vazbu o „správnosti“ jeho volby.

Zahraničními výzkumy bylo zjištěno, že pokud administrátor rekognice u identifikace bez pachatele svědkovi po volbě záměrně zavádějícím způsobem uvede, že označil správně pachatele, tento svědek následně zvýší míru své jistoty na úroveň svědků, kteří skutečně a s jistotou správně označili pachatele v rekognici, v níž se pachatel vyskytoval. **Efekt inflace jistoty poznávajícího po naznačení správnosti volby ze strany administrátora** byl prokázán napříč mnoha výzkumy, a to zcela signifikantně.⁴³⁴ Je tak nevyhnutelně nutné, aby jistota byla poznávajícím vyjadřována

⁴³⁰ Loftus, E.: Distortion in Eyewitness Memory from Post-event Informations. In: *Criminal Behavior and the Justice System*. 1989, str. 242–253. Převzato z: Polišínská, V. A.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 34.

⁴³¹ Srov. např. Wells, G. L.: Eyewitness Identification. In: Luna, E. a kol.: *Reforming Criminal Justice: Policing*. Phoenix: Arizona State University, 2017, str. 259–278.

⁴³² Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 71.

⁴³³ Wells, G. L.; Bradfield, A. L.: "Good, you identified the suspect": Feedback to Eyewitnesses Distorts their Reports of the Witnessing Experience. In: *Journal of Applied Psychology*. 1998, 83 (3), str. 375. Srov. Leippe, M. R.; Eisenstadt, D.; Rauch, S. M.: Cueing confidence in eyewitness identifications: Influence of biased lineup instructions and pre-identification memory feedback under varying lineup conditions. In: *Law and Human Behavior*. 2009, 33 (3), str. 194–212.

⁴³⁴ Bradfield, D. A.; McQuiston-Surrett, D.: Post-identification feedback: Exploring the effects of Sequential photospreads and eyewitnesses' awareness of the identification task. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2006, 20 (8), str. 991–1117; Brewer, N.: Use and abuses of eyewitness identification confidence. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2006, 11 (1), str. 3–23.

ihned po označení, ačkoliv i v dalším průběhu by se měl vyšetřovatel jakéhokoliv sdělení ohledně volby poznávajícího vyvarovat. Pokud se poznávající dozví, že označil stejnou osobu jako poznávající jiný, jeho jistota, že se skutečně jedná o pachatele, výrazně roste.⁴³⁵ Pokud je naopak dán poznávajícímu ještě v průběhu ztotožňování náznak, aby ještě zvážil své rozhodnutí, tedy *de facto* náznak špatně učiněné volby (např. „*Nechcete si to opravdu radši ještě rozmyslet?*“, „*Jste si opravdu jistý?*“), poté podle výzkumů až 70 % rekognujících změní svou volbu na jinou osobu z rekogniční skupiny.⁴³⁶ I „znejišťující“ zpětná vazba tak má efekt a je třeba se jí vyvarovat.⁴³⁷

Někdy výzkumy pracují i s tzv. **slepotou k výběru** (*choice blindness*). Ta spočívá v tom, že svědek identifikuje u fotografické rekognice některou z osob, nicméně posléze je mu vyšetřovatelem předložena/zdůrazněna fotografie jiné osoby s dotazem, proč právě tuto zvolil. Vyšetřovatel tak fakticky učiní volbu sám. Výzkumy prokazují, že tuto manipulaci mnoho (až 40 %) poznávajících plně přijme a potvrdí volbu dané osoby.⁴³⁸ Takový postup implikuje absolutní neúčinnost důkazu a ukazuje, nakolik se často poznávající snaží vyhovět vyšetřovateli.

Uzavíráme, že od momentu, kdy by vyšetřovatel sdělil či naznačil poznávajícímu, zda jeho volba byla volbou poznávaného, jsou z našeho pohledu jakákoliv další vyjádření ohledně míry jistoty či ohledně identifikačních znaků pochybná a z hlediska důkazního mimořádně slabá, až bezcenná. Po skončení poslední fáze zpravidla lze, uzná-li tak vyšetřovatel za vhodné, uvést poznávajícímu, zda označil poznávaného (nikoliv však, pokud ještě další osoby čeká obdobné znovupoznávání a hrozí ovlivnění). Tehdy již není možné zpětně zasahovat do protokolu o rekognici, ale poznávající se ke skutečnostem *ex post* může vyjádřit v rámci dalších výslechů.

Doporučovali bychom, aby se i v České republice administrátoři rekognice seznámili s technikou tzv. *kognitivního interview*, která byla vyvinuta za účelem zvýšení jak množství, tak ale také kvality informací získávaných od svědků trestných činů. Podle této techniky je v mnoha státech postupováno a vyšetřovatelé v ní v různých obdobách školeni.⁴³⁹ Ve Velké Británii například podstupují pro zlepšení schopností kurzy označované jako *PEACE*, kde trénují nejen kognitivní interview, nýbrž i speciální techniky podle různých typů a charakteristik svědků.⁴⁴⁰

⁴³⁵ Mote, P. M.; Neuschatz, J. S.; Bornstein, B. H.; Wetmore, S. A.; Key, K. N.: Secondary Confessions as Post-identification Feedback: How Jailhouse Informant Testimony Can Alter Eyewitnesses' Identification Decisions. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2018, 33 (2), str. 375–384.

⁴³⁶ Eisen, M. L.; Cedré, G. C.; Williams, T. Q.; Jones, J. M.: Does Anyone else Look Familiar? Influencing Identification Decisions by Asking Witnesses to Re-examine the Lineup. In: *Law and Human Behavior*. 2018, 42 (4), str. 306–320.

⁴³⁷ Steblay, N. K.; Wells, G. L.; Douglas, A. B.: The Eyewitness Post Identification Feedback Effect 15 Years Later: Theoretical and Policy Implications. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2014, 20 (1), str. 1–18.

⁴³⁸ Cochran, K.; Greenspan, R.; Bogart, D.; Loftus, E.: (Choice) Blind Justice: Legal Implications of the Choice Blindness Phenomenon. In: *UC Irvine Law Review*. 2018, 85 (8), str. 85–96; či Sagana, A.; Sauerland, M.; Merckelbach, H.: Warnings to Counter Choice Blindness for Identification Decisions: Warnings Offer an Advantage in Time but Not in Rate of Detection. In: *Frontiers in Psychology*. 2018, 9, str. 1–12.

⁴³⁹ Blíže viz Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 29.

⁴⁴⁰ *Idem*, str. 44–46.

5. Sporné otázky rekognice osob ve světle judikatury

Rekognice osob s sebou přináší mnoho sporných otázek, které – i přes některé roky trvající polemiky a nejasnosti – nebyly vyjasněny prostřednictvím novelizace § 104b tr. řádu. Na mnoho z nich nicméně poskytuje odpověď judikatura. A právě na vybrané palčivé problematiky bychom se v kontextu rozhodnutí českých soudů zaměřili v této části práce (s výjimkou otázek *neodkladnosti a neopakovatelnosti* úkonu, jimž je věnována samostatná kapitola následující).

5.1. Soudy a rekognice osob⁴⁴¹

Role soudů je pro rekogniční praxi významná, neboť jsou to právě *rozhodnutí vyšších soudů*, v nichž lze nejdůležitější odpovědi na nejasné otázky nalézt. Zvláště důležitá je přitom judikatura Ústavního soudu, k němuž se konkrétní trestní věci pro namítané dotčení ústavních zásad a práv stěžovatele – obvykle dříve obviněného a k momentu podání stížnosti již odsouzeného poznávaného – dostávají. Jaká však je (fakticky) závaznost soudní judikatury pro vyšetřovatele? A jedná se o závaznost ve smyslu nutnosti se určitým rozhodnutím bezpodmínečně řídit, nebo o závaznost ve smyslu povinnosti následovat rozhodnutí soudu, není-li vzhledem k okolnostem případu žádoucí se od něj odchýlit?⁴⁴²

Ačkoliv již od konce druhé světové války dochází pod vlivem angloamerického práva k postupnému nárůstu významu práva soudcovského, a tedy zřejmě i k faktickému přibližování k právnímu systému *common-law*, rozdíly bezesporu i nadále přetrvávají.⁴⁴³ Podle většinového názorového proudu ani dnes rozhodnutí vyšších soudů nejsou v našem kontinentálním typu právní kultury obecně závazná. Názory se však liší. „*Jak v České republice, tak v jiných zemích Evropy není přístup zastávaný k závaznosti soudních rozhodnutí zcela jednotný a ustálený. Zejména mezi orgány ochrany ústavnosti a obecnými soudy a rovněž mezi obecnými soudy vyšší a nižší instance existují pnutí spočívající v nejednotném náhledu na povinnost respektovat rozhodnutí soudů vyššího stupně.*“⁴⁴⁴ Otázky závaznosti soudních rozhodnutí je nezbytné reflektovat i z pohledu námi probírané problematiky, protože soudy uskutečňovaným procesem interpretace a aplikace

⁴⁴¹ Části textu byly publikovány, byť ve výrazně pozměněné podobě, v rámci příspěvku autora do kolektivní monografie. Viz Dvořák, M.: Rekognice osob ve světle principu *nemo tenetur se ipsum accusare* a problematika opakování rekogničního úkonu. In: Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, str. 403–417.

⁴⁴² Srov. Kühn, Z.: *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002, str. 271–272.

⁴⁴³ Kühn, Z.: Judikatura a precedent v kontinentálním a angloamerickém právu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 29. Dále srov. Kühn, Z.: Kontinentální a angloamerický precedent na prahu 21. století. In: *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*. 2002, č. 1, str. 47 a násl.

⁴⁴⁴ Šámal, P.: Závaznost rozhodnutí Nejvyššího soudu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Op. cit.*, str. 68.

práva je nepochybně fakticky doplňován a stabilizován právní řád. Úvodem si proto dovoluujeme ve vztahu k rekognici vymezit, jak vlastně chápat postavení a význam posléze uváděných soudních rozhodnutí, a to rozhodnutí samostatně stojícího Ústavního soudu a vyšších soudů obecných.⁴⁴⁵

5.1.1. Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky

Ústavní soud posuzuje v konkrétních případech ústavních stížností formálně pouze otázku, zda skutková zjištění mají dostatečnou a racionální základnu, zda právní závěry orgánů veřejné moci s nimi nejsou v extrémním nesouladu, a zda podaný výklad práva je i ústavně konformní, resp. není-li naopak zatížen libovůlí.⁴⁴⁶ Ústavní soud tak není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, které jako jediné mohou podle čl. 90 Ústavy rozhodovat o vině a trestu.⁴⁴⁷ Nejčastějším důvodem podání ústavní stížnosti v souvislosti s (ne)provedením rekognice bývá namítané porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces, zaručeného v čl. 36 a čl. 38 Listiny, resp. v čl. 6 EÚLP. V jednotlivých rozhodnutích se však v praxi Ústavní soud rozhodně nezabývá pouze právním hodnocením konkrétního případu z pohledu ryze ústavního. Vždyť samotný výrok, a tím spíše jeho odůvodnění, velmi často reflektuje právní názor soudu na obecné otázky týkající se výkladu práva a vhodného provádění procesních úkonů. Otázkou zůstává, do jaké míry je nutné či vhodné takové názory následovat.

Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou **vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby**.⁴⁴⁸ Dodnes však nepanuje jednoznačná shoda na tom, co přesně se pod tímto ustanovením obsahově skrývá – ba naopak. V první řadě je nutné se zabývat samotným pojmem *rozhodnutí*. Podle § 54 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., zákona o Ústavním soudu, rozlišujeme rozhodnutí na nálezy, kterými soud rozhoduje ve věci samé (meritorní rozhodnutí), a na usnesení (procesní rozhodnutí). Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 přitom „*precedenční síla kteréhokoliv nálezu je nesrovnatelná s precedenční silou kteréhokoliv usnesení*“, a tak se dále rozebíraná povinnost respektovat dřívější rozhodnutí tohoto soudu vztahuje primárně právě na nálezy. Obdobně i většina autorů je toho názoru,

⁴⁴⁵ Pod pojmem „*vyšší soudy*“ rozumíme Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, ale zejména pak nad nimi stojící Nejvyšší soud České republiky.

⁴⁴⁶ Srov. nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94 (34/1995 USn.); nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. III. ÚS 23/93 (5/1993 USn.) a usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. IV. ÚS 739/11 (ÚS 3067/2012).

⁴⁴⁷ Nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 166/95 (Soudní rozhledy 1996, č. 4, str. 104).

⁴⁴⁸ Podle názoru některých právníků plyne závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ze samotného smyslu instituce a z postavení tohoto soudu v ústavním systému, a tedy by jeho rozhodnutí byla závazná i při absenci čl. 89 odst. 2 Ústavy. Srov. Šimíček, V.: Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu v řízení o ústavních stížnostech. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Op. cit.*, str. 45; či Gerloch, A.: Závaznost nálezů Ústavního soudu pro Parlament České republiky. In: Klíma, K. a kol.: *Závaznost rozhodování ústavních soudů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, str. 50.

že rozhodnutími Ústavního soudu podle čl. 89 Ústavy je třeba rozumět – obecně vzato – pouze nálezy.⁴⁴⁹ Lze se ale setkat i s menšinovým názorem, podle něhož se článkem 89 odst. 2 Ústavy míní jak nálezy, tak usnesení.⁴⁵⁰ Sám Ústavní soud se postupem času přiklonil k užší interpretaci pojmu rozhodnutí v předmětném článku ve smyslu rozhodnutí meritorních, tedy nálezů.

Je třeba upozornit, že se zde nebavíme o závaznosti kasační v daném případě (tedy o závaznosti *inter partes*), která je nesporná, nýbrž o závaznosti precedenční působící *erga omnes* pro další skutkově podobné případy. Je však v předmětném čl. 89 odst. 2 Ústavy zakotvena precedenční závaznost všech meritorních rozhodnutí Ústavního soudu včetně jejich odůvodnění, či snad jen některých a v omezeném rozsahu? Pro zjednodušení lze shrnout dva základní a vzájemně ambivalentní názorové proudy odborné právní veřejnosti na správný výklad daného ustanovení. Podle jedněch jsou rozhodnutí Ústavního soudu obecně závazná včetně jejich nosných důvodů uvedených v odůvodnění (tzv. *ratio decidendi*), podle druhých pak jsou obecně závazné pouze výroky derogačních nálezů, kterými se zrušují právní předpisy nebo jejich části. Sám Ústavní soud z čl. 89 odst. 2 Ústavy v recentní judikatuře povětšinou (!) dovozuje nepřekvapivý závěr, podle něhož jsou obecné soudy povinny následovat i zmíněné *ratio decidendi* všech meritorních rozhodnutí, tedy vyložené a aplikované nosné pravidlo, o něž se výrok opírá.⁴⁵¹ I pokud bychom se ztotožnili s touto argumentací, nebudeme však zpravidla schopni přesně určit, která část rozhodnutí je oním *nosným důvodem*. Ústavní soud totiž jen výjimečně v odůvodnění svých nálezů toto *explicite* uvádí, či systematicky odděluje *ratio decidendi* a *obiter dictum* jako samostatné části odůvodnění.⁴⁵² Soud tak precedenční závaznost pojímá podle převažující judikatury širěji pro všechny nálezy včetně nosných důvodů, nicméně nevylučuje výjimečnou situaci, kdy se obecný soud v dobré víře smí odchýlit, a to „na základě vlastního upřímného a pevného přesvědčení pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, že v souladu s ústavněprávními výklady Ústavního soudu obecně se buď dotčený judikát na skutkově odlišný případ aplikovat nemůže (...), anebo je-li na základě jeho interpretace anebo pochopení principů a pravidel v právním řádu jako celku (...) přesvědčen, že Ústavní soud může a měl by dotčený ústavněprávní výklad znovu

⁴⁴⁹ Sládeček, V.; Mikule, V.; Suchánek, R.; Syllová, J.: *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 1018.

⁴⁵⁰ Srov. Klíma, K. a kol.: *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 717: „Rozhodnutí Ústavního soudu (nález i usnesení) váže jako celek jak okamžitě, tak do budoucnosti, a je na dotčených subjektech (přímo i potenciálně), aby zejména z odůvodnění nálezu respektovaly to právně podstatné.“

⁴⁵¹ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12 (61/2014 USn.); nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04 (16/2005 USn.); či například nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 (190/2007 USn.).

⁴⁵² Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 142/98 (*Soudní rozhledy*, 1998, č. 8, str. 8); a nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. IV. ÚS 697/01 (27/2002 USn.). Podle mnohých názorů však takové odlišování není žádoucí, protože až praxe ukáže, které části se ukáží jako nosné, zavazující a precedenční. Šimíček, V.: *Op. cit.*, str. 51.

uvážit“.^{453, 454} Z řad ústavních právníků pak častěji zaznívá názor odlišný, podle něhož není žádoucí ani možné, aby se Ústavní soud chopil role pozitivního zákonodárce tím, že bude vlastní nálezy označovat za závazné *erga omnes*. Soud by podle nich měl figurovat pouze jako zákonodárce negativní, který je oprávněn derogovat právní předpisy, přičemž závazné nejsou ani názory obsažené v odůvodnění derogačních nálezů.⁴⁵⁵ Nastíněná diskuze bohužel nevede k jednoznačným závěrům a předmětný názorový střet, zjednodušeně řečeno mezi Ústavním soudem a zbytkem právní veřejnosti (zejména nižších soudů), tak nemá kdo závazně rozsoudit.

S nálezy, které by svým výrokem rušily přímo zákonná ustanovení o rekognici, se u nás nesetkáváme. Ústavní soud se však v řízení o ústavních stížnostech dotkl otázek rekognice již mnohokrát. A ani tato rozhodnutí jistě nejsou zcela bez významu pro realizaci rekognice. Názory soudu vyjádřené v nálezech a jejich odůvodněních jednak zavazují přímo tento soud, ale zejména působí (minimálně) silou své přesvědčivosti a případně také efektivity, tedy i prostřednictvím strachu soudů obecných z kasačního nálezu Ústavního soudu.⁴⁵⁶ „*Budou-li tedy nálezy Ústavního soudu skutečně přesvědčivé – zejména vysokou odbornou úrovní právní argumentace – uplatní se nejen formální, ale především neformální autorita Ústavního soudu, podpořená nepochybně (odborným) veřejným míněním...*“⁴⁵⁷ Z povahy věci lze větší neformální váhu přisoudit nálezům srozumitelným, tedy přehledným a jednoznačným, a též zřejmě nálezům plenárním. Z hlediska praxe se stávají významnými především ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu publikované tzv. právní věty nálezů, které zobecňují podstatu řešené problematiky pro praxi.⁴⁵⁸ Právě tyto věty tvoří vodítka, jichž se nižší soudy a další veřejné orgány často, a podle nás i zcela správně, drží.

Rozumíme argumentaci, že Ústavní soud nemá interpretativními výroky provádět legální výklad právních norem, protože by se tak překročením vlastních kompetencí dostával do pozice aktivního zákonodárce, a porušoval by v důsledku ústavní princip dělby moci. Formálně (*de iure*) by proto zřejmě měly být závazné jen ty výroky nálezů, kterými se zrušují právní předpisy či jejich jednotlivá ustanovení. To je stránka čistě ústavní. Z pohledu trestního řízení a provádění rekognice je pro nás kruciólní princip rovnosti a předvídatelnosti, jak budou jednotlivé orgány v zásadních

⁴⁵³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 (190/2007 USn.), bod 71; nález ve věci tzv. Slovenských důchodů.

⁴⁵⁴ Ústavní soudce V. Šimíček k tomu v nadsázce, avšak velmi přiléhavě, konstatuje: „*Vztah Ústavního soudu při ochraně základních práv by totiž neměl být vnímán jako jakýsi cyklistický peloton, v němž si Ústavní soud žárlivě hlídá pozici lídra, velmi si střeží, aby jej nikdo nepředjel a všichni ostatní závodníci musí respektovat jeho výlučnost. Právě naopak, i lidovi mohou dočasně dojít síly a potřebuje si odpočinout, a velmi proto přivítá, jestliže se jej budou ostatní snažit při ochraně základních práv předstihovat a v konečném důsledku mu tak výrazně ubude práce.*“ Šimíček, V.: *Op. cit.*, str. 49.

⁴⁵⁵ Např. Pavlíček, V.: *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 84.

⁴⁵⁶ Sládeček, V.; Mikule, V.; Suchánek, R.; Syllová, J.: *Op. cit.*, str. 1026.

⁴⁵⁷ *Dto*.

⁴⁵⁸ Právní věty bývají připojené ke zpracovanému soudnímu rozhodnutí a slouží jako pohodlný zdroj rychlé a přehledné informace o právních závěrech daného rozhodnutí. Viz Králík, L.: Právní věty. In: *Právní rozhledy*. 2017, č. 12, str. 437.

otázkách postupovat. Za porušení ústavního principu rovnosti v právech lze považovat případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu v jejich základních právech a svobodách, ač již tato ve skutkově obdobných případech byla (notabene Ústavním) soudem přiznána.⁴⁵⁹ Právě nálezy Ústavního soudu (jako celky) by proto měly být fakticky garancí toho, že ve skutkově shodných případech bude ze strany obecných soudů, není-li dán důležitý důvod pro odchýlení se, rozhodováno konstantním a předvídatelným způsobem.⁴⁶⁰ A to v zásadě způsobem sumarizovaným pro další případy do právní věty publikovaného nálezu. Takový postup je nezbytný pro zajištění předvídatelnosti soudních rozhodnutí, a ve svém důsledku také pro zajištění principu ochrany oprávněné důvěry v právo. Náš přístup je tak primárně pragmatický a orientovaný vůči jednotlivci coby adresátu právní regulace. Ve sjednocení praxe a zachování rovnosti přístupu vůči „konzumentům“ práva spatřujeme základní prvek demokratického právního státu, a tento je fakticky osobám zaručen zejména skrze publikovaná rozhodnutí a jejich právní věty, jež jsou však hermeticky navázána na okolnosti případu a dílčí kroky orgánů činných v trestním řízení. Dominovým efektem tak dochází ke sjednocování praxe shora.

5.1.2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky a Vrchních soudů v Praze a Olomouci

Významná je i **judikatura Nejvyššího soudu** jakožto nejvyššího článku v obecné soustavě soudů, jehož rozhodnutí sice bez kontroverzí nejsou formálním pramenem práva, nicméně mají závaznost tzv. kvaziprecedenčního charakteru vyplývající ze soudní hierarchie a z přesvědčivé racionální argumentace.⁴⁶¹ Soudy nižších stupňů musí *reflektovat* ustálenou soudní praxi Nejvyššího soudu, ale i případný judikatorní posun. Pokud soudy nižších stupňů právní názor Nejvyššího soudu nesdílejí, nezbyvá jim než v odůvodnění svých rozhodnutí zřetelně a srozumitelně vyložit, proč se ve věci s obdobným skutkovým či právním základem od názoru vyššího soudu odchylují – zejména musí přezkoumatelně vymezit nosný důvod, který je k odklonu od judikovaného závěru vedl.⁴⁶² Právě uvedené platí tím spíše, pokud se nižší soudy odchylují od stanoviska vydaného za účelem sjednocování judikatury⁴⁶³ nebo od rozhodnutí přijatého velkým senátem Nejvyššího soudu, protože tato rozhodnutí mají větší normativní sílu.⁴⁶⁴ Zvažovat

⁴⁵⁹ Viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98 (*Soudní rozhledy*, 1998, č. 12, str. 29); a nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 1995, sp. zn. II. ÚS 76/95 (*47/1995 USn.*).

⁴⁶⁰ Gerloch, A.: *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2013, str. 106.

⁴⁶¹ Šámal, P.: Závaznost rozhodnutí Nejvyššího soudu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Op. cit.*, str. 76–77.

⁴⁶² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1042/2012 (*C 13178*).

⁴⁶³ Není zde vazba na konkrétní kauzu, v důsledku čehož se někdy také hovoří o do značné míry abstraktním výkladu zákona.

⁴⁶⁴ Šámal, P.: Závaznost rozhodnutí Nejvyššího soudu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Op. cit.*, str. 82. Srov. Balák, F.: Ke sjednocování soudní praxe Nejvyšším soudem. In: *Soudce*. 2007, č. 4, str. 3.

⁴⁶⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007 (*C 8154*).

je z pohledu nižších soudů vhodné i stáří rozhodnutí vyššího soudu, soulad v něm uvedeného právního názoru s konstantní judikaturou či případnou publikací rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (tzv. *zelená sbírka*) naznačující, že je dané rozhodnutí soudem samým pokládáno za důležité a v rámci soudu na něm panuje převážná shoda.⁴⁶⁵

Řešena může být i otázka závaznosti rozhodnutí vrchních soudů, k nimž se konkrétní trestní věci dostávají zásadně jako k soudům druhého stupně (tzv. odvolacím, resp. stížnostním). Zde je podle našeho názoru nutné hovořit o kvazi-precedenční závaznosti obdobně jako u Nejvyššího soudu zásadně u těch rozhodnutí, která mají širší význam pro další případy a která byla rozhodnutím kolegia Nejvyššího soudu publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR. Nicméně i další rozhodnutí vrchních soudů, jsou-li srozumitelně vyložena, postavena na jasných základech a současně relevantní pro další obdobné případy, je třeba nižšími soudy reflektovat a případné odchýlení se v obdobných případech patřičně zdůvodnit.

Obecným právem soudu nižšího stupně je tak ustálenou judikatorní praxí vyššího soudu nerespektovat a přesvědčivě argumentovaným a silnými důvody podloženým odchýlením se od ní iniciovat změnu nevybočující z rámce spravedlivého procesu.⁴⁶⁶ V opačném případě by bylo odchýlení se soudů nižšího stupně protiústavní.⁴⁶⁷

5.1.3. Závěrem k soudním rozhodnutím a jejich významu

Otázka závaznosti judikatury je tradiční ústavněprávní problematikou, kdy podle našeho názoru mají být – zjednodušeně řečeno – spravedlivá, přesvědčivá a pečlivě zdůvodněná rozhodnutí vyšších soudů a Ústavního soudu důsledně reflektována včetně vodítek jimi poskytnutých a není-li důležitých důvodů pro postup odlišný, pak také respektována s cílem sjednocení praxe, posílení právní jistoty a zajištění rovnosti adresátů rekogničního úkonu. A to, troufáme si tvrdit, bez ohledu na formálně pojímanou precedenční závaznost prismatickým ústavního práva, nýbrž zkrátka z podstaty samotné snahy o spravedlnost. Druhou stranou téže mince je však posouzení, do jaké míry je skutečně judikatura orgány činnými v trestním řízení respektována při realizaci rekognice.

Nálezy Ústavního soudu jsou praxí zpravidla plně reflektovány při provádění rekogničního úkonu co do z nich vyplývající esence (sumarizace) v podobě právních vět publikovaných ve Sbírce nálezů a usnesení. Obdobně tomu bývá i u právních vět obsažených ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR, kde jsou publikována nejen sjednocující stanoviska, ale i kolegií Nejvyššího soudu ČR vybraná rozhodnutí (rozsudky i usnesení) soudů.

⁴⁶⁵ Bobek, M.; Kühn, Z. a kol.: *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, str. 120–127.

⁴⁶⁶ Šámal, P.: Závaznost rozhodnutí Nejvyššího soudu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Op. cit.*, str. 77.

⁴⁶⁷ *Idem*, str. 79. Srov. Bobek, M.; Kühn, Z. a kol.: *Op. cit.*, str. 102 a násl.

Typickým příkladem může být níže rozebíraný náleží vztahující se k povinnosti obviněného účastnit se rekogničního úkonu, z něhož je v rozhodovací praxi plně vycházeno. Ústavní soud nicméně někdy uvádí praktická vodítka pro realizaci rekognice přímo v odůvodnění rozhodnutí, často z praktických důvodů jejich obsáhlosti či obecného charakteru nevztahujícího se přímo k řešené věci. Těmto vodítkům už zdaleka nebývá vyšetřovateli připisována patřičná váha, resp. jsou někdy praxí pomínuta s argumentem, že to podstatné je přeci už v právní větě či ve výroku a není zde povinnost se jimi řídit.⁴⁶⁸ Je však takový názor vždy správný? Ponechme teď stranou náš obecný názor, že i v textu samotného odůvodnění rozhodnutí mohou být uvedeny skutečnosti rozhodné pro posouzení, co vlastně je případ, na nějž je vhodné právní větu vůbec aplikovat.

Domníváme se, že je to i sám orgán činný v trestním řízení, který si musí klást otázku, jakým způsobem by mohl důkazní moc posílit zejména u těch důkazů, u nichž lze předpokládat, že zůstanou v dalším řízení osamoceny, případně u nichž hrozí, že je nebude možné či vhodné (např. s ohledem na nutnost ochrany práv oběti) v dalším řízení opakovat. V takových případech je vhodné, aby byl rozhodující důkaz realizován za dodržení vyšších než minimálních požadavků.⁴⁶⁹ Důkazní sílu lze posílit nejen bezvýhradným lpěním na procesní čistotě a postupem v souladu s formálně závaznými prameny práva a publikovanými (nutně zestručňujícími) právními větami, ale i zohledněním odůvodnění nálezů a v nich předestřených a sumarizovaných poznatků odborné literatury.⁴⁷⁰ A právě odůvodnění některých rozhodnutí Ústavního soudu týkající se rekognice poskytují velké množství nejen české, ale i zahraniční literatury a judikatury, která může posloužit na straně jedné jako přehledný zdroj pro zájemce o danou problematiku, a na straně druhé – a to je zásadní – i jako spravedlnost přinášející vodítka pro aplikující orgány činné v trestním řízení.⁴⁷¹ Někdy se pak přímo v odůvodnění nálezů o *vodítkách* hovoří. V tomto kontextu je podle nás na místě vyzdvihnout zejména dva nálezy, které pečlivě a s odkazy na zdroje uvádí vhodné postupy a způsoby provádění rekognice, a to náleží **I. ÚS 3709/16** ze dne 20. 6. 2017 a náleží **II. ÚS 2016/2020** ze dne 8. 10. 2020.⁴⁷² K těmto vodítkům se vrátíme i v závěru práce.

I některá dále citovaná *usnesení* Ústavního soudu, která z hlediska formálního jednoznačně nejsou závazná *erga omnes*, protože jde *de iure* výlučně o procesní rozhodnutí, obsahují poznatky přínosné pro praxi. Nedostanou-li se tyto poznatky do rozporu s meritorními výroky nálezů, publikovanými právními větami nebo přímo s právní úpravou, poté je podle nás žádoucí, aby byly

⁴⁶⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (*ÚS 2711/2020*).

⁴⁶⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16 (*52/2017 USn.*).

⁴⁷⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue, 2017, č. 9, str. 218*).

⁴⁷¹ Srov. Husseini, F.: Ústavní soud České republiky: Opatření ke zvýšení důkazní síly prováděné rekognice. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 9, str. 218 a násl.

⁴⁷² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (*ÚS 2711/2020*); náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue, 2017, č. 9, str. 218*).

reflektovány. Ne snad pro to, že jsou formálně závazná, ale proto, že jsou z mnoha hledisek vhodná, přesvědčivě argumentovaná a praxi sjednocující. I tato rozhodnutí v textu zmiňujeme.

Závěrem se ztotožňujeme s názorem Pospíšila, že požadavek obecné závaznosti je již dávno v pozitivním právu přítomen, přestože třeba nemusí být nezbytně založen na pronikání anglosaské tradice nebo na europeizačních trendech, nýbrž na samotných požadavcích materiálního právního státu.⁴⁷³ Nehledě na to, zda budeme určitá rozhodnutí pojímat za formální pramen práva. Nejde přitom o povinnost judikaturu mechanicky opakovat, ale následovat, nebo ve zcela výjimečných případech zřetelně vysvětlit a podložit, proč je nutné se odchýlit. Druhým dechem dodejme, že ne každá nezákonnost zakládá protiústavnost, a ne každá odchylka v provedení rekognice zakládá nezákonnost, a tedy fakticky není plně v moci soudů přimět vyšetřovatele k jednotnému postupu.

5.2. Povinnost obviněného (podezřelého) podrobit se rekognici

Podle ústavního pořádku ČR, a to konkrétně podle čl. 37 odst. 1 a čl. 40 odst. 4 Listiny, má *každý právo odepřít výpověď, jestliže by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké* a obviněný má zároveň *právo odepřít výpověď, přičemž tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven*. I z těchto ustanovení orgány před velkou novelou trestního řádu dovozovaly závěr, že obviněný má jakožto poznávaný povinnost se k úkonu dostavit, avšak do protokolu může uvést, že se rekognici odmítá podrobit.⁴⁷⁴ O tomto právu musel být řádně poučen. Takový názor byl podpořen i příslušnými ustanoveními trestních předpisů, zejména pak ustanovením § 92 odst. 1 větou druhou tr. řádu a § 164 odst. 3 větou druhou tr. řádu. Obdobný postup byl podle § 76 odst. 5 tr. řádu aplikován i ve vztahu k zadrženému podezřelému. V případě negativního rozhodnutí obviněného se samotná rekognice vůbec nekonala, neboť k ní nebylo možné osobu donucovat.⁴⁷⁵

Uvedená problematika souvisí s tradičním principem *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy *že nikdo není povinen sám sebe obviňovat*.⁴⁷⁶ Projev tohoto principu lze nalézt v ústavních předpisech většiny demokratických právních států, kam byl promítnut po vzoru Pátého dodatku

⁴⁷³ Pospíšil, I.: Závaznost soudní judikatury: východiska a limity v podmínkách právního státu. [online] *Právní prostor*. 2018. [zobrazeno 2021-03-23; 11:38]. Dostupné z: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/zavaznost-soudni-judikatury-vychodiska-a-limity-v-podminkach-pravniho-statu>>.

⁴⁷⁴ Argumentace ještě bývala doplňována odkazem na čl. 4 odst. 2 Listiny, že při používání ustanovení o mezích základních práva a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a že taková omezení nelze zneužívat k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Případně též s odkazem na presumpci nevinu v čl. 40 odst. 2 Listiny.

⁴⁷⁵ Srov. Jelínek, J.; Drašík, A.; Hasch, K. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, str. 286; usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. 2 To 123/01 (*R 27/2003 tr.*).

⁴⁷⁶ K této zásadě blíže viz Mates, P., Púry, F.: Zákaz nucení k sebeobviňování. In: *Bulletin advokacie*. 2019, č. 3, str. 7 a násl. Srov. dále Herczeg, J.: Zásada "nemo tenetur" a práva obviněného v trestním řízení. In: *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2, str. 38; a Vareninová, S.: Princip nemo tenetur se ipsum accusare ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. [online] *Epravo*. 2013 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/princip-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-ve-svetle-judikatury-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-92244.html>>.

Ústavy Spojených států amerických z roku 1791, jenž je pokládán za součást tzv. *Bill of Rights* (tedy součást Listiny práv USA).⁴⁷⁷ Postupem času přestal být princip *nemo tenetur* nazírán jen jako zákaz donucování obviněného k výslechu, ale byl výkladově rozšířen na zákaz donucování k jakémukoliv *aktivnímu* jednání, jímž by obviněný přispíval k obstarávání důkazů proti sobě.

Polemiky odborné veřejnosti, soudů, ale i Ministerstva spravedlnosti nad dosavadními závěry ohledně otázky povinnosti obviněného (respektive dále i podezřelého) se rekognici podrobit se však začínají ve velkém objevovat po roce 2002, kdy byla rekognice zakotvena mezi zvláštní způsoby dokazování, aniž by u ní zákonodárce zákaz donucování obviněného k úkonu stanovil.

Už v období do roku 2007, tedy před dále akcentovaným nálezem, existovaly mezi odborníky dva protichůdné názory na povinnost obviněného podrobit se rekogničnímu úkonu. Jedni se domnívali, že donucením obviněného strpět rekognici v roli poznávané osoby dojde k porušení jednoho ze základních práv na obhajobu podle článků Listiny výše. Nerozporovali však povinnost obviněného se k rekognici dostavit, a to i pod hrozbou uložení pořádkové pokuty či předvedení. Tak např. Fryšták v roce 2004 uvedl: „...*musí být zřejmé, že v případě ztotožnění poznávané osoby poznávající osobou budou její výsledky jedním ze stěžejích důkazních prostředků pro podání obžaloby státním zástupcem. Je jasné, že rekognice tak představuje v prvé řadě důkaz, který může potenciálně svědčit proti poznávané osobě. S odvoláním se na zmiňovaná ustanovení trestního řádu a Listiny poznávaná osoba nemá povinnost takový důkaz poskytnut, protože nemá ani povinnost strpět účast na rekognici, ale jak již bylo řečeno, má povinnost se k ní dostavit.*“⁴⁷⁸ Druhý názorový proud zdůrazňoval, že rekognice je oproti jiným zvláštním způsobům dokazování úkonem, při kterém je obviněný v pozici poznávaného nucen zpravidla k pouhému pasivnímu strpění poznávací procedury.⁴⁷⁹ Takovou povinnost však žádné z uvedených ustanovení nevylučuje. U rekognice současně není v zákoně *expressis verbis* dána možnost obviněného se jí nezúčastnit, jako je tomu například u vyšetřovacího pokusu či rekonstrukce, a tedy zjevně ani zákonodárce tuto možnost nezamýšlel. Nelze přitom *per analogiam* postupovat jako u vyšetřovacího pokusu a rekonstrukce z důvodu, že tyto úkony mají jinou podstatu a neslouží

⁴⁷⁷ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.), a to konkrétně v části odůvodnění označené *Trestněprocesní úkon rekognice z hlediska principu „nemo tenetur se ipsum accusare“*. Dodatek v originále stanoví: „*no person shall be ...; nor shall be compelled, in any criminal case, to be a witness against himself.*“ Srov. z americké praxe např. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 1. 2. 1886, ve věci *Boyd vs. Spojené státy americké* (č. 116 U.S. 616, 1886). Tento princip je zakotven i v čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (publikován pod č. 120/1976 Sb.), kde se praví, že obviněný „*nesmí být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat vinu.*“

⁴⁷⁸ Autor současně ve svém článku navazuje řešenou problematiku na otázku, jak zákonnými možnostmi zajistiti neměnnost vzhledu poznávané osoby, k níž se dostaneme dále. Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 282–291.

⁴⁷⁹ Např. Protivínský, M.: Pro jaký výklad rekognice (§ 104b) se máme angažovat? *Kriminalistika*. 2006, č. 4, str. 263–266; Konrád, Z.: Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? In: *Kriminalistika*. 2006, č. 2, str. 97; či Musil, J.: Princip *nemo tenetur*. In: Fenyk, J. a kol.: *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, str. 76–88.

k identifikaci, zatímco identifikační úkony předpokládají (aktivní či pasivní) účast osoby, uzavírají zastánci povinné účasti obviněného na rekognici.⁴⁸⁰ Protivínský, zastávající názor, že obviněný musí rekognici strpět podle § 93 odst. 2 (tehdejší odst. 3) a § 114 odst. 3 tr. řádu, protože se jedná o těmito ustanoveními předvídaný identifikační úkon potřebný ke zjištění totožnosti,⁴⁸¹ příkře uvedl: „*Tím chci říci, že bychom měli plédovat spíše pro tento výklad trestního řádu, než servírovat advokátům obviněných takové výklady, jichž se oni sami jako právníci dosud ani neodvažují.*“⁴⁸²

Výše předestřená debata byla eskalována i v praxi se vyskytnuvším názorovým rozporem na tuto otázku mezi dvěma senáty Vrchního soudu v Praze.⁴⁸³ Sám Ústavní soud se navíc k problematice *nemo tenetur* v podobných souvislostech vyjadřoval již před rokem 2007 několikrát.⁴⁸⁴ Ještě než se dostaneme ke klíčovému nálezu, který je hojně citován, je dobré připomenout často opomíjený nále z 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06, v němž se Ústavní soud zabýval zákazem nucení k sebeobviňování zejména v souvislosti s poskytováním biologických vzorků. K posledně uvedenému nálezu totiž přiložil disentní stanovisko soudce Musil, jímž předznamenal pozdější rozhodovací praxi vztahující se k rekognici. Dokonce lze tvrdit, že v následujících rozhodnutích, vnesených ostatně právě jeho senátem, je oponentní stanovisko jádrem odůvodnění. V disentním stanovisku, kde J. Musil podrobně odkazuje i na zahraniční literaturu,⁴⁸⁵ je uvedeno: „*Pravidlo nemo tenetur se ipsum accusare pokládám za jeden z fundamentálních principů trestního procesu v demokratickém právním státě. Ani toto pravidlo však není bezbřehé a neposkytuje obviněnému absolutní ochranu; zejména toto pravidlo nezakazuje, aby orgány činné v trestním řízení donucovaly obviněného k pasivnímu strpění důkazních úkonů. Při posuzování toho, jaký stupeň ústavněprávní ochrany poskytnout tomuto*

⁴⁸⁰ Srov. Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 43.

⁴⁸¹ Rekognici tak Protivínský zařadil vedle úkonů, které musí být strpěny, je-li k důkazu třeba zjistit totožnost osoby, jež se zdržovala na místě činu (např. prohlídka těla, sejmутí daktyloskopických otisků či odběr biologického materiálu). Např. zmíněný Fryšták oponuje, že identifikační postupy podle předmětných ustanovení jsou postupem ke zjištění osobních údajů (skutečné totožnosti) osoby, „*nikoli k prověřování toho, zda obviněný je totožný s osobou, která např. na místě trestného činu zanechala stopy nebo byla na místě trestného činu viděna.*“ Viz Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 282–291.

⁴⁸² Protivínský, M.: Pro jaký výklad rekognice (§ 104b) se máme angažovat? In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 263.

⁴⁸³ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 2 To 169/02 (podle něhož je obviněný povinen se účastnit poznávacího řízení a je možno jej k tomu donutit ve smyslu ustanovení tr. řádu) vs. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 5 To 33/03 (kde soud vyslovil odlišný názor s konstatováním, že není stanoviskem jiného senátu vázán). Srov. dále usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 4 Tz 210/2005 (*NS 1839/2006*).

⁴⁸⁴ Např. nále z Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01 (*13/2003 USn.*), nále z Ústavního soudu ČR ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. II. ÚS 255/05 (*128/2005 USn.*); nále z Ústavního soudu ČR ze dne 12. 1. 2008, sp. zn. II. 552/05 (*12/2006 USn.*); nále z Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2005, sp. zn. III. ÚS 561/04 (*54/2005 USn.*) či nále z Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06 (*89/2007 USn.*).

⁴⁸⁵ Prof. Musil zde hovoří například o judikatuře Nejvyššího soudu USA, kde je rozlišováno mezi tzv. *communicative act* a tzv. *noncommunicative act*. Jako tzv. *noncommunicative act* pasivní (neaktivní) povahy, k jehož strpění může být obviněný donucován, aniž by byl porušen zákaz donucování k sebeobviňování, je řazeno násilné snímání otisků prstů, vyšetření těla rentgenem, svlečení oděvu, aby bylo viditelné tetování, sejmутí otisků zubů, při rekognici je obviněný dále povinen sejmout brýle, navléci si masku, klobouk, paruku, umělé vousy. Současně je zde uvedeno, že ve Spolkové republice Německo je praxe ještě přísnější, kdy je za určitých podmínek vynutitelné i strpění invazivních odběrů typu odběru krve.

*principiu, je třeba zvažovat také obecný zájem společnosti na efektivním výkonu trestní spravedlnosti.*⁴⁸⁶ V citovaném nálezu nicméně soud ještě dospěl k závěru, stejně jako v některých předchozích rozhodnutích, že obviněného nelze pod pořádkovou pokutou donucovat ani k pasivnímu strpění úkonu, neboť je tím nepřipustně zasahováno do jeho práv.⁴⁸⁷

Přímo ve vztahu k rekognici rozpor ohledně povinné účasti obviněného jednoznačně vyjasnil Ústavní soud nálezem ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06.⁴⁸⁸ V něm **zakotvil povinnost obviněného pasivně se úkonu znovupoznávání podrobit, protože pouhé strpění rekognice nelze v zájmu dosažení veřejného statku (dobra) spočívajícího v náležitém objasnění trestných činů a potrestání jejich pachatelů označit za donucování k sebeobviňování či sebeusvědčování.**⁴⁸⁹ Soud rozlišil z hlediska zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* dva okruhy trestněprocesních úkonů, z nichž „...jedny jsou charakterizovány aktivitou obviněného, k nimž obviněný nesmí být pod hrozbou sankce donucován, zatímco druhý okruh zahrnuje úkony, jichž je obviněný toliko pasivním objektem a k jejichž strpění jej lze zákonnými prostředky donucovat“. Efektivní důkazní prostředek rekognice se nám přitom ocitá na samé hraně těchto skupin úkonů. Obviněného proto ani nadále nelze donucovat k aktivnímu jednání, kterým by sám sebe mohl usvědčit (např. tedy k rekognici podle znaků dynamických), avšak zároveň je třeba s ohledem na ctěný princip proporcionality mezi jednotlivými hodnotami a právy chráněnými ústavním pořádkem nevykládat zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare* bezmezně. Tradiční anatomicko-morfologickou rekognici má tak obviněný v postavení poznávané osoby povinnost pasivně strpět a k účasti na ní jej lze přípustnými prostředky donucovat.

Protivínský doporučoval také zavedení povinné účasti obviněného na hlasové rekognici.⁴⁹⁰ Ústavní soud však uzavřel, že tím by již byla překročena někdy tenká hranice mezi úkonem, kdy je obviněný toliko pasivním objektem vyšetřování, a situací, kdy je již nucen k aktivnímu jednání, kterým může sám sebe usvědčit. Ústavní soud připustil, že poskytnutí vzorku hlasu obviněným je „z hlediska zásady „*nemo tenetur*“ případem hraničním, neboť charakter hlasu je objektivně biologicky daným znakem určité osoby podobně jako např. daktyloskopický otisk.“ Přesto se však

⁴⁸⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06 (89/2007 USn.) – připojené odlišné stanovisko soudce Jana Musila k výroku I a k části odůvodnění nálezu.

⁴⁸⁷ Srov. např. též usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 636/05 (ÚS 891/2006), kde bylo za nepřipustný zásah označeno nucení obviněného(ho) pod hrozbou pořádkové pokuty k vydání účetní dokumentace.

⁴⁸⁸ Srov. Dvořák, M.: Rekognice osob ve světle principu *nemo tenetur se ipsum accusare* a problematika opakování rekogničního úkonu. In: Jelínek, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 410–413.

⁴⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.). V přechozím trestním řízení ve věci, v níž byla ústavní stížnost podána, byla také Ministrem spravedlnosti podána stížnost pro porušení zákona k Nejvyššímu soudu ČR, neboť považoval za nezákonné, aby se obviněný musel rekognice zúčastnit.

⁴⁹⁰ Např. Protivínský uvedl: „Tedy lze plédovat za výklad, že rekognovaná osoba (bez ohledu na její procesní postavení) má povinnost podrobit se i ztotožnění podle hlasu, tj. říci požadovaná slova.“ Viz Protivínský, M.: Pro jaký výklad rekognice (§ 104b) se máme angažovat? In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 263.

názorově přidržel evropské judikatury.⁴⁹¹ Tou je dnes zejména judikatura Evropského soudu pro lidská práva konstatující porušení Úmluvy právě v případech, kdy je obviněný donucován k aktivnímu jednání majícímu povahu sebeusvědčování.⁴⁹² V tomto směru upozorníme, že policejní orgán tedy může obviněného *vzvat*, aby promluvil nebo jinak aktivně jednal (popošel, otočil se apod.), ale současně jej také musí poučit o možnosti takový aktivní projev vůle odmítnout. Výzva je při současném řádném poučení možná, donucení nikoliv.

Závěry Ústavního soudu z pera soudce J. Musila byly později opakovaně potvrzeny i rozhodnutími dalšími, především pak plenárním stanoviskem ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10, které se sice primárně týkalo úkonů podle § 114 tr. řádu, nicméně ve svém odůvodnění explicitně potvrdilo také závěry ve vztahu k rekognici. **Rozhodující pro vymezení hranice, do níž lze ještě obviněného k rekogničnímu úkonu donucovat, je tak okamžik, kdy se mění obviněný z pasivního účastníka identifikačního úkonu v účastníka aktivního.**

Judikaturou nastavené řešení této otázky skrze rozlišování úkonů kritériem požadované míry aktivní součinnosti obviněného považujeme za vhodné, což naznačuje i zahraniční praxe.⁴⁹³ Za žádoucí považujeme v obdobné situaci přiměřeně reflektovat i čtyřstupňový test, k němuž při posuzování principu zákazu nucení k sebeobviňování v trestním řízení přikročil Evropský soud pro lidská práva ve věci *Jalloh vs. Německo*.⁴⁹⁴ Podle tohoto testu je nezbytné hodnotit vždy: *a) povahu donucení, b) stupeň donucení, c) existenci relevantních záruk v trestním řízení, a konečně za d) otázku, jak a pro jaké účely je následně získaný důkazní materiál použit.* Je nutné si uvědomit, že řada úkonů trestního řízení má povahu donucení (např. vazba, předvedení, domovní prohlídka) a zasahuje do občanských práv v zájmu efektivního potírání kriminality. Jsou-li tyto úkony prováděny na základě zákona a způsobem v něm uvedeným, poté se jedná o legální a zcela legitimní prostředek vedoucí k ochraně společnosti, bez něhož se neobejde trestní

⁴⁹¹ V rozebíraném nálezu Ústavní soud ČR u hlasové rekognice argumentuje rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 9. 2001 ve věci P. G. a J. H. proti Spojenému Království (*stížnost č. 44787/98*), který se měl podle slov soudu týkat donucování obviněného k tomu, aby poskytl hlasový vzorek. Podle námi dohledaného je případ skutkově odlišný, neboť v něm šlo o nelegální pořízení zvukové nahrávky bez vědomí subjektu v jeho soukromí, v čemž Evropský soud pro lidská práva shledal porušení práva na respektování rodinného a soukromého života podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Na případ hlasové rekognice proto není z našeho pohledu možné tento případ týkající se odposlechů přiměřeně aplikovat.

⁴⁹² Přímý princip *nemo tenetur* sice v Úmluvě obsažen není, ale jeho nerespektování vede k porušení práva na spravedlivý proces v čl. 6 Úmluvy. V tomto směru je nejčastěji citováno rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 5. 2001 ve věci J. B. proti Švýcarsku (*stížnost č. 31827/96*), podle něhož je právo nepřispívat k vlastnímu obvinění všeobecně uznávanou mezinárodní normou, která je jádrem pojmu spravedlivého procesu zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Z dalších rozhodnutí lze odkázat např. na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 1996 ve věci John Murray proti Spojenému království (*stížnost č. 14310/88*) a na mnohá rozhodnutí další, která jsou uváděna i v české odborné literatuře. Blíže viz Musil, J.: *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)*. In: *Kriminalistika*. 2009, č. 4, str. 252–264.

⁴⁹³ Kraft, O. K.-E.: *Das nemo tenetur-Prinzip und die sich daraus ergebenden Rechte des Beschuldigten in der polizeilichen Vernehmung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des amerikanischen und deutschen Strafprozeßrechts*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2002, str. 133.

⁴⁹⁴ Viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 7. 2006 ve věci *Jalloh vs. Německo (stížnost č. 54810/00)*.

řízení v žádném z právních států. Pokud by totiž konání rekognice záviselo jen na vůli obviněných, došlo by k nepoměrnému ztížení vyšetřování a v důsledku i k ochromení orgánů činných v trestním řízení při zjišťování objektivní pravdy, což by vyústilo až v selhání trestního práva při naplňování svých cílů a svého účelu.⁴⁹⁵

5.3. Agnoskace

V judikatuře je možné se setkat také s pojmem **agnoskace**. Ta je navíc někdy, a podle našeho názoru nesprávně, označována za rekognici v užším slova smyslu.⁴⁹⁶ Významný rozdíl mezi úkony vyjádřil i Ústavní soud, který v případě rekognice uvedl: „...*smyslem je, aby poznávající osoba musela vybírat mezi více podobnými možnostmi a aby tak bylo určení ztotožňované osoby spolehlivější.*“⁴⁹⁷ Agnoskací však rozumíme způsob identifikace, při němž je poznávajícímu za účelem ztotožnění ukázána jedna jediná osoba.⁴⁹⁸ Poznávající tak není podroben určitému *testu*, jak o něm hovoří Ústavní soud ve svých nálezech, neboť má možnost jednorázové nahodilé volby ze dvou variant, a to zpravidla s výroky *poznávám – nepoznávám*.⁴⁹⁹ V zahraničí bývá agnoskační úkon označován jako tzv. **show-up (showup)**, přičemž se jedná v mnoha státech o vůbec nejčastější identifikační proceduru prováděnou v terénu ihned po činu.⁵⁰⁰ Výhodou agnoskace je zejména možnost ji provést okamžitě bez obstarávání figurantů.

Ústavní soud na základě četných stížností, kdy podle stěžovatelů měla být v řízení provedena rekognice jakožto jediný možný důkazní prostředek pro identifikaci osoby, explicitně **akceptoval agnoskaci jako jeden z dalších možných způsobů ztotožnění osoby**, byť způsob v trestním řádu výslovně neupravený.⁵⁰¹ Ztotožňujeme se s názorem, že z agnoskace získaný důkaz je třeba v souladu s demonstrativním výčtem důkazních prostředků v trestním řádu považovat za ústavně konformní, ačkoliv nemá „...*kvalitu důkazního prostředku rekognicí ve smyslu § 104b TŘ, nicméně (byl-li použit v daném směru jako důkaz) ze zásady volného hodnocení důkazů vyplývá, že mu může být i v tomto ohledu v mezích svědecké výpovědi přiznána (odpovídající) váha (důkazní*

⁴⁹⁵ Musil, J.: Zákaz donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*). In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 252-264. Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (37/2002 USn.).

⁴⁹⁶ Např. rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 26. 5. 2009, sp. zn. 92 T 69/2009.

⁴⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. I. ÚS 1095/15 (135/2015 USn.).

⁴⁹⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 2/03 (ÚS 1489/2003); náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218).

⁴⁹⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218).

⁵⁰⁰ Goodsell, Ch. A.; Wetmore, S. A.; Neuschatz, J. S.; Gronlund, S. D. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 46.

⁵⁰¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 2/03 (ÚS 1489/2003); usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 542/05 (ÚS 827/2006); usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1335/11 (ÚS 2497/2011); a usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2414/13 (ÚS 556/2014).

síla)...⁵⁰² Je přitom vždy na hodnocení příslušných orgánů činných v trestním řízení, které skutečnosti jsou k dokazování relevantní a které z navržených důkazů provedou.⁵⁰³

Podle našeho názoru však agnoskace zpravidla nepředstavuje přesvědčivý důkaz, neboť je značně sugestivní a lidé mají podle výzkumů tendenci uskutečnit kladnou volbu a potvrdit první (resp. jedinou) osobu, která je jim ukázána, mnohdy bez ohledu na správnost.⁵⁰⁴ Domníváme se proto, že by výsledek získaný z agnoskace měl být z hlediska důkazní hodnoty posuzován vysoce kriticky, a zejména by nikdy sám o sobě neměl vést k usvědčení osoby. „*Pokud by totiž soudy zjištěný skutkový stav opíraly výhradně o důkaz agnoskací či pokud by další důkazy byly již jen zcela podružné, mohlo by takovým postupem v konečném důsledku dojít k porušení [...] ústavně zaručených práv.*“⁵⁰⁵ Ústavní soud ČR se v letošním nálezu zabýval i agnoskací prováděnou až poté, co jí předcházela rekognice, když konstatoval, že „*je její důkazní význam ještě omezenější, neboť paměťová stopa poznávajícího je v takové situaci ovlivněna dříve ukázanými osobami.*“⁵⁰⁶ V posuzovaném případě navíc agnoskace u hlavního líčení proběhla až poté, kdy byl stěžovatel poškozenému ukázán nikoliv jednou, ale hned dvakrát v rámci úkonů přípravného řízení, konkrétně v rámci rekognice podle fotografií a následně při rekognici *in natura*. Podle Ústavního soudu tato skutečnost důkazní sílu agnoskace jakožto usvědčujícího důkazu ještě více zeslabuje.⁵⁰⁷

Podle výzkumů agnoskace vykazuje výrazně horší výsledky v případech, kdy předmětná osoba ve skutečnosti není pachatelem (o 10 %), a tedy je riziková především tehdy, dostane-li se do hledáčku orgánů činných v trestním řízení nevinná osoba. Procento správných pozitivních identifikací přitom není u agnoskace vyšší než u rekognice, a tedy je **celkově méně spolehlivá**.⁵⁰⁸ Podle některých zahraničních výzkumů by tak dokonce agnoskace pro její rizikovost měla být zakázána zcela.⁵⁰⁹ Podle nás je vhodné užívat agnoskaci primárně v operativní činnosti těsně po činu, dále pak s kritickým hodnocením a podpůrně i pro účely důkazního řízení, zejména z důvodu možného přínosu pro zjištění dřívější nesprávné identifikace.

⁵⁰² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 542/05 (ÚS 827/2006).

⁵⁰³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. III. ÚS 3112/12 (ÚS 3709/2013).

⁵⁰⁴ Z tohoto důvodu je ostatně ve většině států se sekvenční rekognicí osob ukazován jako první vždy figurant. Blíže viz Lindsay, R. C. L.; Bertrand, M. I.; Smith, A. M.: The Importance of Knowing How a Person Became the Suspect in a Lineup: Multiple Eyewitness Identification Procedures Increase the Risk of Wrongful Conviction. In: *Manitoba Law Journal*. 2017, 40, str. 77.

⁵⁰⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2414/13 (ÚS 556/2014).

⁵⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. III. ÚS 928/20 (*Trestněprávní revue*, 2021, č. 1, str. 50).

⁵⁰⁷ *Ditto*.

⁵⁰⁸ Clark, S. E.: Costs and Benefits of Eyewitness Identification Reform: Psychological Science and Public Policy. In: *Perspectives on Psychological Science*. 2012, 7 (3), str. 240.

⁵⁰⁹ Wooten, A. R.; Carlson, C. A.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Jones, A. R.; Dias, J. L.; Hemby, J. A.: *Op. cit.*, str. 601. Srov. Smith, A. M.; Mackovichova, S.; Jalava, S. T.; Pozzulo, J.: Fair Forensic-Object Lineups Are Superior to Forensic-Object Showups. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2020, 9 (1), str. 68–82. Srov. dále Stovall v. Denno, 388 U.S. 293 (1967).

5.4. Zákonný požadavek „výrazně se neodlišujících“ osob

5.4.1. Úvodem k výrazné neodlišnosti osob

Výsledek rekognice může být hodnověrný a důkazně relevantní pouze tehdy, je-li poznávaný ukázán mezi figuranty a jsou-li si ukázané osoby vzájemně podobné.⁵¹⁰ Poznávaný proto nesmí žádným způsobem vyčnívat z řady, což z logiky věci obdobně platí i pro každého z figurantů.⁵¹¹ Přestože se tento požadavek může zdát na první pohled jako triviální, tak právě on činí nemalé – a podle námi dotázaných kriminalistů dokonce stěžejní – obtíže. A to tím spíše, je-li poznávaný kupříkladu jiné etnicity, neobvyklé stavby těla nebo handicapovaný. Z hlediska obhajoby navíc nebývá nic snazšího než napadat výsledky pro přílišné rozdíly mezi ukázanými osobami.⁵¹²

Každý jedinec má nespočet identifikačních polí umožňujících jeho ztotožnění, v důsledku čehož je jen velmi složité určit, v jakých znacích vlastně mají být ukázané osoby výrazně se neodlišující. S ohledem na výjimečnost každého jedince tomu tak rozhodně nemůže být ve znacích všech, což by ani nebylo pro identifikaci žádoucí.⁵¹³ Pokud by totiž byly ukázané osoby prakticky totožné, nezohledňovalo by to základní účel rekognice jako důkazního prostředku včetně procesních požadavků na něj kladených, v důsledku čehož by fakticky došlo ke znemožnění individuální identifikace prostřednictvím očitého svědectví.⁵¹⁴ **Určitý stupeň odlišnosti ukázaných osob je tak žádoucí, ale osoby se nesmí odlišovat výrazně.**⁵¹⁵ Toto – obecně jistě platné – konstatování nám nicméně z hlediska praktického výběru osob příliš nepomáhá. Podle jakých znaků tak v praxi určit výrazně se neodlišující osoby? A jak poznat hranici mezi žádoucí a výraznou diverzitou? I na tyto otázky bychom se pokusili podat odpovědi. Především, že posouzení podobnosti osob je nutné řešit v každém případě *ad hoc* nejen podle okolností případu, nýbrž i v závislosti na praktické možnosti výběru vhodných figurantů v potřebném čase. Před dalším pojednáním vytkneme před závorku podle nás **tři stěžejní skutečnosti**.

⁵¹⁰ Srov. Carlson, C. A.; Jones, A. R.; Whittington, J. E.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Wooten, A. R.: Lineup fairness: propitious heterogeneity and the diagnostic feature-detection hypothesis. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 4 (20), str. 1–16.

⁵¹¹ Srov. Smith, A. M.; Wells, G. L.; Smalarz, L.; Lampinen, J. M.: Increasing the similarity of lineup fillers to the suspect improves the applied value of lineup without improving memory performance: Commentary on Colloff, Wade, and Strange. In: *Psychological Science*. 2018, 29 (9), str. 1548–1551; či Colloff, M. F.; Wade, K. A.; Strange, D.; Wixted, J. T.: Filler-siphoning theory does not predict the effect of lineup fairness on the ability to discriminate innocent from guilty suspects: Reply to Smith, Wells, Smalarz, and Lampinen. In: *Psychological Science*. 2018, 29 (9), str. 1552–1557.

⁵¹² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 9. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1041/2014 (NS 4897/2014).

⁵¹³ V praxi se lze ale výjimečně setkat s případy (zejména jednovaječných) dvojčat, kde může být podobnost natolik vysoká, že je tím vyloučena identifikace na základě očitého svědectví.

⁵¹⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2004, sp. zn. II. ÚS 132/04 (ÚS 1379/2004).

⁵¹⁵ Srov. Foster v. California, 394 U.S. 263 (1967) a People v. Carpenter, 15 Cal. 4th 312, 366-367 (1997). Viz Clark, S. E.; Rush, R. A.; Moreland, M. B.: Constructing the Lineup: Law, Reform, Theory, and Data. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 90. Srov. Clark, S. E.: A memory and decision model for eyewitness identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (6), str. 629–654.

Tou první je, že vedle sebe musíme vždy stavět **osoby aktuálně (tj. v době úkonu) se výrazně neodlišující**, přestože se k tomuto momentu vzhled poznávaného může lišit oproti době, kdy (zřejmě) byl pozorován v rámci určité trestněprávně relevantní události.⁵¹⁶ Druhou skutečností je, že výraznou neodlišnost nutně musíme **hodnotit i ve vztahu k obsahu předchozí výpovědi poznávajícího**, a tedy právě podle ní vhodně modifikovat a provést samotné znovupoznávání, případně i drobné úpravy ukázaných osob, aniž bychom tím popírali stěžejní důležitost výše uvedeného.⁵¹⁷ Figuranti tedy musí primárně splňovat stupeň podobnosti se skutečnými znaky poznávané osoby, byť je třeba poznávající osoba neuvedla, a to při současné reflexi znaků uvedených poznávajícím. V situacích, kdy uskutečněný výběr figurantů reflektuje skutečné znaky poznávaného a současně také poznávajícím znaky deskribované, klesá pravděpodobnost chybné pozitivní identifikace, zvyšuje se pravděpodobnost správné pozitivní identifikace, a celková výpovědní hodnota úkonu, resp. z něj získaného výsledku, narůstá.⁵¹⁸ Z hlediska komparace lze uvést, že drtivá většina právních úprav (kolem 89 %) vyžaduje podobnost figurantů s aktuálním vzhledem poznávaného, nikoliv tedy podobnost figurantů s podobou poznávaného podle popisu poznávajícího. Některé státy pak dokonce přímo zákonem požadují podobnost figurantů jak s aktuálním vzezřením poznávaného, tak i s popisem poznávajícího, avšak při neodstranitelném rozporu je preferováno první kritérium (Kanada, Severní Makedonie, Norsko, Švédsko a USA).⁵¹⁹

Třetí skutečností je spíše kriminalistické vodítko, které již bylo zmíněno. Je-li v rámci předchozího výsledku podaná výpověď velmi obecná, a tedy nejsou-li uvedeny konkrétní znaky poznávané osoby, poté musí figuranti splňovat stupeň podobnosti se skutečnými znaky poznávané osoby a současně by měl být jejich **počet pro zvýšení objektivitu navýšen** nad zákonem požadované minimální množství.⁵²⁰

5.4.2. Požadavky náhledem vybrané judikatury a literatury

V komentářové literatuře, judikatuře i v zahraničních pramenech je zpravidla akcentován požadavek podobnosti osob v **základních obecných znacích**, z nichž je nejčastěji jmenována výška (vzrůst), stavba těla, oblečení, rasa (etnikum), věk, vlasy (barva, množství a délka), vousy

⁵¹⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*); ale také Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 125.

⁵¹⁷ Clark, S. E.; Rush, R. A.; Moreland, M. B.: Constructing the lineup: Law, reform, theory, and data. In: Cutler, B. L. a kol.: *Reform of eyewitness identification procedures*. Washington, D.C.: American Psychological Association. 2013, str. 87–112.

⁵¹⁸ Smith, A. M.; Cutler, B. L. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 17.

⁵¹⁹ Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 9.

⁵²⁰ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 125–126.

(barva, množství a úprava), obličej, případně celková podoba.⁵²¹ Souhlasíme, že tyto generální znaky, byly-li dříve vnímány, by neměly být napříč ukázanými osobami výrazně odlišné. Judikatura v kasuistikách uvedla, co dodržáním zákonného požadavku výrazné neodlišnosti není:

- Je-li dospělý obviněný postaven mezi dospívající chlapce, z nichž nejstarší je o více než 13 let mladší, a chlapci (figuranti) se od poznávaného současně fyziognomicky odlišují.⁵²²
- Není-li zajištěna druhová shoda ve speciální úpravě zevnějšku ukázaných osob podle výpovědi poznávajícího, a to zejména pro zásadní nedostatek v použitých parukách či pro absentující (nebo výrazně odlišné) sluneční brýle (*k úpravě zevnějšku viz dále*).⁵²³
- Je-li obviněný mezi ukázanými osobami jediný holohlavý a s bradkou.⁵²⁴

Na základě prostudovaných rozhodnutí Ústavního soudu se domníváme, že soudní výklad *výrazně se neodlišujících osob* je ve vztahu k výběru figurantů relativně benevolentní. Alespoň pak ze strany některých senátů. Demonstrovat to lze na procesním rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1083/08, kdy soud odůvodněním připustil za ústavně konformní rekognici, v níž byl poznávaný jako příslušník romské národnosti a tmavé pleti identifikován mezi osobami národnosti neromské, bílé pleti, které navíc byly mladší. Ústavní soud sice řekl, že skladba osob *mohla být volena vhodněji*, ale úkon podle něj nevybočil ze zákonných mezí, neboť figuranti na základě fotografické dokumentace nevypadají výrazně mladší a jejich barva pleti *není výrazně jiná*. Navíc se podle tvrzení soudu rozdíl v barvě pleti stírá, protože identifikovaná osoba měla být viděna za pouličního osvětlení.⁵²⁵ Konrád upozorňuje i na další sporné případy, mimo jiné na rekognici, kde byl také pouze poznávaný osobou romského etnika.⁵²⁶ Obdobně v jednom z nálezů Ústavního soudu byla řešena rekognice, kdy pouze dvě ze čtyř ukázaných osob byly romského etnika, přestože poškozený (poznávající) o tomto znaku výslovně hovořil. V této věci plně souzníme s disentním stanoviskem K. Šimáčkové, která shledala porušení principu presumpce

⁵²¹ Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1543; Korád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 54; Konrád, Z.: *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2017, str. 35; či Malpass, R. S.; Tredoux, C. G.; McQuinston-Surret, D.: *Lineup Construction and Lineup Fairness*. In: Lindsay, R.; Ross, D.; Read, J. D.; Toglia, M. P. a kol.: *Op. cit.*, str. 155. Dále např. viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 4 Tz 210/2005 (*publikováno pod NS 1839/2006*); usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2004, sp. zn. II. ÚS 132/04 (*ÚS 1379/2004*); či rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 6 To 62/2017 (*R 46/2018 tr.*).

⁵²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2001, sp. zn. IV. ÚS 37/01 (*publikováno pod 154/2001 USn.*). Protivínský dokonce zmiňuje případy, kdy byl figurant o 23 let starší než osoba rekognovaná. Viz Protivínský, M.: *Vady rekognice a jejich procesní důsledky*. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 12.

⁵²³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000 (*69/2003 USn.*). Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Zashevi* proti Bulharsku ze dne 2. 12. 2010 (*č. 19406/05*).

⁵²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 951/2015 (*NS 5217/2015*).

⁵²⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 6. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1083/08 (*ÚS 1527/2008*). Méně výrazný, avšak v mnoha znacích obdobný, případ byl řešen i třetím senátem v roce 2004, kdy byl v baterii ukázaných osob pouze poznávaný romské národnosti, nicméně osoby přivzáté byly balkánského vzezření. Viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 15/04 (*ÚS 1684/2004*).

⁵²⁶ Konrád, Z.: *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2017, str. 77–80.

nevinu a uvedla: „*Situace, kdy poznávající osoba ve skutečnosti nepoznává pachatele na základě své předchozí výpovědi ze čtyř ale ze dvou osob, neboť další dvě osoby vůbec popisu poškozeného neodpovídaly, výrazně snižuje spolehlivost rekonice. Pravděpodobnost náhodného výběru stěžovatele tak byla 1:1, což je v rozporu se zákonem i empirickým výzkumem.*“⁵²⁷

Ústavní soud se při řešení ústavních stížností dále opakovaně zabýval případy, kdy se jeden z figurantů výrazně odlišoval od poznávaného, potažmo i od figurantů dalších. Soud dovodil, že **jsou-li v baterii osob alespoň tři přivzaté osoby, které se od poznávaného výrazně neodlišují, poté je způsob provedení úkonu v souladu s procesním ustanovením § 104b tr. řádu, ačkoliv některý z dalších figurantů vyčnívá.** V těchto situacích tak nedochází k porušení ústavně zaručeného práva poznávaného na spravedlivý proces, přestože se nepochybně jedná o pochybení policejního orgánu při výběru figurantů. Souhlasíme, že by toto pochybení nemělo implikovat absolutní neúčinnost z rekonice získaného důkazu, jsou-li vedle poznávaného postaveny alespoň tři výrazně se neodlišující osoby. Je třeba si totiž uvědomit, že taková diskrepance poznávanému (je-li jím obviněný) prospívá, neboť strhuje pozornost k jiné osobě a zvyšuje pravděpodobnost jejího označení. Paradoxně takové pochybení může v závislosti na dalších okolnostech věrohodnost výsledného důkazu posílit. Tím však v žádném případě nedoporučujeme záměrnou realizaci tohoto postupu, který je z našeho pohledu porušením kriminalisticko-taktických (nikoliv trestněprocesních) pravidel provádění rekonice. Doplňme, že pokud by byl výrazně se odlišující osobou poznávaný, poté by byl důkaz absolutně neúčinným.

Není-li dovozena odlišnost výrazná, ale odlišnost přesto nežádoucí, je důkazní síla rekonice výrazně snížena – takový důkaz pak může být základem pro odsuzující rozsudek jen zcela výjimečně, a to za předpokladu, že další důkazy a vyvažující faktory umožňují učinit závěr o vině bez rozumných pochybností.⁵²⁸

5.4.3. Specifické znaky osoby, oblečení a doplňky

Silně individuální specifické znaky (markanty, zvláštní znamení) osoby mají pro rekonici rozhodující význam, neboť právě na jejich podkladě může být, a velmi často bývá, osoba ztotožněna. Jedná se zásadně o znaky atypické, méně časté a silně specifické, jejichž umístění na těle může být variabilní (např. tetování, jizva). Markanty hrají z pohledu kriminalistické praxe roli samozřejmě především tehdy, nachází-li se na běžně viditelných částech lidského těla

⁵²⁷ Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové k nálezů Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/1 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218 a násl.).

⁵²⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (*ÚS 2711/2020*).

(především hlava, krk, ruce, nohy).⁵²⁹ Je však otázkou, jak máme s těmito znaky v průběhu identifikace pracovat, zejména pak kdy se snažit obdobný (nikoliv totožný) znak uměle doplnit i u osob přivzatých, má-li jej poznávaný. Domníváme se, že je nutné zejména zhodnotit, o jak silně individuální znak se jedná a zda jej poznávající na osobě podle jeho výpovědi spatřil. Obdrženým informacím, tedy obsahu výpovědi poznávajícího, je posléze nutné přizpůsobit další postup. Námi v bodech níže uváděná vodítka postupu nepovažujeme za rigorózní a jsme si vědomi, že nemusí být vzhledem k okolnostem případu vždy vyhovující. Naše **doporučení jsou následovná:**

- Je-li zjištěno, že určitý markant nemohl být poznávajícím dříve vnímán, poté je vhodné znak při ztotožňování skrýt. Na jeho základě by ani nemohlo dojít k věrohodné identifikaci. Pokud by bylo zakrytí nutno učinit nápadným až sugestivním způsobem, poté je vhodné obdobně zakrýt předmětnou část těla u všech ukázaných osob.
- Jedná-li se o znak, který sice nabývá u osob individualizované podoby, ale současně je ve svém druhovém vymezení společný většímu množství osob (např. knír), a tedy nejde *stricto sensu* o markant, poté je nutné zajistit, aby každá z ukázaných osob tímto znakem disponovala. Není přitom cílem, aby takový znak byl u všech osob identický, ale mělo by jít o znak typově obdobný. Onen stupeň „obdobnosti“ musí být posouzen právě ve vztahu k předchozí výpovědi poznávajícího. Tak například, pokud poznávající uvede, že osoba měla černý knírek, měly by mít všechny ukázané osoby knírek této barvy. Řekne-li poznávající, že barvu kníru ve tmě neviděl, ale byl tmavý, může být barevná variace širší. A podobně. Tento znak by podle našeho názoru měl být obsažen napříč všemi ukázanými osobami i tehdy, pokud jej poznávající ve své výpovědi neuvedl, protože jinak by právě poznávaný tímto znakem výrazně z řady vybočoval a odlišoval se.
- Jedná-li se o markant, který byl nebo mohl být při předchozím vnímání poznávajícím zaznamenán, poté je rozhodující pro volbu vhodného postupu sama výpověď poznávajícího.
 - Pokud poznávající uvede ve výpovědi specifický znak, který poznávaný skutečně má, poté by měl být *obdobný* znak, byť zpravidla uměle konstruovaný, a především ne zcela totožný, přítomen u všech ukázaných osob (eventuálně u poznávaného skryt). Jsme si vědomi protiargumentu, že tím zakrýváme či u druhých uměle vytváříme vysoce individuální znak, přestože právě tento znak by měl být klíčem ke ztotožnění. S touto argumentací sice do značné míry souhlasíme, avšak pokud poznávajícím uvedený znak bude výlučně u jediné osoby, je prakticky zbytečné druhou fázi konat, protože výsledek

⁵²⁹ Srov. Trojanová, J.: Etnická příslušnost pachatele v rámci rekognice. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015. Op. cit.*, str. 304–306.

je evidentní.⁵³⁰ Podstatou rekognice je výběr mezi větším množstvím osob, přičemž bychom z našeho pohledu měli vždy zachovat obdobnost ukázaných osob i podle toho, co bylo obsaženo ve výpovědi poznávajícího (se specifiky změny vzhledu poznávaného a maskování, k nimž se dostaneme dále). Pokud poznávající v rámci výpovědi znak detailně a nezaměnitelně popíše, identifikuje vlastně poznávaného již výpovědí samou. Provedení fáze druhé, kde by jen jedna osoba tento znak měla, by nezvýšilo věrohodnost úkonu, protože by zřejmě poznávající automaticky označil takovou osobu, aniž by se zaměřil na detaily popsaného znaku a na znaky osoby další. Pokud však do baterie osob dáme více těch, kdo kupříkladu jizvu podobné délky a zhruba podobného umístění mají, poté identifikace poznávaného ještě posílí věrohodnost tím, že pozná individuálně popisovaný znak mezi znaky alespoň rámcově srovnatelnými, a zřejmě to současně potvrdí i podle dalších znaků osoby. Je-li nemožné či nepraktické obdobný znak věrně konstruovat u figurantů, poté bychom doporučovali nejprve znak zakrýt, a po případném výběru poznávaného a uvedení míry jistoty a základních důvodů znovupoznání ověřit tuto volbu agnoskačním ukázáním osoby i s příslušným znakem.

- Pokud poznávající žádný markant neuvede, přestože poznávaný je nositelem takového znaku, poté nastává z našeho pohledu situace sporná. Jsme toho názoru, že sám orgán činný v trestním řízení musí vyhodnotit, zda jde o natolik výrazný znak, který by zjevně přitáhl pozornost k poznávanému, i kdyby poznávající poznávaného dříve nespatriil. Pokud ano, což budou výjimečné situace, pak je třeba tento znak zpravidla vhodně zakrýt pro zamezení sugesce vedoucí k identifikaci poznávaného, ačkoliv třeba nebyl dříve poznávajícím vnímán.⁵³¹ Obdobně je takové znaky či místa třeba zakrýt u figurantů. Pokud půjde u poznávaného o markant, který lze považovat za individualizovaný detail sem tam se u osob v různé době vyskytující (bradavice u nosu, vystouplá piha na spánku, mateřské znaménko), poté podle nás není třeba znak zakrývat ani doplňovat u přivzatých osob. Jeho přítomnost u poznávaného je z hlediska individuální identifikace žádoucí. Respektive by *a contrario* bylo nežádoucí vybírat přivzaté osoby podobné v těchto detailech a zvláštěnostech, které poznávaný skutečně má, ale poznávající je v rámci předchozího výslechu neuvedl. Jak uvádí Protivinský, „*takto chápaná podobnost by již nebyla ve prospěch spolehlivosti rekognice, nýbrž naopak by akt znovupoznání*

⁵³⁰ Srov. Protivinský, M.: Teorie a praxe kriminalistické identifikace formou rekognice. In: *Kriminalistický sborník*. 1984, č. 3, str. 133 a násl.

⁵³¹ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 126.

ztížila či znemožnila, zvláště v těch případech, kdy poznávající osoba vnímala danou osobu jen jedenkrát a krátký okamžik.“⁵³²

U **oblečení ukázaných osob** je požadavkem, aby se typem a barvou podstatně neodlišovalo. Umožňují-li to podmínky, je současně žádoucí i tento prvek přizpůsobit výpovědi poznávajícího, a tedy všechny osoby ukazovat v takovém typu oblečení a jeho barevném provedení, které popsal poznávající při výslechu. Obsahuje-li proto výpověď poznávajícího kupříkladu zmínku o džínách pozorované osoby, je vhodné tento znak u všech ukázaných naplnit. Tím **rozhodujícím však je, aby pouze poznávaný neměl prvek popsany poznávajícím**, tedy například aby poznávaný jako jediný neměl svědkem popsané bílé tričko. Nemůžeme-li proto zajistit u ostatních osob triko bílé, je třeba poznávanému půjčit jinou barvu svršku, aby nebyl označen pouze na základě tohoto znaku. Současně je nutné pečlivě vyhodnocovat možné výrazné prvky upozorňující na poznávaného, a tedy **pouze poznávaný nesmí mít část oděvu výrazně se lišící barvou či typem oproti oděvu figurantů**. Pokud by poznávající popisoval při výslechu dominantně či výhradně oblečení, poté je třeba zvážit, zda jej výjimečně u osob nevyměnit za zcela odlišné (ale napříč jimi stejné), hrozí-li, že fakticky může dojít k výběru osoby jen podle nejpodobnějšího oblečení.

Praxe ukazuje, že barevná a druhová shoda oblečení napříč ukázanými osobami nebývá dodržována. Někdy pak může mít pouze a jen poznávaný světlé triko, odlišnou barvu bot či jiný výrazně odlišný prvek.⁵³³ Ostatně právě obuv je často zanedbávaným znakem zejména tehdy, je-li poznávaný eskortován z vazby či výkonu trestu nebo jsou-li přivzatými osobami tzv. *osoby domácí*, tedy často osoby z téže budovy neboli kolegové z příslušného pracoviště.⁵³⁴ V takových případech je třeba zamezit tomu, aby jen jedna z osob měla na nohou odlišnou obuv oproti ostatním (např. pantofle), protože i tato zdánlivá maličkost může přimět poznávajícího k výběru osoby, resp. jej směřovat k tomu, kdo je zájmovou osobou, jež má být identifikována. Domníváme se, že pokud by taková chyba prokazatelně nastala, implikuje tato výraznou odlišnost, protože je získaný důkaz zásadně absolutně neúčinný pro podstatnou vadu při realizaci rekognice zasahující do ústavních práv obviněného. Nesouhlasíme s názorem jednoho ze senátů Ústavního soudu, který upozornil „...*na absurdní přístup stěžovatelky k samotnému řízení před Ústavním soudem, neboť z něj vyplývá, že by se Ústavní soud měl zabývat též kupříkladu tím, jakou obuv stěžovatelka měla při rekognici provedené v přípravném řízení, zda se jednalo o vězeňské pantofle, zda tyto nebyly*

⁵³² *Idem*, str. 126. Odlišné stanovisko zastává např. K. Janulková. Viz Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 41.

⁵³³ Blíže viz Konrád, Z.: Některé zvláštní způsoby dokazování – kriminalistické problémy teorie a praxe. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015. Op. cit.*, str. 77–80.

⁵³⁴ Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 282–291.

či nebyly identifikovatelné pro svědkyně coby vězeňské apod.“⁵³⁵ Opět se jedná o procesní rozhodnutí, z něhož nelze vyvozovat širší závěry, přesto je nutné uvést, že i obuví by se měl soud při námitkách zabývat, pokud tím mohlo dojít k zásahu do práva na spravedlivý proces.

Vyjádřit se je vhodné také k **doplňkům poznávané osoby**, ať už se jedná o náušnice, řetízky, případně o piercing. Radíme sem tedy drobné a odnímatelné propriety. Ani zde neposkytneme jednoznačnou odpověď pro všechny případy. Hrozí-li v konkrétním případě, že by vinu za trestný čin na sebe mohla chtít uměle vzít jiná osoba (např. kriminalistům se najednou dozná místo prověřovaného syna jeho otec), poté je vhodné veškeré doplňky sejmout. Pokud by totiž doznání bylo činěno s cílem pomoci druhému uniknout trestnímu stíhání výměnou za vlastní nezákonné potrestání, mohly by právě doplňky takovému omylu výrazně napomoci. Sám poznávaný by si přál jeho ztotožnění, a tedy by si mohl vzít doplňky jemu zpravidla velmi blízké osoby, pro niž se rozhodl tuto oběť podstoupit. Pokud předestřené riziko objektivně nehrozí, poté je možné postupovat obdobně jako u výše popsaných markantů. Je-li tak doplněk popsán poznávajícím, je vhodné, aby doplněk podobného druhu (ale v detailech odlišný) měly všechny ukázané osoby. Není-li doplněk poznávajícím popsán, poté bude na úvaze vyšetřovatelů, zda je vhodné jej sejmout, či nikoliv, a to podle jeho výraznosti a případné výpovědní identifikační hodnoty. Zvažovat lze i bezvýhradné sundávání doplňků pod argumentací, že se jedná o identifikaci osoby.

5.4.4. Maskování, výrazné změny vzhledu po činu, speciální úpravy zevnějšku

Pachatelé (zejména majetkové a násilné) trestné činnosti nezřídka kdy zakrývají svou přirozenou podobu pokrývkami hlavy, tmavými brýlemi, zahalením tváře, parukami a jinými prostředky. Činí tak s cílem znemožnit jejich vypátrání a ztotožnění.⁵³⁶ Jsou-li posléze dopadeni a mají-li být svědkem poznání v rámci rekognice, představuje z logiky věci jejich předchozí maskování výraznou komplikaci, pro niž někdy úkon ztrácí smysl. Obdobné potíže pro rekognici nastávají v praxi také tehdy, jestliže pachatel podstatným způsobem změnil svou vizáž mezi spácháním činu a konáním rekognice, např. si oholí či přebarví vlasy, pořídí si výrazné tetování.

V obou předestřených situacích se vyšetřovatelé musí vypořádat s tím, že popis znaků pachatele obsažený ve výpovědi poznávajícího se rozchází se znaky poznávané osoby. A to někdy diametrálně. Uvedli jsme, že figuranti se nesmí od poznávaného výrazně odlišovat v době provádění úkonu, což je požadavek prvořadý a neprolomitelný. Současně literatura praví, že při

⁵³⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 512/05 (ÚS 1523/2007).

⁵³⁶ Srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 6 To 62/2017 (R 46/2018 tr.), kde došlo ke změně barvy vlasů z blondatých na tmavé.

provádění rekognice by všechny ukázané osoby měly co nejvíce odpovídat popisu poznávajícího. S posledně uvedeným konstatováním sice z hlediska úspěšnosti ztotožnění poznávaného souhlasíme, ale je klíčové připomenout, že poznávaná osoba nemusí být faktickým pachatelem. V souladu se zásadou presumpce nevinoty tak předesíláme, že za zcela nepřijatelné považujeme vyšetřovatelem činěné změny poznávaného tak, aby právě on nejlépe z ukázaných osob a v co nejvíce detailech „pasoval“ popisu osoby z výpovědi.

Ústavní soud podpořil názor, že při rekognici je vhodné navodit situaci podmínkami co nejbližší té, při níž poznávající osoba podobu druhého vnímala.⁵³⁷ Úprava zevnějšku ukázaných osob při rekognici je podle něj žádoucí zejména v případech, kdy pachatel zřejmě užil v souvislosti s trestnou činností maskování či jeho fyzický zjev nesl výrazné znaky (např. plnovous). Podle požadavků kriminalistické teorie je **speciální úprava zevnějšku** rekognované osoby „...*možná a účelná jen tehdy, je-li zcela bezpečně zjištěno, že v době spáchání činu tato osoba měla určitý identifikační znak, který v době rekognice již nemá (např. že měla na očích tmavé brýle...)*“.⁵³⁸ Při splnění těchto požadavků má být speciální úprava zevnějšku provedena, protože v opačném případě by byla důkazní hodnota výsledku výrazně oslabena. Tento závěr vyplývá z odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000 týkajícího se poštovní loupeže. Soud se zde zabýval situací, kdy byla svědkem při trestném činu pozorována určitá osoba s kudrnatou parukou (mahagon nebo kaštan), bílou čelenkou a s velkými kulatými slunečními brýlemi, nicméně při následné rekognici došlo k ukázaní osob majících brýle a paruky odlišné. Odlišnost spočívala v tom, že paruky všech ukázaných byly jen s vlasy zvlhčenými a dílem šlo o mahagon, dílem o kaštan, brýle pak byly u všech osob sice tmavé, ale menšího elipsovitého tvaru. Současně došlo k provedení druhé rekognice s jiným poznávajícím, u níž sluneční brýle absentovaly zcela, přestože je svědek ve výpovědi popsal. Ústavní soud uvedl, že „...*každé zeslabení speciální úpravy zevnějšku, jak dokazuje zejména druhý poznávací akt svědkem, znamená zeslabení i věrohodnosti poznatků získaných takto vadně provedenou rekognicí. Proto i nedostatek v použitých parukách či jiné anebo zcela chybějící brýle jsou podle názoru Ústavního soudu takovou vadou z hlediska kriminalistického, která zapříčiňuje nezákonnost rekognice a případnou nepoužitelnost jejích výsledků.*“⁵³⁹ Případy je však třeba vyhodnocovat citlivě, neboť snížení důkazní hodnoty pro nepřizpůsobení vzhledu osob popisu z výpovědi rozhodně

⁵³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2005 (69/2003 USn.).

⁵³⁸ Musil, J. a kol.: *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 167. Převzato z nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2005 (69/2003 USn.). Právě zde nám z citace vyplývá, že autoři automaticky staví poznávaného do role pachatele. To uvádí ve stejném znění (byť bez citace) i Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 41.

⁵³⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2005 (69/2003 USn.).

nemusí ve všech případech vést až k nezákonnosti.⁵⁴⁰ O necelých pět let později se Ústavní soud potýkal se stížností, v níž stěžovatel namítal, že ač svědci v předchozím trestním řízení popsali pachatele trestného činu jako osobu tmavých vlasů, nosící brýle a tmavý knírek, vzhled jeho jakožto poznávaného a figurantů nebyl pro účely rekognice tímto způsobem upraven. Stěžovatel odkazoval právě na nálezh soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 623/2000. Ústavní soud v rámci nového řízení sp. zn. III. ÚS 528/06 jednoznačně řekl, že **nepřízpůsobení podoby poznávaného a figurantů přesnému popisu podle výpovědi poznávajícího a priori nevede ke ztrátě či anulaci důkazní hodnoty rekognice.**⁵⁴¹ Zpravidla to sice důkazní sílu získaného výsledku sníží, někdy i podstatně, nicméně hodnocení je třeba ponechat na příslušných orgánech v dané trestní věci. Přistoupí-li vyšetřovatelé k opatření poznávaného a figurantů umělými doplňky, nelze připustit, aby šlo u každé osoby o doplňky výrazně odlišné co do vzhledu, kvality, velikosti. V tomto směru proto **výrazné neodlišování se osob chápeme i co do druhové shody ve speciální úpravě zevnějšku osob** prostřednictvím doplňků.

Uzavíráme, že je-li vysoce pravděpodobné, že pachatel při činu užil maskování (paruka, tmavé brýle) či měl některé další výrazné znaky (delší vlasy), poté i z našeho pohledu je pro výsledek rekognice žádoucí poznávaného těmito znaky opatřit, jsou-li takovými znaky obdobně opatřeni též figuranti (případně disponují-li jimi přirozeně). Doplnění těmito znaky však současně **nesmí většinou vyloučit identifikaci poznávaného na základě jeho znaků přirozených.** Doplnky tak nesmí zastřít podobu osoby natolik, aby poznávajícímu zabránily vnímat i další znaky fyzického zevnějšku osob ukázaných, zejména pak tvar a výraz obličeje či stavbu a držení těla.

5.4.5. Úprava vzhledu obviněného a příkazy k (ne)provedení změn

Výše jsme se zmínili, za jakých podmínek je vhodné provádět úpravy vzhledu poznávaného. Otázkou zůstává, do jaké míry k tomu můžeme obviněného či podezřelého poznávaného přimět?

V souvislosti s položenou otázkou bývá často odkazováno na závěry M. Fryštáka, který v roce 2004 uvedl, že poznávané osobě lze dát s oporou v trestním řádu příkaz neprovádět změnu vzhledu, aby nedošlo ke zmaření plánované rekognice.⁵⁴² Již však zpravidla nebývá zmíněn kontext. Fryšták názor formuloval v době, kdy nebylo Ústavním soudem jednoznačně vyjasněno, zda se obviněný musí rekognici pasivně podrobit. Svůj závěr o možnosti dát osobě příkaz

⁵⁴⁰ K této problematice s ohledem na její ústavněprávní aspekty srov. Kratochvíl, V.: Zákonost a ústavnost rekognice: Poznámky z hlediska právního stavu před a po „velké novele“ trestního řádu a před a po „euronovele“ Ústavy. In: *Kriminalistika*. 2003, č. 3, str. 198–199.

⁵⁴¹ Srov. obdobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*; *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51 a násl.).

⁵⁴² Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 67, ale i vícero kvalifikačních prací.

k neprovádění vzhledu přitom prokazatelně navázal na podmínku, že osoba je seznámena s plánovaným úkonem, ale „*svou účast neodmítne a uvede, že se rekognice chce zúčastnit*“. Ačkoliv bychom ani tak s výkladem Fryštáka nesouzněli pro přílišné narušení principu nevinny, dával by nám přesto logický smysl, neboť by bylo *de facto* svobodnou volbou poznávaného, zda se úkonu podrobí i za cenu zákazu měnit výrazně vzezření. Takto však dnes situace nestojí.

Pro zodpovězení položené otázky je podle nás klíčový právě nálezn Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 528/06, jenž stanovil povinnost obviněného pasivně se rekognici podrobit. Jsme přesvědčeni, že upravit vzhled poznávaného bez jeho souhlasu lze jen do té míry, do níž se dá hovořit o pouhém pasivním strpění úkonu. Konkrétně se jedná o **úpravy, které nezasahují do tělesné integrity obviněného a které jsou časově vázány pouze na dobu ztotožňování**. Poznávaného tak podle našeho názoru lze donucovat k nasazení paruky, nandání brýlí, přilepení knírku či změně oblečení. Není mu však možno oholit vousy, zkrátit či přebarvit vlasy, nebo třeba nechat udělat tetování. Tím by již byly prováděny trvalé či dlouhodobé zásahy, které by nepřiměřeným způsobem zasahovaly do jeho ústavně garantovaných přirozených práv, zejména pak do práva na nedotknutelnost člověka a zachování lidské důstojnosti. „*Při tom je však třeba dbát toho, aby nebyl eventuálně upravován zevnějšek identifikované osoby tak, jak dříve nevyhlížela, ale jak vyhlížela osoba vnímaná poznávající osobou, tzn. aby nedošlo k úpravě zevnějšku identifikované prověřované, ale nevinné osoby,*“ konstatuje Protivínský a dodává, že „*dále je třeba dbát toho, aby nebyl upravován podle popisu poznávající osoby jen zevnějšek a oděv identifikované osoby, nýbrž i přivzatých osob, aby identifikovaná osoba nebyla ihned na první pohled nápadná.*“⁵⁴³

Oporu v zákoně z našeho pohledu nemá ani příkaz poznávanému, aby se zdržel jakýchkoliv úprav vlastního vzhledu, nebo aby naopak určité úpravy sám provedl. Veřejnou moc lze uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon. **Příkazy poznávanému k (ne)provedení změn vzhledu by již byly postupem svévolným a nepřiměřeným, pro něž není zákonná opora.** Doplníme, že vynucování změny vzhledu nebo zakazování úprav zevnějšku prostřednictvím pořádkových pokut by stejně, i kdyby bylo legální, nevedlo ke kýženému výsledku. Možná by byl dokonce efekt opačný, pokud by uložení zákazu změny vzhledu působilo pro obviněného jako vodítko, jak rekognici zmařit.

Zajímavou možností, jak lze zpravidla fakticky zabránit změně vzhledu osoby, jsou případy vazebního stíhání poznávaného obviněného. U něj soudce může uvést v příkazu k přijetí do vazby požadavek, aby vzhled nebyl žádným způsobem změněn, což se následně uvede v osobním spise

⁵⁴³ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 128.

obviněného. Nově přijímané osoby do vazby jsou podle předpisů vždy odváděny do sprch, kde vykonávají osobní hygienu, a současně může dojít k úpravě jejich vnějšího vzhledu v podobě ostříhání vlasů a oholení vousů, pouze však s jejich souhlasem, a pokud orgány činné v trestním řízení nepožádají o ponechání stávajícího vzhledu obviněného pro účely trestního řízení. To vyplývá z § 8 odst. 3 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, v platném a účinném znění. Současně však podle našeho názoru nelze garantovat, že ke změně nepřistoupí sám vazebně stíhaný, protože podle § 35 téže vyhlášky má právo mít u sebe na cele základní hygienické potřeby včetně elektrického holícího strojeku. Fryšták uvádí zajímavý případ, kdy i přes informaci v osobním spise o neprovádění změn vzhledu osoby byly obviněnému půjčeny od dozorce nůžky. Následně byl obviněný druhou osobou ostříhán dohola, což se však vyšetřovatelé dozvěděli až tehdy, když jim byl vazebně stíhaný k rekogničnímu úkonu eskortován. Tehdy veškerá příprava rekognice logicky padne vniveč.⁵⁴⁴

5.4.6. Pár vodítek závěrem

Přestože zákonodárcem užitá sousloví *výrazně se neodlišující osoby* může znít vágně a nedostatečně, považujeme je za terminologicky správně zvolené. Identifikace osoby je vysoce individuální záležitostí založenou na nepřeborném množství znaků, v důsledku čehož nezbývá než svěřit v konkrétních případech důvěru do rukou vyšetřovatelů k individuálnímu posouzení. Jakákoliv bližší specifikace „výrazné neodlišnosti“ by spíše vyšetřování komplikovala a někdy i proti účelu úkonu nemístně vyšetřovatele svazovala. Je patrné, že naplnění obecných zákonných požadavků i tak často vyžaduje velké úsilí či přímo kreativitu kriminalistů. Z doslechu víme například o zvětšování prsou skrze amatérské vycpávky, posazení přivzatých osob za stůl pro vyrovnání výškových rozdílů nebo přizpůsobování osvětlení pro snížení rozdílů barvy pleti. V literatuře je uváděno i natírání figurantů samoopalovacím krémem, aby se jejich bílá barva pleti přiblížila snědému odstínu poznávaného.⁵⁴⁵ Jakkoliv absurdně to může znít, provedení takových úprav může hodnověrnosti výsledků napomoci, jsou-li úpravy realizovány vhodně, s rozmyslem, a zejména tak, aby nebyla patrná umělost dotvářených znaků. Ani posazení osob za stůl zákonným požadavkům neodporuje a v některých případech, nejen pro vyrovnání výškových rozdílů, může být žádoucí (např. pro zakrytí určitých dalších znaků nebo protože osoba byla dříve viděna vsedě).

Závěrem předkládáme naše konkrétní názory na výraznou neodlišnost osob podle jednotlivých znaků u anatomicko-morfologické rekognice. I zde se jedná o pouhá doporučení, jejichž vhodnost

⁵⁴⁴ Blíže viz Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 282–291.

⁵⁴⁵ Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 41.

bude nutno vyhodnocovat *ad hoc*. To konstatuje Protivínský: „Není ovšem možné určit *a priori* pro všechny případy detailní hlediska podobnosti. Je možné dát jako doporučení jen obecná hlediska tohoto pravidla, z nichž si vybere kriminalista v praxi ta, kterým budou odpovídat specifika daného konkrétního případu, a to ještě s potřebnou modifikací.“⁵⁴⁶ Významná je zejména výpověď svědka a jím uvedený odhad dříve vnímané osoby co do příslušných znaků.⁵⁴⁷

Věk

Pro vhodný výběr figurantů je důležitý **zdánlivý věk** osob, nikoliv jejich věk faktický, protože přivzaté osoby musí zejména *prima facie* působit obdobně staře jako osoba poznávaná. U dětí a dospívajících bude splnění tohoto požadavku vyžadovat zpravidla užší věkové rozpětí z hlediska stáří skutečného, a to z důvodu rychlých růstových a morfologických vývojových změn doprovázených sekundárními znaky (zejména vousy). U poznávaných mladších 20 let by tak měli být figuranti rámcově ve faktickém věkovém rozptylu maximálně kolem 5 let, u dospělých osob považujeme za rozumnou faktickou hranici rozptylu 10 let. Hranice je možno prolomit, pokud je zdánlivý věk osoby výrazně odlišný od jejího věku skutečného (často u dívek v mladém dospělosti).

Výška a váha

Osoby by se neměly výškou odlišovat více než o 7 až 10 cm od poznávaného, přičemž je současně nutné zachovat obdobnou tělesnou konstituci. Skutečná váha není rozhodující, hlavním hlediskem by měla být morfologie a tvar postavy.

Rasa a barva pleti

Osoby musí být z hlediska tradičního antropologického členění na tři rasy shodné, čemuž odpovídá i barva pleti. Jedná se o povšechné a celkově pojímané znaky společné velkému množství osob, které nevedou k individuální identifikaci, ale jejich nedodržení napříč ukázanými osobami (až na výjimečné případy) implikuje výraznou odlišnost. Pravidlo může být prolomeno zejména při kvalitním maskování, kdy není poznat skutečná rasa a barva pleti osoby ani provedená umělá úprava. Roli nehraje národnost osob, není-li spojena s charakteristickými znaky a zvláštnostmi.

Pohlaví

Roli nehraje biologické pohlaví ukázaných osob, ale jejich vzájemná podobnost. Mohou tak nastat situace ukázání výrazně maskulinní ženy mezi muži a naopak. Fyzické pohlaví není rozhodujícím kritériem, nejsou-li odlišnosti mezi pohlavími v konkrétním případě patrné.

⁵⁴⁶ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 124.

⁵⁴⁷ Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. I To 29/2002 (*R 33/2003 tr.*).

Délka, barva a úprava vlasů a vousů

Jedná se o snadno zapamatovatelné znaky, které jsou svědky často uváděny jakožto základní identifikační prvek. Současně je tyto znaky možno pachatelem měnit, ale také snáze uměle upravit či uměle doplnit u figurantů. Všechny ukázané osoby by měly mít rámcovou shodu v daných charakteristikách, tj. například všechny osoby by měly být plešaté s knírem, nebo s krátce střiženými tmavými vlasy a strništěm. Vyšší míra shody posílí hodnověrnost rekognice, případná výrazná odlišnost osob ve vlasech či vousích implikuje absolutní neúčinnost důkazu.

Další individuální znaky (velikost uší, hustota obočí, barva očí, tvar nosu apod.)

Tyto znaky se mohou u ukázaných osob i výrazněji rozcházet, není-li možné zajistit osoby podobné. Jedná se o značně individuální znaky, jejichž odlišnost je do určité míry pro ztotožnění žádoucí. Pokud by některý z znaků výjimečně vybočoval nebo byl akcentován poznávajícím při výsledku, je třeba postupovat jako u markantů (*viz výše*).

Základním testem, jak ověřit správný výběr figurantů, může být dotaz na nezúčastněnou osobu, zda by podle předchozí výpovědi poznávajícího byla schopna mezi ukázanými osobami identifikovat podezřelého, resp. poznávaného. **Je-li výběr osob proveden správně, nezúčastněná osoba by neměla být schopna poznávaného mezi figuranty podle předchozí výpovědi poznávajícího identifikovat.⁵⁴⁸ Z toho je patrné, že nepostačí, jsou-li přivzaté osoby shodné s rekonovaným jen v obecných znacích, nýbrž musí být shodní i v popsáném znaku specifickém, není-li tento znak skryt.** Výzkumy prokázaly, že zvyšující se podobnost ukázaných osob (s výjimkou praktické totožnosti) vede k výraznému poklesu chybných pozitivních identifikací (15 %) za současného slabšího poklesu správných pozitivních identifikací (8 %).⁵⁴⁹

5.5. Problematika obstarání vhodných osob přivzatých

Praktickým problémem je obstarání vhodných figurantů pro uskutečnění rekogničního úkonu, zejména je-li rekognice prováděna jako neodkladný a neopakovatelný úkon podle § 158a tr. řádu. Je totiž na jednu stranu hezké teoreticky vymezit, jací by figuranti měli být, nicméně poté také musíme takové osoby pro úkon obstarat, což někdy není snadné a z hlediska časových důvodů ani realizovatelné. Nezbyvá tak než poměřovat kriminalistická doporučení s osobami, které lze v daný moment k úkonu přivzat. Doplňme, že zákon přímo otázku výběru figurantů neřeší. Je však patrné, že figuranta k účasti na úkonu nelze žádným způsobem donucovat, jeho účast je dobrovolná.

⁵⁴⁸ Wells, G. L.: Eyewitness identification: Systemic reforms. In: *Wisconsin Law Review*. *Op. cit.*, str. 615–643.

⁵⁴⁹ Clark, S. E.: Costs and benefits of eyewitness identification reform: Psychological science and public policy. In: *Perspectives on Psychological Science*. *Op. cit.*, str. 238–259.

V praxi jsme se nejčastěji setkali s tím, že jsou k rekognici přibírány tzv. *domácí osoby*, jimiž jsou obvykle příslušníci Policie ČR z jiných oddělení, případně civilní zaměstnanci v neslužebném pracovním poměru. Situace se však komplikuje tehdy, jestliže tyto osoby nejsou výrazně neodlišné od poznávaného, typicky je-li poznávaný osobou jiné rasy a barvy pleti (zpravidla u cizinců, ale někdy také u českých občanů, např. Romů), osobou drogově závislou (pro změny vzhledu v důsledku závislosti), osobou mladistvou nebo osobou jinak vyčnívající z běžných charakteristik (bezdomovec, osoba výrazně obézní). Tehdy nezbývá, než figuranty hledat tzv. mimo budovu.

Pokud se nepovede výrazně se neodlišující osoby zajistit, potom není provedení rekognice *in natura* možné. Jsme si vědomi aktuální praxe, která se uvádí v literatuře a byla nám též několika příslušníky potvrzena, a totiž že někdy zkrátka je rekognice provedena s figuranty, u nichž „je to na hraně“, aby vůbec mohl být úkon proveden.⁵⁵⁰ Domníváme se však, že v takových situacích by mělo být umožněno přikročit k rekognici podle fotografií z důvodu objektivní nemožnosti rekognici naživo uskutečnit, aniž by však takového postupu bylo zneužíváno či nadužíváno.

5.5.1. Policisté jako přivzaté osoby a další možnosti

Přínos přibírání policistů jako figurantů je z hlediska praktického nesporný, ať už jde o otázku časové flexibility, spolehlivosti nebo jejich ochoty se v rámci kolegiality zapojit. Podmínkou zákonnosti úkonu je, aby přivzatí policisté nebyli ve vztahu k poznávanému výrazně odlišní.

Přestože je z našeho pohledu pravdou, že přivzetí policistů nenaráží na žádné zákonné mantinely a je procesně v pořádku, nejsme zastánci jejich přednostního (!) přibírání. Jedním z důvodů je i často zmiňovaný argument, že policisté jako přivzaté osoby berou úkon již rutinně, a tedy nepůsobí nervózně, nedívají se do země, neprovádějí drobné pohyby naznačující stres a podobně. Taková situace ale obvykle nastane, byť třeba v omezeném měřítku, i u jiných přivzatých osob. Být tím, proti komu je vedeno trestní řízení, je vždy nepoměrně více stresově zatěžující. Je však pravdou, že i někteří obvinění dokážou být u rekognice ledově chladní. Další důvod, pro který nejsme stoupenci přibírání policistů ze stejného pracoviště (oddělení, budovy), souvisí i s dále v práci řešeným požadavkem, zda by úkon neměl administrovat policista, který nezná identitu poznávaného, resp. neví, která z ukázaných osob je osobou poznávanou. Pokud budeme jako přivzaté osoby brát jeho kolegy z téže budovy, je vyloučeno, aby sám administrátor nevěděl, kdo je oním poznávaným /*kapitola 10 a 11*/. Domníváme se tak, že přibírání policistů jako figurantů by mělo být postupem subsidiárním, není-li obstarání jiných osob časově možné, a to přestože jde o postup pracnější a rekognice už dnes je úkonem organizačně nesnadným.

⁵⁵⁰ Srov. např. Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 38.

Vhodným pramenem osob přivzatých z našeho pohledu mohou být věznic, odkud lze na dobrovolné bázi získat mnoho osob, které by s ohledem na určitou reciproční motivaci mohly být ochotné se úkonu zúčastnit. Nemáme přitom na mysli motivaci finanční, která by patrně zabrala i u mnoha dalších osob, ale výrazně by také zvýšila nákladnost úkonu, nýbrž motivaci z hlediska kázeňských odměn. Tento postup si umíme představit především u odsouzených zařazených do věznic s ostrahou s nízkým či maximálně středním stupněm zabezpečení, zejména těch, kteří i chodí do zaměstnání mimo budovu areálu. Samozřejmě i takový postup má mnohá úskalí a vyžaduje spolupráci Policie ČR s Vězeňskou službou ČR. U osob mladistvého vzhledu dříve docházelo ke spolupráci se školami, nicméně dnes tyto postupy naráží na odpor rodičů. Často tak nezbyvá než využít zletilé osoby s dostatečně mladistvým vzhledem.

5.6. Přibrání tzv. nezúčastněné osoby a účast dozorcího státního zástupce

Jednou ze základních zákonných podmínek pro řádný a objektivní průběh druhé fáze rekogničního úkonu je **přibrání alespoň jedné osoby, která není na věci zúčastněna – tzv. nezúčastněná osoba**. K přibrání nezúčastněné osoby přitom bylo přistupováno ještě dříve, než byla tato povinnost zakotvena zákonodárcem přímo do ustanovení § 104b odst. 1 tr. řádu, neboť tento postup pro orgány činné v trestním řízení vyplýval už od 90. let z čl. 74 odst. 1 Instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány k postupu v trestním řízení.⁵⁵¹ Role nezúčastněné osoby při zásadně neopakovatelném úkonu je pro garanci průběhu vysoce významná, a to zejména tehdy, neúčastní-li se úkonu soudce či obhájce obviněného. Nezúčastněná osoba musí být vždy řádně poučena o svém procesním postavení, současně je uvedena i v protokolu o rekognici, který pro stvrzení řádného průběhu podepisuje. Samotnou identifikací přitom význam participace nezúčastněné osoby zdaleka nekončí, neboť právě ona je klíčovým (*de facto*) svědkem rekognice, který může být soudem později vyslechnut ke způsobu a provedení úkonu, vyvstanou-li jakékoliv pochybnosti co do zákonnosti a objektivitě úkonu.⁵⁵² S problematikou nezúčastněné osoby souvisí **tři sporné aspekty, resp. otázky**, jimiž je nutné se zabývat.

První z otázek zní: **Kdo může být nezúčastněnou osobou?** Nezúčastněná osoba nesmí být žádným způsobem, ať už přímo či nepřímo, zainteresována na výsledku probíhajícího trestního řízení ani nesmí mít žádný vztah k poznávajícímu či poznávanému. Lze ji tak pojímat jako protipól pojmu osoby určitým způsobem zapojené do trestního řízení (nikoliv však protipól k legálně vymezené zúčastněné osobě podle § 42 tr. řádu). Je tedy logické, že nezúčastněnou osobou nemůže

⁵⁵¹ Nařízení Ministerstva vnitra č. 82 ze dne 12. 12. 1995, kterým se vydává Instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány Policie České republiky k postupu v trestním řízení.

⁵⁵² Srov. Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 32.

být poznávaný, poznávající ani orgán činný v předmětném trestním řízení. Nejvyšší státní zastupitelství svým výkladovým stanoviskem č. 4/1998 Sb. podrobně vymezilo, kdo nemůže být nezúčastněnou osobou: orgán činný v trestním řízení, zapisovatel, vyšší soudní úředník, probační úředník, asistent soudce Nejvyššího soudu ČR, tlumočník, podezřelý, obviněný, obhájce, zákonný zástupce, zúčastněná osoba a její zmocněnec, poškozený a jeho zmocněnec, svědek, znalec, osoba podávající odborné vyjádření, konzultant, osoba podávající vysvětlení, orgán sociálně právní ochrany dětí a osoby, u nichž lze předpokládat, že mohou využít práva odepřít výpověď podle § 100 tr. řádu, což je třeba u všech uvedených osob vztáhnout k jakékoli fázi trestního řízení.⁵⁵³ Dále bylo nezbytné také řešit otázku, zda nezúčastněnou osobou může být příslušník ozbrojeného bezpečnostního sboru (zejména Policie ČR), ev. strážník obecní policie. Nejvyšší státní zastupitelství u této problematiky dospělo k závěru, že osobou nezúčastněnou nemůže být ani ten, kdo „...v rámci svých oprávnění a povinností zasahoval do prověřování a vyšetřování konkrétní trestní věci, např. policista základního útvaru, který prováděl prvotní úkony, osoba služebně činná v policejním orgánu, která prováděla jakýkoli procesní úkon ve věci podle trestního řádu nebo podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (může jít i o osoby služebně činné v jiných policejních orgánech než orgánech Policie České republiky) [dnes zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů], dále i strážník obecní policie (srov. zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů), pokud prováděl prvotní úkony, a též všechny osoby, jež mají poměr k projednávané věci (oznamovatelé a jejich právní zástupci), k osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájcům, zákonným zástupcům, zmocněncům, či pro poměr k orgánu činnému v trestním řízení (jak vztah negativní, tak popř. i pozitivní).“⁵⁵⁴ Z podrobného taxativního negativního výčtu *a contrario* vyplývá, že nezúčastněnou osobou může být strážník obecní policie, který nekonal prvotní úkony v konkrétní trestní věci, stejně jako jí může být osoba služebně činná v policejním orgánu, která nemá věc podle interních předpisů přidělenou a není ani z žádného ze shora uvedených důvodů vyloučena. Obdobně by tomu teoreticky bylo u příslušníků bezpečnostních sborů, u nichž to není z povahy věci a vzájemných vztahů vyloučeno (např. tak může být nezúčastněnou osobou příslušník Vězeňské služby ČR, nikoliv už Generální inspekce bezpečnostních sborů). Nejvyšší soud ČR aproboval i možné zapojení civilního zaměstnance Policie ČR jako nezúčastněné osoby, pokud nemá žádný vztah k projednávané věci ani k osobám, kterých se tento úkon dotýká, a současně nijak nezasahoval nebo se neúčastnil ani jako pomocná osoba policejního orgánu na

⁵⁵³ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 4/1998 Sb. citované ve výkladovém *Stanovisku ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 104b trestního řádu o rekognici z hlediska procesního způsobu provedení úkonu* ze dne 30. 5. 2003, poř. č. 4/2003 (SL 732/2003).

⁵⁵⁴ *Idem*.

prověřování a vyšetřování předmětné trestní věci. Samotný zaměstnanecký vztah k orgánu činnému v trestním řízení podle soudu nevyvolává pochybnosti o nestrannosti osoby, nemá-li oporu v dalších konkrétních zjištěních.⁵⁵⁵

Shora uvedeným stanoviskem provedené vymezení, kdo (ne)může být nezúčastněnou osobou, považujeme za vhodné. Mohou se však objevit názory, že příslušník Policie ČR nebo strážník obecní policie bude příliš benevolentní k případným diskrepancím v postupu svých kolegů, nebo se dokonce bude snažit krýt jejich pochybení, což by mohlo ohrozit práva poznávaného. Přestože nejsme vnitřně zcela zajedno s touto argumentací, protože taková osoba má zase na druhou stranu určitý morální kredit, právní povědomí a zkušenost, **považujeme pro oslabení napadnutelnosti úkonu za vhodnější přibírání nezúčastněných osob, které policisty nejsou.** Je ostatně z hlediska praxe zbytečné poskytovat obhajobě prostor pro námitky v případech, kdy lze bez potíží postupovat jinak. Zřejmě tak i bude zajištěna vyšší hodnověrnost úkonu v očích veřejnosti, a ve výsledku i posílena důvěra občanů v právní stát. **Klíčovým parametrem pro výběr nezúčastněné osoby vždy musí být její nepodjatost, morální integrita a hodnověrnost.**⁵⁵⁶

Sporným shledáváme případ, na který upozornila Janulková.⁵⁵⁷ V něm při rekognici figurující policista v roli nezúčastněné osoby vypracoval v pozdějším řízení znalecký posudek. Je zřejmé, že rekognice vadou stížena nebyla, protože probíhala ještě před zpracováním znaleckého posudku. Podle závěru Nejvyššího soudu i podle názoru k věci se vyjadřující nejvyšší státní zástupkyně však nedošlo tímto postupem ani k žádnému pochybení co do možné podjatosti této osoby v postavení znalce. Soud uvedl, že „...pochybnost v každém konkrétním případě musí vyplývat z konkrétních skutečností, které ji oprávněně vyvolávají, a kterou nemůže v daném případě být sama o sobě pouze přítomnost znalce v postavení policisty při rekognici. Nic dalšího totiž nenasvědčuje tomu, že by pro vztah k věci či orgánům činným v trestním řízení, kromě toho, že se jedná o policistu, mohla být jeho objektivita a nestrannost ovlivněna.“⁵⁵⁸ Podle našeho názoru, byť bez znalosti spisu, bylo takové přibrání znalce ze strany soudu přinejmenším necitlivé. Osoba nezúčastněná při rekognici může v pozdějším řízení vypovídat jakožto svědek tohoto úkonu o jeho průběhu. Musí samozřejmě vypovídat pravdu a nic nezamlčovat. Aniž bychom si dovolili popírat schopnost příslušného policisty oddělit jeho figurování u rekognice od vypracování znaleckého posudku, v obecné rovině spatřujeme v takové souslednosti zapojení se do trestní věci nemalý problém. I když znalci nepřísluší hodnocení právních otázek a zaměřuje se jen na skutečnosti odborné, jistě si při

⁵⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 5 Tdo 936/2007 (NS 5089/2007).

⁵⁵⁶ Srov. Fenyk, J.; Hlaváček, J. a kol.: Některé zvláštní způsoby dokazování. 3. pokračování. In: *Kriminalistický sborník*. 2009, č. 1, str. 42.

⁵⁵⁷ Viz Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 33–34. Zmíněná autorka ve vztahu k případu zastává odlišné stanovisko.

⁵⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2008, sp. zn. 3 Tdo 1021/2008 (NS 5717/2008).

zpracování posudku učiní i určitý náhled na věc, možná pak i na vinu některé z osob. Je otázkou, zda tento přirozený psychický proces nemůže ovlivnit zpětnou interpretaci rekogničního úkonu, např. co do posouzení chování některé z osob. Závěry soudu tak v rovině formálně-právní nevyvrácíme, ale soudem zvolené příbrání znalce nepovažujeme za žádoucí.

Druhá navazující otázka ohledně nezúčastněné osoby zní: **Může v roli nezúčastněné osoby vystupovat figurant?** Na tuto otázku poskytuje literatura rozdílné odpovědi. Podle jedněch může být nezúčastněný současně jedním z figurantů,⁵⁵⁹ podle druhých nikoliv.⁵⁶⁰ My se zcela jednoznačně přikláníme k názorovému proudu, že **nezúčastněnou osobou musí být osoba od figuranta odlišná.** Osoby přivzaté mají při rekognici přísně vymezené úkoly, takže nemohou sledovat přípravu a celý průběh úkonu, především identifikovanou osobu, neboť jsou nejčastěji čelem k poznávajícímu. Nemohou proto pozorovat mimiku ukázaných osob, jejich neverbální projevy a mnoho dalších skutečností odehrávajících se v průběhu. Ještě méně se pak mohou přivzaté osoby věnovat průběhu úkonu u rekognice podle funkčně-dynamických znaků, podle hlasu, či u rekognice anatomicko-morfologické, kde osoby nestojí čelem k poznávajícímu. Zcela jednoznačné je to konečně u rekognice skryté /viz kapitola 3/, kdy je nutné, aby nezúčastněná osoba stála v místnosti s poznávajícím, odkud může průběh úkonu pozorovat. Žádoucí je dále minimalizovat stresové vypětí nezúčastněné osoby, která má mít dostatek času a klidu na hodnocení průběhu úkonu, aniž by si musela dávat pozor na každý svůj pohyb, nádech či posunek.

Třetí a poslední sporná otázka související s řešenou problematikou zní, **zda je třeba přibírat nezúčastněnou osobu i tehdy, je-li u rekognice přítomen soudce, státní zástupce nebo obhájce obviněného?** Pro účely položené otázky alespoň značně zjednodušeně shrňme: před zahájením trestního stíhání se rekognice provádí jako neodkladný a neopakovatelný úkon za účasti soudce, obhájce má *právo* být přítomen u úkonu po zahájení trestního stíhání jeho klienta a dozorující státní zástupce se rekognice v přípravném řízení může zúčastnit podle jeho uvážení. U úkonu tak bývají podle okolností přítomny i další osoby, které mohou kontrolovat řádné zákonné provedení. Pro tyto důvody někdy bývá navrhováno, aby obligatorní přítomnost nezúčastněné osoby byla omezena pouze na situace, kdy úkon není prováděn jako neodkladný a neopakovatelný (protože tehdy zákonnost garantuje soudce) nebo kdy není dán případ nutné obhajoby (protože tehdy na průběh a ochranu práv obviněného má dohlížet obhájce).⁵⁶¹ Nezúčastněná osoba by tak byla obligatorně přítomna jen u rekognice prováděné po zahájení trestního stíhání zpravidla v rámci řízení o méně závažné trestné činnosti. Podle nás tento návrh není vhodný. Obhájce má podnikat

⁵⁵⁹ To uvádí například F. Púry In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1541.

⁵⁶⁰ Tento názor zastává například M. Protivínský. Viz Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 112.

⁵⁶¹ Fenyk, J.; Hlaváček, J. a kol.: *Op. cit.*, str. 39–43.

veškeré zákonné kroky, které jeho klienta viny zbavují nebo jeho vinu zmírňují, a to včetně možného napadnutí zákonnosti realizace úkonu. Jeho zájmem tak je zpravidla všemi zákonnými prostředky usilovat o oslabení či procesní neúčinnost z rekognice získaného důkazu, svědčí-li výsledek v neprospěch jeho klienta, namísto aby potvrzoval pro soud řádný a zákonný průběh. Rozhodně tak z našeho pohledu plní při rekognici úlohu výrazně odlišnou, než jakou má nezúčastněná osoba. Nezúčastněná osoba pak může hrát významnou roli právě pro vyvrácení (či stvrzení) námitek obhájce. Jiné je to v případě přítomnosti soudce, který poskytuje dostatečnou garanci zákonnosti provedení rekognice. Protože je však z rekognice získaný důkaz nikoliv sporadicky klíčovým pro zjištění materiální pravdy a usvědčení pachatele, domníváme se, že je vhodné jakýmkoliv pochybnostem co nejvíce předcházet a ochranu obviněného garantovat vždy i přítomností nezúčastněné osoby. Ta může kdykoliv jako zcela nestranný pozorovatel potvrdit řádnou realizaci. Tím budou vyvráceny i někdy se vyskytující (byť zásadně irelevantní) námitky obhajoby či veřejnosti, že soudce je orgánem činným v trestním řízení, který může být k pochybením policejního orgánu benevolentní. Domníváme se, že je vhodné zejména ve vědomí samotných poznávaných upevňovat přesvědčení, že důkazy jsou prováděny tak, aby byla zjištěna objektivní pravda.⁵⁶² Z těchto důvodů aktuálně **plédujeme za zachování obligatorní přítomnosti nezúčastněné osoby u rekognice osob v trestním řízení ve stávajícím plném rozsahu**, kdy *de lege ferenda* lze zvažovat možnost její absence při vhodné audiovizuální dokumentaci úkonu, o čemž se však zmíníme až dále /kapitola 7/.

Závěrem této části se vyjádříme i k **přítomnosti dozorujícího státního zástupce při rekognici**. Je to totiž právě on, kdo je tzv. *dominem litis* (pánem sporu) v přípravném řízení trestním, v němž se rekognice zásadně koná, pročez se domníváme, že by se on sám měl natolik důkazně významného a často pro rozhodnutí stěžejního úkonu účastnit. Jeho přítomnost u rekognice v přípravném řízení dnes pochopitelně vyloučena není, ba dokonce je to právě dozorující státní zástupce, kdo se v souladu s § 174 odst. 2 tr. řádu může úkonů policejního orgánu nejen účastnit, ale také může jakýkoliv z úkonů osobně provést, případně dokonce provést celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci. Dále rozhoduje, zda bude rekognice provedena jako neodkladný úkon /kapitola 6/.

I přes právě uvedené se přítom dozorující státní zástupce rekognice uskutečňované v přípravném řízení často neúčastní, což považujeme za výrazný deficit realizace, protože je to právě on, kdo ví o dané trestní věci nejvíce a k tomu disponuje nezbytnou právní erudicí.

⁵⁶² Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 12.

Proto *de lege ferenda* navrhuje zákonem stanovit obligatorní účast dozorujícího státního zástupce u rekognice prováděné v režimu neodkladného a neopakovatelného úkonu podle § 158a tr. řádu, a dále ve znění zákona vymezit, že i v dalších případech se dozorující státní zástupce úkonu rekognice *zásadně* (ev. nebrání-li tomu důležité okolnosti) účastní.

5.7. (Ne)účelnost rekognice

V odborné literatuře je historicky tradičně řešena **otázka (ne)účelnosti rekognice**, v jejímž rámci bývají některými autory poměrně široce vymezovány případy neúčelnosti znovupoznávacího úkonu. Podle našeho názoru je nutné neúčelnost hodnotit velice obezřetně a restriktivně, a to vždy *ad hoc* ve vztahu k veškerým okolnostem daného případu. Posuzovat je přitom třeba nejen faktory trestněprocesní, nýbrž také aspekty psychologické a kriminalisticko-taktické.⁵⁶³ Až v souhrnu komplexního zhodnocení situace daného případu je možné dospět k závěru, že provedení rekogničního úkonu není v dané věci účelné a pro trestní řízení je bezvýznamné. **Panují-li nejasnosti ohledně účelnosti, poté je vhodné provedení úkonu, aby se předešlo ztrátě možných důkazů.** Komplexní zhodnocení důkazů z hlediska relevance a síly lze učinit posléze, zejména v soudním řízení. Taxativní či demonstrativní určování četných obecně platných důvodů neúčelnosti tak nepovažujeme za žádoucí a stavíme se k němu kriticky.

Přesto i my připouštíme faktickou existenci obecných důvodů objektivního charakteru, jež implikují neúčelnost provedení rekognice bez ohledu na další okolnosti případu. Řadíme sem zejména **prokazatelnou neschopnost poznávajícího provést znovupoznávání** z důvodu jeho tělesného či duševního stavu. Typickým případem bude neúčelnost provádění zrakové anatomicko-morfologické rekognice ze strany slepého svědka nebo provádění rekognice ze strany osoby trpící trvalou a úplnou amnézií. Pokud by bylo ke konstatování neschopnosti subjektu provést rekognici zapotřebí dosud neučiněného znaleckého zkoumání (zpravidla vyžadujícího na rozdíl od odborného vyjádření delší časovou periodu), je podle nás vhodné, aby byl úkon z procesní opatrnosti proveden. Čekáním na výsledek znaleckého zkoumání by totiž mohlo dojít k oslabení nebo ztrátě paměťové stopy, čímž by byl úkon definitivně zmařen bez ohledu na výsledky zkoumání. Po obdržení výsledku znaleckého zkoumání je ostatně následně prostor pro definitivní a komplexní zhodnocení důkazního významu rekognice.⁵⁶⁴ Za poměrně trefné, byť ryze obecné, považujeme konstatování O. Topiče, podle nějž je obecně rekognice neúčelná tehdy, není-li řešení možné (např. osoba vůbec objekt nevnímala), anebo je-li řešení naopak zjevné.⁵⁶⁵

⁵⁶³ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 52.

⁵⁶⁴ *Ditto*, str. 53.

⁵⁶⁵ Topič, O.: *Psychologie svědecké výpovědi. Základy soudní psychologie*. Díl II. Svazek 11. Praha: PÚMS, 1964, str. 120.

I přes výše uvedené bychom se v souvislosti s neúčelností blíže vyjádřili k některým tradičně vymezovaným důvodům neúčelnosti majícím prameny v sovětské literatuře z poloviny minulého století, které však z podstaty věci dodnes neztratily na aktuálnosti.⁵⁶⁶

5.7.1. Provádění rekognice při vzájemné známosti osob

Podle některých autorů je neúčelné provádět tradiční svědeckou rekognici v případě, kdy poznávající zná osobně (důvěrně) poznávaného, a tedy má o něm sdruženou informaci. Podle Protivinského takový postup vyvolává nebezpečí porušení zákona, protože kladným výsledkem zatěchto podmínek konané rekognice může být vytvářeno mylné zdání ztotožnění znovupoznáním, přestože ztotožnění bylo provedeno již výpovědí před rekognicí. V této souvislosti hovoří autor o získávání tzv. *fiktivního nového důkazu*, resp. o fiktivním prověření důkazu již existujícího. Souhlasíme, že v případě osobní známosti poznávajícího a poznávaného je zásadně možné osobu ztotožnit již výslechem, a tedy že případné uskutečnění rekognice *může být* neúčelné. Ani podle nás navíc nelze na pozitivní identifikaci osobně známého poznávaného nahlížet jako na důvod zvyšující (významným) způsobem věrohodnost identifikace, která byla fakticky provedena už výslechem. Důkazní význam tohoto *de facto* ověření totožnosti je marginální, až žádný. Přesto podle nás není vhodné nastavovat osobní známost jako obecný důvod neúčelnosti.

Dovedeme si totiž příkladmo představit situaci, kdy ve zloději přeskakujícím při útěku zídku poznáme podle určitých znaků nám od vidění známého souseda. Tohoto souseda známe jménem, bydlí opodál a občas jsme ho viděli procházet se naší ulicí. Následně čin oznámíme a dotyčného souseda při výslechu dostatečně určitě popíšeme, ztotožníme. Při rekognici podle funkčně dynamických znaků však zjistíme, že to ve skutečnosti nebyl on, protože nám modelové oživení situace připomene (asociuje) určité dříve při samotném výslechu nevybavené znaky, které zjevně nejsou v souladu (a kupříkladu z hlediska fyziognomického ani být nemohou) s aktuálně vnímaným. Zjistíme tak, že náš předchozí kategorický závěr byl ukvapený a zřejmě nesprávný.⁵⁶⁷ Známost souseda ostatně ještě neznamená, že jsme jej někdy předtím pozorovali v obdobné situaci za obdobných podmínek a že jej jsme schopni poznat i podle jiných znaků nežli anatomicko-morfologických. Stejně tak můžeme někoho znát z dřívější doby, ale až při jeho opakovaném spatření v souvislosti s trestním řízením si uvědomíme, že některé rysy byly u osoby, kterou jsme pozorovali při činu, odlišné. Jinak řečeno, znovupoznávání v poznávajícím lépe oživuje předchozí

⁵⁶⁶ Vycházíme z důvodů shrnutých Protivinským, které kriticky hodnotíme a uvádíme vlastní stanoviska. Srov. Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 52–55.

⁵⁶⁷ Je na druhou stranu otázkou, jaké procento poznávaných by bylo ochotno vlastní pochybení přiznat.

paměťovou stopu a umožňuje komparaci této stopy s aktuálně vnímaným. To nepochybně může přinést nové poznatky bez ohledu na to, jaký byl náš dojem před druhou rekogniční fází.

Právě uvedeným dospíváme k závěru, že **význam realizace rekognice při existenci sdružené informace je dán pouze tehdy, je-li jejím výsledkem negativní identifikace nebo zjevně chybná pozitivní identifikace figuranta**. Právě v takovém případě je podle nás výsledek významný, neboť popírá či relativizuje dříve učiněné ztotožnění známé osoby. Předem přitom nikdy nelze říci, jaký skutečně bude výsledek identifikace. Nedomníváme se sice, že by takto specifické situace označení figuranta či negativní volby poznávajícího mohly nastávat příliš často, možná až souhlasíme, že hovoříme jen o hypotetických a v praxi se nevyskytujících případech. Přesto v nich spatřujeme důvod, pro který se plně neztotožnit s konstatováním o automatické neúčelnosti rekognice při znalosti poznávaného a poznávajícího. Otevřenou pro další diskusi také ponecháváme otázku, zda není výhodnější a smysluplnější při existenci sdružené informace ve vědomí poznávajícího provést agnoskaci, u níž natolik nehrozí dezinterpretace skutečného smyslu úkonu v mysli poznávajícího.

5.7.2. Absence výrazných identifikačních znaků objektu a další důvody

Otázku (ne)existence jasných a výrazných identifikačních znaků umožňujících individuální identifikaci je třeba řešit případ od případu, a tedy ji lze jen stěží vymezit jako obecně platný důvod neúčelnosti. Navíc se jedná o obecnou formulaci, která stejně v praxi zavazuje vyšetřovatele individuálně posuzovat, co vlastně jsou výrazné identifikační znaky a zda plně (resp. rozhodnou měrou) absentují. Připomínáme, že hovoříme výlučně o rekognici osoby.

U anatomicko-morfologické rekognice osoby podle vzhledu zásadně nelze ze strany orgánu činného v trestním řízení učinit jednoznačný závěr o absenci znaků, podle nichž by bylo možno jedince identifikovat. I souhrnem znaků „nevýrazných“ může být živá osoba pro mnohost jejích specifik nepochybně jako celek ztotožněna. Důležitým vodítkem je sice prvotní výsledek, jenž však nevylučuje, aby následně poznávající druhého ztotožnil podle znaků jiných, které si při výslechu nevybavil nebo které z jiného důvodu neuvedl. Někdy mohou dokonce nastat i případy, kdy poznávající uvede, že si určitého znaku nevšiml či si jej nezapamatoval, avšak pak podle něj ztotožnění učiní.⁵⁶⁸ Takové rozpory výpovědi s následným znovupoznáním je třeba vyjasnit v rámci třetí výslechové fáze rekognice. V souhrnu zhodnocení výpovědí a samotného znovupoznání pak bude vyvozena i síla obstaraného důkazu. Stejně tak je vhodné přistoupit

⁵⁶⁸ Například poznávající při výslechu uvede, že si obličej vůbec nevšiml, ale poté provede identifikaci podle jeho tvaru. Blíže viz nálezn Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2005 (*publikováno pod 69/2003 USn.*), bod II., odstavce jedenáctý.

k rekognici také tehdy, kdy poznávající neuvede žádné konkrétní znaky a sám pochybuje, zda osobu pozná, či dokonce prohlašuje, že ji nepozná, neboť i tak může spatřením osoby ke ztotožnění dojít, byť půjde o výjimečné případy.⁵⁶⁹ Zde tak na rozdíl od prvně uvedeného případu dospíváme k názoru totožnému, jako Protivínský, který uvedl: „*Nelze tedy hovořit obecně o neúčelnosti rekognice v těchto případech, nýbrž spíše o otázce důkazní hodnoty výsledku této rekognice.*“⁵⁷⁰

Analogicky hodnotíme i někdy se vyskytnuvší názor obecné neúčelnosti rekognice, pokud se poznávaný výrazně od doby jeho (pravděpodobného) vnímání poznávajícím změnil, a tím ztratil původní charakteristické znaky umožňující jeho identifikaci. V porovnání s jinými totiž spatřujeme podstatnou změnu vzhledu znemožňující rekognici opravdu až při takových úpravách, které potlačí většinu identifikačních polí, na základě nichž je možno osobu identifikovat. A to tím spíše, že sám orgán činný v trestním řízení poznávanou osobu vlastními smysly nevnímal, a skutečnost tak může často jen obtížně relevantně posoudit. Pokud si tak kupříkladu osoba nechá narůst vlasy, přestože dříve byla plešatá či nakrátko střižená, je i nadále mnoho znaků, podle nichž je možno ji identifikovat (zejména bylo-li při činu pozorované osobě vidět do tváře).⁵⁷¹ Nevylučujeme existenci výjimek, kdy je nemožnost znovupoznání objektivně a prokazatelně dána, a to zejména u degenerativních, chorobných a operativních změn, případně též v důsledku úrazů.

⁵⁶⁹ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 128.

⁵⁷⁰ *Idem*, str. 52.

⁵⁷¹ Srov. Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 282–291.

6. Neodkladnost a neopakovatelnost rekognice

6.1. Obecně k rekognici prováděné ve fázi prověřování

Rekognice osob v trestním řízení často nabývá povahy tzv. *neodkladného a neopakovatelného úkonu* podle § 158a a § 160 odst. 4 tr. řádu prováděného před zahájením trestního stíhání.⁵⁷² Je tak realizována ve fázi prověřování, v níž podezřelý (nikoliv zatím obviněný) ještě nemůže sám nebo prostřednictvím svého právního zástupce plně uplatňovat práva obhajoby, přestože se z úkonu pořizuje protokol později použitelný jako důkaz v soudním řízení.⁵⁷³ Pro garanci zákonnosti proto u úkonu vždy musí být přítomna nejen nezúčastněná osoba, ale také soudce. V tomto režimu realizované úkony je třeba brát jako krajní možnost podléhající přísným zákonným požadavkům, jejichž naplnění je vždy příslušný orgán povinen s odkazem na věcné důvody přezkoumatelným způsobem doložit v protokolu o úkonu.⁵⁷⁴ Pouze tak lze zajistit transparentnost a současně ústavnost jeho postupu.⁵⁷⁵ Opomene-li policejní orgán do protokolu uvést důvody a skutečnosti, pro které považoval úkon za neodkladný a neopakovatelný, zakládá to však pouze relativní neúčinnost z rekognice získaného důkazu. Předmětnou vadu lze zhojit v řízení před soudem svědeckým výsledkem policejního orgánu, který úkon provedl, a osoby *přivzaté* k jeho provedení.⁵⁷⁶ Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí hovoří výslovně o osobě *přivzaté*, aniž by to blíže argumentoval. Z našeho pohledu je vhodné zhojit vadu výsledkem vyšetřovatele a osoby *nezúčastněné*, která je – jak jsme si uvedli – svědkem úkonu. K hodnocení splnění podmínek neodkladnosti a neopakovatelnosti musí docházet u každého případu individuálně v závislosti na komplexním zhodnocení všech okolností. Vzhledem k tomu, že neodkladné a neopakovatelné úkony prolamují obecný princip, podle něž jsou jednotlivé důkazně relevantní kroky v trestním řízení činěny až po zahájení trestního stíhání, je třeba k hodnocení přistupovat restriktivně.⁵⁷⁷

Rekognice může být v souladu s § 158a tr. řádu provedena jako neodkladný a neopakovatelný úkon pouze *na návrh státního zástupce vykonávajícího dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení (i pokud by on sám konal vyšetřování) a za účasti soudce při její realizaci*. Vystane-li proto potřeba provedení rekognice v rámci prověřování trestné činnosti, musí policejní

⁵⁷² Viz usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1996, sp. zn. 3 To 937/95 (*R 31/1997 tr.*).

⁵⁷³ Šámal, P.; Růžička, M. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1976.

⁵⁷⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004, sp. zn. 1 To 61/2004 (*R 30/2005 tr.*). Převzato z Fryšták, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, str. 109–112. Dále srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 2078/09 (*ÚS 608/2010*); a usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05 (*ÚS 752/2006*).

⁵⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07 (*147/2008 USn.*).

⁵⁷⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 2 To 94/2007 (*Trestněprávní revue*, 2008, č. 6, str. 189).

⁵⁷⁷ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. I. ÚS 290/97 (*176/1999 USn.*). Fryšták, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*. *Op. cit.*, str. 109.

orgán neprodleně dát podnět státnímu zástupci, který naplnění podmínek daného postupu zhodnotí. Pokud státní zástupce neshledá důvodnost realizace rekognice jako neodkladného a neopakovatelného úkonu v rámci prověřování, učiní o tom policejní orgán záznam do spisu a úkony neprovede.⁵⁷⁸ V opačném případě státní zástupce návrh podá. V takovém návrhu soudci uvede, že se bude jednat o rekognici, a dále specifikuje v jaké věci, s jakými osobami, kdy a kde přesně bude úkon proveden (včetně kontaktu na příslušný policejní orgán) a z jakých důvodů má být rekognice konána za účasti soudce jako úkon neodkladný a neopakovatelný.⁵⁷⁹ V případě rekognice podle fotografií se dále uvede, proč nelze provést rekognici *in natura*. Pokud soudce nevyžaduje, aby byl návrh na realizaci rekognice učiněn písemně, zajistí státní zástupce, aby skutečnost, že návrh byl učiněn, byla poznamenána v protokolu o rekognici. **Soudce o návrhu státního zástupce nerozhoduje**, ale na jeho základě se k úkonu dostaví, a to zásadně už k výslechové fázi. Žádoucí, ačkoliv ne zákonem požadovaná, je u úkonu také účast dozorujícího státního zástupce, jak jsme uvedli v předchozí kapitole.⁵⁸⁰ Soudce plní u neodkladného úkonu roli garanta zákonnosti provedení, a tedy pouze za účelem zajištění zákonnosti může do průběhu rekognice z formálně procesního hlediska zasahovat, např. tedy co do zákonného poučení, způsobu kladení otázek či počtu figurantů. Nepřísluší mu ale přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, že rekognice má v dané situaci povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu.⁵⁸¹ Okolnost, zda skutečně byly splněny zákonné podmínky pro provedení rekognice v tomto režimu, je přezkoumávána až ze strany soudu při rozhodování věci po podání obžaloby. Soudce, který se úkonu zúčastnil, není vyloučen z rozhodování ve věci po podání obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu (nenastanou-li konkrétní důvody vedoucí k vyloučení podle § 30 tr. řádu). Byly-li splněny veškeré podmínky provedení rekognice jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, může být protokol o rekognici čten v hlavním líčení k důkazu podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. řádu, resp. ve veřejném zasedání konaném o odvolání podle § 238 a § 263 odst. 6 tr. řádu. Rekognici tak není nutno (ani zásadně možno) opakovat. Pokud by soud seznal, že došlo při provádění rekognice k podstatné vadě nebo že nebyly dány věcné důvody pro její uskutečnění ve formě neodkladného a neopakovatelného úkonu, poté je rekognicí obstaraný důkaz absolutně neúčinným a nelze k němu ze strany soudu vůbec

⁵⁷⁸ Viz čl. 33 odst. 5 závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 21. 4. 2009, o plnění úkolů v trestním řízení, v platném a účinném znění.

⁵⁷⁹ Viz čl. 21 odst. 3 pokynu obecné povahy č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pozdějších novelizací (*sp. zn. 1 SL 901/2015, Sbírka pokynů obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019*).

⁵⁸⁰ *Dotto*, čl. 21 odst. 3, věta poslední. Srov. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 7 To 106/2003 (*Soudní rozhledy, 2004, č. 12, str. 467*).

⁵⁸¹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004, sp. zn. 1 To 61/2004 (*R 30/2005 tr.*) týkající se konkrétně protokolu.

přihlédnout.⁵⁸² Je žádoucí předeslat, že rekognice je úkonem zásadně neopakovatelným, a to bez ohledu na skutečnost, je-li prováděna ve fázi prověřování podle výše uvedeného, ve fázi vyšetřování, nebo dokonce až v řízení soudním. Naopak aspekt neodkladnosti je úzce navázán právě na fázi prověřování.

6.2. Rekognice jako neodkladný úkon

Rekognici lze provést jako neodkladný úkon podle § 160 odst. 4 tr. řádu tehdy, **nesnese-li její provedení vzhledem k nebezpečí zmaření, zničení nebo ztráty důkazu odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.** Rekognice má dále povahu neodkladného úkonu také, **nejsou-li k dispozici jiné prostředky, jak objasnit skutečnosti podmiňující zahájení trestního stíhání,** nebo dále **těž tehdy, pokud by tyto prostředky, které jsou k dispozici, mohly ohrozit důkazní význam takové rekognice.**⁵⁸³ Tímto jsou vyjádřeny tři obecné podmínky provedení rekognice jako neodkladného úkonu, které v konkrétních trestních věcech mohou nabývat různých podob. Postupem času pak bylo praxí aprobováno několik typizovaných situací, kdy jsou zákonné podmínky pro realizaci úkonu před zahájením trestního stíhání naplněny.

Nejčastěji se lze setkat s případy, kdy dochází k neodkladné rekognici *bezprostředně po činu* zadržené podezřelé osoby pro možnost zahájení jejího trestního stíhání. V těchto situacích je nezbytné provést znovupoznávání ihned, aby bylo zažehnáno nebezpečí ztráty důkazu a aby mohlo být neprodleně rozhodnuto o dalším směřování věci ještě v rámci pátrání po tzv. horké stopě. Ve vztahu k zadrženému podezřelému úkon přináší kruciólní informaci pro to, aby mohl být buď podezřelý ihned propuštěn na svobodu, je-li výsledek úkonu negativní, nebo obviněn z trestného činu a nezřídky kdy i vzat do vazby, je-li výsledek úkonu pozitivní.⁵⁸⁴ Kladem rekognice prováděné bezprostředně po činu, který zvyšuje věrohodnost z ní obstaraného důkazu, je nepochybně i čerstvá paměťová stopa svědka, případně také vyloučení možné úpravy vzhledu poznávaného v mezidobí mezi činem a znovupoznávacím aktem. **Pokud je k dispozici více poznávajících k identifikaci podezřelého, je třeba omezit počet neodkladných znovupoznávacích aktů na nezbytné minimum postačující pro sdělení obvinění,** a s ostatními poznávajícími provést rekognici až po zahájení trestního stíhání, tj. už jako rekognici obviněného.⁵⁸⁵ Rekognice dále bývá v praxi prováděna jako neodkladný úkon při *důvodně očekávané neschopnosti svědka identifikovat osobu jako pachatele trestného činu až po určitém*

⁵⁸² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2915/16 (ÚS 4190/2016).

⁵⁸³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. I To 29/2002 (R 33/2003 tr.).

⁵⁸⁴ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 15. Srov. Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní. Op. cit.*, str. 423.

⁵⁸⁵ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 15.

čase. Důvodem může být možná rychlá ztráta paměti pro duševní stav svědka, zhoršení jeho identifikačních schopností plynutím času nebo očekávané zhoršení zdravotního stavu svědka, případně i jeho smrt. Nejvyšší soud konstatoval, že provedení neodkladné rekognice může být argumentováno i delším časovým odstupem od objasňovaného činu, pokud ani po této prodlevě neumožňují dosud zjištěné a odůvodněné skutečnosti zahájit trestní stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu, v důsledku čehož hrozí zmaření rekognice pro oslabující schopnost svědka zapamatovat si celou událost a osobu pachatele.⁵⁸⁶ Dalším důvodem pro provedení neodkladné rekognice je i *hrozba vyvíjení nátlaku na svědka*, pakliže tato není eliminována vzetím osoby do vazby z koluzních důvodů. Pokud má však na svědka působit sám podezřelý, u něhož nejsou doposud další důvody pro zahájení trestního stíhání dány, pak vazba samozřejmě s ohledem na procesní postavení podezřelého nepřipadá podle § 67 tr. řádu *a contrario* v úvahu. Konečně posledním častěji se vyskytujícím důvodem pro neodkladnost rekognice může být také *očekávaný trvalý odjezd svědka do ciziny*, a to zejména v případech, kdy to sám policejnímu orgánu uvede, případně to prokazatelně vyplýne z dalších skutečností. Soudy bylo judikováno, že je-li pro odcestování realizována rekognice podle fotografií a důkazy z ní získané mají klíčový význam pro zjištění skutkového stavu věci, měl by soud učinit vše potřebné k tomu, aby v hlavním líčení mohla proběhnout rekognice *in natura*, tedy nejčastěji svědka z ciziny předvolat.⁵⁸⁷ Tento závěr soudů považujeme za zcela správný, přestože předvolání z ciziny bývá komplikované a výsledek závisí na vůli a ochotě svědka, kterého nelze nutit žádným způsobem k tomu, aby přicestoval a vypovídal před orgánem činným v trestním řízení, resp. prováděl znovupoznávání.⁵⁸⁸ Vyloučeny jsou podle § 44 ZMJS jakékoli hrozby použitím donucovaných prostředků a sankcí. Pokud by svědek nebyl ochoten přicestovat, je podle nás teoreticky (zřejmě) možná jako zcela krajní varianta i realizace rekognice „*in natura*“ prostřednictvím videokonferenčního zařízení na žádost orgánu ČR *per analogiam* dle § 57 ZMJS.

Existuje tak hned několik praxí prověřených akceptovatelných variant, kdy lze realizovat rekognici jako neodkladný úkon. Zásadně však i v těchto situacích pouze v rozsahu postačujícím k zahájení trestního stíhání osoby. Rekognice je nicméně často prováděna před zahájením trestního stíhání právě z důvodu, že osoba, která má být obviněna, ještě není známa, nebo jí dosud nebylo možno sdělit obvinění, anebo zahájení trestního stíhání bylo dočasně odloženo.⁵⁸⁹

Poznávací musí být, jak jsme uvedli, před ztotožňováním poučen a vyslechnut v procesním postavení svědka, což v rámci prověřování umožňuje § 158 odst. 9 tr. řádu ve spojení s § 164

⁵⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010 (*T 1302*).

⁵⁸⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2002, sp. zn. 2 To 58/02 (*Soudní rozhledy*, 2002, č. 9, str. 331).

⁵⁸⁸ Blíže viz Novotná, J.: *Op. cit.*, str. 103.

⁵⁸⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1996, sp. zn. 3 To 937/95 (*R 31/1997 tr.*).

odst. 1 tr. řádu.⁵⁹⁰ V těchto případech se neseписuje úřední záznam o podání vysvětlení, nýbrž rovnou protokol o výslechu svědka, resp. protokol o rekognici, který lze za zákonem stanovených podmínek v hlavním líčení či ve veřejném zasedání konaném o odvolání přechíst k důkazu.⁵⁹¹

Nepřítomnost obhájce u neodkladné rekognice nemá za následek nepoužitelnost výsledku tohoto úkonu jako důkazu v trestním řízení.⁵⁹² Právo na účast obhájce při prováděných úkonech podle § 165 tr. řádu vzniká až v souvislosti se sdělením obvinění, nicméně případná účast advokáta již před tímto momentem není vadou, ale naopak předností takové neodkladné rekognice.⁵⁹³ Nejvyšší soud dovodil *per analogiam* právo podezřelého na právní pomoc advokáta podle § 158 odst. 5 tr. řádu obdobně jako je tomu u osob podávajících vysvětlení a konstatoval, že neúčast advokáta při výslechu svědka (poznávajícího), který předchází takové rekognici, nezpůsobuje její nezákonnost či procesní neúčinnost.⁵⁹⁴ U poskytování právní pomoci přitom nejde o činnost, která by byla plně srovnatelná s účastí obhájce obviněného, a proto advokát nemůže postupovat ani analogicky podle § 41 tr. řádu, ani mu nepřísluší oprávnění vyplývající z § 55 odst. 1 písm. f) tr. řádu co do námitek proti průběhu úkonu a obsahu protokolace (může nicméně v tomto směru poskytnout právní pomoc klientovi, tedy podezřelému, spočívající v tom, aby takové námitky podezřelý sám vznesl, a to včetně způsobu jejich uplatnění).⁵⁹⁵

Výjimkou z uvedeného je **zkrácené přípravné řízení**, v němž se nekoná vyšetřování a trestní stíhání je zahájeno až okamžikem doručení návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu. V případech zkráceného přípravného řízení totiž má podezřelý podle § 179b odst. 2 tr. řádu stejná práva jako obviněný, a tedy podle § 165 odst. 1 tr. řádu i právo na účast jeho obhájce při úkonech přípravného řízení. K provádění rekognice jako neodkladného úkonu ve zkráceném přípravném řízení však fakticky nedochází.⁵⁹⁶

⁵⁹⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (*Soudní rozhledy*, 2005, č. 9, str. 336).

⁵⁹¹ Blíže viz Fryšták, M.: Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. In: *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, str. 225 a násl.

⁵⁹² Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. 1 To 29/2002 (*R 33/2003 tr.*). Srov. dále Fryšták, M.; Polišenská, P.: *Dokazování v přípravném řízení. Nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům od roku 1989*. Praha: Leges, 2014, str. 47–48.

⁵⁹³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 2 To 64/2007 (*Trestněprávní revue*, 2007, č. 11, str. 320).

⁵⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (*R 50/2013 tr.*; *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51).

⁵⁹⁵ Užší rozsah právní pomoci vyplývá i z § 41 odst. 1 tr. řádu, kde je právní pomoc uvedena jen jako jedno z oprávnění obhájce. V podrobnostech viz Šámal, P.; Růžička, M. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1956–1957.

⁵⁹⁶ Fryšták, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue. Op. cit.*, str. 109–112.

6.2.1. Ochrana práv podezřelého u neodkladné rekognice

Realizace rekognice jakožto neodkladného úkonu je dnes poměrně zřetelně nastavena, čemuž napomáhá i četná judikatura k této problematice se vztahující. Přesto se domníváme, že je přinejmenším žádoucí se pozastavit nad otázkou, zda jsou při ní dostatečně zajištěna práva podezřelého na formální obhajobu. Shrnujeme, že právo na účast obhájce při úkonu vzniká až v souvislosti se sdělením obvinění, nicméně u neodkladné rekognice ve fázi prověřování má podezřelý právo na právní pomoc advokáta a zákonnost úkonu je současně garantována obligatorní přítomností soudce. Neodkladně provedenou rekognici zásadně nelze později opakovat a protokol o ní může být čten v hlavním líčení k důkazu podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. řádu. Při úkonu dochází ke kolizi práva na obhajobu podezřelého (tedy obecně práva na řádný a spravedlivý proces) se zájmem státu a celé společnosti na odhalení a vyšetření činu, ev. i potrestání pachatele.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2852/14 konstatoval, že **pouze ve výjimečných případech lze přistoupit k použití důkazu získaného z neodkladně provedeného úkonu, jehož se obhajoba nemohla aktivně účastnit.** „Zvláště v případech, kdy takový důkaz má být rozhodujícím či dokonce jediným důkazem o vině obžalovaného, je naprosto nezbytné, aby se orgány činné v trestním řízení nespolehaly automaticky na možnost použití důkazu v režimu § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu (čtení protokolu o výpovědi svědka), ale vyvinuly aktivní úsilí k opakovanému provedení dotčeného úkonu, jehož by se již obhajoba mohla účastnit, a to nejlépe v řízení před soudem. Teprve pokud toto úsilí bylo marné či onen úkon nelze opakovat z povahy věci, je možné připustit odsouzení obžalovaného založené rozhodující či plnou měrou na důkazu (výpovědi svědka či jiných osob), jehož se obhajoba nemohla účastnit, a to pouze za splnění dalších přísných kumulativních podmínek. [...] Aplikace § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu nesmí sloužit k obcházení práv obhajoby.“⁵⁹⁷ Souhlasíme, že v právním státě je nutno velice pečlivě až úzkostlivě dbát na to, aby v trestním řízení byly důkazy, které by měly prokazovat vinu osoby, prováděny důsledně ve smyslu trestního řádu. Jak doplnil soud v téže věci, tak „...pokud připustíme jakékoliv odchylky od tohoto zákona, dostaneme se na scestí, což může mít neblahé následky pro celou společnost.“ Problémem rekognice ve vztahu k uvedeným závěrům nicméně zůstává skutečnost, že se jedná o úkon zásadně neopakovatelný, u nějž musíme zvažovat, do jaké míry může být skutečně oním klíčovým či snad jediným pro vyslovení viny, nemohla-li se jej obhajoba účastnit.

⁵⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (43/2015 USn.; *Bulletin advokacie*, 2015, č. 7–8, str. 56). Doplnujeme, že uvedené Ústavní soud výslovně vztáhl i na rekognici.

Máme za to, že práva poznávaného podezřelého jsou při neodkladné rekognici značně oslabena. Předně jsme přesvědčeni, že v případě provádění rekognice jako neodkladného úkonu je pro zajištění ústavních práv podezřelého nutná obligatorní přítomnost soudce u všech rekogničních fází, přestože z některých zdrojů plyne jinak.⁵⁹⁸ Pouze tak totiž soudce může dohlédnout na řádné provedení rekognice a zamezit případným pochybením ovlivňujícím výsledek a výpovědní hodnotu úkonu. Zmiňovaným problémem, pro který by podle některých neměl přítomný soudce do úkonu věcně zasahovat, je jeho neznalost kriminalisticko-taktických a psychologických aspektů rekognice, pro níž ani nemůže odstranit případné vady rekognice.⁵⁹⁹ Neříkáme, aby soudci byla dána pravomoc ve fázi prověřování zcela úkon řídit či rozhodovat o způsobu jeho provedení. Přesto se domníváme, že v případech, kdy by docházelo k nevhodnému kladení otázek poznávajícímu, k neúplnému provedení výslechu nebo k nevhodnému výběru přivzatých osob, je žádoucí, aby soudce měl možnost do úkonu ihned zasáhnout vzhledem k jeho erudici. Jedná se tak o určitou alternativu k účasti obhájce a vznášení námitek z jeho strany, byť postavení soudce a obhájce je samozřejmě třeba striktně odlišovat. Soudce dohlíží na zákonnost, zatímco obhájce poukazuje nejen na porušení zákona, ale i na všechny okolnosti oslabující sílu rekognice či zpochybňující její provedení jako neodkladného úkonu ve prospěch svého mandanta. Judikatura dále dovozuje, že případná přítomnost právního zástupce podezřelého je pro úkon žádoucí, s čímž se plně ztotožňujeme.⁶⁰⁰ Souhlasíme dále také s názorem formulovaným Fryštákem navrhujícím posílení role soudce v tom směru, aby měl též možnost přezkoumat návrh státního zástupce k posouzení, zda jeho podáním není obcházen zákon.⁶⁰¹ A tedy by soudce mohl, oproti dnešnímu stavu, zamezit provedení rekognice jako neodkladného úkonu, nejsou-li splněny zákonné podmínky. Díky tomu by navíc vzhledem k neopakovatelnosti rekognice bylo možno získat procesně účinný důkaz z tohoto úkonu v pozdějších fázích řízení. Předpokládáme, že tento postup by byl ze strany soudců volen sporadicky, neboť je třeba vycházet i z právního vzdělání dozorujících státních zástupců majících detailní znalost faktů. Otázkou zůstává, zda by měl mít soudce také možnost klást otázky poznávajícímu v první a třetí fázi úkonu. Podle nás výjimečně ano, shledá-li nutnost takového postupu (například v situaci, kdy by dotazy vyšetřovatelů nezajišťovaly zákonnost následného ztotožňování). Avšak **dojde-li k jeho aktivní účasti, měl by být vyloučen z projednání věci v pozdějším soudním řízení *per analogiam* podle § 30 tr. řádu.**

⁵⁹⁸ Staňková, L.: Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 4, str. 79 a násl.

⁵⁹⁹ Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 123.

⁶⁰⁰ Srov. Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 76.

⁶⁰¹ Fryšták, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue. Op. cit.*, str. 109–112.

Neodkladná rekognice podezřelého tak představuje značné riziko z hlediska možného porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a současně čl. 6 odst. 1, odst. 3 písm. d) EÚLP, tedy práva na spravedlivý proces a z něj vyplývajícího minimálního práva vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě.⁶⁰² Ústavní soud ve více svých rozhodnutích dovedl, že *je možné připustit odsouzení obžalovaného založené rozhodující či plnou měrou na důkazu z neodkladného úkonu, kterého se obhajoba nemohla účastnit.*⁶⁰³ Takový postup je nicméně možný pouze tehdy, jestliže rekognici není možnost zopakovat a pokud i „...*přesto lze řízení jako celek považovat za spravedlivé a jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu, jakož i skutečnosti umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.*“⁶⁰⁴ **Stavíme se kriticky k soudu aprobované možnosti, aby důkaz z rekognice získaný ve fázi prověřování byl jediným a dalšími důkazními skutečnostmi nepodpořeným podkladem, na němž je založeno odsouzení.** Takový postup je podle nás vyloučen už s ohledem na požadavky vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny a ustanovení § 2 odst. 5 tr. řádu, tedy i z principu obecných zásad trestního procesu. Je totiž nepochybné, že by tím již byl přílišně preferován zájem státu na vyšetření věci a potrestání pachatele, aniž by byla zajištěna ochrana osoby podezřelé před rizikem justičního omylu. Usvědčení osoby ze solitérně stojícího důkazu, jehož podstatou je ke zkreslení a chybovosti náchylná paměťová stopa svědka, proto považujeme za velmi riskantní a vyloučené. Je však pochopitelně otázkou, co soud myslel oněmi *skutečnostmi umožňujícími řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti.*

Přikláníme se k pozdějšímu nálezu Ústavního soudu, který stanovil, že **v rámci celého řízení musí nastat alespoň jeden okamžik, kdy obhajoba mohla být přítomna poznání osoby a aktivně na něj reagovat.**⁶⁰⁵ Souhlasíme se závěry Vrchního soudu v Praze, který konstatoval: „*I když rekognice in natura a jí předcházející svědecký výslech poznávající osoby byly provedeny jako neodkladné nebo neopakovatelné úkony formálně řádně, nelze jejich důkazní sílu přeceňovat, pokud byly provedeny bez přítomnosti obhájce, popř. obviněného. [...] Jestliže obhajoba nemohla být těmito neodkladným nebo neopakovatelným úkonům přítomna, nelze vinu obviněného založit jen na těchto, byť přípustných, důkazech, pokud nejsou potvrzeny jinými relevantními usvědčujícími důkazy.*“⁶⁰⁶

⁶⁰² Srov. přiměřeně Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice (stížnost č. 44438/06).

⁶⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (43/2015 USn.; *Bulletin advokacie*, 2015, č. 7–8, str. 56).

⁶⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13-2 (175/2013 USn.).

⁶⁰⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. I. ÚS 1095/15 (135/2015 USn.).

⁶⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 2 To 94/2007 (*Trestněprávní revue*, 2008, č. 6, str. 189). Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04 (36/2006 USn.) a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 2. 2006 ve věci Krasniky proti České republice (stížnost č. 51277/99).

6.3. Rekognice jako neopakovatelný úkon

Znovupoznávání je založeno na komparaci paměťové stopy (resp. představy) z doby trestněprávně relevantní události s aktuálně vnímanými objekty. Při opakovaném provádění rekognice hrozí sugestivní ovlivnění poznávajícího novou paměťovou stopou z rekognice dříve provedené. Obraz vjemu z první rekognice, představující fakticky rušivý mezičlánek mezi původním vnímáním a vnímaným objektem při opakované rekognici, nedokáže jedinec účelově vymazat z paměti a míra jeho vědomé eliminace je sporná, neprokazatelná a ryze subjektivní.⁶⁰⁷ Novější stopa navíc může (ne-li musí) v paměti uloženou představu původního vjemu z doby trestněprávně relevantní události kontaminovat, tedy doplnit, částečně překrýt, smísit se s ní, upozadit ji nebo ji dokonce zcela nahradit.⁶⁰⁸ Tento pro důkazně relevantní identifikaci nežádoucí efekt je navíc umocněn, jsou-li k opakované rekognici přivzati odlišní figuranti.

Rekognice je proto **zásadně neopakovatelným úkonem trestního řízení** ve smyslu ustanovení § 160 odst. 4 tr. řádu, což vyplývá nejen z literatury, ale konstantně též ze soudní praxe.⁶⁰⁹ Neopakovatelným je podle zákona *úkon, který nebude možno před soudem provést*. Ačkoliv je psychický proces znovupoznávání fakticky opakovatelný, z hlediska důkazního není pro právně gnozeologické a logické aspekty identifikace téhož poznávaného týž poznávajícím opětovně (až na dále uvedené výjimky) možná. Neopakovatelnost výrazně zvyšuje nároky na práci orgánů činných v trestním řízení, neboť i dílčí pochybení v průběhu realizace zpravidla vyvěrá v absolutní neúčinnost z rekognice obstaraného důkazu. Ten pro neopakovatelnost úkonu není možno opětovně a procesně účinně získat, přestože se mnohdy může jednat o jediný či dominantní důkaz vedoucí k možnému zjištění a spravedlivému potrestání pachatele.

Z neopakovatelnosti rekognice přináší přímo trestní řád jedinou výjimku, kterou je **možnost uskutečnění rekognice *in natura* po již dříve konané rekognici fotografické, nikoliv však bezprostředně poté**. Právě uvedené plyne z ustanovení § 104b odst. 4 tr. řádu, v němž zákonodárce v poslední větě uvedl, že rekognice podle fotografií „*nesmí bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osoby*.“ Důvodem zakotvené výjimky je subsidiární povaha fotografické rekognice, kterou lze realizovat pouze tehdy, jestliže není možno provést rekognici *in natura*. Pokud se však možnost rekognice *in natura* v pozdějším řízení vyskytne, měla by o ni být předchozí identifikace doplněna.⁶¹⁰ Z toho je patrné i stanovisko zákonodárce, který považuje

⁶⁰⁷ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 109.

⁶⁰⁸ *Idem*, str. 15 a násl.; Seifertová, P.: Některé aspekty rekognice. In: *Trestní právo*. 2009, č. 11, str. 29.

⁶⁰⁹ Např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000 (*Soudní rozhledy*, 2001, č. 5, str. 161); nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218 a násl.); nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/1989 (*R 54/1990 tr.*).

⁶¹⁰ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (*43/2015 USn.*).

rekognici *in natura* za spolehlivější a pro účely trestního řízení věrohodnější. Z hlediska praxe je pak nespornou výhodou možnosti provést rekognici *in natura* po dříve uskutečněné rekognici podle fotografií i možné překlenutí podstatných vad rekognice fotografické. Ohledně důkazní síly je však vždy třeba přihlídnout právě ke skutečnosti, že poznávající již dříve spatřil ztotožňovanou osobu na fotografii, a tedy z této doby si jí může (či musí) pamatovat. To konstatoval i Ústavní soud, podle něhož „*Lze opakovanou rekognici výjimečně připustit s tím, že její výsledky musí být posuzovány velmi kriticky.*“⁶¹¹ Obdobně i podle Vrchního soudu v Praze má opakování vliv jen na důkazní sílu, nikoliv na zákonnost: „*K tomu, že poznávající osoba již před rekognicí in natura měla označit poznávanou osobu ve fotoalbu, se přihlídnou pouze při hodnocení významu této rekognice in natura, nikoli při posuzování její zákonnosti (připustnosti).*“⁶¹²

Fotografická rekognice **nesmí bezprostředně předcházet** rekognici ukázáním osoby. Bližší konkretizaci časového odstupu zákon správně nepodává, protože vhodný rozestup mezi úkony je třeba hodnotit individuálně ve vztahu ke všem okolnostem případu. Časovým odstupem má být garantována objektivita a důkazní hodnota rekognice prováděné ukázáním osoby, protože je třeba zachovat minimálně takový časový rozestup, aby bylo silně omezeno přímé negativní ovlivnění pozdější rekognice tou prvně uskutečněnou. Posouzení není snadné, protože psychika každého jedince je jiná, a tak i pojetí bezprostřednosti z hlediska možného ovlivnění bude napříč lidmi variovat. Komentářová literatura pak dokonce hovoří o časovém úseku nutném k *vyločení* negativního ovlivnění později prováděného úkonu tím dřívějším.⁶¹³ Úplné vyloučení ale podle našeho názoru prakticky není možné a poznávající vždy bude v těchto případech provádět rekognici *in natura* pod vlivem paměťové stopy z rekognice podle fotografie, protože tuto nelze účelově vymazat. Zůstává jen otázkou, jak bude ovlivnění silné a poznávajícím vědomě potlačitelné. Pokud by měl být uchovaný vjem z předchozí rekognice plynutím času zcela vyloučen, riskovali bychom i zapomenutí původní stopy, přestože ta může být u některých činů vryta do paměti velmi silně a dlouhodobě. Považujeme nicméně za vhodné, že zákonodárce zákazem bezprostřednosti vyloučil možnou návaznost předmětných úkonů, při níž by sugestivní ovlivnění bylo nejsilnější. Blízkou časovou souslednost úkonů ostatně z povahy věci vylučuje i požadavek, aby rekognice podle fotografií byla realizována jen tehdy, není-li možno rekognici *in natura* uskutečnit. Konkrétní posouzení bude třeba nechat na vyšetřovateli, nicméně rozhodně jím nebude rozestup v řádu minut či hodin, nejlépe ani dní.⁶¹⁴

⁶¹¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2435/2013 (ÚS 3298/2014).

⁶¹² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03 (*Trestněprávní revue*, 2004, č. 3, str. 91–92). Obdobně usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000 (*Soudní rozhledy*, 2001, č. 5, str. 161).

⁶¹³ Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1544.

⁶¹⁴ Srov. Protivinský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 16.

6.4. Sporné otázky (ne)opakovatelnosti

6.4.1. Provedení rekognice *in natura* po rekognici fotografické

Dlouhodobě kriticky se stavíme k zákonem aprobované výjimce z neopakovatelnosti rekognice, a to zejména tehdy, jsou-li u opakované rekognice odlišní figuranti, než jací byli dříve na fotografiích. A tak je tomu z praktických důvodů téměř vždy.⁶¹⁵ Za této situace je v rámci opakovaného úkonu jedinou osobou, která byla poznávajícímu ukázána i v rámci procedury předešlé, pouze poznávaný. V zahraničí bývá toto opakování označováno jako tzv. *single-target repeated lineup*. Provedené výzkumy dokládají, že drtivá většina poznávajících v opakované rekognici označí právě tu osobu, která se jako jediná vyskytovala již v předchozí baterii osob.⁶¹⁶ Domníváme se, že k takovému označení může poznávajícího vést také několik – pro cíle trestního řízení, resp. pro dosažení materiální pravdy – nežádoucích faktorů.

V první řadě je to logicky skutečnost, že právě opakovaně ukázaná osoba je poznávajícímu již povědomá, a tedy nemá potíže ji identifikovat (tzv. *commitment effect*). Proces vnímání, myšlení a (znovu)poznávání je natolik složitý a skrytý, že poznávající navíc sám nemusí vědět, zda je mu povědomá z důvodu, že tuto osobu vlastními smysly vnímal v době trestněprávně relevantní události, nebo pouze proto, že ji viděl při předchozím úkonu, z nějž má čerstvější paměťovou stopu.⁶¹⁷ Natož aby to poznal někdo druhý. Představa osoby v paměti tedy může nevědomky odkazovat na první provedenou rekognici, nikoliv nutně na původní vjem, a poznávající tak může označit osobu pouze z důvodu, že ona jediná byla součástí baterie osob při předchozí rekognici.⁶¹⁸ Původní paměťová stopa z doby činu a její intenzita je navíc ovlivněna mnoha dalšími aspekty, jako je závažnost a charakter trestné činnosti, postavení poznávajícího v rámci činu, psychický stav člověka, ale i doba, která uplynula od předchozího identifikačního úkonu a současně od spáchání trestného činu. V potaz je třeba vzít i skutečnost, že při fotografické rekognici měl poznávající možnost si druhého mnohdy déle a v klidu prohlédnout. Vysoké riziko zde tak spatřujeme tehdy, pokud poznávající z určitého důvodu nebo i náhodně označí fakticky nevinného poznávaného na fotografii, čímž založí chybný důkaz, a pak poznávaného při následné rekognici *in natura* vybere opět a bude přesvědčivě tvrdit, že jej poznává, ačkoliv si to třeba jen chybně spojil či vsugeroval, případně posílí jím uváděnou míru jistoty nebo "alespoň" stvrdí předchozí

⁶¹⁵ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 11 a násl. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 106. Informace ověřena k roku 2021 u příslušníků Policie ČR.

⁶¹⁶ Lin, W.; Strube, J. M.; Roediger, L. H.: The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 16 (4), str. 1. Výzkumy uvádí 88 % poznávajících.

⁶¹⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2435/13 (ÚS 3298/2014).

⁶¹⁸ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 15.

volbu. Protivínský dokonce uvádí, že odpovídá-li fotografie vzhledu poznávané osoby, mělo by se jednat o úkon bez dalšího neopakovatelný.⁶¹⁹ U argumentace změny vzhledu nicméně shledáváme problém v nemožnosti objektivního zhodnocení.

Druhým faktorem, který může poznávajícího vést k opakovanému označení téže osoby, je i jeho subjektivní dezinterpretace záměru orgánů činných v trestním řízení, domnívá-li se, že jeho úkolem je „najít“ opět tutéž osobu. Snaží se tak záměrně opakovaně označit téhož člověka jako při poznání prvním. Nadto je třeba mít na paměti, že poznávání bývá pro poznávajícího bezpochyby stresující záležitostí, a poznávající proto může pociťovat vnitřní povinnost či závazek setrvat na svém rozhodnutí, aby „nezklamal“. A to přestože si je třeba i dobře vědom, že skutečným cílem úkonu je najít v souladu se zásadou materiální pravdy skutečného pachatele trestného činu. Vymezili jsme tak **tři hlavní problémy, které opakování rekognice přináší**, a to:

- a) *povědomost dříve ukázané osoby a možné (i nevědomé) ovlivnění původní paměťové stopy;*
- b) *dezinterpretace účelu rekogničního úkonu ze strany poznávajícího;*
- c) *vnitřně pociťovaný závazek poznávajícího setrvat na vlastním rozhodnutí.*

Za rizikový považujeme zejména důvod první. Rozhodujícím pro označení jedné z ukázaných osob by však samozřejmě mělo být i při opakovaném úkonu pouze porovnávání vybavené představy z doby trestné činnosti s osobami aktuálně vnímanými.

Pro shora uvedené argumenty se domníváme, že k provedení rekognice *in natura* po již uskutečněné rekognici fotografické by měly orgány přistupovat pouze tehdy, jsou-li k rekognici *in natura* přivzati alespoň tři (výrazně se od poznávaného neodlišující) figuranti z dřívější rekognice. Protiargumentem logicky a důvodně bude, že ne vždy (resp. málokdy) je možné, vhodné či hospodárné k novému úkonu obstarat stejné osoby, přestože nám zákonodárcem privilegovaná rekognice *in natura* může poskytnout přesnější možnost identifikace poznávajícím. Současně je pravdou, že právě hodnocení věrohodnosti a důkazní síly je primárně na trestním soudu, který jako jediný rozhoduje o vině a trestu za spáchaný trestný čin. Musí tak nepochybně přihlédnout i k otázce opakování z hlediska možného snížení přesnosti či věrohodnosti později provedených identifikací. Přesto považujeme, jak ještě uvedeme, opakování s odlišnými figuranty za riskantní. Přiznáváme, že ani navržené přivzetí stejných figurantů nepomůže odstranit všechny uvedené problémy opakování rekognice, nicméně minimálně prvně uvedený ano – poznávající neoznačí jednu z osob jen proto, že je mu *jako jediná* povědomá z předchozí identifikace.

⁶¹⁹ *Dtto*, str. 16.

Formulovaný závěr nicméně naráží ještě na jednu praktickou překážku, kterou je podstatná změna vzhledu osoby oproti fotografii, ať už u osoby poznávané nebo figurantů. Nejsložitější situace pak nastává u poznávaného, který navíc může výraznou změnu realizovat cíleně pro znesnadnění identifikace. Eventuálně může mít policejní orgán k dispozici pouze jeho starou fotografii, oproti níž se lišila jeho podoba už v době činu. Takové situace fakticky zpravidla vylučují přivzetí stejných figurantů k opakované rekognici, protože by u nového úkonu již nebyli výrazně se neodlišující od poznávaného. Ačkoliv tedy připouštíme ojedinělé situace, kdy by opakování rekognice při výměně figurantů mohlo být důvodné, považujeme takový úkon přesto za riskantní a přílišně sugestivní, jak ostatně konstatoval již před více než sto lety Glos.⁶²⁰ Pokud tak dojde ke změně vzhledu poznávaného do té míry, že opakování rekognice není možné pro tuto skutečnost (a současně pro nově vzniklou výraznou odlišnost mezi poznávaným a dřívějšími figuranty) uskutečnit, nelze úkon rekognice opakovat. Opakování rekogničního úkonu s odlišnými figuranty je přílišně riskantní z hlediska možného usvědčení nevinné osoby, která se omylem dostala do hledáčku orgánů činných v trestním řízení a byla náhodně označena při prvním identifikačním úkonu – byť třeba s nižší mírou jistoty. Jistota znovupoznání uváděná subjektem v následně prováděných úkonech z logiky věci spíše poroste, neboť poznávaný bude již v paměťové stopě poznávajícího hlouběji (a možná prvně skutečně) kódován.

Ani za situace, kdy lze přivzít stejné figuranty, nezastáváme názor, že by měla být rekognice podle fotografie jako méně spolehlivá a subsidiární forma znovupoznávání doplněna o rekognici *in natura* vždy, když je to možné.⁶²¹ Navrhovali bychom nicméně ponechat na orgánech činných v trestním řízení, zda k provedení rekognice *in natura* po již uskutečněné rekognici fotografické přistoupí. Tento postup je nutné volit velice uvážlivě a důkazní sílu opakované rekognice nepřeceňovat, protože se ve shodě s Jelínkem a Pelcem domníváme, že možnost opakování rekognice ne zcela respektuje princip materiální pravdy.⁶²² Za výjimku shledáváme provedení rekognice *in natura* po již dříve uskutečněné rekognici fotografické, která byla provedena jako neodkladný úkon, jehož se obhajoba obviněného nemohla účastnit. Zde dovozujeme, že pokud mají orgány činné v trestním řízení možnost rekognici opakovat, tak ji musí využít, protože realizace předchozí rekognice bez účasti obhájce je zkrácením práv obhajoby. Případná opakovaná rekognice s týmiž figuranty musí být hodnocena velmi kriticky a obezřetně, protože bude fakticky

⁶²⁰ Glos, A.: O rekognici osob. In: *Právník*. 1905, roč. 44, str. 428–434. Převzato z Pelc, V.: Vybrané excelence československé nauky trestního práva v 1. polovině 20. století. In: Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. *Op. cit.*, str. 366–367.

⁶²¹ Srov. Půry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1544.

⁶²² Jelínek, J.; Pelc, V.: Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. In: *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, str. 19 a násl.

nemožné zjistit či ověřit, na základě jaké paměťové stopy byl poznávaný ztotožněn. Zahraniční výzkumy dokládají, že až 90 % poznávajících zůstává u téže volby osoby, a ještě se v ní utvrdí, přestože tato byla chybná!⁶²³ Dochází tak k replikaci a důkaznímu posílení chybně obstaraného výsledku, aniž by snad poznávající prováděli autokorekci nesprávné identifikace.⁶²⁴ I z toho je patrná vysoká rizikovost opakování. I přes tato data je kupříkladu v Portugalsku rekognice uskutečněná podle videa či fotografie použitelná v trestním řízení pro důkazní účely jen tehdy, je-li následována rekognicí *in natura*.⁶²⁵

Pro množství uvedeného shrnujeme, že podle našeho názoru lze provedení rekognice *in natura* po již uskutečněné rekognici fotografické v důvodných případech připustit, avšak pouze tehdy, jsou-li napříč úkony shodní alespoň tři figuranti, kteří se ani v opakované rekognici výrazně neodlišují od poznávaného. Tento závěr činíme i při vědomí, že tím fakticky v drtivé většině případů opakování zcela vylučujeme pro nemožnost přivzetí stejných osob, protože to považujeme s ohledem na ochranu práv osoby, proti níž se řízení vede, za nezbytné.

Bude-li i nadále zachována možnost opakování rekognice podle stávajících pravidel, stavíme se současně za výslovné zakotvení rekognice prázdné do trestního řádu /*kapitola 11*/. Za nezbytné shledáváme v rámci předchozích instrukcí opakované identifikace uvést, že jejím cílem nemusí být potvrzení předchozí volby, ale i její případná oprava, nebyla-li dřívější identifikace přesná či správná. Domníváme se nicméně, že než provádět s odlišnými figuranty rekognici *in natura* po dřívější rekognici fotografické, kde se nám poznávající mnohdy, chtě nechtě, bude snažit o pouhé nalezení osoby dříve identifikované, je z psychologického hlediska lepší a důkazně relevantnější postavit svědka před jedinou dříve označenou osobu s dotazem, zda je to skutečně ona – tj. provést fakticky *agnoskaci k ověření předchozí rekognice*. U té budeme po svědkovi srozumitelně žádat, aby se na osobu i naživo podíval a zkusil ji ještě jednou porovnat s paměťovou stopou z doby trestné činnosti. Tento požadavek je z jeho pohledu jasný a závěrem bude *potvrzují – nepotvrzují – nejsem si jist / jsem si jist na x %*. Obdobně jako u dále probírané eliminační rekognice mu navíc tímto umožníme princip absolutního úsudku bez nových a zřejmě zjevně „nastrčených“ figurantů. Agnoskace bude mít v souladu s výše uvedeným důkazní význam zejména při negativním závěru.

⁶²³ Davis, J. P.; Valentine, T.; Memon, A.; Roberts, A. J.: Identification on the street: a field comparison of police street identifications and video line-ups in England. In: *Psychology, Crime & Law*. 2015, 21 (1), str. 9–27.

⁶²⁴ Lindsay, R. C. L.; Bertrand, M. I.; Smith, A. M.: *Op. cit.*, str. 79.

⁶²⁵ Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 15.

6.4.2. Opakování v rámci jediného úkonu při změně pořadí ukázaných osob

V praxi běžným postupem je ukázání poznávané osoby poznávajícímu mezi dalšími nejméně třemi výrazně se neodlišujícími figuranty dvakrát (či dokonce vícekrát) bezprostředně po sobě, a to při různém řazení ukazovaných osob.⁶²⁶ Ihned po uskutečnění jedné identifikace tak dochází v nepřítomnosti poznávajícího k přeskupení osob, jež jsou následně bez větší prodlevy opětovně představeny poznávajícímu, který je znovu vyzván, aby označil osobu jím dříve vnímanou v souvislosti s určitou trestněprávně relevantní událostí (tedy nikoliv aby vybral osobu jím dříve označenou!). Hovoří se o tzv. *kolech* znovupoznávání v rámci fakticky jediného úkonu.

Takový postup, který je činěn s vědomím státního zástupce a u neodkladného úkonu někdy i za dozoru soudce, má eliminovat nahodilost volby poznávaného při prvním kole a zvýšit věrohodnost z rekoncise obstaraného důkazu.⁶²⁷ Judikatura i komentářová literatura tento postup připouští, resp. jej považují za praktický zejména za situace, pokud poznávající osoba nepůsobí zcela jistým dojmem a je vhodné volbu ověřit.⁶²⁸ Druhé kolo však **nelze realizovat, nebyla-li poznávajícím žádná z ukázaných osob označena, tedy nastala-li v prvním kole negativní identifikace.**⁶²⁹ Posledně uvedené považujeme za zcela správné, neboť by tím docházelo k sugestivnímu působení na poznávajícího v tom směru, že musí někoho, a v horším případě též rovnou koho, označit. Stejně tak **není možné druhým kolem napravovat podstatné vady úkonu z kola prvního.** Pokud tak znovupoznávání trpí vadou, pro níž je důkaz z rekoncise absolutně neúčinným, není možné pouhou změnou pořadí ukázaných osob a novým ztotožňováním pochybení konvalidovat.

K provedení ztotožňování dvakrát v rámci jediného úkonu v praxi dochází jak u rekoncise *in natura*, tak u rekoncise fotografické. Opakování jsou dokonce protokolována jako jednotlivé pokusy.⁶³⁰ Ohledně předestřené praxe policejních orgánů panují relativně živé diskuse, což dokládá například lehce jízlivé, ale podle nás trefné tvrzení Z. Konráda: „*Pokud abstrahujeme skutečnost, že taktické postupy mají být nejefektivnějším doporučením pro řešení taktických úloh v procesu poznání trestného činu, nic nebrání kriminalistům, kteří si neváží svého času a práce, aby rekoncizní akty v rámci jedné rekoncise opakovali třeba pětkrát nebo desetkrát. Proč ne? Vždyť výsledek jejich rekoncise bude jistě pětkrát či desetkrát spolehlivější a pětkrát či desetkrát*

⁶²⁶ V komparační studii je dokonce právě tato praktika u České republiky vyzdvihována. Viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 2.

⁶²⁷ Brázda, J.: Je rekoncise "in natura" opakovatelný, nebo neopakovatelný úkon? In: *Bulletin advokacie*. 2013, č. 10, str. 41.

⁶²⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 7 To 106/2003 (*Soudní rozhledy*, 2004, č. 12, str. 467); či Drašík, A.; Fenyk, J. a kol.: *Trestní řád: Komentář, 1. díl (§ 1 až § 179b)*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, str. 928 a násl.

⁶²⁹ Některé učebnice nejenže jazykovým výkladem hovoří o obligatorním opakování rekoncise při změně pořadí ukázaných osob, ale dokonce explicitně říkají, že k opakování dochází i tehdy, pokud není žádná z osob označena. Viz Svoboda, I. a kol.: *Op. cit.*, str. 343. V uvedené učebnici jsou však i mnohé další chyby, jako např. závěry popírající právo poznávaného se rekoncizí pouze pasivně podrobit (*str. 344*).

⁶³⁰ Viz Protivínský, M.: Rekoncise po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120–124.

*bude vyloučena nahodilost volby. Nebo tomu tak nebude?*⁶³¹ Protivínský bezprostřední opakování z některých důvodů připouští, a to například tehdy, pokud měl poznávající v souvislosti s trestným činem špatné podmínky pro vnímání pachatele, nebo ho při výslechu nedokázal dostatečně popsat. Dále pak také v případech, kdy poznávající sám před rekognicí projevil pochybnosti ohledně jeho schopnosti pachatele znovupoznat.⁶³²

Domníváme se, že druhé kolo rekognice v rámci téhož úkonu bude v drtivé většině případů zcela redundantní. Při druhém kole konajícím se s odstupem pár minut po tom prvním má poznávající čerstvou paměťovou stopu, a my jej tak opakováním fakticky jen testujeme, zda najde tutéž osobu. Nelze předpokládat, že poznávající zapomene na první kolo a bude zcela nově poměřovat paměťovou stopu z doby trestné činnosti s aktuálně vnímaným, resp. je výrazně pravděpodobnější, že zamění obraz osoby vzniklý v souvislosti s vyšetřovanou událostí s obrazem poznávaného vzniklým při rekognici první.⁶³³ Navíc vzniká nebezpečí, že poznávající v opakovaném kole bude primárně veden snahou zopakovat svůj předchozí výběr.

Z našeho pohledu lze vymezit tři praktické situace, které nám při více kolech téhož úkonu mohou nastat. Z hlediska důkazní relevance opakovaných kol uvádíme náš subjektivní názor při respektování skutečnosti, že hodnocení je vždy na příslušných orgánech, zejména pak v řízení soudním na soudu, který jako jediný může rozhodovat o vině a trestu. Přesto si dovoluujeme uvést situaci tak, jak ji vidíme z našeho pohledu, abychom podložili dále uvedené závěry.

- 1) Pokud *poznávající označí poznávaného v prvním i ve druhém kole*, nelze důkazu z rekognice zásadně přisuzovat vyšší důkazní hodnotu pro označení v obou kolech, protože označení ve druhém kole pouze prokazuje, že poznávající poznal toho, koho označil již v kole předchozím. Druhé kolo tak důkazní hodnotu výsledku neovlivní, neboť neprokuje, koho poznávající vnímal v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí.
- 2) Pokud *poznávající v prvním kole označí figuranta*, nemělo by se druhé kolo konat. I pokud by totiž ve druhém kole byl označen poznávaný, svědčí to spíše buď o sugestivním působení, nebo o prostém tipování poznávajícího, který se protentokrát snaží „být úspěšnější“. V označení poznávaného jen ve druhém kole neshledáváme důkazní relevanci.
- 3) Sporná je situace, kdy *poznávající v prvním kole označí poznávaného, ale ve druhém kole označí figuranta (případně ve druhém kole sdělí, že neví, a identifikaci neprovede)*. Zákonitě nám zde vzniká pochybnost o schopnosti poznávajícího objekt identifikovat

⁶³¹ Konrád, Z.: Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 99.

⁶³² Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120–124.

⁶³³ Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí. Op. cit.*, str. 57-58.

a důkazní hodnota prvně uvedené identifikace (a tedy i celkového výsledku) klesá. Nedomníváme se však, že by druhé kolo mělo význam vždy, když poznávající uvede po první volbě nižší míru jistoty, neboť to ještě neznamená, že by nebyl schopen ve druhém kole fakticky poznat osobu dříve označenou. Dále je třeba zvažovat stresové zatížení poznávajícího, které druhé kolo přináší. Poznávající dokonce může nabýt nesprávného dojmu, že k opakování dochází ze strany policejního orgánu z důvodu, aby opravil předchozí chybnou volbu. To vyústí ve znejistění až zmatení poznávajícího a nemístné oslabení obstaraného důkazu. Předestřené nežádoucí konsekvence by mohly být eliminovány pouze tehdy, pokud sám poznávající o opakování požádá. S tím jsme se však v praxi nesetkali a přijde nám takový postup zbytečný, neboť i při první volbě musí mít poznávající dostatek času na prohlédnutí osob a utřebením myšlenek.⁶³⁴

Dvoukolové provedení je navíc postupem bez zákonné opory, u něhož je sama legalita velmi sporná. Například Brázda v něm spatřuje rozpor s trestním řádem z důvodu, že poznávanou osobu nelze ukázat poznávajícímu před samotným znovupoznáváním, což při druhém kole splněno není.⁶³⁵ Dalším argumentem může být, že pokud zákon výslovně zakazuje provedení rekognice *in natura* bezprostředně po provedení rekognice podle fotografií, aby nedocházelo k přílišnému ovlivnění mezi úkony, poté je třeba vyloučit i provedení fakticky dvou rekognic *in natura* ihned po sobě.⁶³⁶ A to tím spíše, že u svědecké rekognice *in natura* zákon nepředvídá opakování za žádných okolností. Všechny tyto argumenty spolu úzce souvisí, ba dokonce by se daly shrnout pod otázku neopakovatelnosti. Otázka zákonnosti dvoukolového provedení dodnes nebyla jednoznačně autoritativně vyřešena. Přílišnou důvěru nevzbuzuje ani ono protokolární označení kol jako *pokusy*, které možná příliš přiléhavě naznačuje, že se do značné míry může jednat o hádání.

Ačkoliv tak podle nás druhé kolo může mít ve specifických případech fakticky vliv na důkazní sílu výsledku, někdy i snad relevantní, je jeho automatická realizace obecně nadbytečná. Navíc v ní nespátřujeme kýžené vyloučení nahodilosti volby, protože i pokud by poznávající vybral osobu náhodně, bude po pár minutách schopen tutéž označit opět. Pokud poznávající osoba později dospěje k závěru, že se zřejmě zmýlila, uvede to v rámci výpovědi v dalším řízení. Nepochybně i to ovlivní zhodnocení všech okolností projednávaného případu ze strany soudu. **Pro vše uvedené uzavíráme, že nepovažujeme dvoukolové (či dokonce vícekolové) provádění identifikační fáze rekognice za vhodné.**⁶³⁷ Orgány činné v trestním řízení by se neměly domnívat, „že zejména

⁶³⁴ Pokud navíc dochází k drobným úpravám, jako je např. sundání čepice, děje se tak v praxi přímo v rámci ztotožňování bez změny pořadí ukázaných osob. Viz Brázda, J.: *Op. cit.*, str. 41.

⁶³⁵ *Idem*, str. 43–44.

⁶³⁶ Srov. Staňková, L.: *Op. cit.*, str. 79.

⁶³⁷ Srov. Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1538 a násl.

opakovaným potvrzením těchže výsledků znovupoznání se prohlubuje či vyvrací jejich věrohodnost, neboť rozhodujícím kritériem jejich věrohodnosti je shoda znaků, které ztotožňující osoba dříve popsala, se znaky, podle kterých osobu znovu poznala.“⁶³⁸ Bude-li však zachována stávající praxe, je třeba obezřetně předcházet možnému zvýšenému nátlaku a sugesci v kole druhém, zejména pak přítomností soudce či obhájce, nezúčastněné osoby, ale také profesionalitou příslušného orgánu a jím danou instruktáží osvětlující skutečný účel více kol rekognice.

6.4.3. Problematika tzv. typování⁶³⁹ možných pachatelů podle fotografií

Ústavní soud s odkazem na dřívější judikaturu vyšších soudů⁶⁴⁰ konstatoval, že provedení rekognice na základě fotografie je možné i tehdy, „...*jestliže je prováděno pátrání v širokém okruhu osob, kdy je v podstatě osoba podezřelého tímto postupem z mnoha osob přicházejících v úvahu teprve zjišťována a provádění opakovaných rekognicí „in natura“ postupně s mnoha osobami by bránilo řádnému postupu při prověřování oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, popř. jiných podnětů k trestnímu stíhání, ve smyslu účelu trestního řízení.*“⁶⁴¹ Soud současně dovedl, že i při provádění tohoto fotografického pátrání po podezřelém v širokém okruhu osob musí být splněna podmínka předchozího výslechu svědka, jenž před ztotožňováním popíše vzhled následně identifikované osoby. Soudy provedený výklad fotografické rekognice považujeme za příliš extenzivní. Jsme přesvědčeni, že abychom mohli hovořit o rekognici, musí být naplněny i znaky další. Rekognice se provádí *vůči konkrétní podezřelé, obviněné či obžalované osobě*, která se poznávajícimu po předchozím výslechu ukáže *mezi fotografiemi dalších výrazně se neodlišujících osob*. Z protokolu o rekognici je přitom patrné, kdo je onou rekognovanou osobou a na které fotografii se nachází. Cílem rekognice je individuální identifikace určitého objektu, nebo její popření, kdy výsledky rekognice mají důkazní význam.

Je-li svědkovi při prověřování trestné činnosti na základě jím podaného popisu ukazováno (obvykle postupně) větší množství fotografií (často v rámci fotoalba) s cílem najít možného podezřelého mezi policií vybranými osobami často s kriminální minulostí, poté se z našeho pohledu nejedná o rekognici, nýbrž jde o tzv. **typování (hledané) osoby na základě fotografií /**

⁶³⁸ Protivinský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 14.

⁶³⁹ I přes zažitou terminologii nepanuje napříč prameny shoda, zda je přesnější termín „*typování*“ z důvodu hledání příslušného typu pachatele, nebo pojem „*tipování*“ z důvodu, že svědek vybírá z osob policií tipovaných za možného pachatele. Podle našeho názoru je přesnější pojmání první, neboť i policisté vybírají osoby podle jejich celkového vzhledu, typu, pročež užíváme pojmu „*typování*“.

⁶⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (*Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245).

⁶⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2001, sp. zn. IV. ÚS 37/01 (*154/2001 USn.*).

*ve fotoalbech.*⁶⁴² Bez ohledu na to, zda byl policejním orgánem sepsán protokol o rekognici nebo zda byl pátracímu ukazování fotografií (ačkoliv se tak neděje) přítomen soudce či státní zástupce, případně nezúčastněná osoba.⁶⁴³ Typování osoby na základě fotografií z fotoknih dříve trestaných za danou kriminalitu (v zahraničí označované často jako *Mug Books*) je kriminalisticko-taktickou metodou sloužící k zisku operativních indicií a k co nejrychlejšímu dopadení možného pachatele, nikoliv primárně k jeho ztotožnění ve smyslu identifikačního úkonu. Společným prvkem je pak psychický proces znovupoznávání. Typování osoby podle fotografie plní nezastupitelnou úlohu v rámci operativně-pátrací činnosti policie, a to i tehdy, není-li svědek schopný charakteristické rysy dříve spatřeného pachatele popsat. Z opakovaných konzultací přímo s kriminalisty nám jednoznačně vyplývá, že typování osob je v mnoha případech klíčovým postupem, bez něhož by nebylo možné pachatele trestného činu dostatečně rychle zadržet a zločinnost objasnit. Proto i z našeho pohledu je jednoznačně žádoucí a pro ochranu společnosti nutné, aby policie v rámci operativní činnosti, nemá-li jasná vodítka o podezřelé osobě, hledání možného pachatele prostřednictvím fotoalb či digitálních snímků se svědky prováděla.

Je však potřeba se zaměřit na otázku, zda lze po uskutečnění této pátrací procedury ještě realizovat rekognici osoby *in natura* pro obstarání důkazně relevantního výsledku, byla-li skutečně v rámci ukazování snímků svědkem prohlížena osoba, kterou má následně jako poznávající identifikovat v rámci rekognice. Na jednu stranu by se mohlo zdát, že takový postup je legální, když i po rekognici fotografické lze tuto doplnit o rekognici s ukázkou osoby naživo. Podle nás však této argumentace zpravidla užít nelze, a to pro dlouhou řadu v praxi se mnohdy kumulujících důvodů vedoucích k porušení práv podezřelého – např. obvyklé neprovedení výslechu poznávající osoby v procesním postavení svědka, nepřítomnost soudce garantujícího zákonnost úkonu před zahájením trestního stíhání, časté ukazování výrazně se odlišujících osob postupně nebo ostatně i samotná skutečnost, že při pátrání nevíme, kdo je poznávaným, který je nutným středobodem pro posouzení výrazné neodlišnosti osob. Formální zákonné požadavky tak nejsou (až na zcela ojedinělé případy) naplněny. Následné provedení rekognice *in natura* by navíc obvykle bylo stejné, jako provést opakování rekognice s plnou výměnou figurantů, k němuž jsme se už vyjádřili výše. **Pouhé typování osob ve fotoalbu tak z našeho pohledu vylučuje možnost následného provedení rekognice ze strany předmětného svědka (poznávajícího), není-li prokázáno, že k typování ve fotoalbu došlo za podmínek srovnatelných s rekognicí podle fotografií zejména co do podobnosti ukázaných osob.** Kriminalistům tak v případech provedení pouhého

⁶⁴² Pachatelé jsou tipováni z policejních databází, užíváno je i výpisů a opisů z trestního rejstříku. Na určitou osobu lze kupříkladu usoudit i podle shodného *modu operandi* apod.

⁶⁴³ Protivinský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika. Op. cit.*, str. 120–124.

fotografického typování bez splnění zákonných požadavků rekognice fotografické (bohužel) nezbyvá, než aby na takto vypátraného podezřelého obstarali další procesně účinné důkazy odůvodňující následný postup od sdělení obvinění až po případné podání obžaloby prostřednictvím (resp. ze strany) dozorujícího státního zástupce. Z těchto důvodů je doporučováno, aby při dostupnosti více svědků trestné činnosti bylo prováděno fotografické pátrání pouze s jedním z nich, zatímco další budou „šetřeni“ pro účely případné později uskutečněné rekognice.⁶⁴⁴

Názory se ale různí a podle některých lze po fotografickém typování pachatele podle fotografií rekognici *in natura* realizovat, a to zpravidla právě s argumentem, že se jedná o analogický postup, jakým je postup po provedení rekognice fotografické.⁶⁴⁵ Taková interpretace je jistě žádoucí z hlediska dopadení a usvědčení osoby, což nepopíráme. Nedostatečně však chrání práva osoby stíhané, respektive podezřelé. Ostatně věrohodnost výsledků rekognice nespočívá na počtu opakovaných znovupoznávacích aktů a shodě jejich výsledků (poznávající se přeci může od počátku a opakovaně mýlit, i když shodou okolností označí poznávaného), nýbrž především na shodě znaků, které poznávající osoba předem uvedla, se skutečnými znaky osoby, podle nichž byla tato poznávající ztotožněna.⁶⁴⁶ Provádět rekognici po fotografickém typování pachatele však nevylučuje například Vrchní soud v Praze, který pouze konstatuje, že je k takovému postupu nutno přihlídnout při hodnocení z rekognice obstaraného výsledku, „*není však vyloučeno, aby poznávající osoba poté, co poznávanou osobu popsala, ji označila ve fotoalbu a teprve poté ji ztotožnila mezi více ukázanými osobami.*“⁶⁴⁷

V praxi se lze setkat i s ukázaním jediného snímku svědkovi s cílem ověřit pátrání po možném pachateli, tedy fakticky s agnoskací. I v tomto případě se samozřejmě nejedná o rekognici a nemělo by k rekogničnímu úkonu docházet ani následně. Tím nevylučujeme možné ověření předchozí volby svědka následnou agnoskací, jejíž důkazní význam je z hlediska síly obstaraného důkazu výrazně odlišný (a slouží zejména pro případné vyloučení podezření). Specifickým úkonem je poté terénní hledání pachatele, kdy svědek může poznat dříve spatřenou osobu nejčastěji z policejního vozu při pátrání po činu. Takový úkon je v zahraničí označován za *showup in the field*, a tvoří tak zvláštní formu agnoskace.⁶⁴⁸

⁶⁴⁴ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 87–88.

⁶⁴⁵ Staňková, L.: *Op. cit.*, str. 83.

⁶⁴⁶ Protivinský, M.; Tiplica, M. In: Musil, Jan a kol.: *Op. cit.*, str. 124.

⁶⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000 (*Soudní rozhledy*, 2001, č. 5, str. 161); nebo rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 5. 2003, sp. zn. 2 To 72/03 (*Soudní rozhledy*, 2003, č. 9, str. 319). Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 21/14 (*ÚS 2244/2014*).

⁶⁴⁸ Goodsell, Ch. A.; Wetmore, S. A.; Neuschatz, J. S.; Gronlund, S. D. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 46.

V problematice typování možných pachatelů ve fotoalbech se plně zrcadlí rozkol mezi rekognicí z pohledu teoretického a rekognicí v praxi. Podle našich zkušeností není ničím výjimečným, pokud je rekognice provedena po předchozím pátracím typování osob, jehož realizace ani není z hlavního spisového materiálu vždy patrná, což pochopitelně představuje velké riziko z pohledu možného usvědčení nevinné osoby. Na druhou stranu, z čistě praktického hlediska, je to někdy jediná možnost dopadení a potrestání skutečných pachatelů. A tak – aniž bychom mohli tento postup v odborné rovině akceptovat – mu lze z pohledu policistů usilujících o ochranu společnosti a řádné vyšetření trestného činu rozumět.

6.5. Další specifické výjimky z neopakovatelnosti rekognice

Existují specifické a trestním řádem výslovně neuváděné případy, kdy je opakování rekogničního úkonu možné. Mezi ně bezpochyby řadíme i následující dva zvláštní typy rekognice, u nichž je klíčové se dobrat ztotožňujícího výsledku, a tedy jsou ze své podstaty opakovatelné:

- *rekognice ke zjištění skutečné totožnosti osoby*, např. pokud osoba zastírá svou totožnost či trpí amnézií /kapitola 3/;
- *rekognice mrtvoly* /kapitola 3/.

Obecně by se tak dalo hovořit o rekognici známých osob, někdy navíc nesouvisející přímo s trestněprávně relevantní událostí. Další někdy uváděné situace již mohou být spornější. Jednou z nich je opakování z důvodu, že poznávající „...byl v čase rekognice ve stavu poruchy zraku, sluchu, prokázané psychické poruchy, bolesti, choroby, resp. nemohl správně vnímat z jiných důvodů.“⁶⁴⁹ V takovém případě bychom souhlasili s opakováním pouze za předpokladu, že je podle lékařského posudku nebo alespoň odborného vyjádření lékaře zřejmé, že pro zjištěný subjektivní stav současně nemohlo dojít k podstatnému ovlivnění či přemazání paměťové stopy z doby trestného činu. Jinak řečeno je nezbytné zkoumat nejen znovupoznávací schopnosti osoby v daném mimořádném stavu, nýbrž také její schopnosti percepční mající vliv na vjem původní. Nepostačí kupříkladu zapomenuté brýle u osoby s ne zcela zásadně zhoršeným zrakem.

Posledně citovaní autoři předvídají opakování i tehdy, byly-li podmínky vnímání při rekognici „...ve zřejmém nesouladu s podmínkami původního vnímání.“⁶⁵⁰ S tímto závěrem nesouhlasíme. Sice se za takových okolností jedná o okolnost výrazně snižující spolehlivost či hodnověrnost úkonu, nicméně jako taková nic nemění na podstatě, pro níž rekognice je úkonem zásadně

⁶⁴⁹ Šimovček, I. a kol.: *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2011, str. 281.

⁶⁵⁰ *Ditto*. M. Protivínský ještě obecněji hovoří o rekognici, která „byla provedena v horších podmínkách“. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 339.

neopakovatelným. Je však samozřejmě otázkou, co si pod zřejmým nesouladem představit. Pokud nicméně už došlo v prvně uvedené rekognici k pozorování rysů osoby, podle níž ji je možno identifikovat, není podle našeho názoru opakování možné. Za takového předpokladu nepřipouštíme opakování ani u některými navrhovaného důvodu spočívajícího v podstatně změněném stavu či podstatně změněné podobě poznávaného.⁶⁵¹ A konečně posledním v literatuře se vyskytujícím důvodem pro zopakování rekognice je situace, kdy je poznávající dodatečně usvědčen nebo se přizná, že při rekognici lživě vypověděl o neztotožnění osoby. Případně může uvést, že tak neučinil ze strachu před mstou poznávaného. Ani v těchto případech podle nás nelze úkon z povahy věci opakovat, nicméně je nutné k takové okolnosti přihlídnout z hlediska hodnocení celé řešené trestní věci.

⁶⁵¹ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 105. Odlišné stanovisko zastává např. L. Staňková. Srov. Staňková, L.: *Op. cit.*, str. 82 a násl. Srov. Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 339, kde je hovořeno o opakování z důvodu, že objekt byl ukázán v podstatně změněném stavu či podobě.

7. Dokumentace, hodnocení a vady rekognice

7.1. Dokumentace rekognice

Nutnou podmínkou řádně realizované rekognice je náležitá dokumentace její *přípravy*, jejího *průběhu* a také z rekognice obstaraného *výsledku*. Díky ní je možné soudem zpětně hodnotit důkazní sílu provedené identifikace a ověřit její zákonnost, spolehlivost a věrohodnost.⁶⁵² Význam dokumentace je přitom o to vyšší, že rekognice je úkonem zásadně neopakovatelným.

Základním a obligatorním prvkem dokumentace je vyhotovení protokolu o rekognici podle § 55 a násl. tr. řádu, který se sepisuje zpravidla při úkonu nebo bezprostředně po něm. V protokolu je třeba kromě obecných zásad protokolace reflektovat i ustanovení § 55 odst. 3 věta druhá tr. řádu, jež stanoví **zvláštní obsahové náležitosti protokolu o rekognici**. Těmi jsou: *okolnosti, za nichž byla rekognice prováděna, zejména pořadí, ve kterém byly osoby nebo věci ukázány podezřelému, obviněnému nebo svědkovi, doba a podmínky jejich pozorování a jejich vyjádření*. Ustanovení o protokolaci se podle § 179b odst. 1 tr. řádu plně aplikují i na rekognici prováděnou v rámci zkráceného přípravného řízení. Z hlediska praktického doplníme, že je rozlišován soudní a policejní spis. Ne vše z policejního spisu je v pozdějších fázích řízení předáváno soudu v rámci spisu hlavního. Některé záležitosti zůstávají pouze ve vyšetřovací (případně před zahájením trestního stíhání v pátrací) policejní dokumentaci pod příslušným kriminálním, resp. poznatkovým číslem jednacím. Samotný protokol o rekognici však samozřejmě je součástí hlavního spisového materiálu, který se skrze dozorujícího státního zástupce dostává spolu s obžalobou k soudu.

Protokol o rekognici v praxi sestává z několika obsahových částí, v nichž jsou promítnuty obecné i specifické zákonné požadavky protokolace. Jednotlivé protokoly se mohou co do počtu částí a jejich řazení lišit, zejména podle toho, zda byl předchozí výslech osoby proveden bezprostředně před úkonem. Setkali jsme se přitom zásadně s postupem, kdy osoba poznávající byla těsně před ztotožňováním vyslechnuta v rámci předchozího výslechu (byť třeba opakovaně a jen stručně), a obsah její výpovědi byl zanesen přímo do protokolu o rekognici. Naopak případný následný výslech bývá, podle námi prostudovaných spisů, z praktických důvodů podchycen v samostatném protokolu. Rozhodujícím parametrem nicméně zůstává, aby protokol o rekognici vždy obsahoval alespoň zákonem vyžadované obecné i specifické náležitosti. Z protokolu musí být patrné, jak byla rekognice připravena, provedena a jakých výsledků při ní bylo dosaženo, vč. uvedení znaků, podle nichž případně byla osoba poznána. V protokolu je třeba uvádět námitky

⁶⁵² Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Op. cit., str. 82.

osob proti průběhu úkonu nebo obsahu, jsou-li v průběhu činěny.⁶⁵³ Do protokolu se uvádí i vyjádření obviněného, zejména v tom směru, že porozuměl jemu danému poučení.

Kriminalistická literatura tradičně pracuje se třemi až čtyřmi základními částmi protokolu, do nichž však nezahrnuje pasáže týkající se rekogniční fáze první a třetí.⁶⁵⁴ Dovolujeme si proto přiložit vlastní návrh žádoucího strukturování protokolu vycházející z kriminalistických doporučení a současně z protokolů, do nichž jsme měli možnost v konkrétních trestních věcech nahlédnout. Předpokládána je z naší strany všechny tři fáze inkorporující a souhrnně protokolovaná rekognice *in natura* uskutečňovaná v přípravném řízení, abychom obsáhli maximum možných skutečností v protokolu se vyskytujících.

- **Úvodní část a záhlaví**
 - spisová značka, resp. číslo jednací;
 - označení útvaru, odboru a oddělení (pojmenování orgánu provádějícího úkon);
 - uvedení místa a dne realizace úkonu a sestavení protokolu, počtu listů;
 - nadpis dokumentu „*Protokol o rekognici osoby dle § 104b trestního řádu*“.
- **I. část – Základní informace & poučení poznávajícího**
 - přesné místo, datum a čas, kdy a kde je úkon konán, předmět úkonu;
 - konkretizace trestní věci, vč. právní kvalifikace prověřovaného či vyšetřovaného skutku k momentu úkonu a označení osoby podezřelé či obviněné;
 - je-li rekognice činěna jako neodkladný a neopakovatelný úkon, poté uvedení této skutečnosti spolu se zdůvodněním takového postupu;
 - údaje o všech přítomných osobách;
 - poučení poznávající osoby podle jejího procesního postavení.
- **II. část – Předchozí výslech poznávajícího**
 - protokolováno, co poznávající uvádí na základě výzvy policejního orgánu, aby popsal příslušnou osobu; okolnosti, při nichž tuto osobu vnímal; znaky a zvláštnosti, podle nichž by bylo možno osobu poznat;
 - uvedeny dotazy vyslychajícího a na ně navazující odpovědi vyslychaného.
- **III. část – Základní údaje o prováděné rekognici**
 - místnost, v níž je úkon realizován, a to včetně technického vybavení (ev. jiné místo);
 - doporučuje se uvést informaci o osvětlení místa;
 - jakým způsobem nad rámec písemného protokolu je úkon dokumentován;

⁶⁵³ Námitky proti obsahu protokolu o rekognici mohou být vzneseny i *ex post*. Srov. Pokorný, M.: 1. Námitky proti protokolu o rekognici (§ 55 odst. 1 TrŘ). In: *Trestněprávní revue*. 2005, č. 12, str. III.

⁶⁵⁴ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 113; Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 366.

- počet ukázaných osob vč. údajů o nich (zejména je významné uvést, zda se jedná o policejní příslušníky) – po vzoru amerických formulářů doporučujeme u každého figuranta zaprotokolovat jeho výšku, váhu a datum narození;⁶⁵⁵
 - poučení poznávané osoby podle jejího procesního postavení (samostatný list).
- **IV. část – Podmínky provádění a průběh rekognice**
 - uvedení, že poznávanému byla dána možnost výběru místa (čísla), a jaké zvolil;
 - přesné vymezení umístění ukázaných osob a jejich číselného označení (u rekognice podle hlasu či podle dalších funkčně-dynamických znaků pak uvedení, v jakém pořadí byly osoby prezentovány);
 - pečlivá fotodokumentace nastoupených osob, jejíž uskutečnění je konstatováno v protokolu a snímek/snímky přiložen/y;
 - vhodné doplnit informaci o psychickém stavu poznávající osoby;
 - uvést, jak bylo případně zabráněno bezprostřednímu styku osoby poznávající a poznávané;⁶⁵⁶
 - co nejpřesnější popis průběhu ztotožňování (vč. všech vyjádření a diskrepancí).
 - **V. část – Výsledek rekognice** (*někdy zahrnuto do části předcházející*)
 - vymezení, která z ukázaných osob byla identifikována (ev. uvedení, že k identifikaci nedošlo), a to s co nejpřesnějším záznamem vyjádření poznávajícího;
 - uvedení míry jistoty, kterou poznávající k označené osobě uvádí (ev. též další skutečnosti uváděné k osobě označené i k osobám dalším).
 - **VI. část – Dodatečný výsledek**
 - protokolace dodatečného výsledku (obdobné jako u předchozího výsledku).
 - **Závěrečná část**
 - informace o předložení protokolu účastníkům k přečtení se současným poučením o možnosti provést opravy a doplnění;
 - prohlášení osob, že (ne)žádají opravy a doplnění, ev. provedení oprav či jejich uvedení do závěrečné části (i pokud nejsou akceptovány);
 - datum a čas skončení úkonu;
 - podpisy osob (*osoba rekognici provádějící; neúčastněná osoba; poznávající osoba; soudce, je-li přítomen; zapisovatel, ev. tlumočník a další osoby přítomné rekognici; poznávaný, je-li přítomen a jeho obhájce*).

V případě, kdy je realizována skrytá rekognice z důvodu utajení svědka se jeho jméno, příjmení ani další osobní údaje do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu, přičemž se s nimi mohou seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci. Utajený svědek podepisuje protokol pod smyšleným jménem a příjmením, pod nímž je veden. Pokud by důvody pro utajení pominuly, zruší se stupeň utajení informací a pravé údaje se připojí k trestnímu spisu.⁶⁵⁷

⁶⁵⁵ Hess, K. M.; Orthmann, Ch. H.; Cho, L. H.: *Op. cit.*, str. 239.

⁶⁵⁶ Šámal, P.; Gřivna, T. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 635.

⁶⁵⁷ Srov. § 55 odst. 2 tr. řádu.

Doplnění protokolární dokumentace o fotografické, zvukové či filmové záznamy navrhoval Protivínský již před padesáti lety, kdy technické zabezpečení bylo komplikované.⁶⁵⁸ Podle aktuálně účinné právní úpravy je předvídáno, byť nikoliv obligatorně, pořízení obrazových záznamů o rekognici prováděné v přípravném řízení.⁶⁵⁹ Vazba na přípravné řízení je logická, protože v této fázi úkon zásadně provádí policejní orgán, přestože obstaraný důkaz následně hodnotí a o věci meritorně rozhodují státní zástupce, a především soud po podání obžaloby.⁶⁶⁰ Proto je třeba jim zajistit co nejlepší možnost zprostředkovaného vnímání rekogničního úkonu i prostřednictvím doprovodných obrazových záznamů. Zákonodárce vnesl předmětné ustanovení do trestního řádu v rámci velké novely trestního řádu, tj. téměř před dvaceti lety.

Dnes, kdy obstarání kvalitního audiovizuálního záznamu je záležitostí zcela triviální a plně dostupnou, jednoznačně **plédujeme za obligatorní pořizování doprovodných záznamů o průběhu rekogničního úkonu nad rámec pouhé protokolace, a to ve všech případech konání rekognice.** Protože i dnes může dojít k selhání techniky, navrhuje z procesní opatrnosti zákonem požadovat alespoň (barevnou) fotografickou dokumentaci fáze druhé. Zásadně však z hlediska kriminalistických vodítek doporučujeme, aby veškeré fáze rekognice byly pro nahrávání audiovizuálním způsobem, ať už prostřednictvím kamer integrovaných v policejních výslechových místnostech nebo za pomoci mobilních zařízení. Záběr by měl být primárně z pohledu poznávajícího a dostatečně kvalitní. Díky audiovizuálním záznamům je dána možnost úkon i zpětně posoudit z hlediska jeho spolehlivosti a řádné procesní realizace do všech detailů, které mohou být posléze obhajobou namítány, přestože o nich v písemném protokolu není zmínka. Není podle nás vyloučeno, aby tyto metody do budoucna plně nahradily přítomnost nezúčastněné osoby v průběhu úkonu. Audiovizuální nahrávání může také ulehčit práci vyslychajícímu, protože je složitě vše písemně protokolovat a současně plnit veškeré zákonem a kriminalistickou vědou dané požadavky na řádný průběh. Audiovizuální přenos může napomoci zpětné protokolaci, případně lze odkázat v některých detailech právě na záznam.⁶⁶¹ **Doprovodné zvukové, obrazové a audiovizuální záznamy tvoří součást protokolu o rekognici a mají důkazní hodnotu.**

Protokol o rekognici prováděné s obviněným nebo svědkem jako poznávající osobou není v hlavním líčení či při veřejném zasedání konaném o odvolání prováděn jako listinný důkaz podle § 213 odst. 1 tr. řádu, nýbrž jej lze *přečíst k důkazu*, byly-li splněny podmínky stanovené

⁶⁵⁸ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 112, str. 114. Autor dokonce předvídal budoucí využití stereoskopických a holografických fotografií, aby znaky osob byly fixovány věrněji.

⁶⁵⁹ Viz § 55 odst. 3 tr. řádu (věta druhá, část za středníkem): „... o rekognici prováděné v přípravném řízení se zpravidla pořídí též obrazové záznamy.“

⁶⁶⁰ Srov. Šámal, P.; Gřivna, T. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 635.

⁶⁶¹ Srov. Brázda, J.: Rekognice jako samostatná kriminalistická metoda. In: *Kriminalistický sborník*. 2008, č. 2, str. 46–48.

pro výslech obžalovaného podle § 207 odst. 2 tr. řádu, resp. podmínky stanovené pro výslech svědka podle § 211 odst. 1 až 4 tr. řádu. Také protokol o řádně provedené rekognici v režimu neodkladného a neopakovatelného úkonu podle § 158a tr. řádu může soud prvního stupně v hlavním líčení a odvolací soud ve veřejném zasedání přechít k důkazu za podmínek § 211 odst. 2 písm. b) tr. řádu.⁶⁶² Byla-li rekognice součástí výslechu ve zkráceném přípravném řízení podle § 179b odst. 3 tr. řádu, poté lze protokol o ní přechít ve zjednodušeném řízení u hlavního líčení podle § 314d odst. 2 tr. řádu.⁶⁶³ Nejsou-li splněny podmínky pro čtení protokolu o rekognici, je možné je případně předeštit podle § 212 tr. řádu. V takovém případě předešřený protokol nemůže být podkladem výroku o vině obviněného, a to ani ve spojení s jinými ve věci provedenými důkazy.

7.2. Prověrka a hodnocení výsledků rekognice

V průběhu provádění rekognice osob a po jejím uskutečnění dochází k prověrce postupů a z rekognice obstaraných výsledků, což je činěno ve vzájemné provázanosti spolu s hodnocením.⁶⁶⁴ Jak **prověrka**, tak hodnocení mají obdobný cíl, a to zjištění objektivní pravdy v předmětné trestní věci. Samotné prověřování výsledků a postupů je přitom nutno chápat jako komplexní činnost, při níž se posuzuje nejen splnění zákonných kritérií realizace rekognice, nýbrž také naplnění kriminalisticko-taktických vodítek a doporučení. Srovnává se učiněná identifikace v kontextu jejích výslechových fází spolu s dalšími v trestní věci získanými či průběžně obstarávanými důkazy. Mimořádnou pozornost je třeba prověřování věnovat zejména tehdy, je-li z rekognice získaný důkaz jediným usvědčujícím důkazem nebo jedním z mála usvědčujících důkazů, případně existuje-li podezření na nehodnověrnost poznávajícího svědka (např. z důvodu možného zainterесování na předmětné věci nebo z důvodu smyslového defektu).

Rekognicí obstaraný výsledek je dále třeba hodnotit. Z hlediska jeho **hodnocení** se řeší dvě hlavní otázky: *1) je-li možno mít zato, že byla zjištěna totožnost osoby, 2) jaký význam má takové zjištění pro předmětnou trestní věc.*⁶⁶⁵ Výsledek rekognice se hodnotí z hlediska jeho závažnosti, zákonnosti (a tedy i procesně důkazní upotřebitelnosti) a věrohodnosti.

⁶⁶² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 1 To 8/2017 (*výběr judikatury vrchních soudů č. 86/2017*); a rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. 2 To 77/2011 (*Trestněprávní revue, 2012, č. 1, str. 21*).

⁶⁶³ Blíže viz Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1546 (k § 104b), 2683 (k § 211), 3567 (k § 314d).

⁶⁶⁴ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 368.

⁶⁶⁵ *Idem*.

Z hlavních kritérií, která jsou komplexně ve svém souhrnu posuzována, bývají odbornou literaturou zmiňována následující:

- **obsah výpovědi z předchozího výsledku** (hodnocení tzv. *první zprávy*), a to co do:
 - charakteru a konkrétnosti popisu znaků a zvláštností osoby, která má být poznána;
 - objektivních a subjektivních faktorů předchozího vnímání osoby;
 - časového odstupu mezi ztotožňováním a předchozím vnímáním;
 - okolností, které mohly ovlivnit kódování, uchování, vybavení a reprodukci původního vjemu (resp. jeho obrazu) a následně i znovupoznání;
- **prohlášení poznávajícího přímo při znovupoznávání** (hodnocení tzv. *druhé zprávy*), zejména co do uvedení míry jistoty ztotožnění a znaků, podle nichž k výběru některé z osob došlo;
- **porovnání obsahu první a druhé zprávy**, zejména co do shody nebo odlišností znaků a zvláštností napříč těmito výpověďmi;
- porovnání poznávajícím uváděných znaků a zvláštností osoby se skutečnými znaky a zvláštnosti poznávaného;
- posouzení samotného poznávajícího co do hodnověrnosti, procesního postavení, vystupování v průběhu úkonu, ale i v dosavadním řízení;
- **srovnání důkazu obstaraného rekognicí s jinými důkazy v dané trestní věci.**⁶⁶⁶

Podstatné je, že musí dojít ke zkoumání všech okolností souvisejících s identifikačním závěrem, včetně vlivu různých faktorů od chvíle formování paměťové stopy až do znovupoznávacího aktu, resp. i případného následného výsledku.⁶⁶⁷ Nikdy přitom nelze obecně vyjádřit, kolik a jakých znaků se musí shodovat, abychom výsledek považovali za hodnověrný. Komplexním hodnocením můžeme až s ohledem na okolnosti případu dospět k jednoznačné věrohodnosti či nevěrohodnosti anebo věrohodnosti důkazu určitého stupně. Takový závěr má význam pro další postup či rozhodnutí v přípravném řízení, ale samozřejmě pak také v řízení soudním, kde podléhá hodnocení důkazů soudem v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. řádu. Z procesní opatrnosti doplňme, že nalézací soud není vázán hodnocením výsledku hodnověrnosti rekognice ze strany orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení.

Výsledky rekognice mohou být pouze důkazy původními, neboť poznávajícím vždy musí být ten, kdo dříve osobu sám vnímal. Může se přitom jednat jak o důkaz přímý, tak o důkaz nepřímý.

⁶⁶⁶ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 162–163. Srov. Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 97.

⁶⁶⁷ Srov. M. Protivínský, C. Cekov: *Rekognice*. In: Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 338.

Současně může jít o důkaz usvědčující, ospravedlňující nebo také částečně usvědčující a částečně ospravedlňující. Lze uzavřít, že **správné skutkové zjištění je vždy výsledkem logického úsudku a dialektického poznání příslušných orgánů činných v trestním řízení.**

7.3. Vady rekognice a jejich procesní důsledky

Zmínky o vadách realizace rekognice osob a jejich soudy vyřčených procesních důsledcích se dosavadním pojednáním vinou jako červená nit, neboť je to judikatura, která kriminalistické praktické činnosti nastavuje zrcadlo a určuje, jaký postup je ještě zákonný, a který již nikoliv. A to tím spíše, že zákonná úprava na některé otázky nepamatuje. Je tak logické, že jsme v předchozích kapitolách opakovaně upozornili na vady, které v praxi nastávají či nastat mohou, a zdůraznili jejich konsekvence. Stejně jako u souhrnné kapitoly věnované judikatuře přitom i u této oblasti shledáváme správným a přínosným, pokud bude vadám vyčleněna samostatná pasáž, v níž nejenže dosud zmíněné či naznačené vady přehledně utřídíme, ale současně teoreticky předestřeme, jak je to vlastně s pravidly pro zákonnost dokazování a účinnost jím obstaraných důkazů. Kapitola v ledasčem navazuje na text Protivínského ze sklonku minulého tisíciletí, který nesl stejný název jako tato kapitola a kde autor v závěru uvádí: „...je nutno konstatovat veliký pokrok, ke kterému přispěl jak rozvoj nauky trestněprocesní, tak výsledky vědeckovýzkumné činnosti v oboru kriminalistiky. Zarážející je však to, že některé nedostatky přetrvávají léta, ba desetiletí.“⁶⁶⁸ Již nyní lze říci, že citovaná slova neztratila dodnes na aktuálnosti, ba naopak.

Rekognice osob a jí získané výsledky významnou měrou napomáhají rekonstruovat skutek, jenž je předmětem trestního řízení, a zjistit, zda se tento skutek stal, zda je trestným činem, a především kdo je jeho pachatelem. Rekognice tak – po boku dalších důkazních prostředků – napomáhá ke zjištění materiální pravdy v rámci procesu dokazování. Jí získaný výsledek nazýváme důkazem, a to i tehdy, jestliže orgán provádějící dokazování porušil při jeho získání způsob stanovený zákonem. V takovém případě je však důkaz stížen vadou, jejímž důsledkem může být jeho nepoužitelnost pro účely trestního řízení.

Ještě než se podíváme na procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, uveďme v kontextu rekognice osob Jelínkem rekapitulovaná – byť ke škodě věci trestním řádem explicitně nevyjádřená, a praxí tak někdy nereflektovaná – **hlediska, která jsou klíčová pro posouzení zákonnosti.**⁶⁶⁹

⁶⁶⁸ Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 25.

⁶⁶⁹ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní. Op. cit.*, str. 377–378. Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 12; Růžek, A.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 1996, 141 str.

- a) *zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví zákon* – rekognice je jedním zze zákonem demonstrativně vypočtených důkazních prostředků, avšak i pokud by byl proveden úkon rekognici obdobný a výslovně neupravený, mohl by sloužit za pramen důkazu, může-li přispět k objasnění věci (jen judikatura stanoví nepřipustnost některých pramenů);
- b) *zda byl důkaz opatřen a proveden procesním subjektem k tomu oprávněným* – v jednotlivých stádiích trestního řízení mohou provádět důkazy jen ty orgány činné v trestním řízení, které tím zákon pověřuje, přičemž rekognice osob je primárně úkonem přípravného řízení prováděným policejním orgánem (eventuálně dozorujícím státním zástupcem), její provedení však přichází v úvahu i ze strany soudu v soudním řízení;
- c) *zda byl důkaz opatřen a proveden v tom procesním stadiu, v němž je příslušný procesní subjekt oprávněn opatřovat a provádět důkazy v procesním smyslu* – viz předchozí bod;
- d) *zda se opatřený a provedený důkaz týká předmětu dokazování* – ztotožnění osoby prostřednictvím rekognice musí souviset se skutkem, pro který je vedeno trestní řízení;
- e) *zda byl důkaz opatřen a proveden způsobem, který stanoví, popřípadě připouští zákon* – a právě v tomto aspektu nastávají zpravidla problémy, neboť se dotýká konkrétní realizace úkonu a procesní čistoty jeho provedení.

Porušení pravidel pro zákonnost dokazování v trestním řízení implikuje vadu obstaraného důkazu, která má přímý vliv na jeho použitelnost a důkazní význam. Sám trestní řád kategorizaci vad ani jejich procesní důsledky (s drobnou výjimkou)⁶⁷⁰ nikterak nevynechává. Teorie a navazující soudní praxe nicméně člení vady dokazování na podstatné a nepodstatné. Nepodstatné jsou takové vady, které by se sice stávat neměly, avšak samy o sobě nevedou k neúčinnosti obstaraného důkazu. Jinak je tomu u **vad podstatných, které mají přímý vliv na správnost rozhodnutí, protože mají za následek neúčinnost důkazů, ať již absolutní nebo relativní.**⁶⁷¹ Při existenci *neodstranitelné podstatné vady* dochází k absolutní neúčinnosti důkazu, což znamená, že k takovému důkazu nelze v trestním řízení vůbec přihlídnout. Takový důkaz je tedy soudem, a to z úřední povinnosti, zcela vyřazen z okruhu hodnocených důkazů a hledí se na něj, jako by vůbec neexistoval. Pokud při dokazování nastane *odstranitelná podstatná vada*, dochází k relativní neúčinnosti důkazu. K takovému důkazu též nelze v trestním řízení přihlížet, avšak jen do doby, než je předmětná podstatná vada *ex post* odstraněna. Platí, že nezákonný důkaz je nepřipustný.

⁶⁷⁰ Výjimku stanoví § 89 odst. 3 tr. řádu, podle nějž důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.

⁶⁷¹ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní. Op. cit.*, str. 373–378. Srov. Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu. In: *Socialistické soudnictví*. 1966, č. 5, str. 224 a násl. K odlišnému pojetí ztotožňujícímu připustnost a účinnost důkazu srov. Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. In: *Bulletin advokacie*. 1982, č. 6, str. 122.

Jak již bylo řečeno, s výjimkou nezákonného donucení či jeho hrozby, trestní řád neposkytuje odpověď, co lze považovat za podstatnou vadu při realizaci rekogničního úkonu. Vady je tak nezbytné posuzovat jednotlivě podle toho, jaký je jejich vliv na možnou správnost rozhodnutí v dané věci. V tomto směru plní významnou úlohu judikatura Ústavního soudu ČR a soudů vyšších instancí, která sjednocuje, co lze považovat za podstatnou vadu rekognice implikující absolutní (relativní) neúčinnost z ní obstaraného důkazu. V jejím světle bychom se pokusili předestřít, jaké vady rekognice považujeme za podstatné a jaké nikoliv. Soustředíme se jak na vady vyplývající přímo z porušení trestněprocesních předpisů, tak také na vady vyplývající z nedostatečnosti zákonné úpravy rekognice, z jejich specifik nebo z nerespektování kriminalistickou vědou zdůvodněných doporučení (vodítek).⁶⁷² Především, že neodstranitelné podstatné vady jsou u rekognice velice časté a zobecněné zkušenosti ukazují, že jejich příčinou je mnohdy nedostatečné věnování pozornosti přípravě úkonu, pečlivosti jeho provedení, případně nedocení specifik psychického procesu znovupoznání pro účely dokazování v trestním řízení.⁶⁷³

Podstatné vady při realizaci rekognice:

- **Donucení obviněného** v postavení poznávané osoby k aktivnímu projevu vůle při identifikaci, a to včetně hrozby takového donucení.⁶⁷⁴
- **Donucení obviněného** v postavení poznávající osoby k provedení identifikace, a to včetně hrozby takového donucení.⁶⁷⁵
- **Absence předchozího výsledku** poznávajícího v odpovídajícím procesním postavení k popisu osoby a k okolnostem jejího vnímání, tedy situace, kdy:
 - popis nebyl dán poznávajícím před identifikací vůbec;
 - popis byl dán *pouze* při přijetí trestního oznámení podle § 158 odst. 2 tr. řádu;⁶⁷⁶
 - popis byl dán pouze v rámci vysvětlení postupem podle § 158 odst. 3 tr. řádu.⁶⁷⁷
- **Absence řádného zákonného poučení** poznávaného či poznávajícího, tj. svědka či obviněného, podle příslušných ustanovení trestního řádu.⁶⁷⁸

⁶⁷² Srov. Protivinský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 23.

⁶⁷³ Protivinský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 11.

⁶⁷⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (59/2007 USn.).

⁶⁷⁵ S odkazem na § 92 odst. 1 tr. řádu.

⁶⁷⁶ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2003, sp. zn. 7 To 128/2003 (*Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, str. 214); obdobně rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (*Soudní rozhledy*, 2005, č. 9, str. 336).

⁶⁷⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. 1 To 16/2005 (*výběr judikatury vrchních soudů č. 49/2005*).

⁶⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2002, sp. zn. 5 Tz 237/2001 (T 373). V praxi je třeba nejčastěji pod tento důvod řadit situaci, kdy policejní orgán vyzve v průběhu rekognice obviněného k aktivnímu jednání (aby promluvil, dělal pohyby apod.), aniž by jej předem poučil o jeho právu aktivní účast odmítnout. Taková situace jednoznačně implikuje absolutní neúčinnost z rekognice získaného důkazu. Viz nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (159/2007 USn.).

- Nedodržení zákonem stanoveného **minimálního počtu figurantů**, kteří se od **poznávaného výrazně neodlišují**.
- Kladení **kapciózních a sugestivních otázek poznávajícímu** ovlivňující výsledek úkonu.⁶⁷⁹
- **Neposkytnutí možnosti poznávanému, aby se zařadil na libovolné místo mezi figuranty** nebo určil své pořadí u rekognice podle znaků funkčně-dynamických.⁶⁸⁰
- **Zopakování rekogničního úkonu**, aniž by se jednalo o výjimku právem aprobovanou.⁶⁸¹
- Zařazení se poznávaného mezi figuranty až za přítomnosti poznávajícího, spatření jeho přípravy na úkon (např. sundávání pout) apod.
- Provedení **znovupoznávání současně (naráz) s více poznávajícími** – důkazně bezcennými se stávající pouze výsledky identifikace ze strany druhého poznávajícího a dalších poznávajících, lze-li prvně provedené ztotožnění alespoň do konce druhé rekogniční fáze oddělit od vlivu následných identifikací.⁶⁸²
- Neposkytnutí možnosti obviněnému, který při úkonu figuruje jako poznávající, aby si přečetl protokol o rekognici, nebo odmítnutí jeho žádosti, aby mu byl přečten.
- **Sdělení poznávajícímu, kdo je osobou poznávanou**, případně přílišné dotváření jeho myšlenkového obrazu z paměťové stopy, a to v obou případech před provedením identifikace. Je-li poznávajícímu bezprostředně po jím provedené identifikaci sděleno, zda označil osobu poznávanou, poté je z našeho pohledu založena procesní nepoužitelnosti jeho následné výpovědi vztahující se přímo ke znovupoznávání, konkrétně pak k míře jistoty jím uskutečněné volby a ke znakům, podle nichž k označení došlo.
- **Ukázání poznávané osoby vědomě či z nedbalosti před identifikací poznávajícímu**, a to s výjimkou zákonem aprobovaného opakování rekognice *in natura* po dříve uskutečněné rekognici fotografické. O podstatnou vadu implikující absolutní neúčinnost se podle nás jedná pro nevěrohodnost výsledku vždy, pokud měl poznávající v souvislosti s trestním řízením možnost poznávaného pozorovat tak, že si mohl zapamatovat jeho charakteristické znaky. Tuto podmínku je přitom v zájmu ochrany obviněného v postavení

⁶⁷⁹ Viz § 92 odst. 4 tr. řádu u obviněného, resp. § 101 odst. 3 tr. řádu u svědka. Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 4091/18 (ÚS 300/2019).

⁶⁸⁰ Přestože z našeho pohledu nemusí mít toto porušení ve výsledku vliv na správnost rozhodnutí, jedná se o povinnost, kterou orgánům činným v trestním řízení ukládá přímo ustanovení § 104b odst. 3 tr. řádu. Postup garantuje objektivitu a věrohodnost, a tedy je třeba jej plně respektovat. Jeho porušení proto klasifikujeme jako podstatnou vadu, nicméně připouštíme určitou názorovou rozpolcenost, zda by v případě, kdy neumožněním volby místa není zmařen účel rekognice, nemělo být v zájmu zjištění materiální pravdy k důkazu přihlédnuto (a tedy vada vyhodnocena jako nepodstatná).

⁶⁸¹ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218).

⁶⁸² Judikaturou nebylo dovozeno, nicméně i přes trestním řádem připouštěný výsledek více svědků (nikoliv však obviněných) naráz se domníváme, že u rekognice z povahy věci nelze přisoudit důkazní relevanci ztotožnění, které poznávající učiní pod přímým vlivem identifikace učiněné jinou osobou.

poznávané osoby třeba vykládat extenzivně. Judikován byl Vrchním soudem v Olomouci například případ provedení rekognice podle fotografií v hlavním líčení, jemuž byl obviněný, který byl poznávanou osobou na fotografiích, přítomen.⁶⁸³ K výsledkům takto provedené identifikace pochopitelně nelze přihlídnout při posuzování viny obviněného (jakožto k důkazu z rekognice).⁶⁸⁴

- Je-li v rozporu se zákonem provedena rekognice, při níž obviněný označí jako účastníka na trestném činu jistou osobu, potom jako důkaz svědčící o vině této osoby nelze použít žádné informace v dalších výpovědích obviněného pocházející z nezákonné rekognice.⁶⁸⁵
- Absence řádného poučení nezúčastněné osoby, nebyl-li současně pořizován audiovizuální záznam (*k tomuto bodu se však nestavíme zcela jednoznačně a otevíráme jej k diskusi*).

Vady realizace nemající bez dalšího za následek nepoužitelnost rekognicí získaného důkazu:

- Neposkytnutí instruktáže nad rámec trestním řádem předvídaného zákonného poučení poznávanému, poznávajícímu či dalším osobám na rekognici se účastnícím.
- Provedení výslechu poznávajícího v odpovídajícím procesním postavení k popisu osoby nikoliv bezprostředně před identifikací.
- Důvodné provedení skryté rekognice, při níž není závěr poznávajícího ke ztotožnění osoby prezentován bezprostředně před poznávaným.
- Nepřizpůsobení podoby obviněného a osob přivzatých popisu osoby podanému poznávajícímu v rámci předchozího výslechu.⁶⁸⁶
- Výrazná odlišnost některého z figurantů, pokud je současně splněn zákonný požadavek počtu figurantů, kteří se od poznávaného výrazně neodlišují.
- Absence poučení osob přivzatých – domníváme se, že tato vada nemá vliv na správnost rozhodnutí a neměla by v zájmu snahy o zjištění materiální pravdy vést k absolutní neúčinnosti z rekognice obstaraného důkazu.

Složité situace mohou nastat, pokud se některá z ukázaných osob při rekognici *in natura* výrazněji projeví, ať už záměrně za účelem zmaření úkonu, nebo bezděčně. Například některá z osob (nemusí to být jen poznávaný) řekne „*No tak mě označ*“, nebo kýchne, omdlí, zakašle. Tímto projevem na sebe zásadním způsobem upoutá pozornost, a tím i zvýší pravděpodobnost jejího označení. Představit si lze také situaci, kdy poznávající úkon komentuje a vyplyne, že by

⁶⁸³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009 (*R 43/2010 tr.*).

⁶⁸⁴ Ohledně této i shora uvedených vad srov. Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie. Op. cit.*, str. 22–24.

⁶⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 8. 2006, sp. zn. 4 Tz 100/2006 (*Trestněprávní revue. 2006, č. 10, str. 309*).

⁶⁸⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (*159/2007 USn.*).

mu vyhovovalo, aby osoby promluvily. A v tu chvíli jeden z figurantů, bez výzvy vyšetřovatele, promluví, aby vyhověl poznávajícímu. Na to promluví i další figuranti. A zbude potichu jen poznávaný, neboť sám sebe nechce usvědčit aktivním projevem, k němuž nesmí být donucován (byť jej k němu lze vyzvat). Anebo raději také promluví, aby nevyčníval. Fakticky však pod donucením, ačkoliv ne pod nátlakem policejního orgánu, nýbrž fakticky pod nátlakem okolností (někdy způsobených neprofesionalitou vyšetřovatele). Příkladmo uvedené situace zásadně úkon ovlivňují a vyvození jejich procesních konsekvencí je složité. Podle nás nelze dát univerzální odpověď, jaké budou procesní důsledky naznačených diskrepancí, neboť vždy závisí na konkrétním průběhu a na míře vybočení některé z osob. Výslednou procesní použitelnost a důkazní hodnotu pro rozhodnutí o vině a trestu může posoudit jen soud, a to při respektování zásady *in dubio pro reo*. Aby však mohl věc zhodnotit, je důležitý audiovizuální záznam. Z pouhého protokolu by situace nebyla dostatečně zřejmá, pokud by v něm byla vůbec uvedena.

Z předestřené přehledu je patrné, že podstatnými vadami jsou zejména ty, které zpochybňují objektivitu a správnost výsledku rekognice. U zrodu podstatné vady přitom často stojí, byť jen dílčí, pochybení, které dominovým efektem vyvolá vady další, jež v důsledku vyústí v trestněprocesní nepoužitelnost z rekognice obstaraného důkazu. To však ještě neznamená, že by vina osoby, proti níž se vede trestní řízení, nemohla být orgány činnými v trestním řízení prokázána na základě dalších důkazů. I při podstatné vadě rekognice tak může být řízení, které vede k vyslovení viny osoby, zákonné a z hlediska práva na spravedlivý proces ústavně konformní. Proto dokonce i tehdy, stane-li se nezákonná rekognice podpůrným důkazem, nemusí tato nezákonnost zakládat současně neústavnost, je-li vina bez důvodných pochybností prokázána jinými důkazy. Touto problematikou se detailně zabíral Kratochvíl, který konstatuje, že „...nezákonný úkon bude zároveň neústavní, jen jestliže se o něj opírá, jak již naznačeno, jako o jediný či rozhodující důkaz závěr soudu o vině.“⁶⁸⁷

⁶⁸⁷ Kratochvíl, V.: *Op. cit.*, str. 202 a násl.

8. Vnitrostátní komparace (výslech a zvláštní způsoby dokazování)

8.1. Vztah rekognice k výslechu

Blízký vztah obou institutů dokládá historický vývoj, kdy rekognice byla po desítky let trestním právem nazírána jako specifická forma výslechu.⁶⁸⁸ I přes mnohé rozdíly je tak třeba úvodem říci, že rekognici a výslech dodnes pojí mnoho společného, což vyplývá i z ustanovení § 104b odst. 6 tr. řádu odkazujícího v zákonem neupravených otázkách rekognice právě na ustanovení o výpovědi obviněného a svědka.⁶⁸⁹ Současně jsme uvedli, že rekognicí není jen samotná etapa ztotožňování, nýbrž i předchozí a případně následný výslech. Rekognice i výslech jsou navíc shodně metodami sloužícími k získání kriminalisticky a právně relevantních informací uložených ve vědomí člověka, jež mají také společné psychologické aspekty.⁶⁹⁰ Pozornost však nyní zaměříme na podstatu problému, tedy na prvky, které oba úkony od sebe signifikantně odlišují.

Rekognice i výslech jsou ve své rozvinuté formě projevy myšlení podmíněné vybavením si informací z paměťové stopy, avšak zatímco u výslechu dochází k pouhé slovní reprodukci dříve vnímaného, u rekognice je podstatou v textu popsán proces znovupoznávání. Prvním a zásadním rozdílem úkonů je tak jejich psychologický základ a podstata, kterou **u výslechu je reprodukce dříve vnímaného** a zapamatovaného, **u rekognice pak znovupoznávání**.⁶⁹¹ Z toho plynou i rozdílné cíle. Cíl rekognice je užší a vede ke ztotožnění osoby nebo k popření její identifikace. Cílem výslechu je zjistit širší okruh skutečností, které jsou trestněprávně relevantní. Výslech lze uskutečnit i opakovaně, když jeho správným provedením nedochází k (alespoň podstatnému) pozměnění původní paměťové stopy či k jejímu přemazání, neboť není uskutečňováno nové vnímání objektu. U rekogničního poznávání je z povahy věci nové vnímání nutné, protože je na rozdíl od výslechu z hlediska důkazního úkonem zásadně neopakovatelným.⁶⁹² Dále osoba před výslechem může vědět, zda a co je schopna a ochotna vypovědět, zatímco poznávající u rekognice nikdy předem neví, jestli znovu pozná dříve vnímaný objekt. Už protože mu mohou být ukázány osoby zcela odlišné, pokud není prověřovaný objekt objektem zjišťovaným.⁶⁹³ Další odlišnosti poté vyplývají z požadavků zákonem kladených na procesní provedení, zejména na nutnost přivzetí nezúčastněné osoby k rekognici, přítomnost poznávaného a figurantů u rekognice nebo specifické požadavky na protokolaci rekognice.⁶⁹⁴ Výslech lze přerušit a po čase doplnit

⁶⁸⁸ Srov. např. Pješčák, J. a kol.: *Kriminalistika – Učební text pro právnické fakulty*. Op. cit., str. 168.

⁶⁸⁹ Srov. Konrád, Z.: Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? In: *Kriminalistika*. Op. cit., str. 96.

⁶⁹⁰ Janulková, K.: Op. cit., str. 25.

⁶⁹¹ Srov. Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 30.

⁶⁹² Srov. např. Porada, V. a kol.: *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2007, str. 268.

⁶⁹³ Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 59.

⁶⁹⁴ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: Op. cit., str. 361. Srov. Konrád, Z.; Veselá, J.: Op. cit., str. 31.

či upřesnit, lze jej opakovat a odložit – rekognici zásadně nikoliv.⁶⁹⁵ Rekognice je navíc oproti výslechu výrazně více spjata s přípravným řízením, v němž leží těžiště jejího provádění.

8.2. Vztah rekognice k některým dalším zvláštním způsobům dokazování

Rekognice je upravena ve třetím oddílu páté hlavy trestního řádu nesoucím označení *Některé zvláštní způsoby dokazování*. Těmito jsou vedle rekognice také **konfrontace** (§ 104a tr. řádu), **vyšetřovací pokus** (§ 104c tr. řádu), **rekonstrukce** (§ 104d tr. řádu) a **prověrka na místě** (§ 104e tr. řádu), tedy úkony primárně kriminalistické povahy, u nichž bylo provádění až do velké novely trestního řádu trestněprávně odvozováno z ustanovení o výslechu, případně z ustanovení o ohledání.⁶⁹⁶ Předmětné procesní úkony jsou současně kriminalistikou pojímány jako specifické a samostatné metody kriminalistické praktické činnosti vyznačující se zvláštními taktickými postupy, organizačním zabezpečením a metodikou jejich přípravy a realizace.⁶⁹⁷ Z uvedeného již plynou i první společné znaky daných úkonů. S ohledem na omezený rozsah této práce na dalších řádcích pouze velice stručně až schematicky uvádíme bazální odlišující prvky rekognice od dalších zvláštních způsobů dokazování, aniž bychom tyto blíže rozebíraly. V podrobnostech ohledně komparace úkonů lze totiž odkázat na prakticky jakékoliv dílo rekognici se věnující.

8.2.1. Konfrontace

Rekognice i konfrontace mají blízký vnitřní vztah k výslechu, přičemž z našeho pohledu má k výslechu blíže konfrontace, neboť ta je svou povahou *de facto* v plném rozsahu společným a netradičně vedeným výslechem dvou osob. Oproti tomu u rekognice je výslechová fáze spíše nezbytnou přípravou (I. fáze), resp. vyjasněním (III. fáze) klíčové etapy znovupoznávání (II. fáze). Oba úkony vyžadují k provedení předchozí výslech poznávající, resp. konfrontované osoby obsažený v protokolu. Zatímco však u rekognice k výslechu dochází přímo v jejím širším rámci, konkrétně v první rekogniční fázi, u konfrontace není výslech součástí úkonu. Společným jmenovatelem úkonů je také jejich neopakovatelnost (u rekognice s výše uvedenou výjimkou).

Těžištěm realizace konfrontace je (na rozdíl od rekognice) zásadně až řízení před soudem. K jejímu uskutečnění ještě v přípravném řízení je přistupováno jen výjimečně, když lze očekávat, že provedení výrazně přispěje k objasnění věci a téhož cíle nelze dosáhnout jinými prostředky. Signifikantním rozdílem úkonů je pak především jejich odlišná podstata a cíl. Cílem rekognice je ztotožnění (či popření totožnosti) osoby na základě komparace vybavené představy s aktuálně

⁶⁹⁵ Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Op. cit.*, str. 105.

⁶⁹⁶ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní. Op. cit.*, str. 424.

⁶⁹⁷ Musil, J.; Konrád, Z.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 327–372.

ukázanými osobami (tj. podstatou znovupoznávání), zatímco cílem konfrontace je (zejména) odstranění rozporů ve výpovědích dříve vyslechnutých osob na základě jejich bezprostředního a silného konfliktního psychologického působení (tj. podstatou stále fakticky reprodukce). Z toho pak plynou i rozdíly další. Konfrontace je založena na konfliktu mezi vzájemně aktivně jednajícími osobami, které si i mohou se souhlasem vyslychajícího klást otázky, a jako taková je dynamičtějším a ostřejším prostředkem psychického působení.⁶⁹⁸ To je u rekognice vyloučeno. Při rekognici by poznávaný měl být osobou, která byla dříve poznávajícím vnímána, resp. je potvrzována tato hypotéza. U konfrontace lze postavit tvář v tvář i osoby, které se prokazatelně nikdy nepotkaly, a přesto je třeba odstranit rozpor ve faktech, o nichž obě vypovídaly. Není ani nutné, aby předmětné skutečnosti dříve vnímaly vlastními smysly.

Tím jsme se dostali i k dalšímu pozorovatelnému rozdílu. U rekognice je možné provedení znovupoznávání bez přítomnosti poznávané osoby (na základě modelů), zatímco konfrontace vyžaduje vzájemné aktivní zapojení osob, které jsou stavěny tvář v tvář. Z dalších rozdílů závěrem už jen stručně uvedme, že u konfrontace není zákonem požadována přítomnost nezúčastněné osoby⁶⁹⁹ a z logiky věci absentuje zákonný požadavek předchozího neukázání jedné z osob osobě druhé v průběhu trestního řízení. O provedené konfrontaci se stejně jako v případě rekognice sepisuje protokol s obecnými a zvláštními obsahovými náležitostmi podle § 55 a násl. tr. řádu. Shodné jsou u obou úkonů též trestním řádem stanovené podmínky pro přečtení protokolu v hlavním líčení k důkazu za splnění podmínek § 207 odst. 2, resp. § 211 odst. 1 až 4 tr. řádu.⁷⁰⁰ Pokud by bylo vhodné v trestním řízení provést konfrontaci i rekognici, kdy by měl být konfrontován poznávající s poznávaným, je třeba nejprve uskutečnit úkon rekognice.

8.2.2. Vyšetřovací pokus

První odlišnost mezi rekognicí a vyšetřovacím pokusem lze vysledovat z hlediska jejich právního vývoje. Zatímco rekognice byla ve druhé polovině minulého století považována za specifickou formu výslechu, vyšetřovací pokus platil za zvláštní druh ohledání.⁷⁰¹ Hlavní rozdíl mezi úkony pak opět shledáváme v jejich podstatě a cíli. Primárním cílem vyšetřovacího pokusu je na podkladě experimentální činnosti prověřit nebo upřesnit skutečnosti už zjištěné v trestním

⁶⁹⁸ Konrád, Z.; Kuchna, J.: K některým problémům konfrontace. In: *Československá kriminalistika*. 1986, č. 1, str. 55. Tato metoda však, jak upozorňuje Konrád, může vést i k situacím, kdy pod tíhou psychologického působení do té chvíle pravdivě vypovídající osoba změní svou výpověď na nepravdu, případně se lživě vypovídající osoby mohou vzájemně v nepravdách utvrdit. Srov. Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 71; Protivinský, M.: *Rekognice v přípravěm řízení*. *Op. cit.*, str. 64.

⁶⁹⁹ Což je dáno její odlišnou povahou a fází trestního řízení, v níž bývá zásadně realizována.

⁷⁰⁰ Postup podle § 213 odst. 1 tr. řádu (předložení listinných důkazů) je vyloučen. Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1993, sp. zn. 11 To 192/92 (R 25/1993 tr.).

⁷⁰¹ Viz rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 13. 3. 1989, sp. zn. 1 Tz 4/89 (R 34/1990 tr.).

řízení nebo zjistit nové skutečnosti důležité pro trestní řízení.⁷⁰² Pokud by nebylo možno uměle vytvořit podmínky, které byly v době trestněprávně relevantní události, pak nelze konat ani vyšetřovací pokus.⁷⁰³ Příléhavé rozlišení případů, kdy bude v trestním řízení provedena vyšetřovateli rekognice a kdy vyšetřovací pokus, podává už v roce 1968 Prerad: „*Cílem vyšetřovacího experimentu, jako způsobu prověrky správnosti poznání, není provedení dalšího znovupoznání, nýbrž zjistit příčiny, které podmínily správný nebo nesprávný vjem a tím poznání. K provedení takového experimentu přistupujeme tehdy, jsou-li pochybnosti o účelnosti rekognice nebo jestliže výsledky rekognice vzbuzují pochybnosti a je třeba zjistit, mohl-li poznávající v daných podmínkách dostatečně dobře vnímat a uchovat v paměti znaky objektu rekognice.*“⁷⁰⁴

Účast na vyšetřovacím pokusu je ze zákona dobrovolná. K tomuto úkonu nesmí být žádným způsobem donucován podezřelý, obviněný, poškozený ani svědek. Je-li pak vzhledem k některé z těchto osob nebo vzhledem k okolnostem případu provedení *nevhodné*, vůbec se k realizaci nepřistoupí.⁷⁰⁵ Současně se úkon neprovede ani tehdy, lze-li jeho účelu dosáhnout jinak.⁷⁰⁶ V tomto směru tak můžeme hovořit o zákonodárcem vyjádřené *subsidiaritě* vyšetřovacího pokusu, která neumožňuje úkon provést, lze-li skutečnosti prověřit či upřesnit jinou zákonnou metodou. Takovou metodou bude zpravidla opětovný výslech, znalecké zkoumání, ohledání místa činu, konfrontace či právě rekognice. V intencích uvedeného hovoříme o specialitě rekognice, lze-li (výjimečně) oběma úkony shodně obstarat kýžený poznatek pro trestní řízení. Doplňme, že u vyšetřovacího pokusu lze neúčast podezřelého, obviněného či svědka zpravidla nahradit figurantem nebo vhodně zvolenou pokusnou osobou, nejedná-li se o prověrku subjektivních vlastností neumožňujících poznávání prostřednictvím jiných osob. Naopak u rekognice je substituce přímých účastníků pro jejich nezastupitelnost vyloučena. Nezúčastněnou osobou může být u vyšetřovacího úkonu i figurant, u rekognice nikoliv. Z uvedeného je patrné mnoho rozdílů.

O provedení vyšetřovacího pokusu se shodně jako u rekognice sepisuje protokol obsahující zákonem stanovené obecné i zvláštní obsahové náležitosti. Oproti rekognici se však protokol považuje za listinný důkaz (§ 112 odst. 2 tr. řádu), který se v hlavním líčení (či ve veřejném nebo neveřejném zasedání) přečte a předloží k nahlédnutí stranám podle § 213 tr. řádu, případně

⁷⁰² Púry, F. In: Šámal, Pavel a kol.: *Op. cit.*, str. 1553. Pohledem kriminalistiky jsou pak cíle úkonu širší, a to: *získání podkladů pro vytýčení vyšetřovacích verzí, získání prostředků prověrky vytýčených vyšetřovacích verzí, obstarání nových důkazů a prověrka důkazů již stávajících a získání prostředků zjištění okolností napomáhajících spáchání určitého trestného činu*. Srov. Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 104.

⁷⁰³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 1999, sp. zn. 8 T 194/99 (*Soudní rozhledy*, 2000, č. 7, str. 200).

⁷⁰⁴ Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 181–182.

⁷⁰⁵ Nevhodnost může u okolností případu spočívat například v jeho nebezpečnosti (riziko výbuchu apod.) a u osob například v reálné hrozbě zmaření úkonu ze strany obviněného či nutnosti utajení totožnosti svědka v souladu s § 55 odst. 2 a § 102a odst. 1 tr. řádu.

⁷⁰⁶ § 104c odst. 2 tr. řádu.

se přehraje pořízený záznam.⁷⁰⁷ Závěrem bychom si dovolili polemizovat s někdy se vyskytujícím názorem, že rekognice s vyšetřovacím pokusem jsou ze všech zvláštních způsobů dokazování nejnáze zaměnitelné. Vyšetřovací pokus snad má mnoho společných znaků s ohledáním, prověrkou na místě i rekonstrukcí, nikoliv však z našeho pohledu s rekognicí.⁷⁰⁸

8.2.3. Rekonstrukce

Podstatou rekonstrukce je tak obnovení výchozí a konečné (souhrnné) materiální situace z doby trestné činnosti, včetně skutkových okolností, činěné s cílem prověřit dosud obstarané výpovědi, a tím i zjistit materiální pravdu v trestní věci.⁷⁰⁹ Cíle rekonstrukce jsou tedy v zásadě obdobné jako u vyšetřovacího pokusu, s nímž rekonstrukci pojí i historické vyčlenění z ohledání, za jehož zvláštní druh byla před velkou novelou trestního řádu praxí považována.⁷¹⁰ Rekonstrukce však nespočívá v pokusné činnosti, nýbrž se jedná o jednorázové obnovení situace. Rozdílné znaky rekognice a rekonstrukce jsou tak zřejmě již patrné. Rekonstrukce byla historicky soudní praxí považována za zvláštní druh ohledání, rekognice za zvláštní druh výslechu. Odlišné je i obvyklé místo realizace úkonu. Hlavní rozdíl je pak opět zejména v podstatě a cíli úkonů, když rekonstrukce obnovuje situaci trestného činu s cílem prověření tvrzení ve výpovědích podezřelého, obviněného, poškozeného či svědka, zatímco cílem rekognice je (ne)identifikace. V dalších rozdílech rekognice oproti rekonstrukci lze poukázat na pasáž pojednávající o rozdílech rekognice a vyšetřovacího pokusu, a to z důvodu přiměřeného užití ustanovení o vyšetřovacím pokusu právě na rekonstrukci. Opět se tak jedná o rozdíly týkající se otázky subsidiarity (upravené i v § 104d odst. 1 tr. řádu), přibírání nezúčastněné osoby, otázky dobrovolné účasti osob a možnosti jejich nahrazení figurantem či pokusnou osobou, nebo otázky protokolace a čtení či předložení protokolu o úkonu stranám podle § 213 tr. řádu jako listinného důkazu.

8.2.4. Prověrka na místě

Prověrka na místě je specifický úkon velmi blízký zejména kriminalistické rekonstrukci.⁷¹¹ Cílem a účelem prověrky na místě je „objektivizace výpovědi určité osoby spočívající v odstranění přetrvávající neúplnosti nebo nepřesnosti v prověřované výpovědi, ale též zhodnocení

⁷⁰⁷ Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1565.

⁷⁰⁸ Obdobně Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Op. cit.*, str. 104.

⁷⁰⁹ Srov. Vychodil, M.: Rekonstrukce trestného činu. I. část. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 8, str. 37.

⁷¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25. 6. 1968, sp. zn. 11 Tz 29/68 (*R 49/1968 tr.*). Toto rozhodnutí také stanovilo zákaz jakéhokoli usměrňování osob ohledně jejich počínání, které během rekonstrukce znázorňují nebo líčí.

⁷¹¹ Protivínský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 363. Srov. Konrád, Z.: *Prověrka výpovědi na místě*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2006, str. 14.

věřohodnosti výpovědi z toho hlediska, zda vyslychaná osoba získala informace důležité pro trestní řízení, o nichž vypovídala, bezprostřední účasti na vyšetřované události, zda její průběh skutečně sama pozorovala, zda informace získala jen zprostředkovaně, nebo dokonce zda si je sama nevymyslela.⁷¹² Prověrka na místě je, jak už název napovídá, prováděna zásadně na místě trestněprávně relevantní události, zpravidla za obdobných časových a světelných podmínek z doby činu. Shledáváme tři významné společné znaky rekognice a prověrky na místě. Tím prvním je zákonem obligatorně stanovený předchozí výslech k vlastnostem a vnějším znakům objektu či místa, tím druhým nutná osobní přítomnost podezřelého, obviněného nebo svědka při provádění úkonu. Třetím pak bazální podstata úkonů, kterou je v obou situacích komparace paměťové stopy z doby trestné činnosti s aktuálně vnímanými objekty a skutečnostmi.

Zatímco však rekognice je procesem *identifikačním*, prověrka na místě je procesem *verifikačním* sloužícím ke srovnání dřívější výpovědi s faktickým stavem místa a ověření její věrohodnosti.⁷¹³ A tím se dostáváme i ke stěžejní odlišnosti těchto úkonů, neboť rozdílný je cíl v rámci nich prováděné komparace a z něj vyplývající šíře úkonů. Cílem rekognice je znovupoznání, zatímco cílem prověrky je doplnění a upřesnění údajů důležitých pro trestní řízení. Úkon tedy spočívá v činnosti širší, neboť obsahuje „*nejen objasnění znaků a zvláštností objektu, nýbrž i těch činů a jednání, která na něm byla spáchána či vykonána.*“⁷¹⁴ Místo se tak zkoumá z hlediska znaků, které byly uvedeny ve výpovědi vyslechnuté osoby. V prověrce na místě nacházíme i prvky ohledání, prohlídky a výslechu. Dalším signifikantním rozdílem je i skutečnost, že k účasti na prověrce na místě nemůže být podezřelý, obviněný ani svědek žádným způsobem donucován. U rekognice je navíc vyžadována identifikace mezi nejméně třemi srovnatelnými objekty. Ani prověrku na místě a rekognici věcí tak nelze zaměňovat pro podstatné rozdíly.

Na postup při prověrce na místě se podle § 104e odst. 2 tr. řádu přiměřeně užijí ustanovení o vyšetřovacím pokusu. Z dosud neuvedených společných a rozdílných znaků se právě uvedené vztahuje zejména na zákonem danou přítomnost nezúčastněné osoby a možnosti čtení či předložení protokolu stranám jakožto listinného důkazu podle § 213 tr. řádu.

⁷¹² Púry, F. In: Šámal, P. a kol.: *Op. cit.*, str. 1564.

⁷¹³ Konrád, Z.; Veselá, J.: *Op. cit.*, str. 34; dále srov. Konrád, Z.: *Prověrka výpovědi na místě. Op. cit.*, str. 19.

⁷¹⁴ Protivinský, M. In: Prerad, V. a kol.: *Op. cit.*, str. 364. Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení. Op. cit.*, str. 69.

9. Typy rekognice⁷¹⁵

Identifikační úkony v trestním řízení a způsoby jejich provádění se v jednotlivých státech světa diametrálně odlišují, rekognici nevyjímaje.⁷¹⁶ Tyto diference přitom mnohdy spíše než z konkrétních vědeckých dat pramení z tradic předmětných právních oblastí.⁷¹⁷ Také proto věda usiluje o nalezení univerzálně použitelné, efektivní, široce přijímané a vědecky racionální procedury, která by přinášela přesné a z pohledu nevinných osob bezpečné výsledky. Skutečnost, že dosažení takového cíle je přinejmenším vzdálené, ne-li nereálné, nás nezabavuje povinnosti se mu v zájmu materiální pravdy snažit postupnými kroky co nejvíce přiblížit.

Od 80. let 20. století je vedena praktickými výzkumy podložená odborná polemika nad nejvhodnějším způsobem provádění rekogničního úkonu. Do této právně-psychologické debaty se zapojuje dlouhá řada dále citovaných autorů, kdy z těch hlavních zmiňme alespoň příjmení jako Wells, Pozzulo, Lindsay, Cutler, Malpass či Steblay. Je nutné předeslat, že většina dosavadních studií byla realizována laboratorně jako fotorekognice, přičemž vzorek svědků zpravidla tvořili pregraduální univerzitní studenti psychologie. Tyto výzkumy pochopitelně naráží na mnohé limity, neboť v umělých podmínkách nelze věrně simulovat v praxi běžné variující okolnosti (kupříkladu že každý svědek vidí čin za jiných podmínek; mezi činem a identifikací uplyne různá doba; pachatel může v mezičase změnit vzhled, vliv hraje míra stresu apod.). V laboratorních výzkumech jsou podmínky unifikovány, k čemuž musíme při hodnocení přihlídnout.

Současně však laboratorní výzkumy provází zásadní nesporná výhoda – víme, kdo je „pachatelem“,⁷¹⁸ neboť je zločin uměle sehrán (tzv. *mock crime*). Vždy tak můžeme určit (ne)správnost identifikace ze strany svědka podle toho, zda se jedná o rekognici s pachatelem (tzv. *targed-present lineup*) či bez něj (tzv. *targed-absent lineup*). Výstupy jsou poté významné pro volbu vhodné procedury do praxe, protože nám určují pravděpodobnost správné identifikace, stejně jako – což je zřejmě významnější – pravděpodobnost označení nevinné osoby. V reálných podmínkách totiž vyšetřovatelé nikdy neví, zda je podezřelá osoba v postavení poznávaného skutečným pachatelem. Neznají tak skutečnost, zda se jedná o rekognici s pachatelem či bez něj, a tedy nejsou schopni s určitostí říci, zda byla svědkem učiněná (ne)identifikace správná. Mohou pouze poznat identifikaci zjevně nesprávnou, je-li označen figurant (tzv. *foil* či *filler*

⁷¹⁵ Autor vychází z jím sepsané vítězné práce v rámci soutěže SVOČ 2020 (*práce s názvem „Rekognice zítřka?“*, *smíšená doktorská sekce*), která nebyla dosud publikována. Text byl pro účely disertační práce výrazně přepracován a doplněn.

⁷¹⁶ Brewer, N.; Weber, N.; Guerin, N.: Police Lineups of the Future? In: *American Psychologist*. 2020, (75) 1, str. 76.

⁷¹⁷ Price, H. L.; Harvey, M. B.; Anderson, S. F. et al.: Evidence for the Belief in Live Lineup Superiority. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2019, 34 (3), str. 263.

⁷¹⁸ Přestože se zde hmotněprávně o pachatele nejedná, dovolujeme si pro zjednodušení i nadále v textu používat pojmu „pachatel“ také u trestných činů uměle sehraných pro účely laboratorních výzkumů.

identification). Výsledky v reálných případech pochopitelně mají pouze pravděpodobnostní hodnotu, která buď zesílí, nebo oslabí podezření ve vztahu k poznávanému.

Důvodem (na první pohled zřejmě nekonceptního) vyčlenění této kapitoly z pasáže pojednávající o druzích rekognice je nejen její výrazně přeshraniční (komparativní) rozměr, nýbrž také nutnost navázat na v práci postupně zmiňované psychologické aspekty a další komplexněji předestřené problematiky. Tato kapitola navíc rozebírá v české kotlině často (resp. prakticky zcela) opomíjené zahraniční výzkumy, z nichž však lze implikovat možná doporučení pro náš právní řád, případně z nich lze alespoň kriticky vycházet v rámci stávající právní úpravy a praktické realizace rekognice. I proto je podle nás vhodné vyčlenění dále řešených otázek týkajících se možných typů rekognice do samostatné kapitoly akcentující význam celé problematiky.

9.1. Simultánní rekognice

Simultánní rekognice je tradičním typem znovupoznávání, při němž jsou svědkovi představeny všechny osoby najednou. Svědek tak naráz a v jediném zorném poli vidí ukázané osoby. Doporučení předvádět osoby společně vychází z mnohých poznatků obecné psychologie o jednoohniskové pozornosti. Svědek má tak možnost **relativního poměrování** osob mezi sebou a hledání té z nich, která nejvíce odpovídá dříve spatřenému pachateli. Právě princip relativního poměrování (tzv. *relative judgment principle*) je nejproblematictější a hojně kritizovaným aspektem simultánně prováděné rekognice.⁷¹⁹ Podstatou znovupoznání totiž má být srovnání aktuálně vlastními smysly vnímané osoby s paměťovou stopou, v níž je z doby trestné činnosti kódována podoba pachatele. Po absolutním poměření těchto dvou obrazců pak má být svědkem vyvozen závěr, zda se jedná o téhož člověka – pachatele. Princip relativního poměrování naproti tomu vede z psychologického hlediska spíše ke zjištění, že se svědkem vybraná osoba ze všech ukázaných pachateli nejvíce podobá.⁷²⁰ To není rizikové tehdy, pokud se pachatel mezi ukázanými osobami nachází, protože tento je pak zpravidla pro individuální a nezaměnitelné rysy skutečně identifikován. Riziková je v praxi simultánní rekognice objektivně bez pachatele, při níž dojde po relativním poměrování osob k (vlastně náhodnému) označení ve skutečnosti nevinného podezřelého, což implikuje vysoké riziko justičního omylu. Této konsekvenci účinně často nezabrání ani instrukce, že skutečný pachatel nemusí být ve skupině osob přítomen, neboť tehdy poznávající vybere principem relativního poměrování právě osobu jemu nejpodobnější.

⁷¹⁹ Srov. Wells, G. L.: What do we know about eyewitness identification? In: *American Psychologist*. 1993, 48 (5), str. 553-571; či Meissner, C. A.; Tredoux, C. G.; Parker, J. F.; MacLin, O. H.: Eyewitness decisions in simultaneous and sequential lineups: A dual-process signal detection theory analysis. In: *Memory and Cognition*. 2005, 33 (5), str. 783-792.

⁷²⁰ Wells, G. L.: The psychology of lineup identifications. In: *Journal of Applied Social Psychology*. *Op. cit.*, str. 92.

Simultánní rekognice zůstává i přes masivní kritiku a prokázaná pochybení stále převažujícím typem znovupoznávání ve většině vyspělých zemí.⁷²¹ Zpravidla přitom není výslovně zakotvena v právním řádu, ale její provádění vyplývá z povahy úkonu a z dosavadní praxe.⁷²² Celosvětově lze nicméně pozorovat postupný trend zavádění modifikovaných typů rekogničních procedur.⁷²³

9.2. Sekvenční rekognice

Sekvenční (též někdy označována jako *sukcesivní* či *analytická*) rekognice představuje hlavní alternativu k té simultánní, přičemž její primární výhodou je vyloučení principu relativního poměrování. Nejsou při ní totiž svědkovi ukázány všechny osoby současně, nýbrž je mu ukazována postupně jedna osoba po druhé, tedy předvádění probíhá sukcesivně. Podstatou je tak primárně princip **absolutního poměrování** paměťové stopy z doby trestné činnosti s osobou aktuálně vnímanou (tzv. *absolute judgment principle*). Sekvenční rekognice proto napomáhá redukovat pravděpodobnost, že ze strany svědka dojde k označení fakticky nevinné osoby pouze z důvodu, že je tato pachateli ze všech „nabízených“ osob nejpodobnější.⁷²⁴

Kořeny sekvenční rekognice, jako vůbec první alternativy navržené za účelem snížení procenta chybně provedených simultánních identifikací, spadají do 80. let minulého století.⁷²⁵ V praxi se s ní dnes můžeme setkat například v Anglii či Walesu, kde je prováděna prostřednictvím video sekvencí /*kapitola 10*/, nebo také v Kanadě, kde se postupně stala nejčastěji využívanou znovupoznávací procedurou.⁷²⁶ Změny se nevyhnuly ani USA, kde v roce 2013 byla sekvenční rekognice využívána v 32 % států USA (např. v Connecticutu, Severní Karolíně, New Jersey, Texasu či na Floridě) a též v některých městech (např. v Bostonu).⁷²⁷ Sekvenční procedura je doporučována dále také v Dánsku, Německu, Norsku či Švédsku.⁷²⁸

Z hlediska procesního provedení sekvenční rekognice je výzkumy převážně doporučováno, aby svědek musel ihned určit, zda je ukázaná osoba pachatelem, a to právě z důvodu, aby se důsledně

⁷²¹ Malpass, R. C.: A policy evaluation of simultaneous and sequential lineups. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2006, 12 (4), s. 394–418; Gross, R. S.; Shaffer, M.: *Exonerations in the United States 1989 – 2012. Report by the National Registry of Exonerations*. [online] 2012. [zobrazeno 2020-03-17; 11:03] Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2092195>.

⁷²² Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 10.

⁷²³ Podle celostátního výzkumu byla simultánní rekognice v roce 2013 stále nejčastěji využívaným typem znovupoznávání v USA (využívána zhruba v 70 % případů). Srov. Police Executive Research Forum. *A National Survey of Eyewitness Identification Procedures in Law Enforcement Agencies*. [online] 2013, str. 62. [zobrazeno 2020-05-04; 11:41] Dostupné z: <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/242617.pdf>>.

⁷²⁴ Srov. Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J. Simultaneous, Sequential, Elimination, and Wildcard: A Comparison of Lineup Procedures. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2016, 31 (1), str. 72.

⁷²⁵ Lindsay, R. C.; Wells, G. L.: *Op. cit.*, str. 556–564.

⁷²⁶ Beaudry, J. L.; Lindsay, R. C.: *Op. cit.*, str. 179.

⁷²⁷ Police Executive Research Forum. *Op. cit.*, str. 35 a násl. Výzkum také odhalil, že ve 37 % případů nebyl v minulosti vůbec pořizován záznam z rekognice, a to především tehdy, pakliže nebyl identifikován podezřelý.

⁷²⁸ Blíže viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 10.

uplatnil princip absolutního poměrování. Následně lze přistoupit k představení další osoby v pořadí. Druhé kolo sekvenční rekognice podle výzkumů zvyšuje především počet chybných identifikací, přičemž riziko je největší u svědků, kteří ve druhém kole někoho vyberou, přestože v prvním kole volbu nečinili.⁷²⁹ Naopak nejvyšší přesnost identifikace byla zjištěna u těch, kdo druhé kolo i přes nabídku odmítli.⁷³⁰ Svědek by se neměl vracet k dříve ukázaným osobám, stejně jako by mu nemělo být umožněno měnit dřívější rozhodnutí. Podezřelý nikdy není svědkovi ukazován jako první. Důležitým aspektem sekvenční rekognice je předchozí neznalost celkového počtu ukázaných osob (tzv. *back-loading* chrání zejména poslední osobu v pořadí), případně záměrné uvedení počtu snímků vyšší. Tento postup lépe chrání nevinné podezřelé, přestože podle některých výzkumů přímo nezvyšuje celkovou přesnost, a tedy může z důvodu opatrnosti poznávajícího vést k neztotožnění skutečného pachatele.⁷³¹ Právě prezentované závěry však nejsou přijímány zcela jednoznačně, protože konkrétní forma provedení sekvenční rekognice značně variuje. Kupříkladu v některých státech USA může svědek požádat o zopakování úkonu (tzv. „*druhé kolo*“). V Anglii dokonce může až po druhém kole identifikaci provést. Podle některých je totiž vhodné, aby si svědek nejprve všechny osoby prohlédl, přestože tím již dochází k částečnému promítnutí principu relativního poměrování do procedury vybudované naopak s cílem jeho co nejdůslednější eliminace. K tomu se ještě navrátíme dále v textu. Jednotně není přistupováno ani k momentu ukončení úkonu či k možnosti svědka změnit volbu.

9.3. Eliminační rekognice

Na sklonku 20. století byla výzkumníky představena nová alternativa rekogniční procedury označená jako tzv. eliminační rekognice.⁷³² Jejím primárním cílem bylo redukovat zjištěnou výrazně vyšší míru chybně provedených pozitivních identifikací ze strany dětských svědků, a tedy při zachování počtu správných identifikací současně navýšit i počet správných odmítnutí.⁷³³

Eliminační rekognice v sobě kloubí jak prvky rekognice simultánní, tak prvky rekognice sekvenční, neboť svědka směřuje hned ke dvěma rozhodnutím. Svědkovi jsou nejprve ukázány všechny osoby naráz, tj. simultánně, a svědek je požádán, aby z těchto osob vybral tu, která se

⁷²⁹ Steblay, N. K.; Dietrich, H. L.; Ryan, S. L. et al.: Sequential Lineup Laps and Eyewitness Accuracy. In: *Law and Human Behavior*. 2011, 35 (4), str. 262–274.

⁷³⁰ *Dtto*.

⁷³¹ Srov. Carlson, C. A.; Carlson, M. A.; Weatherford, D. R.; Tucker, A.; Bednarz, J.: The Effect of Backloading Instructions on Eyewitness Identification from Simultaneous and Sequential Lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2016, 30 (6), str. 1005–1013.

⁷³² Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. C.: Elimination lineups: An improved eyewitness procedure for child eyewitnesses. In: *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (2), str. 167–176.

⁷³³ Srov. Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 72–73. Dále viz Pozzulo, J. D.; Dempsey, J.; Corey, S. et al.: Can a lineup procedure designed for child witnesses work for adults? Comparing simultaneous, sequential and elimination lineup procedures. In: *Journal of Applied Psychology*. 2008, 38 (9), str. 2195–2209.

pachateli *nejvíce podobá*.⁷³⁴ Jeho úkolem v této fázi není říci, zda se skutečně o pachatele jedná. Po tomto rozhodnutí přichází na řadu fáze druhá, v níž je svědkovi představena již pouze osoba jím dříve zvolená, u níž má říci, zda v ní poznává pachatele. **První fáze je tak na bázi relativního poměrování, druhá na bázi absolutního úsudku.** Důležitým psychologickým aspektem je skutečnost, že se svědek ve druhé části soustředí pouze na jednu ukázanou osobu. Fáze eliminační rekognice nelze zcela oddělovat, neboť se jedná o postupné zpřesňování zjištěných skutečností. Současně je ale nutné si uvědomit, že rozhodnutí č. 1 a č. 2 nejsou z psychologického ani z trestněprávního hlediska ekvivalentní a poskytují rozdílné informace. Za výhodu eliminační procedury někteří označují i přípustnost jejího využití při znovupoznávání více osob (tzv. *multi-perpetrator model*).⁷³⁵ Jsme však názoru, že i při eliminační rekognici bychom měli primárně vycházet z osvědčeného principu právě jedné poznávané osoby (tzv. *single-suspect model*), a to už z důvodu, abychom nadbytečně nezvyšovali náročnost úkonu pro poznávajícího.

U eliminační rekognice s pachatelem lze v laboratorních výzkumech zjistit míru případů, v nichž pachatel v postavení podezřelého „přežije“ první rozhodování svědka⁷³⁶ – toto kritérium bývá označováno jako tzv. *survival status/rate*.⁷³⁷ Je sice otázkou, zda vždy skutečný pachatel musí v době rekognice vypadat nejvíce jako on sám v době trestné činnosti, nicméně obecně podle dosavadních výzkumů pro praxi platí: **Pokud podezřelá osoba není v rámci I. fáze eliminační rekognice vybrána, pak klesá pravděpodobnost, že je pachatelem. Pokud naopak podezřelého svědek vybere jako osobu nejvíce se pachateli podobající, pak pravděpodobnost, že čin spáchal, vzrůstá.** Bylo prokázáno, že pachatelé mají mnohonásobně vyšší *survival status* než osoby přivzaté (pro ilustraci uveďme, že u jednoho z výzkumů se *survival status* pohyboval na úrovni 0.80, tj. 80 %).⁷³⁸ Při opakování eliminační rekognice *survival status* u dospělých svědků výrazně klesá (zhruba o 20–30 %), což je dáno zřejmě jejich vnitřním pocitem, že důvodem opakování může být chybná volba při první identifikaci.⁷³⁹

⁷³⁴ U výběru jedné ze souběžně "nabízených" osob se někdy též hovoří o volbě na základě tzv. „*echoic similarity*“, tj. na základě skutečnosti, že svědkovi je některá z osob zkrátka povědomá. Srov. Navon, D.: How critical is the accuracy of eyewitness memory? Another look at the issue of lineup diagnosticity. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1990, 75 (5), str. 507.

⁷³⁵ Dempsey, J. L.; Pozzulo, J. D.: Children's identification accuracy of multiple perpetrators: Examining the simultaneous versus elimination lineup procedures. In: *Psychiatry, Psychology, and Law*. 2013, 20 (3), str. 352–365. Dále srov. Pozzulo, J. D.; Dempsey, J.; Crescini, C.: Preschoolers' person description and identification accuracy: A comparison of the simultaneous and elimination lineup procedures. In: *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2009, 30 (6), str. 667–676.

⁷³⁶ Srov. Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 70–80.

⁷³⁷ Blíže viz Pica, E.; Pozzulo, J. D.; Sheahan, Ch. L.: *Op. cit.*, str. 23–33.

⁷³⁸ Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 73.

⁷³⁹ *Idem*, str. 73 a násl. Srov. Sharps, M. J.; Herrera, M.; Dunn, L.; Alcalá, E.: Repetition and reconfiguration: Demand-based confabulation in initial eyewitness memory. In: *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2012, 9 (2), str. 149–160.

Domníváme se, že by obvyklá míra „přežití“ neměla být přeceňována a každý případ je vždy třeba soudem hodnotit ryze individuálně. Je však zřejmé, že i laboratorními výzkumy zjištěná procenta mohou poskytovat vyšetřovatelům cenné orientačně-operativní informace pro praxi, kdy není zřejmé, zda je podezřelý pachatelem. Je navíc logické, že je-li podezřelý v 1. fázi vybrán, pak podezření vůči němu zesílí, a to přestože třeba ve druhé fázi svědek vyjádří nejistotu, zda se skutečně o pachatele jedná. Pokud svědek v 1. fázi vybere osobu přivzatou, kterou následně ve fázi druhé potvrdí jako pachatele, vede to zásadně k oslabení podezření ve vztahu k osobě poznávané a současně ke znevěrohodnění poznávacích schopností svědka. Nejpříznivější variantu z hlediska podezřelého pak představuje situace, kdy svědek v první fázi vybere figuranta, u něhož ve fázi druhé s jistotou konstatuje, že se o pachatele nejedná, přestože byl (je) tento skutečnému pachateli z nabízených osob nejpodobnější. V posledně uvedeném případě navíc nedochází k diskreditaci svědka, protože je-li podezřelý nevinný, pak je postup svědka zcela správný. V praxi byla testována též nejnovější modifikace známá jako tzv. *elimination*⁺, při níž svědek mezi rozhodnutími vyjadřuje míru jistoty, že je vybraná osoba pachatelem (tzv. *confidence rating*).⁷⁴⁰

Prakticky ve všech státech je patrná určitá míra skepticismu k jakýmkoliv změnám, nicméně u eliminační rekognice je na místě si uvědomit, že se spíše než o výrazný obrat od rekognice simultánní jedná o rozšíření stávající procedury, které umožňuje aplikovat princip absolutního poměrování. Někdo by možná namítl, že vlastně o změnu simultánní rekognice nejde, protože se vždy stejně svědka ptáme, do jaké míry si je volbou jistý – dokud ale svědek vedle jedné osoby vidí osoby další, lze jen stěží psychologicky hovořit o absolutním poměrování právě dvou veličin.

9.4. *Wildcard* rekognice

I čtvrtý typ rekognice byl vyvinut ve snaze snížit počet chybných pozitivních identifikací u dětí v postavení svědků trestné činnosti. Pro účely textu se přidržíme anglického označení *wildcard* rekognice, přestože bychom jej do našeho jazyka přeložit mohli, a to jako rekognice *s divokou kartou*. Podstata této procedury je zmiňována již ve výzkumech z konce minulého století, nicméně hlavní diskusi o ní zažehli až psychologové R. Zajac a A. Karageorge v roce 2009.⁷⁴¹

Wildcard rekognice představuje spíše drobné a graficky vyjádřené doplnění simultánního fotografického či video znovupoznávání o explicitní možnost svědecké volby *nevím, nejsem*

⁷⁴⁰ Blíže viz Pica, E.; Pozzulo, J. D.; Sheahan, Ch. L.: *Op. cit.*, str. 23–33.

⁷⁴¹ Zajac, R.; Karageorge, A.: The wildcard: A simple technique for improving children's target-absent lineup performance. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2009, 23 (3), str. 358–368. Srov. Beal, C. R.; Schmitt, K. L.; Dekle, D. J.: Eyewitness identification of children: Effects of absolute judgments, nonverbal response options, and event encoding. In: *Law and Human Behavior*. 1995, 19 (2), str. 197–216; Davies, G.; Tarrant, A.; Flin, R.: Close encounters of the witness kind: Children's memory for a simulated health inspection. In: *British Journal of Psychology*. 1989, 80 (4), str. 415–429.

si jistý, případně není tu. Tuto možnost v praxi reprezentuje tzv. *Mr. Nobody Card* (karta nikoho, resp. dále též *otazníková karta*),⁷⁴² jež vykresluje tajemnou siluetu, přes kterou je umístěn velký otazník a případný text. Tuto kartu svědek volí za situace, kdy mezi ukázanými osobami pachatele nerozpozná. Někdo by se mohl tázat, jaká je role této karty, když svědek i bez ní může uvést, že neví nebo že nikoho nepoznává. R. Zajac a A. Karageorge nicméně na laboratorních testech (zejména u dětí) prokázali, že doplnění otazníkové karty posiluje přesnost identifikace u rekognice bez pachatele, a tedy zvyšuje procento správných odmítnutí, při současném zachování (vysokého) procenta správných identifikací u rekognice s pachatelem.⁷⁴³ Tento závěr potvrdili i C. Havard a A. Memon, kteří wildcard rekognici testovali právě u dětských svědků ve věku 5 až 7, resp. 8 až 11 let.⁷⁴⁴ Později byl stejně pozitivní efekt zjištěn také u starších dospělých, tj. osob nad 60 let, u nichž přidáním *Mr. Nobody Card* do video rekognice narostlo procento správných negativních identifikací u rekognice bez pachatele z 24 % na 52 %, aniž by se významně změnila přesnost identifikací u rekognice s pachatelem.⁷⁴⁵

Výkumná data různých autorů však mohou být značně nekonzistentní, neboť podle některých zejména starších studií nemá doplnění otazníkové karty ani u dětských identifikací žádný statisticky významný vliv.⁷⁴⁶ Výzkum publikovaný v roce 2015 pak považoval vliv této modifikace simultánní rekognice dokonce za negativní, a to konkrétně u svědků spadajících do kategorie mladých dospělých, u nichž pouze poklesla přesnost identifikací u rekognic s pachatelem.⁷⁴⁷ Tento závěr však byl z našeho pohledu překonán pozdějšími studiemi, která u mladých dospělých neprokázala zhoršení spolehlivosti a přesnosti.⁷⁴⁸ Výzkumů byla učiněna, jak patrně, celá řada, a to často velmi detailních, při nichž bylo kupříkladu zjišťováno, zda má na přesnost identifikace vliv přesná formulace případného textu pod otazníkem.⁷⁴⁹

⁷⁴² Označení se objevují různá, lze se setkat i s pojmem „*the mystery man*“ neboli tajemný muž. Viz Havard, C.; Memon, A.: The mystery man can help reduce false identification for child witnesses: Evidence from video lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2013, 27 (1), str. 50–59.

⁷⁴³ Zajac, R.; Karageorge, A.: *Op. cit.*, str. 358–368.

⁷⁴⁴ Havard, C.; Memon, A.: *Op. cit.*, str. 50–59.

⁷⁴⁵ Havard, C.; Laybourn, P.; Klecha, B.: The Mystery Man Can Increase the Reliability of Eyewitness Identifications for Older Adult Witnesses. In: *Police and Criminal Psychology*. 2017, 32 (3), str. 214–224.

⁷⁴⁶ Např. dva dřívější výzkumy Beal, C. R.; Schmitt, K. L.; Dekle, D. J.: *Op. cit.*, str. 197–216; či Davies, G.; Tarrant, A.; Flin, R.: *Op. cit.*, str. 418 a násl.

⁷⁴⁷ A to zřejmě z důvodu tzv. „*salient rejection option*“, tedy v důsledku snazšího odmítnutí bez námahy prostřednictvím otazníkové karty. Srov. Bruer, K.; Fitzgerald, R.; Therrien, N.; Price, H.: Line-up member similarity influences the effectiveness of a salient rejection option for eyewitnesses. In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2015, 22 (1), str. 124–133.

⁷⁴⁸ Havard, C.; Laybourn, P.; Klecha, B.: *Op. cit.*, str. 214–224.

⁷⁴⁹ Např. bylo zkoumáno, zda u dětí kolem 12 let věku zvýší text „*Nejsem si jistý*“ přesnost identifikace ve srovnání s textem „*Není tu*“. Signifikantní rozdíl nebyl zjištěn. Blíže viz Brewer, N.; Keast, A.; Sauer, J.: Children's eyewitness identification performance: Effects of a not sure response option and accuracy motivation. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2010, 15 (2), str. 261–277. Dále srov. Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. L.: Increasing correct identifications by children. In: *Expert evidence*. 1997, 5 (4), str. 126–132.

9.5. Grain size rekognice

Nepříliš často zkoumaným typem rekognice je i tzv. *grain size lineup* neboli *rekognice s regulací velikosti vzorku osob (zrna)*. Při ní sám poznávající ze simultánně ukázaných osob eliminuje postupně ty, u nichž lze zcela vyloučit shodu s osobou dříve vnímanou. Poznávající si tak sám zúží okruh vnímaných osob. Jakmile již není schopen nikoho dalšího s jistotou vyloučit, je vyzván, aby u každé z osob před ním vyjádřil pravděpodobnost, že se jedná o osobu totožnou s tou dříve vnímanou.⁷⁵⁰ Popsaným postupem před ním může zůstat i jediná osoba (ev. až žádná).

9.6. Opakovaná rekognice s nucenou volbou

Opakovaná rekognice s nucenou volbou (tzv. *repeated forced-choice line-up* neboli *RFC*) se ve výzkumech objevila v průběhu posledních několika let jako možná nová forma provádění simultánní fotografické rekognice obsahující prvek absolutního úsudku a prvek opakování snímků. U této rekognice jsou poznávajícímu prezentovány jednotlivé osoby vybrané do rekogniční procedury (tj. poznávaný a figuranti) po dvojicích tak, aby byl ukázán snímek každého s každým. U každé dvojice poznávající vybírá z ukázaných osob tu, která je dříve spatřené osobě (nejčastěji tedy pachateli) podobnější. Po ukázání všech kombinací dvojic se vyberou dva snímky, které byly jako podobnější z předkládaných dvojic svědkem voleny nejčastěji. Z této „finálové“ dvojice poznávající opět vybere snímek osoby, která je dříve spatřené osobě podobnější. V posledním kole je pak poznávajícímu ukázán snímek vybrané osoby a snímek s pouhou siluetou (*de facto Mr. Nobody Card*). Až zde poznávající finálně rozhoduje, zda se jedná o osobu vnímanou v době trestného činu. Procedura je modifikací *wildcard* rekognice, avšak s prvky opakování a s prvky duálního poměrování.⁷⁵¹

⁷⁵⁰ Horry, R.; Brewer, N.; Weber, N.: The Grain-Size Lineup: A Test of a Novel Eyewitness Identification Procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2016, 40 (2), str. 147–158. Srov. Sauer, J. D.; Brewer, N.; Weber, N.: Multiple confidence estimates as indices of eyewitness memory. In: *Journal of Experimental Psychology: General*. 2008, 137 (3), str. 528–547.

⁷⁵¹ Bruer, K. C.; Price, H. L.: A Repeated Forced-choice Line-up Procedure Provides Suspect Bias Information with No Cost to Accuracy for Older Children and Adults. [online] *Applied Cognitive Psychology*. 2017, č. 31, 165 str. [zobrazeno 2021-04-23; 12:49]. Dostupné z:

<https://ourspace.uregina.ca/bitstream/handle/10294/7843/Bruer_Kaila_200337470_PHD_EAP_Spring2017.pdf>.

9.7. Zahraniční výzkumy

9.7.1. Výsledky a jejich posuzování

Při realizaci rekognice v **konkrétních trestních věcech** (tzv. *field studies*), kdy zjišťujeme totožnost pachatele, mohou nastat 3 kvantifikovatelné výsledky:

- a) je označen podezřelý (který může být pachatelem, ale nemusí) – *pozitivní identifikace*;
- b) nikdo není označen (svědek neví, či všechny osoby vyloučí, tj. odmítne identifikaci) – *negativní identifikace*;
- c) je označen figurant – *chybná pozitivní identifikace (foil identification)*.

Provádění výzkumů na reálných případech je pouze ojedinělé, jak si ukážeme dále. Výrazně častější jsou **výzkumy laboratorní**, při nichž známe pachatele, a tedy máme pozorovatelných výsledků vícero:

Rekognice s pachatelem:

- a) je označen pachatel – *správná pozitivní identifikace (hit)*;
- b) je označen figurant – *chybná pozitivní identifikace (foil identification)*;
- c) svědek všechny osoby vyloučí, tj. odmítne identifikaci – *chybná negativní identifikace*;
- d) svědek neví a nikoho neoznačí – *negativní identifikace*;
(+ u eliminační lze zjišťovat *survival status*).

Rekognice bez pachatele:

- a) je označen figurant – *chybná pozitivní identifikace*;
- b) svědek všechny osoby vyloučí, tj. odmítne identifikaci – *správná negativní identifikace*;
- c) svědek neví a nikoho neoznačí – *negativní identifikace*.

U laboratorních výzkumů bývají souběžně zkoumány různé typy rekogničních procedur, přičemž jejich kvantitativní výsledky jsou posléze vzájemně komparovány. U každého typu rekognice je přitom obvykle polovina svědků testována na rekognici s pachatelem a polovina na rekognici bez něj.⁷⁵² **Nejvyšší riziko představují situace chybné pozitivní identifikace**, které mimo laboratorní výzkumy mohou vést k usvědčení nevinného podezřelého. Ten na rozdíl od figuranta nemá v rukávu „trumf“ v podobě statusu osoby přivzaté. Poměřením jednotlivých výsledků zkoumaných rekogničních typů je zjišťováno, zda existují statisticky signifikantní rozdíly. Na základě toho pak autoři vyvozují závěry, jaký typ rekognice, a případně v jakých případech a za jakých podmínek, je vhodnější.

⁷⁵² Srov. Mansour, J. K.; Beaudry, J. L.; Kalmet, N.; Bertrand, M. I.; Lindsay, R. C. L.: Evaluating lineup fairness: Variations across methods and measures. In: *Law and Human Behavior*. 2017, 41 (1), str. 103–115.

Jsme názoru, že primárním parametrem pro zvolení nejvhodnější rekogniční procedury má být nejnižší ukazatel chybných pozitivních identifikací. Jinými slovy **považujeme za přijatelnější se v některých trestních věcech pachatele trestného činu skrze očitě svědectví nedobrat, než jindy opatřit silný usvědčující důkaz proti fakticky nevinnému podezřelému.** Tím nepopíráme, že i míra správných pozitivních identifikací je významným a reflexe hodným ukazatelem. Vždyť nejčastějším hodnotícím kritériem rekogničních typů bývá hledisko jejich vypovídající hodnoty pro trestní řízení, které je stanoveno poměrem správných pozitivních identifikací u rekognic s pachatelem a chybných pozitivních identifikací (zpravidla jen v rozsahu identifikací nevinného podezřelého, neboť právě jemu hrozí usvědčení!) u rekognic bez pachatele – hovoří se o hodnotícím kritériu označovaném jako tzv. *diagnosticity ratio* či *diagnosticity* (někdy též *probative value*).⁷⁵³ **Čím vyšší hodnoty parametr *diagnosticity ratio* u jednotlivých typů rekognice dosahuje, tím vyšší je v reálně konaných procedurách pravděpodobnost viny podezřelého, je-li tento při úkonu označen (tzv. *base rate of guilt*).**⁷⁵⁴ A tedy čím je celkové číslo vyšší, tím jsou laboratorní výsledky rekognice příznivější, neboť **s růstem hodnoty *diagnosticity ratio* současně klesá pravděpodobnost chybného usvědčení nevinné osoby v praxi.** Pro ilustraci lze uvést hodnoty předmětného parametru u jednoho z novějších výzkumů: *simultánní 7.26 (!), sekvenční 9.43, eliminační 12.00, wildcard 7.76.*⁷⁵⁵

9.7.2. Konkrétní data a poznatky (výzkumy do roku 2016 až 2017)

V důsledku prokázané chybovosti tradiční simultánní rekognice došlo k výraznému nárůstu počtu výzkumů realizovaných ve snaze o zkvalitnění poznávacích procedur. Výzkumy testující typy rekognice se nejčastěji soustřeďují na srovnání rekognice simultánní s tou sekvenční, a tedy fakticky na vliv, jaký má pro přesnost identifikace rozdíl mezi principem relativního a absolutního poměrování. V této části se zaměříme na mnoho zahraničních výzkumů, které probíhaly do roku 2016 až 2017. V posledních třech letech pak byly zveřejněny i výsledky několika málo nových studií, jejichž zjištění jsou (často pro užití rozdílné metodologie a statistických metod) značně odlišná. O těchto studiích bychom následně pojednali podrobněji zvlášť.

Přestože ani výsledky výzkumů do roku 2017 nejsou vždy vzájemně zcela koherentní, vyplývá z převážné většiny z nich prim rekognice sekvenční.⁷⁵⁶ Bylo prokázáno, že tato ve srovnání s rekognicí simultánní výrazně napomáhá **redukovat množství chybných pozitivních**

⁷⁵³ Clark, S. E.; Rush, R. A.; Moreland, M. B. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 91.

⁷⁵⁴ Srov. Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Wells, G. L.: Seventy-two tests of the sequential lineup superiority effect: a meta-analysis and policy discussion. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2011, 17 (1), str. 99–139.

⁷⁵⁵ Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 78.

⁷⁵⁶ Srov. např. Wells, G. L.; Memon, A.; Penrod, S. D.: *Op. cit.*, str. 45–75.

identifikací u rekognice bez pachatele (až o 25 %).⁷⁵⁷ Podle některých odborníků pak dokonce sekvenční rekognice vykazuje lepší výsledky ve všech ohledech, tedy i v míře správných pozitivních identifikací a správných odmítnutí.⁷⁵⁸ Právě uvedené nicméně není jednotně přijímáno, neboť z některých výzkumů vyplynulo drobné snížení počtu správných identifikací u rekognice s pachatelem (o 8 % při možnosti okamžité identifikace osoby a o zhruba 5 % při nutnosti nejprve zhlédnout všechny ukázané osoby).⁷⁵⁹ I v takových případech však byla **přesnost sekvenční rekognice podle parametru *diagnosticity ratio* signifikantně vyšší než u rekognice simultánní.**⁷⁶⁰ Za výhodu sekvenční rekognice se dále považuje možnost úspěšné realizace i u vzhledově výrazných pachatelů, k nimž je obtížné obstatat výrazně se neodlišující figuranty, případně podpora konzervativního přístupu u poznávajícího, který nepocituje tak velkou stresovou zátěž jako u rekognice simultánní.⁷⁶¹

Sekvenční rekognice není vhodná pro některé skupiny svědků, zejména pak pro děti, u nichž byla doložena velmi nízká míra správných odmítnutí u rekognice bez pachatele.⁷⁶² Současně byla prokázána nevhodnost zahrnutí více než jednoho podezřelého do jediného znovupoznávání.⁷⁶³ Sekvenční rekognici nepovažujeme za vhodnou ani u rekognice fotografické neprováděné v režimu *double-blind*, neboť zde je větší prostor pro sugesci v důsledku rozdílné prezentace jedné z fotografií (např. delší expozice).⁷⁶⁴

Menšinově se i před rokem 2017 objevuje názor, že simultánní rekognice vykazuje minimálně stejně přesné výsledky jako ta sekvenční, ne-li přesnější.⁷⁶⁵ Více výzkumů podkládajících takové

⁷⁵⁷ Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Wells, G. L.: Seventy-two tests of the sequential lineup superiority effect: a meta-analysis and policy discussion. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2011, 17 (1), str. 137. Klobuchar, A.; Steblay, N.; Caligiuri, H. L.: Symposium: Reforming eyewitness identification: Convicting the guilty, protecting the innocent: Improving eyewitness's identifications: Hennepin County's blind sequential lineup pilot project. In: *Cardozo Public Law, Policy & Ethics Journal*. 2006, 4, str. 381–413.

⁷⁵⁸ Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Fulero, S.; Lindsay, R. C.: Eyewitness accuracy rates in sequential and simultaneous lineup presentations: A meta-analytic comparison. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 459–473.

⁷⁵⁹ Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Wells, G. L.: *Op. cit.*, str. 99 a násl.

⁷⁶⁰ Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Double-Blind Photo Lineups Using Actual Eyewitnesses: An Experimental Test of a Sequential Versus Simultaneous Lineup Procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 1–14. Ale podle některých výzkumů je i v tomto parametru srovnatelnost typů rekognice. Viz Willmott, D.; Sherretts, N.: Individual differences in eyewitness identification accuracy between Sequential and Simultaneous line-ups: Consequences for police practice and jury decisions. In: *Current Issues in Personality Psychology*. 2016, 4 (4), str. 228–239.

⁷⁶¹ McAdoo, R.; Gronlund, S. D.: Relative judgment theory and the mediation of facial recognition: Implications for theories of eyewitness identification. In: *Cognitive Research Principles and Implications*. 2016, 1 (1), str. 1–12.

⁷⁶² Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 71–80. Srov. Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. C.: Identification accuracy of children versus adults: A meta-analysis. In: *Law and Human Behavior*. 1998, 22 (5), str. 549–570.

⁷⁶³ *Dto.*

⁷⁶⁴ Douglass, A. B.; Smith, C.; Fraser-Thill, R.: A problem with Double-Blind Photospread Procedures: Photospread Administrators Use One Eyewitness's Confidence to Influence the Identification of Another Eyewitness. In: *Law and Human Behavior*. 2005, 29 (5), str. 558.

⁷⁶⁵ Srov. Dobolyi, D. G.; Dodson, C. S.: Eyewitness confidence in simultaneous and sequential lineups: A criterion shift account for sequential mistaken identification overconfidence. In: *Journal of Experimental Psychology*. 2013, 19 (4), str. 345–357; či Humphries, J. E.; Holliday, R. E.; Flowe, H. D.: Faces in motion: Age-related changes in eyewitness identification performance in simultaneous, sequential, and elimination video lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2012, 26 (1), str. 149–158.

tvrzení se však podařilo vědecky zpochybnit či relativizovat. Šlo například o terénní výzkum J. T. Wixteda a K. Amendoly z roku 2014,⁷⁶⁶ který dospěl k vyšší průkaznosti rekognice simultánní a jehož výsledky byly posléze napadeny G. L. Wellsem.⁷⁶⁷ Zjištěn byl nerepresentativní vzorek 52 případů, jenž navíc u posuzovaných typů rekognice neobsahoval rovnoměrný počet podezřelých, kteří byli posléze uznáni vinnými, resp. kteří byli zproštěni.⁷⁶⁸ Autoři se tak dopustili pochybení, které se svou povahou blížilo tzv. *Simpsonovu paradoxu*.⁷⁶⁹ Chybně zvolený postup vedl k zavádějícím závěrům, a jedna z mála studií, jejíž výsledky neprokazovaly vyšší přesnost sekvenční rekognice, tak byla důvodně zpochybněna.⁷⁷⁰

Výzkumy dospěly i k některým dalším zjištěním. Není-li si svědek jistý, neměl by být nikterak tlačen do závěru, že pachatel mezi ukázanými osobami není. Svědka je vhodné výslovně předem poučit o jeho možném závěru „*Nevím. / Nejsem si jistý.*“, a tedy tento závěr brát za jednu z typizovaných možností, jak jsme již navrhli v kapitole věnované psychologicko-kriminalistickým aspektům. Takové poučení redukuje množství chybných pozitivních identifikací i chybných odmítnutí, aniž by současně výrazněji byla snížena míra správných pozitivních identifikací.⁷⁷¹ Efekt je výraznější u rekognice sekvenční.⁷⁷² Míra chybných pozitivních identifikací je logicky obecně výrazně vyšší u rekognic bez pachatele, což v praxi umocňuje riziko pro nevinného podezřelého.⁷⁷³ U simultánní rekognice bývá poznávajícím v průměru uváděna vyšší míra jistoty po označení jedné z osob, což je dáno odlišností psychického principu relativního a absolutního úsudku.⁷⁷⁴

Lze dohledat i několik výzkumů, v nichž byla pozornost soustředěna také na nejnovější typy rekognice, zejména pak na rekognici eliminační a wildcard. **Signifikantní rozdíly byly**

⁷⁶⁶ Amendola, K.; Wixted, J. T.: Comparing the diagnostic accuracy of suspect identifications made by actual eyewitness from simultaneous and sequential lineups in a randomized field trial. In: *Journal of Experimental Criminology*. 2014, 11 (2), str. 263–284.

⁷⁶⁷ Blíže viz Wells, G. L.; Dysart, J. E.; Steblay, N. K.: The flaw in Amendola and Wixted's conclusion on simultaneous versus sequential lineups. In: *Journal of Experimental Criminology*. 2015, 11 (2), str. 285–289.

⁷⁶⁸ 23 % případů z vybraného vzorku u simultánní rekognice vedlo ke zproštění podezřelého (resp. zastavení trestního stíhání), zatímco u sekvenční to bylo 47 % případů.

⁷⁶⁹ Jedná se o statistický paradox při porovnávání dvou skupin v různých charakteristikách, přičemž v jednotlivých charakteristikách je úspěšnější skupina A, ale celkově je úspěšnější skupina B. Porovnání dvou skupin není relevantní, protože určitá zásadní informace (proměnná) zůstane skryta, a výsledky tak nejsou vypovídající.

⁷⁷⁰ Je vhodné doplnit, že na zkreslené výsledky projektu Wixteda a Amendoly se přišlo pouze díky tomu, že tito získali vědecká data přímo od Wellse za účelem jejich možného rozšíření o další vzorky. Wells tak znal bližší podrobnosti o využitých datech, které přímo z publikovaných výsledků nevyplývaly.

⁷⁷¹ Viz Perfect, T. J.; Weber, N.: How should witnesses regulate the accuracy of their identification decisions: One step forward, two steps back? In: *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. 2012, 38 (6), str. 1810–1818.

⁷⁷² Steblay, N.; Phillips, J. D.: The not-sure response option in sequential lineup practice. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2011, 25 (5), str. 768–774.

⁷⁷³ Clark, S. E.; Davey, S. L.: The target-to-foils shift in simultaneous and sequential lineups. In: *Law and Human Behavior*. 2005, 29 (2), str. 151–172.

⁷⁷⁴ Willmott, D.; Sherretts, N.: *Op. cit.*, str. 228–239.

zaznamenány především u rekognice bez pachatele. Výsledky lze přehledně shrnout následovně:

- všechny typy rekognice vykazují podobné procento správných pozitivních identifikací⁷⁷⁵
(podle některých výzkumů však eliminační ve vztahu k simultánní a wildcard drobně míru pozitivních označení snižuje);⁷⁷⁶
- **eliminační i sekvenční vykazují oproti simultánní a wildcard vyšší procento správných odmítnutí (což eliminuje procento chybných pozitivních identifikací)**⁷⁷⁷
(poslední studie uvádí míru správných odmítnutí takto: eliminační 0.77, sekvenční 0.59, wildcard 0.51, simultánní 0.46);⁷⁷⁸
- u eliminační a sekvenční je srovnatelné procento správných odmítnutí.⁷⁷⁹

Grain size rekognice byla laboratorními studii poměřována podle námi dohledaného pouze s tradiční simultánní rekognicí, a to ve dvou alternativách podle toho, zda u *grain size* rekognice poznávající eliminuje všechny ukázané osoby až na jednu, nebo zda si nechá před sebou osob vícero. Zkoumána přitom byla jak varianta rekognice s dříve vnímaným pachatelem, tak záměrně bez něj, a dokonce byl testován také vliv kvality nahrávek se zločinem pouštěným svědkům. **Výsledky neprokázaly vyšší přesnost *grain size* rekognice oproti té simultánní,** ba naopak v případech, kdy si poznávající ponechal před sebou osob k identifikaci vícero, byla celková přesnost signifikantně nižší než u rekognice simultánní.⁷⁸⁰

Rekognice s nucenou volbou (RFC) podle výzkumu z roku 2017 není, stručně uvedeno, vhodná u mladších dětí (do osmi let), nicméně u starších dětí i u dospělých vykazuje obdobnou přesnost jako *wildcard* rekognice. V podrobnostech bychom odkázali na rozsáhlé výsledky prezentované autory předmětné studie.⁷⁸¹ Z našeho pohledu totiž není možné ve stávající chvíli činit jednoznačné závěry ohledně tohoto nově navrženého typu rekognice pro nedostatek ověřujících výzkumů. Zapotřebí tak bude dalšího testování rekognice s nucenou volbou, kterou je vhodné *pro futuro* také zvažovat.

⁷⁷⁵ Pozzulo, J. D.; Dempsey, J.; Corey, S. et al.: *Op. cit.*, str. 2201 a násl.

⁷⁷⁶ Pica, E.; Pozzulo, J.: Comparing Younger and Older Adult Eyewitnesses: Examining the Simultaneous, Elimination, and Wildcard Lineup Procedures. In: *Psychiatry, Psychology, and Law*. 2017, 25 (1), str. 106–123; a Sheahan, C.; Pica, E.; Pozzulo, J.; Nastasa, C.: Eyewitness recall and identification abilities of old-adolescents and young-adults. In: *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2017, 53, str. 86–95.

⁷⁷⁷ Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: *Op. cit.*, str. 71–80.

⁷⁷⁸ *Idem*.

⁷⁷⁹ *Idem*.

⁷⁸⁰ Horry, R.; Brewer, N.; Weber, N.: *Op. cit.*, str. 147–158.

⁷⁸¹ Bruer, K. C.; Price, H. L.: *Op. cit.*, 165 str.

9.7.3. Výzkum G. L. Wellse (2015)⁷⁸²

Ojedinělý výzkum rekognice na 494 *reálných* trestních věcech (od kapesních krádeží až po vraždy) uskutečnil ve spolupráci s vyšetřovateli vybraných amerických měst Gary L. Wells.⁷⁸³ Testován byl sekvenční a simultánní typ fotografické rekognice, při níž na průběh dohlížející vyšetřovatel neznal identitu podezřelého. Výsledky nebylo možno předjímat, neboť se jednalo o vůbec první obdobný terénní výzkum takového rozsahu. Samotný úkon byl realizován pokrokově za pomoci speciálního počítačového softwaru, který svědkovi dával písemně i slovně standardizované instrukce, a provedl jej rekognicí. Počítač náhodně seřadil vyšetřovatelem vybrané snímky a zaznamenával písemné i slovní odpovědi svědka, jeho dotyky na obrazovku či např. časové prodlevy.⁷⁸⁴ Posléze vygeneroval a do centrální databáze nahrál podrobný protokol, jehož přílohou byl zvukový záznam. Software plně nahradil úlohu vyšetřovatele, který pouze vše bez jakékoliv ingerence kontroloval. Ovlivnění svědka tak bylo vyloučeno.

Výsledky výzkumu potvrzují, že **sekvenční rekognice snižuje počet chybně provedených pozitivních identifikací**. U simultánní rekognice byl figurant svědkem chybně označen ve 40,7 % případů pozitivních identifikací, zatímco u rekognice sekvenční „jen“ ve 30,9 %. Ve zbývajících případech pozitivních identifikací došlo k označení podezřelého (tj. v 59,3 %, resp. v 69,1 %). Tyto závěry jsou nepochybně vysoce alarmující.

Ve 287 případech z celkového vzorku (tj. v 58,1 %) svědci identifikaci neprovedli⁷⁸⁵ – buď uvedli, že se pachatel ve výběru nenachází (*tj. odmítnutí všech*), případně si nebyli jisti (*tj. nikoho neoznačili a u alespoň 1 ukázaného vyjádřili nejistotu*). Je zajímavé, že poměr těchto variant se výrazně lišil u rekognice sekvenční a simultánní – u simultánní rekognice přes 80 % svědků uvedlo, že se pachatel mezi ukázanými nenachází, a jen necelých 20 % svědků si nebylo jistých. U sekvenční rekognice byl poměr těchto veličin zhruba 50 na 50, což je dáno patrně rozdílnými psychologickými aspekty úkonů. Nejistota vyjádřená u fotografie podezřelého byla o 28 % častější než u fotografií figurantů.⁷⁸⁶ Poměr celkově neprovedených identifikací byl drobně vyšší u rekognice sekvenční (*o necelých 5 %*). Stanovit počet správných odmítnutí nebylo z důvodu

⁷⁸² Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: *Op. cit.*, str. 1–14.

⁷⁸³ Jednalo se o města Austin, Tucson, Charlotte-Mecklenburg a San Diego.

⁷⁸⁴ Díky kompatibilitě softwaru s centrální databází fotografií nebyl problém s přenosem ani kvalitou snímků. Veškeré fotografie navíc měly stejnou velikost a byly zobrazeny v téže kvalitě a barevnosti.

⁷⁸⁵ Toto procento je vyšší, než jaké uvádí předchozí studie. Podle těch dochází k neprovedení identifikace ve zhruba 35-50 % případů. Ve studii Wellse zřejmě sehrálo roli explicitní nabídnutí možnost „nejsem si jistý“ jakožto jedné z možností typizovaných. Srov. např. Horry, R.; Halford, P.; Brewer, N.; Milne, R.; Bull, R.: Archival analyses of eyewitness identification test outcomes: What can they tell us about eyewitness memory? In: *Law and Human Behavior*. 2014, 38 (1), str. 94–108.

⁷⁸⁶ U simultánní rekognice nelze procento případů dovodit, neboť nejistota bývá vyjádřena ve vztahu k celému pozorovanému vzorku osob.

terénního výzkumu možné. Na vyžádání bylo přípustné opakování sekvenční rekognice. Ze všech 236 svědků, kteří identifikovali pachatele sekvenčně, požádalo o opakování jen 37 z nich. Svědci však museli i po prvním kole učinit předběžnou volbu. Dvacet z nich volbu ve druhém kole nezměnilo. Další dva změnilo volbu z jednoho figuranta na jiného. **Pouze u 15 osob z 236 (tj. 6,4 %) tak mělo opakování na výsledek vliv.** Třináct z nich neučinilo v prvním kole identifikaci, ve druhém kole ano – deset označilo podezřelého, tři svědci označili figuranta. Zbývající dva si role prohodili – jeden v prvním kole označil podezřelého a ve druhém kole figuranta, druhý naopak.

9.7.4. Oponující nejnovější výzkumy (od roku 2016)

V posledních letech konané zahraniční výzkumy upozorňují, že tradičně vyjadřovaný a posuzovaný parametr *diagnosticity ratio* nutně nemusí být tím nejvhodnějším kritériem, na jehož základě je možné dovodit obecně vyšší přesnost a spolehlivost sekvenční rekognice. Toto číslo pouze může indikovat konzervativnější volbu ze strany poznávajícího, která se celkově jeví přesnější z důvodu, že množství chybných pozitivních identifikací v rekognici bez pachatele klesá výrazněji než množství správných pozitivních identifikací v rekognici s pachatelem. Nejsou však zohledněna některá kritéria dílčí, a to například vliv pozice podezřelého v rekogniční skupině, pročez je otázkou, zda skutečně vyšší index *diagnosticity ratio* nutně znamená vyšší ochranu práv nevinného podezřelého v sekvenční rekognici na některé (případně jakékoliv) z pozic. Přestože výzkumy upozorňující na tuto významnou skutečnost existovaly již před rokem 2016, nebyla jim věnována přílišná pozornost pro vyvolané většinové přesvědčení, že sekvenční rekognice je úkonem přesnějším a spolehlivějším.⁷⁸⁷

Tým německých vědců (psychologů) z Univerzity Důesseldorf ve složení J. Meisters, B. Diedenhofen a J. Musch uskutečnil a v roce 2018 zveřejnil laboratorní studii, v níž byla posuzována spolehlivost sekvenční a simultánní rekognice optikou tzv. **ROC (Receiver Operating Characteristic) křivky (analýzy).**⁷⁸⁸ Jedná se o diagnostickou metodu, která – zjednodušeně řečeno – graficky křivkou vykreslí vztah mezi binárními charakteristikami s promítanou specificitou a senzitivitou. V případě rekognice lze křivkou vykreslit přesnost na základě poměru

⁷⁸⁷ Srov. Gronlund, S. D.; Carlson, C. A.; Neuschatz, J. S.; Goodsell, C. A.; Wetmore, S. A.; Wooten, A.; Graham, J.: Showups versus lineups: An evaluation using ROC analysis. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2012, 1 (4), str. 221–228; Dobolyi, D. G.; Dodson, C. S.: *Op. cit.*, str. 345–357; Carlson, C. A.; Carlson, M. A.: An evaluation of lineup presentation, weapon presence, and a distinctive feature using ROC analysis. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2014, 3 (2), str. 45–53; Sučić, I.; Tokić, D.; Ivešić, M.: Field study of response accuracy and decision confidence with regard to lineup composition and lineup presentation. In: *Psychology, Crime and Law*. 2015, 21 (8), str. 798–819.

⁷⁸⁸ Meisters, J.; Diedenhofen, B.; Musch, J.: *Op. cit.*, str. 1297–1309.

správných pozitivních identifikací vinného podezřelého (*osa y*) a chybných pozitivních identifikací nevinného podezřelého (*osa x*) s promítnutím poznávajícím vyjádřené jistoty. Výsledná křivka nám tak ukazuje pravděpodobnost správné pozitivní identifikace u rekognice s pachatelem poměřovanou s pravděpodobností chybné pozitivní identifikace nevinného podezřelého, a to v závislosti na poznávajícím vyjádřené jistotě.⁷⁸⁹ Výsledná data jsou komplexnější a podle vědců průkaznější. Bod na ROC křivce odpovídá hodnotě dělicího kritéria. Do grafu lze vykreslit předmětné křivky pro jednotlivé pozice osob, a tedy zkoumat také vliv postavení poznávané osoby ve skupině. Ve finálním grafu nás následně zajímá, jak se u simultánní a sekvenční rekognice (pro jednotlivé pozice) liší křivka a plocha pod křivkou. Klíčový výsledný parametr je *diskriminabilita* – čím vyšší je *diskriminabilita*, tím spíše nevinný podezřelý nebude chybně pozitivně identifikován a skutečný pachatel bude správně označen, a tedy tím lepší výsledek úkonu nastává. Detailní rozbor metodologie by zabral mnoho stran, a proto bychom si v této otázce případně dovolili odkázat na předmětný výzkum. Ostatně i z našeho pohledu se jedná o problematiku matematicko-statisticky složitou, jejímž rozbořením bychom spíše narušili koherenci textu. Posunuli bychom se tak k tomu, co je pro nás klíčové, a tedy k samotným výsledkům touto metodou zjištěným. Je třeba předeslat, že ve výzkumu činili poznávající u sekvenční rekognice volbu hned v prvním kole a nevěděli, kolik jim bude celkově ukázáno osob.

Studie vykazala rámcově srovnatelnou celkovou přesnost sekvenční a simultánní rekognice co do souhrnných výsledků úkonu, resp. drobně (nikoliv signifikantně) vyšší přesnost u rekognice simultánní. V závěrech se pak přiklonila k tomu, že by sekvenční rekognice neměla být obecně považována za spolehlivější, a to nejen kvůli srovnatelným celkovým výsledkům obou variant, nýbrž také kvůli zjištěnému vlivu pozice, na níž je osoba u sekvenční rekognice poznávajícímu ukázána. Bylo totiž prokázáno, že **u prvně ukázaných osob uplatňují poznávající velmi striktní kritéria výběru, zatímco s narůstajícím počtem ukázaných osob jejich „benevolence“ k učinění volby vzrůstá.** Dáme-li skutečného pachatele na některou z předních pozic, často není vybrán pouze z důvodu jeho zařazení. Z našeho pohledu je významným zjištěním, že **u rekognice s pachatelem s postupně ukazovanými osobami narůstá přesnost správných pozitivních identifikací, aniž by současně narůstalo množství chybných označení figurantů, a tedy diskriminabilita roste.** Nejvyšší přesnost volby poznávajícího se podle výzkumu statisticky vyskytuje ke konci řady, což je zřejmě dáno psychologicky také tím, že si již poznávající urovnal myšlenkově znaky při činu vnímané osoby, nicméně může hrát roli jistě také skutečnost, že dokáže komparovat ukázané osoby s dříve při rekognici spatřenými. To nás i u sekvenční rekognice

⁷⁸⁹ Rotello, C. M.; Chen, T.: ROC curve analyses of eyewitness identification decisions: An analysis of the recent debate. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2016, 1 (1), str. 2.

vede k (byť jen částečnému) promítnutí principu relativního poměrování do úkonu. U simultánní rekognice nebyla role zvolené pozice prokázána. Souhlasíme tak s výsledky výzkumu v tom směru, že zjištěný signifikantní význam postavení poznávaného mezi ukázanými osobami činí sekvenční úkon nespravedlivým, respektive i do značné míry náhodným. Domníváme se však, že tuto nespravedlnost by měla, resp. mohla, dostatečně eliminovat povinnost, aby poznávající nejprve jednou či dvakrát zhlédl všechny osoby, jako se tomu mnohde v zahraničí děje. Tím sice opět prolínáme prvky absolutního a relativního poměrování, avšak pokud by to bylo ku prospěchu věci, je takový postup jistě žádoucí.

K vyloučení závěru, že by sekvenční rekognice byla z hlediska přesnosti a spolehlivosti nadřazena rekognici simultánní, dospěly i další studie využívající ROC analýzy. Tyto navíc detailně z hlediska statisticko-metodologického popisují, proč právě ROC křivka lépe vyjadřuje spolehlivost rekogničního úkonu. Zmínit lze v tomto směru kupříkladu studii autorů z Univerzity Massachusetts z roku 2016, která primárně hledala právě nejvhodnější metodu k posuzování nejen rekognice, ale i dalších metod identifikace ze strany očitých svědků,⁷⁹⁰ nebo anglickou studii, jež taktéž prokázala přesnější výsledky (vyšší diskriminabilitu) u rekognice simultánní.⁷⁹¹

Nejnovější nám dostupný výzkum zkoumající na základě ROC analýzy přesnost simultánní a sekvenční rekognice je z roku 2019.⁷⁹² V něm se tým vědců z katedry psychologie Kalifornské univerzity zaměřil přednostně na vliv pozice poznávaného mezi ukázanými osobami při sekvenční rekognici. Závěry studie opět jednoznačně potvrzují, že právě **u postupného ukazování osob je jejich pořadí významným faktorem majícím vliv na přesnost identifikace**. Upozorňují však, že diskriminabilita nemusí s postupným ukazováním osob narůstat, jak říkají výsledky studie předchozí, ba naopak. Vědci varují, že umístění poznávaného na konec řady postupně ukazovaných osob není z mnoha důvodů vhodným postupem, už protože se tam při okamžité volbě poznávající vůbec nedostane, a úkon tak nesplní svůj účel. Proto také studie varovala před činěním volby poznávajícím hned v prvním kole (tzv. *first-identification-only-stopping rule*). Přestože většina problémů u sekvenční rekognice vyvěrá podle výzkumníků právě z okamžité volby, konstatují, že i při povinném prvotním ukázání všech osob (povinné první kolo) je efekt pozice poznávaného významným faktorem. Dále předmětná studie uzavřela, že někdy může být diskriminabilita sekvenční rekognice dokonce nižší, než jaká je při ukázání jediné osoby poznávajícímu s možností duální volby *poznávám – nepoznávám*.

⁷⁹⁰ Rotello, C. M.; Chen, T.: *Op. cit.*, str. 1–12. Srov. Lampinen, J. M.: ROC analyses in eyewitness identification research. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2016, 5 (1), str. 21–33.

⁷⁹¹ Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Flowe, H. D.; Mickes, L.: *Op. cit.*, str. 427.

⁷⁹² Wilson, B. M.; Donnelly, K.; Christenfeld, N.; Wixted, J. T.: Making sense of Sequential lineups: An experimental and theoretical analysis of position effects. In: *Journal of Memory and Language*. 2019, 104 (1), str. 108–125.

V návaznosti na předchozí podkapitulu zmiňme výzkum poměřující sekvenční a simultánní rekognici tradičním kritériem *diagnosticity ratio*, který byl publikován v roce 2020.⁷⁹³ Tento výzkum – i přes původní hypotézu – ukázal, že ani podle tradičního poměrování správných pozitivních identifikací u rekognice s pachatelem a chybných pozitivních identifikací nevinného podezřelého nevykazuje sekvenční rekognice přesnější výsledky, než jaké má rekognice simultánní. Vědci M. B. Moreland a S. E. Clark dovedli, že **vyšší přesnost rekogničního úkonu nastává u simultánní realizace, kdy jsou vedle sebe postaveny vysoce podobné osoby.** Výzkumem předpokládanou příčinou těchto výsledků je skutečnost, že simultánní rekognice umožňuje poznávajícímu dát vyšší váhu znakům skutečně průkazným a ostatní znaky lépe odfiltrovat, a to právě díky jejich vzájemnému porovnávání u jednotlivých osob.⁷⁹⁴ U nižší podobnosti osob (kterou lze v praxi očekávat) jsou pak výsledky sekvenční a simultánní rekognice srovnatelné. Studie byla velice rozsáhlá, když se do ní zapojilo téměř 3000 osob, což je vzorek bezpochyby značně reprezentativní. Svědci účastníci se studie dostávali počítačem dané či na papíře předložené instrukce a následně viděli 6 osob na dotykové obrazovce. Mezi nimi měli vybrat tu, která byla pachateli nejpodobnější. Po volbě této osoby následovaly dvě možné varianty. U testování přesnosti principu relativního poměrování zůstaly na obrazovce všechny osoby, přičemž ve vztahu k osobě označené byl svědek dotázán, zda je tato „dostatečně podobnější skutečnému pachateli, než ostatní osoby ukázané, aby se dalo dovodit, že jde právě o pachatele“. U testování absolutního poměrování zůstala na obrazovce pouze vybraná osoba a svědek byl dotázán, zda je tato „dostatečně podobná obrazu pachatele v paměťové stopě, aby se dalo říci, že jde o pachatele“. Jak forma provedení, tak dané instrukce tedy směřovaly v jednom případě svědky spíše k nalezení osoby pachateli nejpodobnější, ve druhém případě pak k poměření obrazu pachatele v představě s osobou aktuálně ukázanou. I míru jistoty svědci (poznávající) uváděli skrze dotykovou obrazovku, a to na stupnici 1 až 6. **Jsou-li vedle sebe u rekognice simultánní postaveny osoby vysoce podobné (nikoliv však prakticky totožné), poté se zvyšuje přesnost identifikace, ale současně také klesá průměrně uváděná jistota.**⁷⁹⁵

A konečně poslední studií, která stojí podle nás pro doplnění za zmínku, je studie z roku 2018, která se zaměřila na srovnání simultánní, eliminační a wildcard rekognice u mladých (18 až 49 let) a starších či starých (60 až 99 let) dospělých.⁷⁹⁶ Studie u obou věkových skupin prokázala

⁷⁹³ Moreland, M. B.; Clark, S. E.: Absolute and Relative Decision Processes in Eyewitness Identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2020, 34 (1), str. 142–156.

⁷⁹⁴ Tzv. *feature-weighting model* neboli metoda vyvažování znaků. Srov. Wixted, J. T.; Mickes, L.: A signal-detection-based diagnostic-feature-detection model of eyewitness identification. In: *Psychological Review*. 2014, 121 (2), str. 262–276.

⁷⁹⁵ Moreland, M. B.; Clark, S. E.: *Op. cit.*, str. 150.

⁷⁹⁶ Pica, E.; Pozzulo, J.: *Op. cit.*, str. 106–123.

u rekognice bez pachatele přesnější výsledky simultánní a eliminační procedury oproti proceduře s *wildcard*. U rekognice s pachatelem byla nejpřesnější v obou věkových skupinách rekognice simultánní a druhá eliminační rekognice měla podstatně vyšší přesnost u mladých dospělých. Tím bylo potvrzeno, že to, co platí pro dětské svědky, nelze přiměřeně aplikovat i na poznávající dospělé. **Podle nejnovějších výzkumů je tak v posledních letech uváděná přednost sekvenční rekognice přinejmenším sporná a vědecky dostatečně nepodložená.**⁷⁹⁷

9.7.5. Závěr

Dávno jsou pryč časy, kdy se nepochybovalo o vhodnosti využití tradiční simultánní rekognice. V uzavírané kapitole jsme představili běžné i možné alternativní typy rekognice a významné výzkumy k nim se vztahující. Za alarmující považujeme zejména výsledky výzkumu provedeného na praktických případech, podle něhož byl u simultánní rekognice (prokazatelně nevinný) figurant svědkem označen jako pachatel ve čtyřech případech z deseti, u sekvenční ve třech případech z deseti. S ohledem na terénní data navíc nelze říci, jak velká část pozitivních identifikací podezřelého současně byla fakticky také označením nevinného. Pro úplnost uvedme, že obdobné výsledky byly pozorovány i u rekognice *in natura*.⁷⁹⁸

V námi zpracovaném textu pro účely soutěže SVOČ 2020 jsme končili pojednání na obdobné téma se slovy: „*Bylo zjištěno, že sekvenční a eliminační rekognice lépe chrání ve skutečnosti nevinného podezřelého před náhodným usvědčením. Současně jejich využitím není snížena, případně je snížena jen velmi málo, míra správných pozitivních identifikací.*“⁷⁹⁹ Poté, co jsme se seznámili s nejnovějšími studiemi, zejména těmi využívajícími ROC křivky, však je takové naše konstatování, a to je třeba přiznat, minimálně diskutabilní. Co můžeme říci jednoznačně je, že rekognice velmi citlivě reaguje na sebemenší rozdíly v okolnostech a způsobu provedení, a tak výsledky výzkumů nejsou vždy konzistentní. Přesto však dokládají vícero důležitých skutečností, které – byť jsou mnohdy protichůdné – zkrátka je nutné reflektovat.

Ve stávající chvíli shledáváme paradoxní situaci, kdy po mnoha a mnoha letech výzkumů a bádání dospěla psychologická věda k relativně uceleným závěrům, že rekognice sekvenční je přesnější, což se kolem roku 2015 začalo promítat do doporučení dávaných zákonodárcům v jednotlivých státech, do vodítek pro policejní orgány, někdy i do samotných novelizací

⁷⁹⁷ Srov. Gronlund, S. D.; Mickes, L.; Wixted, J.: Conducting an Eyewitness Lineup: How the Research Got It Wrong. In: *Psychology of Learning and Motivation*. 2015, 63, str. 1–43.

⁷⁹⁸ Behram, B. W.; Davey, S. L.: Eyewitness identification in actual criminal cases: An archival analysis. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 485 a násl.

⁷⁹⁹ Dvořák, M.: *Rekognice zítřka?* Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Str. 14.

restněprávních předpisů. A když už se toto po dlouhých letech a značném úsilí zadařilo, objevila se vlna výzkumů, která závěry (s trochou přehánění) o 180° otáčí a propaguje zachování simultánní rekognice jakožto spolehlivějšího typu rekogniční procedury. Před pročtením veškerých zahraničních výzkumů jsme předpokládali výsledky, jež umožní směřovat k jednoznačným návrhům *de lege ferenda*. Bylo by však nepochybně laciné a vědecky chybné, pokud bychom záměrně nereflektovali ty výzkumy, které se nám pro přesvědčivé plédování za některý typ rekognice do českého právního řádu nehodí. Je zřejmé, že bude třeba mnoha dalších studií, které vyjasní existující rozpory a vědecky podloží jednu z identifikačních procedur. Je navíc otázkou, zda je vůbec fakticky možné k takovým výsledkům při různých testovaných skutečnostech a alternativách dospět, když každý z typů rekognice má svá silná a slabá místa.

My se pro tuto chvíli, i přes některé uvedené statě, přikláníme k závěru, že by bylo nejspolehlivější variantou provádět rekognici osob sekvenčně a obligatorně alespoň dvoukolově, či eliminačně pomocí modelů, k čemuž se blíže navrátíme v závěru práce. Pevně i nadále zastáváme názor, že právě nalezení vhodného *typu* rekognice je klíčem pro volbu rekognice hodné poměrům 21. století, přičemž bychom se v žádném případě neměli vyhýbat ani variantám a metodám pokrokovým umožněným díky rozvoji technologií (především) v oblasti IT.

10. Mezinárodní komparace

10.1. Anglie

“Evidence as to identity based upon personal impressions, however bona fide, is perhaps of all classes of evidence the least to be relied upon, and therefore, unless supported by the facts, an unsafe basis for the verdict of a jury.”
(E. R. Watson, 1924)

Kořeny moderní rekognice sahají do viktoriánské Anglie, kde byla Metropolitní policií v Londýně v roce 1860 zavedena identifikační procedura, při níž byl podezřelý ukazován ve skupině osob s cílem jeho důkazně relevantního ztotožnění svědkem. Úkon již od počátku provázela mnohá pochybení, z nichž nejznámějším se stal **případ Adolpha Becka** z konce 19. století. Příběh tohoto muže je pozoruhodný především v tom, že na základě chybné rekognice strávil několik let za mřížemi, aby byl zanedlouho po svém propuštění opět v důsledku nepřesné rekognice odsouzen ve zcela jiné trestní věci. Ve druhém případě naštěstí byl výkon trestu na základě pochybností soudce odložen.⁸⁰⁰ Kauza A. Becka vyvolala vlnu kritiky a dodnes je nejčastěji zmiňovaným příkladem chybovosti očitých svědectví v zemích Commonwealthu. Současně však jí vržený stín vedl v roce 1907 k založení odvolacího trestního soudu (*Court of Criminal Appeal*) a k ustavení několika komisí usilujících o zkvalitnění znovupoznávacích procedur. Přestože nezávazná vodítka policie k provádění identifikací byla drobně upravena, ke změně závazných pravidel pro provádění došlo až v roce 1925. V tomto roce zavedená pravidla byla velmi pokroková, když vyžadovala:

- administraci rekognice ze strany policisty, který nevyšetřuje danou věc;
- zákaz ukázání poznávaného poznávajícímu před úkonem;
- přibírání podobných figurantů co do výšky, věku a celkového vzhledu;
- dokumentaci o průběhu celé rekognice bez ohledu na výsledek.⁸⁰¹

Přesto ani nově zakotvená pravidla nezabránila mnohým justičním omylům, kupříkladu usvědčení Majora Shepparda výhradně na základě chybné identifikace očitým svědkem. Na základě zmíněného případu byla ustavena i královská komise, která ve své zprávě z roku 1929 doporučila inkorporaci prázdné rekognice konané pro ověření věrohodnosti poznávajícího. Doporučení nicméně nebylo do oficiálních pokynů pro vyšetřovatele implementováno. Stejně

⁸⁰⁰ Blíže viz Coates, T.: *The Strange Story of Adolph Beck*. London: Tim Coates Books. 2001, 264 str.

⁸⁰¹ Davies, G. M.: Eyewitness Identification and the English Courts: A Century of Trial and Error. In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2008, 15 (3), str. 435–449.

tak i nadále platilo, že samotné usvědčení podezřelého důvěryhodným svědkem při rekognici je dostatečným důkazem pro shledání viny.⁸⁰²

Zásadní zlom přinesla zpráva soudce Nejvyššího soudu Lorda Devlina z roku 1976 (*The Devlin Report*), která mimo jiné dokládala na reálných trestních věcech chybovost očitých svědectví, přičemž jen za posledních 30 let bylo prokázáno téměř 40 takových případů a skoro 50 % stížností ze strany odsouzených na základě očitých svědectví bylo vyhověno. Zpráva vypracovaná v kooperaci s psychology současně přinášela mnohá vodítka, zejména pak nutnost výslovného poučení svědka, že skutečný pachatel se v baterii osob ukázaných při rekognici nacházet nemusí, a nutnost předchozího výslechu svědka ke znakům osoby. L. Devlin dále vyzýval ke kritickému hodnocení rekognice a zastával názor, že pouze ve zcela ojedinělých případech může být pouze očitě svědectví dostačujícím důvodem k odsouzení osoby. Jeho rady nicméně zůstaly pouze v rovině doporučení, aniž by byly vyslyšeny a promítnuty do oficiálních předpisů a vodítek. Dalším významným milníkem se stávají tzv. Turnbullovy instrukce (*The Turnbull Guidelines*) dávající vodítka pro rozlišení kvalitních a nekvalitních identifikací podle vymezených kritérií (např. doba vnímání svědkem, intenzita osvětlení), na což byli soudci povinni varovat porotu. Praxe bohužel ukázala, že ne zcela správné použití instrukcí ze strany soudců nezřídka kdy vedlo k pochybením justice.⁸⁰³

Uvádí se, že v důsledku mnoha chybných odsouzení kvůli omylům očitých svědků byla v poslední třetině 20. století důvěra anglické veřejnosti v policii na nejnižším bodě za celou její dlouhou historii. Policisté, zejména pak detektivové, se navíc dostávali pro narůstající kriminalitu pod velký tlak veřejnosti, v jehož důsledku mnohdy účel světil prostředky.⁸⁰⁴ Uklidnění situace a navrácení důvěry společnosti v justiční systém a právo jako takové přinesl až nový – a dodnes platný – zákon upravující trestní proceduru včetně otázek dokazování. Jedná se o zákon označovaný jako tzv. *PACE*, tedy v originále *The Police and Criminal Evidence Act* z roku 1984. Tento předpis velice detailně upravuje také otázky identifikace osob, a to zejména v doplňujícím **Kodexu D** (*Code D of Practice for Identification of Persons by Police Officers*) týkajícím se v části třetí a přílohách A až E přímo identifikace podezřelého svědky. Předpis přináší podrobnou úpravu provádění rekognice a dalších identifikačních úkonů, která je z našeho pohledu velice pokroková a inspirativní, zejména co do rozlišení jednotlivých procedur a využití moderních

⁸⁰² Srov. Begakis, Ch.: Eyewitness Misidentification: A Comparative Analysis Between the United States and England. [online] *Santa Clara Journal of International Law*. 2017, 15 (2), str. 173–196. [zobrazeno 2021-05-04; 15:24]. Dostupné z: <<https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1222&context=scujil>>.

⁸⁰³ Srov. např. Davies, G. M.: Mistaken identification: When law meets psychology head on. In: *Howard Journal of Criminal Justice*. 1996, 35 (3), str. 230–241.

⁸⁰⁴ Srov. Ormerod, D.: Laird, K.: *Criminal Law*. 15. vydání. Oxford: Oxford University Press. 2018, str. 4, str. 249 a násl.

možností videa. Videorekognice je v Anglii užívána od roku 2002, přičemž po rekonstrukci v roce 2004 se stala dominantní formou identifikace v Anglii i Walesu, která prakticky nahradila rekognici *in natura*. Právě rekognice *in natura* totiž přinášela velké problémy co do obstarávání výrazně se neodlišujících osob přivzatých, kvůli čemuž bylo v 90. letech zastaveno mnoho rekogničních procedur, potažmo mnohdy i trestních řízení.

Jako zastánci moderních metod, videorekognice nevyjímaje, jsme se rozhodli zaměřit naši pozornost z hlediska přeshraniční komparace právě na provádění rekognice v Anglii a Walesu. U dále uváděných podrobností vycházíme dominantně z podrobného komentáře PACE a kodexu D od autorů P. Ozina a H. Nortona z roku 2015, kteří o jednotlivých identifikačních procedurách hovoří prakticky na 100 stranách.⁸⁰⁵ Na následujících řádcích představíme jednotlivé možnosti identifikačních procedur v Anglii, přičemž s výjimkou tzv. *dock identification*, která není ani upravena v rámci PACE a může být realizována jen v řízení před soudem, se jedná o úkony dominantně uskutečňované v přípravném řízení ze strany policejních orgánů. Přímo PACE člení úkony do následujících tří skupin:

- případy, kdy identita podezřelého není známa;⁸⁰⁶
- případy, kdy podezřelý je znám a dostupný;
- případy, kdy podezřelý je znám, avšak nedostupný.

Uvádíme základní přehled identifikačních procedur, kdy detailněji se zmíníme především o videorekognici a skupinové identifikaci, které jsou z pohledu kontinentální Evropy netradiční a do značné míry inspirativní:

- I. Videorekognice (*Video Identification*)⁸⁰⁷**
- II. Skupinová identifikace (*Group Identification*)⁸⁰⁸**
- III. Tradiční rekognice *in natura* / podle fotografií (*Identification Parade*)⁸⁰⁹**
- IV. Konfrontace (*Confrontation Identification*)⁸¹⁰**
- V. Identifikace „na lavici obžalovaných“ (*Dock Identification*)

Zákon výslovně stanoví, že identifikační procedury ze strany očitých svědků nesmí být, až na zcela výjimečné případy, administrovány a připraveny ze strany vyšetřovatele, který

⁸⁰⁵ Ozin, P.; Norton, H.: *PACE. A Practical Guide to the Police and Criminal Evidence Act 1984*. 4. vydání, 2. přetisk. Oxford: Oxford University Press, 2016, 639 str. Znění bylo kontrolováno též s posledními změnami Kodexu D z roku 2017.

⁸⁰⁶ PACE upravuje pátrací úkony se svědkem vedoucí k vyhledání pachatele v Kodexu D bodech 3.2–3.3. Aplikovat na tyto úkony mají být v nejširší možné míře ustanovení o identifikačních úkonech prováděných při znalosti podezřelého (tedy např. dokumentace či izolace jednotlivých svědků). Možné je také tzv. tipování fotografií, a to v souladu s Dodatkem E Kodexu D.

⁸⁰⁷ Viz zejména Kodex D, bod 3.5–3.6 a Dodatek A.

⁸⁰⁸ Viz zejména Kodex D, bod 3.9–3.10 a Dodatek C.

⁸⁰⁹ Viz zejména Kodex D, bod 3.7–3.8 a Dodatek B, Dodatek E.

⁸¹⁰ Viz zejména Kodex D, bod 3.23 a Dodatek D.

je zapojen do vyšetřování v dané trestní věci – úkon tak provádí tzv. *Identification Officer*.⁸¹¹ To zajišťuje objektivitu úkonu a vylučuje sugestibilitu. Poznávající je současně informován, že pachatel se mezi ukázanými nacházet může, ale nemusí. Specifický je však na ostrovech přístup k podezřelému, který je dotazován na souhlas s identifikačním úkonem, dokonce je provedení identifikace konzultováno i s právním zástupcem podezřelého za účelem nalezení vhodné varianty. Není-li ale souhlasu dosaženo, může být identifikace provedena v pozdějším řízení skrytě bez vědomí podezřelého, případně s jeho nahrávkou či fotografií (bez jeho souhlasu).⁸¹² Dále rozebraným identifikačním procedurám někdy předchází tzv. identifikace na ulici (*street identification*), tedy poznání pachatele svědkem za doprovodu policistů přímo v pléneru po činu. I pokud je pachatel zajištěn tímto způsobem, následuje často ještě oficiální identifikační procedura, a to podle studií ve více než 80 % případů.⁸¹³

10.1.1. Videorekognice

Videorekognice představuje nejčastěji prováděný znovupoznávací úkon v Anglii a Walesu, při němž jsou krátké dynamické záznamy osob promítány poznávajícímu na obrazovku. Tento postup má být upřednostněn vždy, pokud nenastane některá z následujících výjimek:

- a) podezřelý není k dispozici a není dostupný jeho záznam použitelný pro rekognici, a to ani neformální záznam nebo záznam získaný utajeným způsobem;⁸¹⁴
- b) dostupný podezřelý má výrazný identifikační znak, který podle vyšetřovatele nelze digitálně skrýt, případně replikovat i u figurantů;⁸¹⁵
- c) videorekognice není z jiných vážných důvodů fakticky proveditelná;
- d) provedení tradiční rekognice je s ohledem na okolnosti případu vhodnější než realizace videorekognice;⁸¹⁶
- e) vyšetřovatel považuje za vhodnější provedení skupinové identifikace.⁸¹⁷

I v případě prvních dvou bodů však vyšetřovatel může rozhodnout, že se videoidentifikace provede, avšak za pomoci postupného promítání statických fotografií.

⁸¹¹ Kodex D, bod 3.11. Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 159.

⁸¹² Kodex D, bod 3.15, 3.17, 3.21. Doplňme, že Kodex D velice podrobně upravuje otázky nakládání s videi či fotografiemi osob i pro účely případného pátrání skrze média. Zabývá se i otázkami možnosti provést rekogniční úkon poté, co již svědek osobu spatřil například v médiích, což je umožněno, avšak s nutností kritického hodnocení. Srov. Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 518.

⁸¹³ Davis, J. P.; Valentine, T.; Memon, A.; Roberts, A. J.: Identification on the street: a field comparison of police street identifications and video line-ups in England. In: *Psychology, Crime & Law*. 2015, 21 (1), str. 9–27.

⁸¹⁴ Kodex D, bod 3.21.

⁸¹⁵ Kodex D, bod 3.5.

⁸¹⁶ Kodex D, bod 3.14.

⁸¹⁷ Kodex D, bod 3.16.

Rekogniční video má v souhrnu zhruba tři minuty a sestává ze série krátkých očíslovaných nahrávek vybraných osob ukázaných poznávajícím, tj. nahrávek poznávaného a figurantů. Každá z osob je prezentována na úseku trvajícím 15 vteřin, kdy je ukázána hlava osoby a horní část jejích ramen. Na videu osoba na šedém pozadí nejprve kouká přímo do kamery (pohled *en face*) a následně pomalu otáčí hlavu nejprve na jednu stranu (doleva) a poté na stranu druhou (doprava). Poznávající ji tak může pozorovat z obou stran a vidí současně pohyb krční páteří v ose. Ve videu se po konstantních časových úsecích střídají nahrávky jednotlivých do rekogničního pásu vybraných osob, a tedy ke znovupoznávání dochází sekvenčním způsobem.

Jedna video série může obsahovat až dva poznávané, je-li ve vztahu k tomu adekvátně navýšen celkový počet ukázaných osob (figurantů). Poznávající je vždy při úkonu jediný.⁸¹⁸ V případě jediného poznávaného musí série obsahovat alespoň osm figurantů, u dvou osob je to figurantů nejméně dvanáct.⁸¹⁹ Nedochozí tak k prostému násobení počtu figurantů počtem ukázaných osob, nýbrž k pouhému přiměřenému navyšování nevylučujícímu schopnost svědka se na promítané video po celou dobu soustředit. Základním pravidlem vylučujícím sugesci jsou obdobná kvalita a způsob zpracování do videa zařazených nahrávek, které musí obsahovat osoby výrazně se neodlišující, a dále musí po konstantní době automaticky docházet ke střídání jednotlivých nahrávek. Podobnost nahrávek je pečlivě hlídána, a to nejen z hlediska vzhledu ukázané osoby a jejích doplňků a svršku, ale i z hlediska technického provedení co do nasvětlení, úhlů, barevnosti a stopáže – v případě potřeby jsou srovnávací nahrávky upravovány, aby nevykazovaly výrazné odlišnosti.⁸²⁰ Vyšetřovatelé vybírají nahrávky figurantů z digitální centrální databáze sestavené za pomoci desítek tisíc dobrovolníků z celé Velké Británie, což zajišťuje spolehlivé nalezení výrazně se neodlišujících osob v relativně krátkém čase. Má-li poznávaný určitý nápadný znak (např. jizva či tetování), který by namísto zpřesnění identifikace přílišně upnul pozornost poznávajícího právě na něj, může být takový markant graficky či jiným způsobem skryt spolu se zakrytím stejného místa u všech dalších osob prostřednictvím pixelového rozostření. Druhou variantu, jak se vypořádat s takovým markantem, je digitální doplnění stejného či obdobného znaku u všech figurantů neboli jeho přibližná replikace. První varianty je využíváno zejména za předpokladu, že je znak svědkem při výsledku zmíněn, druhé v případě opačném.⁸²¹ Digitální úpravy a korekce, které nejsou dnes z hlediska technického ničím průlomovým, výrazně usnadňují práci kriminalistům a zcela vylučují problémy týkající se otázky donucování obviněného

⁸¹⁸ Kodex D, Příloha A, bod 11.

⁸¹⁹ Kodex D, Příloha A, bod 2.

⁸²⁰ Kodex D, Příloha A, bod 3. Oblečení, je-li výrazné, bývá často u poznávaného před nahráním záznamu měněno. Viz Davis, J. P.; Valentine, T.; Memon, A.; Roberts, A. J.: *Op. cit.*, str. 10.

⁸²¹ Finální rozhodnutí je však na posouzení dáno administrátorovi rekognice. Kodex D, Příloha A, bod 2A, 2B.

k převléknutí, k zakrytí určité části těla či k jiné úpravě zevnějšku. U poznávaných s netradičním vzezřením systém umožňuje automatizované provedení úprav v databázi dostupných nahrávek tak, aby se figuranti přílišně neodlišovali. Výsledek je samozřejmě ještě kontrolován a schvalován fyzickou osobou – administrátorem rekognice či jiným příslušníkem. U starších svědků, svědků nemohoucích nebo svědků nacházejících se v nemocnici může být identifikace provedena také skrze laptop bez nutnosti jejich přítomnosti na policejní služebně, a to pochopitelně za předpokladu splnění dalších zákonných požadavků (zejména je významný řádný dohled nad úkonem).

Z hlediska zákonných podmínek provedení je dále důležité, že podezřelému či jeho obhájci nebo příteli je před samotným úkonem dána možno zkontrolovat celou nahrávku a vznést k ní případné námitky.⁸²² Pokud by byly takové námitky důvodné, dochází k úpravě videa, případně i k výměně jednotlivých do videa zařazených osob. V případě nedůvodných námitek je příslušná osoba poučena, proč jí nebylo vyhověno. Ve výjimečných případech mladistvých podezřelých je video sestava předem dána k případnému zhlédnutí také rodičům (či jiným zákonným zástupcům) nezletilce. Předchozí kontrola záznamu dotyčnými osobami je pouze zákonnou možností, kterou musí policejní orgán dát k dispozici. Není však povinnost ji ze strany oprávněné osoby uskutečnit. Samotný poznávající je před zhlédnutím videosekvence vyslechnut k popisu osoby (z hlediska obsahového rámcově obdobně jako v České republice) a poučen, že se v sadě snímků může, ale také nemusí objevit postava, kterou dříve viděl a při výslechu popisoval. Takové poučení je klíčové, protože podle výzkumů výrazně snižuje procento chybných pozitivních identifikací při videorekognici, a to až o 45 %.⁸²³ Samotné identifikaci podezřelý z logiky věci nemůže být fyzicky přítomen, nicméně účast musí být umožněna jeho obhájci. Pokud obhájce u úkonu není, stává se povinným pořízení audiovizuálního záznamu.

Celá videosekvence o uvedených zhruba třech minutách musí být poznávajícímu vždy nejméně dvakrát přehrána celá, aby měl přehled o všech ukázaných osobách a mohl si je řádně prohlédnout. I kdyby tak došlo k okamžitému poznání jedné z osob v průběhu prvního pouštění videa (což není výjimečné), mělo by být poznávajícím celé komplexní video dosledováno, a to hned dvakrát po sobě.⁸²⁴ Tím je minimalizována pravděpodobnost ukvapeného označení některé z osob. Poznávající je již před úkonem poučen, že může vyšetřovatele kdykoliv požádat o pozastavení videa, může požadovat přehrávání pouze některé sekvence, její zpomalení a celé video si může přehrát i vícekrát než dvakrát. Úkon tak není časově omezen, nicméně čas provedení bývá automaticky zaznamenáván jako pomocné kritérium pro hodnocení důkazní síly obstaraného

⁸²² Kodex D, Příloha A, bod 7, bod 8.

⁸²³ Srov. Janulková, K.: *Op. cit.*, str. 81–82.

⁸²⁴ Kodex D, Příloha A, bod 11.

výsledku. Pokud se poznávající rozhodne vybrat některou z osob, sdělí to administrátorovi rekognice. Ten mu posléze samostatně snímek této osoby ukáže (zobrazí) za účelem potvrzení identifikace poznávajícím a zeptá se jej na míru jistoty.

Z hlediska technického je videorekognice realizována nejčastěji speciálním systémem *VIPER* (*Video Identification Parade Electronic Recording*), který umožňuje provést na 30 000 rekogničních úkonů za rok.⁸²⁵ Tento digitální systém byl původně vyvinut policií v anglickém hrabství Yorkshire a postupně se rozšířil na území celé Velké Británie. Policisté mohou v rámci Spojeného království komunikovat z rozhraní *VIPERu* skrze *PSNP* (*Public Service Network in Policing*), přičemž samotný systém běží na virtuální privátní síti provozované společností *Cable and Wireless*. Dochází zde tak k technickému využití soukromých dodavatelů a subdodavatelů, kteří však samozřejmě nemají vliv na samotnou realizaci identifikací v konkrétních trestních věcech. Každé video vložené do databáze systému je softwarově kontrolováno. Systém u konkrétních kriminalisty komponovaných poznávacích sad navíc automaticky hlásí, pokud sezná přílišné odlišnosti napříč vybranými nahrávkami. Zpravidla je to však sám systém, který generuje sadu nahrávek po zadání požadavku detektivem, a to v řádu několika málo hodin.⁸²⁶ Časové, ale i finanční náklady na jeden konkrétní znovupoznávací úkon jsou výrazně nižší než u rekognice *in natura*, a navíc nehrozí zmaření úkonu chováním či nedostavením se ukázaných osob. Hlavní nevýhodou videorekognice je zejména praktická nemožnost odhadnout celkovou stavbu těla a výšku poznávajícím, což může být v některých případech limitující. Technicky nicméně nečiní potíže, aby byly eventuálně ukazovány nahrávky obsahující záběr celé osoby, případně záběry z jiných úhlů a perspektiv. Samozřejmě je dále také otázkou, do jaké míry videosnímek dokáže nahradit bezprostřední vnímání fyzické identity. Konkrétní ukázkou videorekognice lze zhlédnout přímo na stránkách systému *VIPER*, přičemž i z této ukázky je podle nás patrné, nakolik věrný obraz ukázané osoby nahrávka poskytuje – podle nás vysoce věrný.⁸²⁷

⁸²⁵ Využit lze i systému *PROMAT* (*Profile Matching*).

⁸²⁶ Müller, J.; Hambálek, J.: Provádění rekognice ve Velké Británii. In: *Kriminalistický sborník*. 2009, č. 2, str. 64–67.

⁸²⁷ *VIPER: Video Identification Parade Electronic Recording*. [online] [Viper.police.uk](http://www.viper.police.uk). [zobrazeno 2021-04-10; 15:51] Dostupné z: <http://www.viper.police.uk/pages/parade_demo_video.html>.

10.1.2. Skupinová rekognice

Specifikem anglické právní úpravy je i skupinová identifikace, při níž dochází ke ztotožňování podezřelého v rámci neformální skupiny osob mimo prostředí policejní služebny (např. v supermarketu, na nádraží, v obchodním centru nebo na stadionu).⁸²⁸ Teoreticky však zákon předvídá i provedení na služebně policii či ve vězení, což může být u trestanců praktické.⁸²⁹

Je-li úkon prováděn se souhlasem podezřelého, poté má tento právo na přítomnost obhájce a může ovlivnit pořadí ve skupině osob, protože ví, kdy ke ztotožnění dojde.⁸³⁰ Skupinovou identifikaci nicméně lze provést i bez souhlasu podezřelého, respektive zcela bez jeho vědomí, kdy tento vůbec o uskutečnění úkonu neví a nejsou tak nijak zajištěna práva jeho obhajoby.⁸³¹ V českých podmínkách by takové ztotožnění mohlo sloužit pouze jako operativně-pátrací vodítko bez důkazně relevantního významu, které by navíc zřejmě mělo vylučovat pozdější provádění rekognice týmž poznávajícím.⁸³²

U skupinové identifikace z povahy věci není stanoven minimální počet figurantů ani požadavek jejich podobnosti s podezřelým, přestože by se podle zákona měl příslušný orgán snažit volit identifikování v takových místech, kde lze předpokládat přítomnost osob podobného vzhledu, věku a odění, aby podezřelý výrazně nevybočoval a nepoutal na sebe pozornost.⁸³³ Úkon by dále měl být nahráván, umožňují-li to podmínky příslušného místa provedení. Tímto způsobem dokonce lze identifikovat i více podezřelých najednou, avšak jen za předpokladu, že ke znovupoznávání dochází bez jejich souhlasu. Celkový počet poznávaných není omezen.

Zajímavá je i specifická úprava v PACE z hlediska realizace, kdy je u skupinové identifikace prováděné se souhlasem podezřelého rozlišováno, zda je svědkem sledovaná skupina osob s podezřelým v pohybu (např. lidi pohybující se po chodbách obchodního centra), nebo zda je sledovaná skupina osob veskrze statická (např. lidé stojící ve frontě).⁸³⁴ V obou případech je podstatou provedení v zásadě dvoufázovost, kdy svědek nejprve někoho vybere zdáli, aby se následně přiblížil mezi neformální skupinu a mohl si osoby prohlédnout též zblízka s cílem potvrzení či vyloučení identifikace. Srovnáme-li právní úpravu nejen skupinové identifikace se zákonnou úpravou rekognice v České republice, je nutné konstatovat její detailnost a rozsáhlost,

⁸²⁸ Srov. Kodex D, Příloha C, bod 4.

⁸²⁹ Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 162.

⁸³⁰ Kodex D, Příloha C, bod 3., bod 13. až 18. Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 162.

⁸³¹ Kodex D, Příloha C, bod 34. až 36.

⁸³² PACE upravuje pátrací úkony se svědkem vedoucí k vyhledání pachatele v Kodexu D bodech 3.2–3.3. Aplikovat na tyto úkony mají být v nejširší možné míře ustanovení o identifikačních úkonech prováděných při znalosti podezřelého (tedy např. dokumentace či izolace jednotlivých svědků). Možné je také typování fotografií, a to v souladu s Dodatkem E Kodexu D.

⁸³³ Kodex D, Příloha C, Bod 6.

⁸³⁴ Pohybující se skupina osob upravena v Kodexu D, Příloha C, bod 19. až 20.; statická skupina na témže místě v bodech 25. až 29. V podrobnostech dále viz Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 162–163.

snad až někdy přílišnou kasuističnost. Z našeho pohledu jsou navíc právě u skupinové identifikace mnohá v Kodexu D uvedená pravidla v praxi neuskutečnitelná. Tato identifikace navíc dostatečně nechrání práva podezřelého, a tedy nejsme příznivci její implementace do českého právního řádu.

10.1.3. Ostatní způsoby identifikace osob

Tradiční rekognice *in natura* má v Anglii relativně obdobné zákonné provedení jako v České republice, kdy po předchozím výsledku poznávajícího dochází k samotné identifikaci. Dána je též možnost provádění rekognice skryté. Rozdílný je však počet figurantů, kdy PACE vyžaduje postavení podezřelého mezi nejméně osm výrazně se neodlišujících osob.⁸³⁵ Výslovně je připuštěna i identifikace (maximálně) dvou poznávaných naráz, avšak za podmínky navýšení figurantů alespoň na 12 osob a současně výrazné neodlišnosti poznávaných navzájem. Celkově je tak v těchto situacích před poznávajícím nejméně 14 osob, přičemž provedení je stejně jako u nás simultánní. Rozdílným prvkem je i zákonem stanovená povinnost dvojího ukázání osob poznávajícímu, až po kterém může být přikročeno k identifikaci. PACE tak výslovně počítá s více koly těže rekognice při změně pořadí ukázaných osob. Má-li podezřelý neobvyklé znaky, dochází s jeho souhlasem či souhlasem jeho obhájce k jejich krytí za současného zakrytí stejných částí těla u všech figurantů. Za hlavní benefit anglické úpravy považujeme především zákonem stanovenou povinnost, aby byl úkon administrován ze strany vyšetřovatele, který není činný v dané věci.

Možné je i provedení **tradiční rekognice na základě fotografií**, jíž je však přisouzena subsidiární povaha nejen k rekognici *in natura*, ale též k identifikaci skupinové, a zejména pak k videorekognici. Vyloučeno je přitom tzv. typování podezřelého podle fotografií, neboť fotorekognici lze provést jen tehdy, je-li již policii známa totožnost podezřelého, avšak tento je pro realizaci rekognice *in natura* nedosažitelný a provedení ztotožňování je nezbytné. Obdobně jako v České republice je i v Anglii možnost provést rekognici *in natura* po provedené rekognici fotografické. Výrazně navýšen je oproti naší vnitrostátní úpravě počet figurantů, a to na 12 fotografií (včetně fotografie poznávaného) ukazovaných simultánně.⁸³⁶

Jednou z identifikačních procedur je také **konfrontace**, jejíž povaha je v Anglii odlišná, neboť se jedná z pohledu českého práva ve své podstatě o agnoskaci. Poznávajícímu je ukázána jediná osoba s dotazem, zda ji poznává. Konfrontace je subsidiární ke všem shora uvedeným identifikačním procedurám a není podmíněna souhlasem podezřelého.⁸³⁷ Konečně poslední

⁸³⁵ Osoby mají být podle předpisů co nejpodobnější co do věku, výšky, celkového vzezření a postavení v životě (tedy zřejmě zdánlivého společenského statusu projevujícího se například oblečením či sestřihem). Kodex D, Příloha B, bod 8.

⁸³⁶ Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 157. Zákon doporučuje provádět za pomoci fotografií případně jen typování pachatele jediným svědkem, a následně již provádět tradiční identifikační úkony.

⁸³⁷ Kodex D, bod 3.23.

metodou je tzv. *dock identification* neboli identifikace na lavici obžalovaných, což je obdoba anglické konfrontace uskutečňovaná přímo před soudem. Tato zpravidla slouží k pouhému potvrzení ztotožnění po uskutečnění některé z dalších identifikačních procedur.

Doplňme, že výrazná pokrokovost vyšetřování trestných činů v Anglii je podtržena i užíváním speciálního kamerového systému označovaného jako *CCTV (Closed Circuit Television)*, který umožňuje skrze softwarovou nastavbu automatizované rozpoznávání tváří (*Facial Recognition System*). Díky tomu miliony kamer rozmístěné po celé Anglii často dokážou zachytit bezpečnostními složkami hledané osoby a předcházet další trestné činnosti, jak dokládá například vypátrání atentátníků z Londýnského metra v roce 2005. Samozřejmě je ale nutné počítat s určitou chybovostí automatizovaného rozpoznávání tváří při shodě některých výrazných rysů napříč osobami. Kamery jsou dnes dokonce propojeny s hlukovými senzory, díky nimž automaticky zaostřují na místa, kde je předpokládán pohyb osob nebo mimořádná událost. Systém *CCTV* sice není výslovně považován za identifikační proceduru ze strany očitých svědků, přesto však novelizace Kodexu D z roku 2011 vymezila, jak postupovat poté, kdy je osoba na základě snímků ze systému identifikována. Úpravu nalezneme v bodech 3.34 až 3.37 kodexu.⁸³⁸ Předpisy tak dnes umožňují důkazně významné znovupoznání osoby podle snímků z *CCTV*, případně z dalších pramenů, kdy je dokonce předmětný snímek poté svědkovi opětovně ukazován, aby byl důkaz relevantně získán spolu s informacemi umožňujícími zjistit jeho věrohodnost. I *CCTV* je tak dnes vysoce významná nejen pro automatizované vypátrání hledaných osob, ale i pro identifikaci neznámých pachatelů podle zveřejněných či policejním příslušníkům dostupných záběrů.

10.2. Italská republika

V Italské republice je rekognice osob (*ricognizione di persone*) upravena v čl. 213 až 217 italského trestního řádu (*Codice di procedura penale*)⁸³⁹ v části věnované jednotlivým důkazním prostředkům (*Parte prima, Libro III – Prove, Titolo II: Mezi di prova, Capo IV – Ricognizioni*).⁸⁴⁰

Právní úprava je do určité míry podobná té v České republice. Je-li zapotřebí provést rekognici osob, orgán činný v trestním řízení vyzve poznávajícího, aby popsal osobu dříve vnímanou a aby přitom uvedl veškeré detaily, které si pamatuje.⁸⁴¹ Poté je poznávající povinně tázán, zda byl již dříve předvolán k provedení rekognice, zda před či po skutku, pro který se řízení vede, viděl, byť pouze zobrazenou na fotografii či jiným způsobem, poznávanou osobu, případně zda mu tato

⁸³⁸ Ustanovení jsou velmi progresivní a netýkají se pouze snímků z *CCTV*, ale například i situací, kdy některý svědek dokáže ztotožnit pachatele na základě fotografií ze sociálních sítí. Blíže viz Ozin, P.; Norton, H.: *Op. cit.*, str. 163–164 a 517–518.

⁸³⁹ *Codice di procedura penale*. Decreto del presidente della Repubblica 22 settembre 1988, n. 447.

⁸⁴⁰ Rekognice osob se však netýká čl. 215 věnovaný rekognici věcí.

⁸⁴¹ Pagliaro, A.; Tranchina, G.: *Istituzioni di diritto e procedura penale*. Milano: Giuffrè, 2001, str. 278 a násl.

osoba byla již ukázána či popsána, a zda zde nejsou další okolnosti, které by mohly mít vliv na důvěryhodnost rekognice.⁸⁴² Zákon výslovně stanoví, že výpověď poznávajícího před ztotožňováním je obligatorní součástí rekognice, jejíž absence implikuje absolutní neúčinnost (neplatnost) z rekognice obstaraného důkazu. Jiný je však počet figurantů, kde italský zákonodárce snížil minimální požadavek na dvě osoby, které se mají co nejvíce vzhledem podobat poznávanému. Zákon dokonce výslovně uvádí, že podobné musí být též oblečení ukázaných osob, což považujeme s přihlédnutím k české praxi, kde se bohužel podle naší zkušenosti někdy už z oblečení pozná poznávaný, za žádoucí. Italský orgán činný v trestním řízení má podle znění trestního řádu dbát toho, aby se osoba podrobená rekognici dostavila, je-li to možné, ve stejném stavu (včetně oblečení), v jakém měla být viděna poznávajícím. I tento požadavek, byť nikoliv rigorózní, shledáváme vhodným.

Z hlediska průběhu má poznávaný před příchodem poznávajícího možnost zvolit si místo mezi figuranty. Posléze soud přizve osobu poznávající, které položí otázku, zda poznává některou z přítomných osob, a v případě kladné odpovědi ji vyzve, aby uvedla, kterou osobu poznala. Následně má poznávající upřesnit, do jaké míry si je svou volbou jist. Formulace v italském trestním řádu správně předurčuje, že je to právě poznávající, kdo má přijít k již konstituované baterii osob. I v Itálii je nejčastější provádění úkonu ve speciálních výslechových místnostech na jednotlivých policejních služebnách.⁸⁴³

Italský trestní řád obsahuje samostatné ustanovení stanovující pravidla pro případy tzv. plurality rekognice (*pluralità di ricognizioni*).⁸⁴⁴ Je-li předvoláno více osob k provedení rekognice téže osoby, provádí se rekogniční úkony odděleně. Zároveň je zákonem stanovena povinnost orgánů činných v trestním řízení znemožnit jakoukoliv komunikaci mezi poznávajícími (resp. zákon výslovně hovoří o vyloučení kontaktu těch poznávajících, kteří již rekognici provedli, s těmi, které úkon teprve čeká).⁸⁴⁵ Má-li tentýž poznávající provést rekognici více různých osob, soud zajistí pro každý úkon odlišné figuranty.⁸⁴⁶ Přípuštěna je též rekognice skrytá, pokud je zde důvodná obava, že by se osoba poznávající mohla stát předmětem výhrůžek či jiného ovlivňování ze strany poznávaného.⁸⁴⁷ Článek 216 označený jako *jiné rekognice* předvídá dále rekognici

⁸⁴² Čl. 213.

⁸⁴³ Srov. Cecanese, G.: La ricognizione nella dinamica e nella statica processuale. In: *Archivio Penale*. 2019, č. 1, str. 1–38.

⁸⁴⁴ Čl. 217.

⁸⁴⁵ Srov. Illuminati, G.; Giuliani, L.: *Commentario breve al codice di procedura penale*. Milano (IT): Cedam, Wolters Kluwer Italia S.r.l., 2020, str. 213–217.

⁸⁴⁶ Capitta, A. M.: *Ricognizioni e individuazioni di persone nel diritto delle prove penali*. Milano: Univ. Milano – Fac. giuridica, 2001, str. 120 a násl.

⁸⁴⁷ Čl. 214.

hlasovou, zvukovou či jinou smyslovou. Pod sankcí neplatnosti je stanovena povinná protokolace úkonu, u níž zákonodárce uvádí možnost doplnění o záznamy fotografické, filmové či obdobné.

10.3. Spojené státy americké

“Of all investigative procedures employed by police in criminal cases, probably none is less reliable than the eyewitness identification. Erroneous identifications create more injustice and cause more suffering to innocent persons than perhaps any other aspect of police work.”

(International Association of Chiefs of Police, Training Key)⁸⁴⁸

10.3.1. The Innocence Project

V roce 1992 odstartoval ve Spojených státech amerických pod záštitou Právnické fakulty v Cardozo (New York) projekt označený jako *The Innocence Project* (v překladu *Projekt nevinnosti*) usilující o odhalení justičních omylů, při nichž došlo k odsouzení nevinných osob. Projekt se zaměřuje především na odsouzené, kteří i po mnoha letech proklamují svou nevinu. *The Innocence Project* odhalil za léta svého fungování na základě prověrek DNA na téměř čtyři sta chybných usvědčení nevinných osob napříč Spojenými státy americkými. Zjištění projektu jsou přitom velice znepokojující, neboť podle nich **chybná očitá svědectví mohou za zhruba 70 % všech nesprávných odsouzení.**⁸⁴⁹ Některé zdroje dokonce uvádí až 75 % či 85 %, jiné pak „pouze“ 50 % z důvodu nutnosti zahrnout i méně závažné činy, u nichž není možný zpětný přezkum.⁸⁵⁰ Rozličné studie dále odhadují, že až 5 % všech vězňů v USA je nevinných a 40 % všech očitých svědectví chybných.⁸⁵¹ Podle studie zveřejněné v roce 2014 jsou více než 4 % osob odsouzených k smrti v letech 1973 až 2004 pravděpodobně bez viny.⁸⁵² Nesprávná usvědčení se nejčastěji prokazují u odsouzených pro trestné činy vraždy, znásilnění a dalších závažnějších

⁸⁴⁸ Kamisar, Y.; LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J.; Kerr, O. S.; Primus, B. E.: *Op. cit.*, str. 717.

⁸⁴⁹ The Innocence Project Report. *Mistaken Identifications are the Leading Factor In Wrongful Convictions*. [online]. The Innocence Project, 2009. [zobrazeno 2021-03-23; 3:33]. Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/>>. Srov. např. Levi, A.; Levi, J.: The Role of Eyewitness Testimony in Exonerations: An Archival Study. In: *The Open Law Journal*. 2013, 5, str. 4.

⁸⁵⁰ Smith, A. M.; Cutler, B. L. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 11.

⁸⁵¹ Irazola, S.; Williamson, E.; Stricker, J.; Niedzwiecku, E.: *Study of Victim Experiences of Wrongful Conviction*. Fairfax: U.S. Department of Justice, 2013, 92 str.; The Innocence Project. *How many innocent people are there in prison?* [online]. The Innocence Project, 2018. [zobrazeno 2018-09-13; 13:12] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20141110182624/http://www.innocenceproject.org/Content/How_many_innocent_people_a_re_there_in_prison.php>. Dále viz Tredoux, C. G.; Meissner, Ch. A.; Malpass, R. S.; Zimmerman, L. A.: Eyewitness Identification. In: Spielberg, Ch. a kol.: *Encyclopedia of Applied Psychology*. Oxford, Boston: Elsevier Academic Press, 2004, str. 876; a Cicchini, M. D.; Easton, J. G.: Criminal Law. Reforming the Law on Show-up Identifications. In: *The Journal of Criminal Law & Criminology*. 2010, 100 (2), str. 386.

⁸⁵² Los Angeles Times: *More than 4 % of death row inmates wrongly convicted, study says*. [online] Los Angeles Times, 2014. [zobrazeno 2021-04-11; 12:34] Dostupné z: <<https://www.latimes.com/science/sciencenow/la-sci-sn-study-claims-41-of-death-row-convictions-are-in-error-20140428-story.html>>.

násilných činů, u nichž byly uchovány vzorky DNA, přičemž **průměrná doba strávená ve vězení u osob, jejichž chybné usvědčení bylo již prokázáno, je 14 let.**⁸⁵³ Z hlediska etnického jsou to nejčastěji Afroameričané (60 %), což je dáno i efektem zvýšené chybovosti rekognic za předpokladu, kdy není poznávající, a pro výběr figurantů též administrátor, shodné rasy jako poznávaný.⁸⁵⁴ Poznávajícím je totiž častěji osoba bílé pleti, notabene administrátorem rekognice.⁸⁵⁵ Potvrzení, že právě chybné identifikace ze strany očitých svědků jsou hlavní příčinou odsouzení nevinných osob, přináší i poznatky obdobného projektu v Kanadě.⁸⁵⁶

Obdobné případy logicky zcela zásadně erodují důvěru společnosti nejen ve využití znovupoznávacích procedur založených na očitém svědectví, nýbrž také v právní stát jako takový. A to nejen z důvodu tragických osudů nespravedlivě odsouzených, z nichž u některých byl trest smrti vykonán, ale i z důvodu neodsouzení skutečných pachatelů trestných činů ohrožujících i nadále společnost. Přitom (přinejmenším) v historii bohužel ani zcela flagrantní a do očí i laika bijící pochybení nebyla výjimkou, ba dokonce jich byla *ex post* zjištěna dlouhá řada.⁸⁵⁷ Skutečně se opakovaně vyskytly i případy, kdy byla obviněná osoba černé pleti postavena mezi bělochy, podezřelí indiáni postaveni mezi bělochy, ukázána barevná fotografie poznávaného mezi černobílými snímky figurantů, ukázán blondatý poznávaný mezi tmavovlasými figuranty apod.⁸⁵⁸ Takové případy jsou pochopitelně vysoce sugestivní. V posledních letech dokonce došlo zcela netradičně ke zproštění viny 14 letého chlapce, který byl chybně usvědčen a do několika měsíců popraven za vraždu dvou dívek – takový postup je po exekuci hrdelního trestu zcela ojedinělý.⁸⁵⁹ Důvodně lze předpokládat, že projektem odhalené případy jsou jen pomyslnou špičkou ledovce.⁸⁶⁰

⁸⁵³ Irazola, S.; Williamson, E.; Stricker, J.; Niedzwiecku, E.: *Op. cit.*, str. 24. U méně závažných činů nebývá uchován biologický vzorek z doby trestné činnosti, a tedy zpravidla prověrka po letech není možná. Projekt však usiluje i o znovutevření některých dalších případů, kde vzorky z místa činu absentují.

⁸⁵⁴ The Innocence Project: *DNA Exonerations in the United States*. [online] The Innocence Project. [zobrazeno 2021-04-11; 17:11] Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/dna-exonerations-in-the-united-states/>>.

⁸⁵⁵ Srov. Ferguson, D.: That's the One!: An Analysis of Eyewitness Identification in Missouri and Their Impact on Cross-Racial Identification. In: *Washington University Journal of Law & Policy*. 2020, 63 (1), str. 357–385.

⁸⁵⁶ Jedná se o organizaci s názvem *Association in Defense of the Wrongly Convicted*. Viz Cutler, B. L.: *Op. cit.*, str. 3.

⁸⁵⁷ Srov. Thompson, S. G.: Judicial blindness to eyewitness misidentification. [online] *Marquette Law Review*. 2009, str. 639 [zobrazeno 2020-03-19; 13:12] Dostupné z:

<<https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=http://scholar.google.cz/&httpsredir=1&article=4951&context=mulr>>; Malpass, S. R.; Tredoux, G. C.; McQuiston-Surrett, D.: Lineup Construction and Lineup Fairness. In: *Handbook of Eyewitness Psychology*. [online] 2007 [zobrazeno 2020-03-19; 2:33]. Dostupné z: <<http://eyewitness.utep.edu/documents/malpass&05lineupfairness.pdf>>.

⁸⁵⁸ Ellison, K. W.; Buckhout, R.: *Psychology and Criminal Justice*. New York: Harper and Row Publisher. Převzato z: Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Op. cit.*, str. 123. Dále viz Clark, S. E.; Rush, R. A.; Moreland, M. B.: Constructing the Lineup: Law, Reform, Theory, and Data. In: Cutler, B. L. a kol.: *Op. cit.*, str. 88.

⁸⁵⁹ Robertson, C.: *South Carolina Judge Vacates Conviction of George Stinney in 1944 Execution*. [online] New York Times, 2014. [zobrazeno 2021-04-11; 13:24] Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2014/12/18/us/judge-vacates-conviction-in-1944-execution.html>>.

⁸⁶⁰ Garrett, L. B.: Judging Innocence. [online] *Columbia Law Review*. 2007. [zobrazeno 2020-03-19; 13:14]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=999984>.

Nejčastějšími příčinami chybného usvědčení nevinných osob na základě očitých svědectví podle zahraničních výzkumů jsou:⁸⁶¹

- vysoký stres;
- chybovost lidské paměti a tendence k domýšlení a umělé rekonstrukci dříve prožitého;
- zaměření oběti na zbraň (výše popsaný tzv. *weapon focus*), nikoliv na pachatele;
- sugestivní provádění identifikačních úkonů;
- presumpce viny podezřelého (obviněného) ze strany vyšetřovatele, který sám úkon administruje;
- výběr nikoliv výrazně se neodlišujících figurantů;
- nedotazování se na míru jistoty přímo po označení, ale až poté, kdy administrátor rekognice poznávajícímu potvrdí, že došlo k výběru poznávaného.

10.3.2. Rekogniční procedury ve Spojených státech amerických

Provádění znovupoznávacích procedur ze strany očitých svědků se ve Spojených státech amerických liší podle jednotlivých států. Prováděna bývá jak rekognice *in natura*, tak rekognice podle fotografií, ale také videorekognice. Ve většině států přitom není rekognice podle fotografií pouhou subsidiární formou, ba naopak.⁸⁶² Současně je v některých státech rekognice realizována simultánně, zatímco v jiných sekvenčně. Zcela běžné jsou i další identifikační procedury odpovídající naší agnoskaci (tzv. *show-up*), typování pachatele ve fotoalbech (tzv. *mugshot books*), případně ukazování kompozitních fotografií a modelů.⁸⁶³

S ohledem na výše uvedená zjištění chybovosti očitých svědectví přitom ve Spojených státech amerických probíhají již po mnoho let velice živé diskuse o tom, jaký je ten nejspolehlivější a současně efektivní způsob provádění úkonů, zejména pak rekognice. Jednoznačné výsledky dodnes nejsou na stole. Přitom už v roce 1998 byla vytvořena pracovní skupina předních odborníků a vědců, která dala dohromady zejména následující základní vodítka pro provádění rekogničních úkonů, z nichž je dodnes vycházeno (*A Guide for Law Enforcement*):⁸⁶⁴

⁸⁶¹ *Eyewitness Misidentification*. [online] California Innocence Project.org, 2021. [zobrazeno 2021-04-11; 13:37] Dostupné z: <<https://californiainnocenceproject.org/issues-we-face/eyewitness-identification/>>.

⁸⁶² Srov. Wells, G. L.; Memon, A.; Penrod, S. D.: *Op. cit.*, str. 45–75. Podle studie z roku 2013 je nejčastěji ve státech prováděna fotorekognice, poté následuje *show-up*, kompozitní fotografie, *mugshot books* a až následně rekognice *in natura*. Blíže viz Reno, J.; Fisher, R. C.; Robinson, L.; Brennan, N.; Travis, J.: *Eyewitness Evidence: A Guide for Law Enforcement*. [online] Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, 1999, str. viii. [zobrazeno 2021-04-13; 11:59]. Dostupné z: <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/178240.pdf>>.

⁸⁶³ Hess, K. M.; Orthmann, Ch. H.; Cho, L. H.: *Op. cit.*, str. 229–230, str. 235 a násl.

⁸⁶⁴ Reno, J.; Fisher, R. C.; Robinson, L.; Brennan, N.; Travis, J.: *Op. cit.*, 44 str. Tato vodítka byla v dalších letech doplněna v rámci pozdějších doporučení například o provádění rekognice způsobem, kdy administrátor nezná identitu poznávaného, nebo o provádění rekognice prázdné.

- poskytnout svědkovi standardizované instrukce obsahující i informaci, že pachatel mezi ukázanými osobami být nemusí, a cílem úkonu je nejen usvědčit pachatele, ale i očistit nevinné podezřelé;
- ukazovat pouze jediného podezřelého svědkovi;
- u fotografických rekognicí ukazovat podezřelého mezi nejméně pěti figuranty, u rekognice *in natura* nejméně mezi čtyřmi figuranty;
- u fotografických rekognicí využívat standardizovaných fotografií;
- ihned po označení některé z osob se svědka zeptat na míru jeho jistoty;
- rekogniční úkony nahrávat;
- vyhnout se jakékoliv sugesci, v průběhu úkonu se svědkem komunikovat co nejméně;
- předpřipravit protokoly z úkonů co do předem známých skutečností;
- zajistit, aby administrátor rekognice nevěděl, kdo je podezřelým.⁸⁶⁵

Naším cílem není podat konkrétní přehled o právní úpravě v jednotlivých státech Spojených států amerických, nýbrž se zaměřit na způsoby provedení, které by z našeho pohledu měly být i pro území České republiky inspirativní. Otázkám jednotlivých typů rekognice se již věnovala předchozí kapitola, nyní bychom se proto dostali k vysoce důležitým a aktuálním otázkám provádění úkonu tzv. *single-blind* a *double-blind*. Předěšleme, že právě tyto způsoby administrace mohou výrazně napomoci minimalizaci či zamezení sugestibility jakožto jedné z hlavních příčin chybovosti rekognice.

10.3.3. Rekognice administrovaná v režimu *blind a non-blind*

Četné výzkumy dokládají, že pokud administrátor rekognice (vyšetřovatel) ví, kdo je poznávaným, může nezáměrně a nonverbálně ovlivnit volbu poznávajícího, čímž zpochybní i výsledky celého úkonu.⁸⁶⁶ K sugesci může dojít pouhou intonací, formulací otázky, nebo i určitým pohybem či detailnějším sledováním jedné z ukázaných osob, případně položením prstu na jednu z fotografií apod. Takové sugesce si přitom ani sám vyšetřovatel nemusí být vědom, přestože poznávající při úkonu velmi pečlivě vyhodnocuje a reflektuje veškeré příchozí impulsy. Možnost takového ovlivnění se pak často stává i argumentem obhajoby, nezřídka kdy důvodným.

⁸⁶⁵ Tento bod plyne až z pozdějších doporučení. Viz Kamisar, Y.; LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J.; Kerr, O. S.; Primus, B. E.: *Op. cit.*, str. 743.

⁸⁶⁶ Garrioch, L.; Brimacombe, C. A. E.: Lineup administrators' expectations: Their impact on eyewitness confidence. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (3), str. 299–314; či Greathouse, S.; Kovera, M. B.: Instruction bias and lineup presentation moderate the effects of administrator knowledge on eyewitness identification. In: *Law and Human Behavior*. 2009, 33 (1), str. 70–82.

Popsaná rizika lze logicky vyloučit tím, že administrátor rekognice sám nebude při úkonu vědět, která z ukázaných osob je osobou poznávanou. Provedení úkonu v tomto režimu se označuje jako tzv. *double-blind rekognice*. Tento termín bychom mohli do českého jazyka přeložit jako *dvoj-slepá rekognice* (z anglického *blind* – slepý). Právě provádění *double-blind* rekognice je ve Spojených státech amerických, ale i v mnoha dalších zemích, hojně doporučováno pro zvýšení (či snad zachování) věrohodnosti rekogničního úkonu. Přínos takové administrace je i z našeho pohledu nezpochybnitelný. Nermalou praktickou komplikací je však otázka personální, kdy není vždy jednoduché zabezpečit, aby úkon prováděl vyšetřovatel zcela izolovaný od předmětné trestní věci. Navíc i pokud je sehnán, musel by být při rekognici *in natura* držen odděleně od baterie osob až do momentu příchodu poznávajícího, respektive až do okamžiku jejich společného příchodu. Zejména z těchto důvodů tak v mnoha státech není zákonem výslovně požadováno, aby administrátor neznal identitu poznávaného. Výzkumy ze Spojených států amerických z roku 2013 uvádí, že u rekognice fotografické byl úkon v 69 % realizován administrátorem, který znal identitu poznávaného, a u rekognice *in natura* tomu tak bylo až v 92 %.⁸⁶⁷ Podle novějších údajů shromažďovaných a zveřejňovaných přímo ze strany *The Innocence Project* došlo k dnešnímu dni k implementaci povinnosti provádění rekognice v režimu *double-blind* spolu s dalšími doporučeními ve 25 státech, nicméně Ministerstvo spravedlnosti USA již v roce 2017 oficiálně doporučilo tuto realizaci pro všechny státy.⁸⁶⁸

Ani provádění rekognice v režimu *double-blind* samozřejmě není samospásné a nevyklučuje zcela sugestibilitu ze strany administrátora rekognice. Ovlivnění ze strany administrátora může přijít i zcela nevědomky, často navíc chybně. Zahraniční výzkumy upozorňují především na možné ovlivnění při provádění rekogničního úkonu se stejnou baterií ukázaných osob, kdy dochází pouze ke změně poznávajícího. Tehdy může být administrátor, který třeba ani sám neví, kdo je poznávaným, ovlivněn volbou prvního poznávajícího, ať již z důvodu, že volba byla učiněna sebevědomě a jistě, nebo naopak z důvodu, že volba byla učiněna nejistým způsobem. To se promítá do dalších identifikací v chování administrátora v rámci nonverbální komunikace označované jako tzv. *covert communication*, tedy nenápadné komunikace ovlivňující výsledek rekognice v důsledku administrátorem očekávaného výsledku podle volby předchozího

⁸⁶⁷ Reno, J.; Fisher, R. C.; Robinson, L.; Brennan, N.; Travis, J.: *Eyewitness Evidence: Op. cit.*, str. x.

⁸⁶⁸ Např. California, Colorado, Connecticut, Georgia, Louisiana, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, Utah, Vermont, West Virginia či Wisconsin. Blíže viz Eyewitness Identification Reform. [online] *The Innocence Project*. [zobrazeno 2021-04-11; 17:44] Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/>>. K vývoji v některých dalších státech srov. např. McNabb S. N.; Farrell, B. R.; Brown, C. R.: Voluntary Adoption of Evidence-Based Practices by Local Law Enforcement: Eyewitness Identification Procedures in Arkansas, Iowa, Kansas, Missouri, and Nebraska. In: *The Journal of Gender, Race & Justice*. 2017, 20, str. 509–541.

poznávajícího.⁸⁶⁹ Předmětný efekt byl testován na rekognicích, kde poznávající cíleně působili buď velice sebejistě, nebo naopak velmi nejistě, přičemž označili chybnou osobu (pachatel uměle konstruovaného činu nebyl do baterie osob, resp. fotografií, zařazen). Je z našeho pohledu překvapivým zjištěním, že administrátor rekognice podle předmětných výzkumů spíše ovlivní pozdějšího poznávajícího tehdy, jestliže první poznávající nepůsobil jistě. Toto ovlivnění, které nebývá obvykle ani cílené a vědomé, pak může vést k chybným označením.⁸⁷⁰ Uvedená zjištění nás tak vedou k závěru, že v rámci rekognice v režimu *double-blind* je vhodné administrátora měnit po každé identifikaci, aby byl skutečně nezaujatým. Na druhou stranu se z hlediska praxe domníváme, že takový postup v praxi mnohdy (většinou) nebude z hlediska personálního realizovatelný, protože už obstarání jednoho profesionálního administrátora, který skutečně identitu poznávaného nezná, bude obtížné. Zejména u úkonu realizovaného v režimu ustanovení § 158a tr. řádu. Teoreticky vzato je však obměna administrátorů při více rekognicích téhož poznávaného s různými poznávajícími vhodná.

Ve Spojených státech amerických se setkáváme také se speciální metodou fotografické rekognice označovanou někdy jako tzv. *obálková rekognice* (někdy též jako tzv. *single-blind rekognice*).⁸⁷¹ Při ní sice administrátor ví, na které fotografii je poznávaný, avšak nemá přehled o tom, kterou fotografii si poznávající zrovna prohlíží. Snímek každé z ukázaných osob je totiž vložen do bílé nenadepsané obálky a obálky jsou zamíchány. Po jejich zamíchání se na začátek přidá cíleně jedna obálka s fotografií figuranta (aby se zamezilo chybnému usvědčení poznávaného na základě ukvapené volby poznávajícího) a na konec se přidá několik obálek s prázdným listem papíru (aby nebyla poslední osoba v pořadí vybrána jen z důvodu, že už další nezbývá). Ke ztotožňování tedy dochází sekvenčně, aniž by sám poznávající znal přesný počet osob, které uvidí. Poznávající postupně prohlíží fotografie a administrátor neví, na kterou zrovna nazírá. Pokud osobu nepozná, měl by říci, že nepoznává, zasunout snímek do obálky a odložit. Předem je přitom poučen, aby v případě, kdy některou z osob identifikuje, toto sdělil administrátorovi a uvedl číslo na fotografii, míru jeho jistoty a znaky, podle nichž osobu poznal. Procedura z povahy věci může být pouze jednokolová a poznávající identifikuje dříve, než je seznámen se vzhledem veškerých osob. Komunikace v průběhu úkonu mezi administrátorem

⁸⁶⁹ Douglass, A. B.; Smith, C.; Fraser-Thill, R.: A Problem with Double-Blind Photospread Procedures: Photospread Administrators Use One Eyewitness's Confidence to Influence the Identification of Another Eyewitness. In: *Law and Human Behavior*. 2005, 29 (5), str. 545.

⁸⁷⁰ McCallum, N. A.; Brewer, N.: Can Lineup Administrators Blind to the Suspect's Identity Influence Witnesses' Decisions? In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2018, 25 (1), str. 93–105.

⁸⁷¹ Srov. např. *Identification Procedures: Photo Arrays and Line-ups. Model Policy*. [online] Municipal Police Training Council, 2015, str. 2 a násl. [zobrazeno 2021-04-11; 19:44] Dostupné z: <<https://pcinc.org/wp-content/uploads/2015/06/Eyewitness-Identification-Model-Photo-Array-and-Lineup-ID-Procedures.pdf>>.

a poznávajícím musí být omezena na minimum, dávány by měly být ze strany poznávajícího pouze formulářem předepsané instrukce. Úkon lze provést i digitálně ukazováním snímků na obrazovce tak, aby administrátor neviděl aktuálně prohlížený snímek, je-li dohled nad úkonem zajištěn obhájcem podezřelého či nezúčastněnou osobou.⁸⁷²

10.4. Slovenská republika

Závěrem bychom již jen stručně uvedli úpravu **Slovenské republiky**, a to zejména podle litery zákona č. 301/2005 Z. z., trestného poriadku, ve znění účinném od 1. 1. 2021 (*dále jen „tr. por.“*).

Rekognici upravuje § 126 tr. por. (*Rekognícia*) v části věnované dokazování (*první část, šestá hlava, první díl*). V samotném zařazení institutu rekognice lze sledovat příklon právní úpravy k podřazení rekognice spolu s konfrontací pod ustanovení věnovaná výslechům, zatímco například vyšetřovací pokus, prověrka výpovědi na místě činu nebo rekonstrukce jsou řazeny až o tři díly dále v části věnované „ostatním důkazním prostředkům“ (§ 153 - § 160 tr. por.). To potvrzuje i stručná úprava rekognice o třech odstavcích, v nichž je uvedeno, že má-li se *výslechem zjistit totožnost* nějaké osoby či věci, vyzve se obviněný (či analogicky podle § 138 tr. por. svědek), aby osobu nebo věc popsal. Až poté se mu má osoba či věc ukázat, a to *mezi více osobami podobného zevnějšku* nebo věcmi stejného druhu. Výslovně je připuštěno provedení rekognice podle fotografií, a to případně i s využitím technických prostředků, aniž by byla explicitně stanovena přednost rekognice in natura. I na Slovensku se k rekognici musí přibrat nezúčastněná osoba, která je oproti naší právní úpravě blíže specifikována v § 30 tr. por. spolu s figurantem. U figuranta je zákonem dán nárok na náhradu výdajů a ušlé mzdy, pokud jej včas uplatní. Takové ustanovení považujeme za žádoucí, neboť motivuje osoby k účasti. Za deficit úpravy shledáváme nestanovení minimálního počtu figurantů, resp. z litery zákona vyplývající počet alespoň dvou, který považujeme za příliš nízký. Podle pramenů se však v praxi zpravidla jedná o alespoň čtyři další osoby.⁸⁷³ Úkon lze realizovat jako neodkladný a neopakovatelný podle § 10 odst. 16, 17 tr. por.⁸⁷⁴

V textu práce jsme provedli i mnohá další zahraniční srovnání, kdy významným pramenem se v tomto směru stala přehledová studie autorů R. J. Fitzgeralda, S. Juncu a E. Rubínové z roku 2020 srovnávající identifikační procedury v 54 státech světa včetně méně tradičních krajín, jakými jsou kupříkladu Lesotho, Zimbabwe, Uganda či Kyrgyzstán.⁸⁷⁵

⁸⁷² Srov. Kovera, M. B.; Modjadidi, K.: Viewing Videotaped Identification Procedure Increases Juror Sensitivity to Single-Blind Photo-Array Administration. In: *Law and Human Behavior*. 2018, 42 (3), str. 244–257; či Kovera, M. B.; Greathouse, S.: *Op. cit.*, str. 70–82.

⁸⁷³ Viz Polák, P.; Kubala, J.: *Repetitóriium kriminalistiky*. 2. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, str. 61.

⁸⁷⁴ Molnárová, M.: *Kriminalistická rekognícia*. [online] E-psychologie. 2008, č. 3, str. 45. [zobrazeno 2021-04-23; 10:49] Dostupné z: <<http://e-psychologie.eu/pdf/molnarova.pdf>>.

⁸⁷⁵ Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, 41 str.

11. *Quo vadis, rekognice?*

11.1. Tři otázky závěrem

11.1.1. Preference rekognice *in natura* – přežitek, nebo budoucnost?

Česká právní úprava zakotvující subsidiaritu rekognice podle fotografií ve vztahu k rekognici *in natura* vychází z premisy, že při spatření (vnímání) osob naživo je svědek schopen pachatele snáze rozpoznat, a tedy že výsledky takto realizovaného úkonu jsou přesnější a spolehlivější. Toto široce přijímané přesvědčení o přednosti rekognice *in natura* je konzistentní i s teoriemi uvedenými v tradiční psychologické literatuře, které hovoří o tzv. *live superiority hypothesis* (ve volném překladu tedy o *hypotéze nadřazenosti provádění úkonu naživo*).⁸⁷⁶ Logických argumentů vedoucích k takovému závěru je dlouhá řada. Tím nejčastěji uváděným je sama skutečnost, že i v době trestného činu byla osoba vnímána (až na výjimky) naživo a snahou při znovupoznávání má být vytvoření podmínek dřívějšímu vnímání co nejpodobnějších, které eliminují možné zkreslení. To konstatuje i Protivinský: „*Je-li to možné, má být vždy dána přednost rekognici objektu in natura, pokud byl objekt dříve in natura vnímán, neboť tento způsob skýtá obecně lepší podmínky pro akt znovupoznání než rekognice objektu podle jeho modelu (kopie). Většina modelů, i těch nejvhodnějších a nej kvalitnějších, více či méně skutečný objekt zkresluje.*“⁸⁷⁷ Neméně důvodnou se jeví navazující argumentace, že u rekognice *in natura* má poznávající možnost prohlédnout si ukázané osoby díky jejich fyzické přítomnosti z různých úhlů (včetně stínů ve tváři) a prakticky do libovolného detailu. Současně je možné pozorovat nejen vzhled ukázaných osob od ramen nahoru, jak umožňuje většina k rekognici využívaných fotografií, ale i celkovou tělesnou konstituci, vzhled spodní části těla, výšku, lépe odhadovat zdánlivý věk, váhu a mnohé další znaky a zvláštnosti osoby. Podle recentních zahraničních výzkumů také proto až 85 % soudců (a porotců) anglických soudů preferuje živou rekognici jakožto spolehlivější pramen informace o vyšetřovaném trestném činu.⁸⁷⁸ Přesvědčení o přednosti rekognice *in natura* je patrné také z právních úprav mnoha států světa, které buď přednost živé rekognice explicitně stanoví,⁸⁷⁹ případně tato vyplývá ze zákonem vyjádřené subsidiarity rekognice podle modelů či ze zákonem nastavené a deskribované znovupoznávací procedury (např. z možnosti poznávaného zvolit si místo ve skupině osob, provést volbu dotykem

⁸⁷⁶ Tulving, E.; Thomson, D. M.: Encoding specificity and retrieval processes in episodic memory. In: *Psychological review*. 1973, 80 (5), str. 352–373.

⁸⁷⁷ Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Op. cit., str. 48.

⁸⁷⁸ Price, H. L.; Harvey, M. B.; Anderson, S. F.; Chadwick, L.; Fitzgerald, R. J.: Op. cit., str. 263–269.

⁸⁷⁹ Austrálie a Irsko.

poznávajícího na vybranou osobu a podobně).⁸⁸⁰ V žádné z nám známých jurisdikcí není výslovně zákonem preferována rekognice podle fotografií, byť například v USA je fotografická rekognice dnes velmi častá a v praxi dominující. Pouze v Anglii, Walesu a Skotsku je pak zakotvena přednost videorekognice, u níž z logiky věci dochází ke znovupoznávání podle modelů.

Rozsáhlejší studie, které by na terénním nebo laboratorním zkoumání prokázaly vyšší přesnost a spolehlivost rekognice *in natura* oproti rekognici podle fotografií (resp. modelů), podle námi dohledaného absentují.⁸⁸¹ Pokud už se některé studie řešící danou problematiku vyskytnou, potětyto vyšší přesnost rekognice *in natura* na exaktních datech nepotvrzují, stejně jako podle nich zvolený způsob realizace (*in natura* vs. podle modelů) neovlivňuje poznávajícími uváděnou míru jistoty.⁸⁸² Některé pak dokonce konstatují vyšší spolehlivost rekognice na základě fotografií.⁸⁸³

Ačkoliv se i my domníváme, že znovupoznávání aktuálně fyzicky přítomných a *skutečně* se výrazně neodlišujících osob může implikovat lepší možnosti posouzení jejich vzezření, a tedy někdy i vyšší přesnost ztotožnění, přesto je z našeho pohledu třeba nazírat také druhou stranu téže mince. Tou máme na mysli mnoho praktických výhod, které přináší rekognice podle modelů. Hovoříme přitom primárně o nejběžnější anatomicko-morfologické rekognici, při níž jsou klíčovými pro znovupoznání osoby její charakteristické rysy v obličejové části, jež mohou věrně zachycovat také fotografie či videonahrávky. Z naznačených technických, organizačně-administrativních i objektivizačních **benefitů rekognice podle modelů** uvádíme zejména tyto:

- nemůže dojít ke zmaření úkonu ze strany poznávaného či figurantů;
- je možné předem obviněnému nebo jeho obhájci ukázat výběr figurantů za účelem případného vznesení námitek ohledně výrazné neodlišnosti do rekognice zařazených osob;
- lze využívat databází fotografií či videí k rychlému nalezení skutečně se výrazně neodlišujících osob;

⁸⁸⁰ Z nám známých: Polsko, Itálie, Arménie, Ázerbajdžán, Estonsko, Litva, Ukrajina, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Kolumbie, Gruzie, Maďarsko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Lotyšsko, Moldavsko, Mongolsko, Nikaragua, Rusko, Srbsko, Uzbekistán, Keňa, Portugalsko, Zimbabwe, a z hlediska praxe i Indie a Jihoafrická republika. Viz Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 13–14.

⁸⁸¹ Např. Rubínová, E.; Fitzgerald, R. J.; Juncu, S.; Hope, L.; Ribbers, E.; Sauer, J. D.: Live Presentation for Eyewitness Identification is Not Superior to Photo or Video Presentation. [online] *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2021. [zobrazeno 2021-04-14; 18:47] Dostupné z: <<https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2020.08.009>>; Brewer, N.: *Pictures perfect: why photo lineups can be better at catching crooks*. [online] The Conversation. 2011. [zobrazeno 2017-02-10; 04:17] Dostupné z: <<http://theconversation.com/pictures-perfect-why-photo-lineups-can-be-better-at-catching-crooks-1217>>; Brewer, N.; Palmer, M. A.: Eyewitness identification tests. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2010, 15 (1), str. 77–96; Cutler, B. L.; Fisher, R. O.: Live lineups, videotaped lineups, and photoarrays. In: *Forensic Reports*. 1990, 3 (4), str. 439–448.

⁸⁸² Price, H. K.; Harvey, M. B.; Anderson, S. F.; Chadwick, L.; Fitzgerald, R. J.: *Op. cit.*, str. 268; Srov. Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Flowe, H. D.; Mickes, L.: *Op. cit.*, str. 410–430.

⁸⁸³ Srov. Dent, H. R.; Stephenson, G. M.: Identification evidence: experimental investigations of factors affecting the reliability of juvenile and adult witnesses. In: Farrington, D. P.; Hawkins, K.; Lloyd-Bostock S. M. (eds.): *Psychology, law and legal processes*. UK: Humanities Press, 1979, str. 195–206. Morgan, C. A.; Hazlett, G.; Doran, A.; Garrett, S.; Hoyt, G a kol.: Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. In: *International Journal of Law and Psychiatry*, 27 (3), str. 265–279.

- lze provádět drobné grafické korekce u figurantů nebo lze maskovat nevhodná místa k pozorování bez nutnosti řešení složitých ústavněprávních a logisticko-technických otázek;
- není třeba zajišťovat fyzickou přítomnost ukázaných osob, ať už poznávaného či figurantů;
- náklady na provedení úkonu jsou nižší;⁸⁸⁴
- odpadá stres poznávajícího z fyzické přítomnosti poznávaného;
- odpadá riziko označení poznávaného pouze pro jeho znatelný stres (např. třes);
- rekognici lze výrazně snáze provést i s poznávajícím, který není schopen se fyzicky dostavit k orgánu činnému v trestním řízení (např. pro upoutání na lůžko či pobyt v cizině);
- celý úkon lze administrovat přímo počítačem s jím poskytovanými instrukcemi, a tedy bez nutnosti aktivní přítomnosti administrátora, což snižuje riziko sugesce;
- úkon lze s ohledem na právě uvedené provést bez personálních obtíží v režimu *double-blind*;
- pořadí lze náhodně generovat počítačovým systémem.

Dovolujeme si tak položit řečnickou otázku, zda skutečně uvedené výhody provádění rekognice podle modelů nepřevažují nad – navíc zřejmě vědecky pevně nepodloženou – možností o něco přesnějšího pozorování ukázaných osob při rekognici *in natura*? A neimplikují ostatně formulované skutečnosti v reálných případech vyšší přesnost a spolehlivost rekognice podle fotografií či videa? A konečně se lze ptát, zda není právě odpověď, k níž sugestivně nabádáme, právě tím důvodem (či jedním z důvodů), proč i při stávající právní úpravě policejní orgány ne vždy plně respektují subsidiaritu rekognice podle fotografií?⁸⁸⁵

Absence vícero empirických studií na řešené téma byla částečně zažehnána v posledním necelém roce, kdy došlo ke zveřejnění dvou zajímavých zahraničních výzkumů. První z nich nám sice neodpovídá přímo na otázku, zda je rekognice *in natura* přesnější, nicméně se zabývá související problematikou komparace dvoudimenzionálního (2D) a trojdimenzionálního (3D) vnímání z hlediska přesnosti očitých svědectví.⁸⁸⁶ Výzkumníci předpokládali, že přesnější výsledky budou u fotografického (!) znovupoznávání tehdy, pokud svědci předtím uvidí uměle sehraný zločin v perspektivě 3D, v níž mají živější a reálnější obraz události. Překvapivě však bylo spolehlivějších výsledků dosaženo po předchozím dvojrozměrném vnímání události. Rozdíl byl signifikantní pouze u rekognice s pachatelem, v rámci níž byli poznávající dříve sledující sehraný zločin 2D téměř o 30 % přesnější (přesnost 91 % oproti přesnosti 66 % u svědků, kteří událost

⁸⁸⁴ BBC News: *Police offer virtual ID parades*. [online] BBC.com. 2003. [zobrazeno 2021-04-17; 23:03] Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/2850803.stm>>.

⁸⁸⁵ To uvádí např. i Protivinský. Viz Protivinský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. *Op. cit.*, str. 122. Obdobně jak z v práci uvedené judikatury, tak z odpovědí námi dotazovaných kriminalistů je zjevné, že k rekognici podle fotografií bývá přikračováno i tehdy, kdy by teoreticky bylo provedení *in natura* možné.

⁸⁸⁶ Nyman, J. T.; Antfolk, J.; Lampinen, J. M.; Korkman, J.; Santtilla, P.: *Op. cit.*, str. 1.

vnímali 3D). Pro úplnost dodejme, že u 3D vnímání byl naopak zaznamenán až dvojnásobný nárůst přesnosti tehdy, byla-li sledována událost, při níž se svědci cítili ohroženi, což dokládá v předchozím textu argumentované zvýšení spolehlivosti úkonu v případech emočně laděné události, při níž stres nepřesáhne určitou subjektivní mez. Výsledky studie jsou tak zajímavé v tom směru, že podle nich nemusí být vnímání v trojrozměrné realitě spolehlivější. K závěrům se však stavíme rezervovaně, protože rekognice probíhala podle fotografií – ukázání fotografie je přitom neoddiskutovatelně bližší 2D vnímání události, než pokud by rekognice osob z promítané události proběhla *in natura*. Dále považujeme za příliš nízký vzorek testovaných svědků, jenž činil 37 osob.

Pomyslným *experimentum crucis* je pro nás druhý výzkum s českou stopou zveřejněný jako předtisk v roce 2021, který se zaměřil přímo na otázku, do jaké míry je hypotéza nadřazenosti rekognice *in natura* nad rekognicí fotografickou či videosekvenční důvodná a vědecky podložitelná.⁸⁸⁷ Výzkum (alespoň v laboratorních podmínkách) prokázal, že **rekognice *in natura* nepřináší přesnější výsledky než rekognice podle modelů (fotografií či videosekvencí)**. Současně bylo potvrzeno, že rekognice *in natura* s sebou nese nejen nevýhody z hlediska přípravy a provedení úkonu, ale také zvýšená rizika co do následné důkazní využitelnosti výsledku úkonu v trestním řízení. Závěry studie považujeme za relevantní a průkazné, a to mimo jiné i z důvodu, že výzkum proběhl na masivním a diverzifikovaném reprezentativním vzorku 1048 osob. Výzkum přitom zahrnoval jak rekognice s pachatelem, tak rekognice bez pachatele, a to na dvou souběžných experimentech rozlišených podle počtu ukázaných osob. Dále bylo u videosekvencí a fotografií testováno jak ukázání snímků celé osoby, tak pouze snímků zachycujících část od ramen výše. **Ve všech testovaných variantách byla rekognice podle modelů zcela srovnatelná a nevykazovala v žádném směru horší výsledky než rekognice *in natura***. Sami výzkumníci na konci studie konstatují, že se jedná o jednoznačně nejrozsáhlejší analýzu do dnešních dní shrnující mnoho dílčích zkoumání a možných variant, přičemž v autorově volném překladu do českého jazyka uzavírají: „*Vzhledem k tomu, že rekognice *in natura* není podle laboratorních výzkumů přesnější než rekognice podle modelů, stává se pro její praktické nevýhody nežádoucím postupem při vyšetřování trestných činů.*“⁸⁸⁸

Upozorňujeme, že u rekognice *in natura* v posledně uvedeném výzkumu vedle sebe byly postaveny osoby skutečně se výrazně neodlišující, což je v praxi u rekognice čerpající z dostupných personálních zdrojů přinejmenším ne zcela samozřejmé. Současně zde byl potlačen stresový faktor u poznávajícího, který bude v reálných situacích svědčit ve prospěch rekognice

⁸⁸⁷ Rubínová, E.; Fitzgerald, R. J.; Juncu, S.; Hope, L.; Ribbers, E.; Sauer, J. D.: *Op. cit.*, str. 167–176.

⁸⁸⁸ V originále: „*Given that live presentation for eyewitness identification is not superior in controlled experiments, the added disadvantages in practice make live lineups an undesirable procedure for criminal investigations*“. Rubínová, E.; Fitzgerald, R. J.; Juncu, S.; Hope, L.; Ribbers, E.; Sauer, J. D.: *Op. cit.*, str. 174.

podle modelů.⁸⁸⁹ Právě vyřčené pak platí tím spíše o poznávaném v postavení podezřelého či obviněného, který ve skutečné trestní věci obvykle vykazuje viditelné známky stresu. A konečně poslední poznámkou je skutečnost, že v experimentu byly rekognice uskutečněny těsně po sehraném zločinu, zatímco ve skutečných trestních věcech je zpravidla uskutečnění rekognice *in natura* už z důvodu zajištění personálního obsazení možné až s větším odstupem. Z českého výzkumu Konráda navíc vyplývá, že rekognice podle fotografií bývají výrazně méně často stíženy podstatnou chybou vyšetřovatelů, než je tomu u rekognice *in natura*.⁸⁹⁰

Naše závěry o otázce vhodnosti zachování přednosti rekognice *in natura* jsou tak patrně nasnadě – pro vše uvedené **nejsme zastánci zákonem nastavené subsidiarity rekognice podle fotografií a dalších modelů**. Jsme si vědomi možné zdánlivé kontradiktornosti uváděných skutečností, když na straně jedné v předchozích kapitolách konstatujeme, že ve standardních případech má být poznávaný přímým účastníkem rekognice, a tedy se nemá nadbytečně konat rekognice skrytá, nicméně současně se zde přikláníme k rekognici podle modelů, která toto z povahy věci neumožňuje. Upřesňujeme proto, že požadavek, aby se nekonala nadbytečně rekognice skrytá, vážeme k situacím, kdy je rozhodnuto o provedení rekognice *in natura*. Současně jsme i v těchto případech navrhli rozšíření provádění rekognice skryté tehdy, je-li poznávaným obviněný, u něhož je dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. řádu. I z toho je patrné, že bezprostřední kontakt poznávaného a poznávajícího nepovažujeme za nejstěžejnější, protože je třeba poměřovat jednotlivé hodnoty, klady a zápory. Klíčové je však podle nás vždy věrně zachytit reakce všech na rekognici zúčastněných osob, což umožňuje (a možná lépe) i rekognice podle modelů. Ohledně dalších aspektů a (ne)výhod je možné odkázat již na skutečnosti uvedené shora.

11.1.2. Rekognice prázdná – pojistka proti chybovosti?

Podle empirických výzkumů jen máloco zvyšuje riziko chybovosti rekognice tolik, jako když je svědkovi ukázána baterie osob, v níž se skutečný pachatel nenachází.⁸⁹¹ A to i tehdy, pokud poznávajícího předem instruuje, že mezi následně spatřenými osobami nemusí být jedinec jím dříve vnímaný v souvislosti s trestněprávně relevantní událostí. Tato zjištění nelze brát na lehkou váhu, neboť představují vůbec největší riziko pro nevinnou osobu, která se dostane do hledáčku orgánů činných v trestním řízení jakožto možný pachatel činu. Je-li tato osoba pro nejvyšší

⁸⁸⁹ Cahlíková, J.; Cingl, L.: Risk preferences under acute stress. In: *Experimental Economics*. 2017, 20 (1), str. 209–236.

⁸⁹⁰ Konrád, Z.: Některé zvláštní způsoby dokazování – kriminalistické problémy teorie a praxe. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015. Op. cit.*, str. 77–80.

⁸⁹¹ Viz např. Wells, G. L.: Eyewitness Identification. In: Luna, E. a kol.: *Reforming Criminal Justice: Policing. Op. cit.*, str. 259–278.

podobnost se skutečným pachatelem, nebo dokonce jen zcela náhodně, označena poznávajícím, vzniká proti ní zpravidla velmi silný usvědčující důkaz, který může vyústit až v justiční omyl v podobě odsouzení a potrestání nevinného. A že se tak nejen může stát, ale bohužel i stává, potvrzují již shora nastíněné zahraniční prověrky starších případů.

Jedním z nejefektivnějších způsobů, jak chránit nevinné osoby před chybným označením, je využívání rekognice prázdné. **Rekognice prázdná je formou provedení znovupoznávacího úkonu, při němž jsou záměrně do řady osob dány pouze pomocné objekty, tedy výhradně figuranti.** Provedení této – ve vztahu ke svědkovi *de facto* prověřovací – rekognice může napomoci eliminovat případy, kdy poznávající s vysokou mírou jistoty zvolí některou osobu nikoliv z důvodu shledání její totožnosti, nýbrž jen pro její nejvyšší podobnost s osobou dříve vnímanou (pachatelem), případně pouze proto, aby splnil úkol náhodným označením nebo aby vyhověl jím pociťované sugesci vyšetřovatele ve vztahu k některé z představených osob.

Rekognice prázdná i podle (nepřilíš v této věci četných) zahraničních výzkumů **výraznou měrou napomáhá eliminovat procento chybných pozitivních identifikací u rekognice bez pachatele.** Tuto skutečnost lze samozřejmě komplexně testovat pouze na laboratorních experimentech, neboť v reálné trestní věci nikdy s jistotou nevíme, zda je obviněný pachatelem, respektive tuto skutečnost teprve prostřednictvím dokazování zjišťujeme. I u konkrétních kauz však můžeme, je-li vhodné ověřit věrohodnost poznávajícího, zařadit rekognici pouze s figuranty. Pokud poznávající některou z osob u rekognice prázdné označí, případně ještě s vyšší mírou jistoty, jeho věrohodnost co do schopnosti znovupoznat pachatele je výrazně oslabena, respektive prakticky popřena.⁸⁹² Pokud však při rekognici prázdné uvede, že žádná z osob není pachatelem, ale v bezprostředně následujícím úkonu s poznávanou osobou již tuto za pachatele označí, důkazní síla poznávajícím učiněné identifikace nikoliv nepatrně vzrůstá.⁸⁹³ Pokud při rekognici prázdné svědek uvede, že neví (tj. také negativní identifikace), nelze z toho implikovat, že ve druhém kole bude jeho volba přesnější, spolehlivější či věrohodnější.⁸⁹⁴

⁸⁹² Podle mnohých odborníků tito poznávající mají být zcela vyloučeni (*burned*) z následné identifikace, neboť nemohou přinést relevantní výsledky. Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Wells, G. L.: *Op. cit.*, str. 99–139. Srov. Dvořák, M.: Možnosti zlepšení právní úpravy rekognice osob v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního práva procesního. In: Macková, A.; Jelínek, J.; Bohuslav, L.; Tryzna, J. a kol.: *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. Praha: Spolek českých právníků Všehrd. 2016, str. 22–27.

⁸⁹³ Srov. Wells, G. L.: The psychology of lineup identifications. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1984, 14 (2), str. 89–103.

⁸⁹⁴ Srov. Smalarz, L.; Kornell, N.; Vaughn, K. E.; Palmer, M. A.: Identification Performance from Multiple Lineups: Should Eyewitnesses Who Pick Fillers Be Burned. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2019, 8 (2), str. 222. Podle uvedeného výzkumu svědci, kteří identifikaci v prvním prázdném kole neučiní, mají v následné rekognici s pachatelem srovnatelnou přesnost výsledků jako ti, kdo vůbec prvním kolem prázdné rekognice neprošli. Dokonce autoři uvádí, že ani svědkem uvedená jistota při chybné identifikaci v prázdném kole nemá přímý vliv na přesnost v kole druhém.

Klíčové pro dosažení kýženého efektu jsou přitom u rekognice prázdné instrukce dané poznávajícímu před ztotožňováním. Poznávajícímu samozřejmě předem nesmí být zřejmé, zda a případně kolikrát bude rekognice prázdná zařazena, jinak by zcela ztratila svůj smysl. Současně je nezbytné tradiční poučení, že se dříve vnímaná osoba může, ale také nemusí mezi osobami nacházet. To však stále z hlediska instruování poznávajícího nestačí, neboť nejnovější studie prokazují, že pro zvýšení celkové přesnosti je třeba, aby byl poznávající předem seznámen s tím, že (možná) uvidí více sad osob, z nichž bude vybírat. Po takovém poučení platí, že **poznávající, kteří správně nikoho v prázdné rekognici neoznačí a uvedou, že se mezi ukázanými daná osoba nenachází, mají výrazně vyšší přesnost následné identifikace.**⁸⁹⁵ Důkazní hodnota následného označení podezřelého tak zásadně vzrůstá.

Zařazení prázdné rekognice je z personálního hlediska náročné, neboť napříč úkony z logiky věci nesmí být stejní figuranti, což lze však účinně řešit administrací za pomoci softwaru po vzoru Anglie. Zachování týchž figurantů napříč úkony by implikovalo absolutní neúčinnost z rekognice získaného důkazu. Kritici dále mohou namítnout, že provedení prázdné rekognice koliduje s povahou úkonu jako zásadně neopakovatelného. Neopakovatelnost rekognice je však třeba chápat tím způsobem, že po ukázání poznávaného poznávajícímu nelze provést opětovnou identifikaci s těmito osobami v témže postavení. Prázdná rekognice do právě konstatovaného pravidla nikterak nezasahuje, neboť nekonstituuje novou paměťovou stopu poznávajícího s poznávaným. Tím nepopíráme, že může určitým způsobem původní paměťovou stopu z doby trestného činu ovlivnit. To však platí o jakékoliv události nastalé od doby původního vnímání.

Český právní řád (zatím) prázdnou rekognici explicitně neupravuje, ale s ohledem na demonstrativní výčet důkazních prostředků ji současně ani nevylučuje. Z hlediska komparativně-historického uvedme, že prázdná rekognice byla v Anglii doporučena již v roce 1929, přestože tehdy nedošlo k implementaci navržených vodítek do právní úpravy.⁸⁹⁶ Prázdná rekognice je dnes hojně doporučována či zákonem výslovně připouštěna jako vhodný nástroj pro ověření věrohodnosti svědků, a to nejen v zemích západního světa, nýbrž i v zemích z našeho pohledu méně tradičních jako je kupříkladu Lesothské království.⁸⁹⁷

⁸⁹⁵ Palmer, M. A.; Brewer, N.; Weber, N.: *Op. cit.*, str. 387–398.

⁸⁹⁶ Davies, G.; Griffiths, L.: *Op. cit.*, str. 435–449.

⁸⁹⁷ Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 17.

11.1.3. Rekognice v režimu *double-blind* – komplikace, nebo důvodný cíl?

Navrátit se konečně nutně musíme také k otázce, zda má administrátor rekognice, tedy vyšetřovatel úkon konající, znát identitu poznávaného, případně zda může být zapojen do vyšetřování v dané trestní věci. Provádění rekogničního úkonu v režimu *double-blind* je vědci (zejména z řad psychologů) doporučováno už od konce 80. let minulého století.⁸⁹⁸ Dodnes tato doporučení byla reflektována do oficiálních instrukcí či kriminalistických vodítek spíše v menším množství států, z nichž lze zmínit kupříkladu probírané Spojené státy americké, ale také Dánsko, Kanadu, Švédsko či Norsko. Ve vícero zemích je poté dán požadavek, aby vyšetřovatel provádějící rekogniční úkon nebyl jinak zapojen do vyšetřování věci, a to kupříkladu v Austrálii, Indii, Anglii, Irsku, Keni, Tanzanii, Ugandě nebo také v Zimbabwe.⁸⁹⁹ Varianta s nezapojením administrátora do konkrétní trestní věci je nepochybně snáze realizovatelná, protože administrátor může znát identitu poznávaného, a tedy se na přípravě samotného úkonu podílet (spatřit eskortu poznávaného, umožnit mu volbu místa a mnoho dalšího s přípravou i provedením úkonu souvisejícího). Do vyšetřování nezapojený policista bude mít v drtivé většině případů menší zájem na označení poznávaného, což je pro objektivitu procedury žádoucí.⁹⁰⁰ Na druhou stranu i on může, byť nezáměrně, sugestivně vést poznávajícího k označení poznávané osoby, a to přestože je třeba poznávaný neviný.⁹⁰¹ Výzkumy s vyšetřovatelem znajícím identitu poznávaného prokázaly, že roli na přesnost rekognice má i úroveň (stupeň) kontaktu mezi vyšetřovatelem a poznávajícím, kdy při bližším kontaktu (osoby spolu sedí u stolu, administrátor ukazuje fotografie a protokoluje) je poznávajícím častěji identifikace učiněna, než když je vzájemný kontakt omezen (administrátor není při prohlížení fotografií v zorném poli svědka). To implikuje také zvýšené riziko sugesce k označení poznávaného při přítomnosti administrátora v průběhu úkonu. Současně byla v obecné rovině zjištěna i nižší celková přesnost identifikace při přítomnosti další osoby u ztotožňování.⁹⁰²

Zahraniční výzkumy dále dochází hned k několika alarmujícím zjištěním. Prokazují, že administrátor znající identitu poznávaného, tenduje k vyvození závěru co do označení poznávaného za předpokladu, kdy je poznávajícím vyjádřená volba nejasná.⁹⁰³ **Jakékoliv význačné odpovědi poznávajících tak jsou administrátory prokazatelně častěji**

⁸⁹⁸ Wells, G. L.: *Eyewitness identification: A system handbook*. Toronto: Carswell Legal Publications, 1988, str. 71 a násl.

⁸⁹⁹ V Indii dokonce policisté zapojení do vyšetřování nesmí být u úkonu vůbec přítomni. Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: *Op. cit.*, str. 6.

⁹⁰⁰ Srov. Clark, S. E.: Costs and benefits in eyewitness identification reform: Psychological science and public policy. In: *Perspectives on Psychological Science*. 2012, 7 (3), str. 238–259.

⁹⁰¹ Kovera, M. B.; Evelo, A. J.: The case for double-blind lineup administration. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2017, 23 (4), str. 421–437.

⁹⁰² Pica, E.; Pozzulo, J. D.; Sheahan, Ch. L.: *Op. cit.*, str. 23 – 25.

⁹⁰³ Rodriguez, D. N.; Berry, M. A.: Administrator Blindness Affects the Recording of Eyewitness Lineup Outcomes. In: *Law and Human Behavior*. 2020, 44 (1), str. 71–87.

vyhodnocovány jako pozitivní identifikace poznávaného v souladu s očekáváními jich samých, případně vyhodnocovány jinak k tíži poznávaného.⁹⁰⁴ Sám administrátor se tak fakticky na výsledné volbě podílí. Současně bylo při zpětném hodnocení audiovizuálně zaznamenaných úkonů zjištěno, že vyšetřovatelé znající osobu poznávaného výrazně častěji chybují při protokolaci označení figuranta, a to v tom směru, že uvádí negativní identifikaci, přestože došlo k chybné pozitivní identifikaci osoby přivzaté.⁹⁰⁵ Jedna z nejnovějších studií pak potvrdila, že administrátoři rekognice znající identitu poznávaného zaznamenávají o 25 % nižší množství chybných označení figurantů.⁹⁰⁶ Když už byl u rekognice s administrátorem znajícím identitu poznávaného identifikován figurant, poté s nižší mírou jistoty než u úkonů, u nichž administrátor informaci o poznávaném neměl.⁹⁰⁷ U rekogničních úkonů, kde administrátoři neznali identitu poznávaného, byl v souladu s uvedeným zjištěn signifikantně vyšší podíl chybných pozitivních identifikací figurantů ze strany poznávajících.⁹⁰⁸ Administrátoři neznající identitu poznávaného také vykázali lepší výsledky co do přesnosti a úplnosti protokolace úkonu, resp. co do pořizování kvalitativních záznamů (v jednotlivých charakteristikách, např. z hlediska věrného záznamu slovně vyjádřené míry jistoty, o zhruba 10 až 15 %).⁹⁰⁹

Z varovných závěrů studií nepochybně vyplývá nezanedbatelný vliv administrátora a jeho očekávání na průběh úkonu, zná-li identitu poznávané osoby. Jedná se přitom nejen o vliv na poznávajícího z hlediska (vědomé či nevědomé) sugescie při uskutečňování volby, nýbrž také o vliv na následnou protokolaci a uváděnou míru jistoty.⁹¹⁰ Ke zkreslení výsledků rekognice přitom postačí nepatrná drobnost v posuncích, v intonaci nebo nevhodně zvolená vyjádření.⁹¹¹ Z hlediska nonverbálních ovlivnění lze upozornit na americkou studii z roku 2016, podle níž se vyšetřovatelé znající identitu poznávané osoby signifikantně častěji usmějí či usmívají (na poznávajícího) v momentě, kdy si buď prohlíží fotografii poznávané osoby, nebo kdy tuto osobu označí – i takový projev pak vede k sugesci, resp. k inflaci poznávajícím uváděné míry

⁹⁰⁴ Charman, S. D.; Matuku, K.; Mook, A.: Non-blind lineup administration biases administrators' interpretations of ambiguous witness statements and their perceptions of the witness. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2019, 33 (6), str. 1260–1270; Rodriguez, D. N.; Berry, M. A.: The effect of line-up administrator blindness on the recording of eyewitness identification decisions. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2014, 19 (1), str. 69–79.

⁹⁰⁵ Behrman, B. W.; Davey, S. L.: *Op. cit.*, str. 475; Tollestrup, P. A.; Turtle, J. W.; Yuille, J. C.: Actual victims and witnesses to robbery and fraud: An archival analysis. In: Read, J. D.; Ross, D. F.; Togli, M. P.: *Op. cit.*, str. 144–162.

⁹⁰⁶ *Idem*.

⁹⁰⁷ Rodriguez, D. N.; Berry, M. A.: *Op. cit.*, str. 83.

⁹⁰⁸ Klobuchar, A.; Steblay, N. M.; Caligiuri, H. L.: *Op. cit.*, str. 381–414; Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Double-blind photo-lineups using actual eyewitnesses: An experimental test of Sequential versus Simultaneous lineup procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 1–14.

⁹⁰⁹ Blíže viz Rodriguez, D. N.; Berry, M. A.: *Op. cit.*, str. 83.

⁹¹⁰ Beattie, J.; Baron, J.: Confirmation and matching biases in hypothesis testing. In: *Quarterly Journal of Experimental Psychology*. 1988, 40 (2), str. 269–297; Darley, J. M.; Gross, P. H.: A hypothesis-confirming bias in labeling effects. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 1983, 44 (1), str. 20–33.

⁹¹¹ Srov. Douglass, A.; Steblay, N.: Memory distortion in eyewitnesses: a meta-analysis of the post-identification feedback effect. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2006, 20 (7), str. 859 a násl.

jistoty po označení poznávaného.⁹¹² Vyšetřovatelé tak, byť nevědomky, ovlivňují svědky, a podle studií navíc ignorují mnohé důkazy a signály neodpovídající jejich očekávání.⁹¹³ Podle některých je hrozba ovlivnění těmito projevy dokonce vyšší u rekognice sekvenční.⁹¹⁴

Problematiku je třeba nahlížet též z druhé strany, protože mnohdy sami poznávající hledají pomoc pro identifikaci v chování administrátora, což výrazně zvyšuje jejich ovlivnitelnost. Jsou to oni sami, kdo se snaží vyvozovat závěry z chování, posunků, pohybů, intonace a mluvy administrátora, protože předpokládají, že policisté mají vytipovaného skutečného pachatele a administrátor zná jeho identitu. Zde tak narážíme na problematiku očekávání osoby, které prokazatelně hraje roli z hlediska dosahovaných výsledků, a to nejen u rekognice.⁹¹⁵ Pro tyto důvody je žádoucí výslovně poznávajícího informovat, že ani vyšetřovatel neví, kdo je poznávaným, aby zbytečně nedocházelo k – třeba zcela nezamýšlené a nepřesné – sugesci.

Uzavíráme, že **rekognice v režimu *double-blind* významně snižuje počet chybných pozitivních identifikací a současně i míru jistoty uváděnou svědky při těchto označeních, aniž by výrazně snižovala počet správných pozitivních identifikací, čímž ve výsledku prokazatelně zvyšuje přesnost rekognice.**⁹¹⁶ Máme-li tak zodpovědět otázku, zda je provádění rekognice v režimu *double-blind* přílišnou komplikací její realizace, nebo důvodným cílem nutným k objektivizaci průběhu a výsledků úkonu, přikláníme se nepochybně k alternativě druhé.

11.2. Rekognice *de lege ferenda*

11.2.1. Shrnutí návrhů, připomínek a doporučení k tradiční realizaci rekognice

Téměř na samém konci práce nám nezbyvá, než přehledně shrnout shora rozvedené a zdůvodněné dílčí návrhy a opatření, jejichž cílem je především zvýšení přesnosti a spolehlivosti rekogničního úkonu. Následující v bodech sumarizované návrhy podstatně prohlubují Ústavním soudem v nález ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. **I. ÚS 3709/16**, vhodně vymezená a v nálezech sp. zn. **II. ÚS 2016/20** a sp. zn. **III. ÚS 928/20** zopakovaná opatření ke zvýšení důkazní síly rekognice.⁹¹⁷

⁹¹² Charman, S. D.; Quiroz, V.: Blind Sequential Lineup Administration Reduces Both False Identifications and Confidence in Those False Identifications. In: *Law and Human Behavior*. 2016, 40 (5), str. 477–487.

⁹¹³ Kassin, S. M.; Dror, I. E.; Kukucka, J.: The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. In: *Journal of Applied Research in Memory & Cognition*. 2013, 2 (1), str. 42–52, Nickerson, R. S.: Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. In: *Review of General Psychology*. 1998, 2 (2), str. 175–220.

⁹¹⁴ Phillips, M.; Mc. Auliff, B.; Kovera, M.; Cutler, B.: Double-blind photoarray administration as a safeguard against administrator bias. In: *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (6), str. 940–951.

⁹¹⁵ Austin, J. L.; Zimmerman, D. M.; Rhead, L.; Kovera, M. B.: Double-blind lineup administration: Effects of administrator knowledge on eyewitness decisions. In: Cutler, B. L.: *Op. cit.*, str. 141.

⁹¹⁶ Charman, S. D.; Quiroz, V.: *Op. cit.*, str. 477–487.

⁹¹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (*ÚS 2711/2020*); nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (*Trestněprávní revue, 2017, č. 9, str. 218*); nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. III. ÚS 928/20 (*Trestněprávní revue, 2021, č. 1, str. 50*). Srov. dále usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 8. 2017,

- 1) Výslovně zákonem zakotvit možnost **realizace prázdné rekognice** k ověření svědecké věrohodnosti poznávajícího.
- 2) **Obligatorně realizovat třetí rekogniční fázi** (tj. následný výslech), kdy se poznávající podrobně vyjádří k samotnému ztotožňování a blíže rozvede a zdůvodní jím učiněné závěry, případně též (jako je tomu již dnes) vyjasní rozpory vyvěrající z předchozích etap úkonu.
- 3) Do rekognice stavět zásadně (až na zcela výjimečné a důvodné případy) **jediného poznávaného**, který se nesmí od figurantů odlišovat ani v obecných, ani ve specifických znacích popsaných poznávajícím. Výrazné neodlišování se v obecných znacích je primárně nutno posuzovat ve vztahu k aktuální podobě poznávaného, aby nikterak nevybočil z řady.
- 4) Poznávajícího ve druhé rekogniční fázi ihned po uskutečnění identifikace vyzvat, aby procentuálně či slovním opisem uvedl **míru jistoty jím učiněného označení** a stručně též znaky, na jejichž základě k označení došlo. Vyjadřovaná míra jistoty je pro důkazní hodnocení identifikace vysoce významná (srov. tzv. *confidence-accuracy approach* výše).
- 5) Je-li prováděno několik ztotožňování ze strany více poznávajících bezprostředně po sobě, umožnit poznávanému pro každou z těchto identifikací změnit jeho postavení v baterii osob, nesměruje-li to ke zjevnému maření úkonu. Případně též vhodně přeskupit pořadí figurantů.
- 6) Je-li to logisticko-technicky proveditelné, administrovat rekognici ze strany vyšetřovatele, který nedisponuje informací o tom, kdo je figurantem a kdo osobou poznávanou (tj. realizace úkonu v režimu **double-blind**). Případně alespoň administrovat úkon vyšetřovatelem, který není činný v dané trestní věci. Návrh je vhodné zvážit i ve vztahu ke třetí rekogniční fázi.
- 7) Zvážit navržené obligatorní provádění rekognice skryté v případech závažnější trestné činnosti (§ 36 odst. 3 tr. řádu), kdy je u úkonu přítomen obhájce poznávaného obviněného.
- 8) Je-li jednomu poznávajícímu ukazováno více poznávaných napříč několika úkony, neužívat totožné (opakující se) figuranty *in natura* / totožné (opakující se) snímky osob přivzatých.
- 9) **Zrušit pevné zákonné zakotvení speciality rekognice in natura před rekognicí fotografickou**, neboť rekognice podle fotografií může přinášet srovnatelné výsledky a zajišťovat přivzetí vhodnějších figurantů v potřebném časovém rámci, tedy i celkově vyšší spolehlivost a přesnost rekogničního úkonu. Formu provedení tak ponechat na vyšetřovateli.
- 10) Zejména u závažnější trestné činnosti realizovat rekognici zásadně i za předpokladu, kdy svědek není v postavení poznávajícího ochoten znovupoznávání provést, protože stále existuje možnost získání cenných poznatků relevantních z hlediska trestního řízení.

sp. zn. III. ÚS 1946/17 (ÚS 2792/2017); usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 1350/18 (ÚS 3838/2018) a usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. III. ÚS 1581/18 (ÚS 2883/2018).

- 11) Pro vyloučení pochybností veřejnosti zvážit, zda výslovně zákonem neuvést možnost užití srovnávacích snímků na řízení nefigurujících osob, a to i bez jejich souhlasu či vědomí.
- 12) U rekognice prováděné v režimu neodkladného úkonu zvážit zákonem požadovanou obligatorní přítomnost soudce u všech rekogničních fází. Současně **posílit postavení soudce u neodkladné rekognice**, a to především v tom směru, aby měl širší možnost do úkonu zasahovat a také možnost předem přezkoumat návrh státního zástupce k posouzení, zda není provedením rekognice jakožto neodkladného úkonu obcházen zákon.
- 13) Ve vybraných a shora demonstrováných případech (např. slabší popis osoby či evidentní snaha poznávajícího zavděčit se vyšetřovatelům) *přiměřeně* navyšovat počet figurantů.
- 14) Vnitřní instrukcí (či obdobnou formou) sjednotit praxi vyšetřovatelů v tom směru, aby **číslo na štítku drženém osobou odpovídalo také její pozici v baterii nastoupených osob**, neboť i tímto postupem je dostatečně zajištěno právo poznávaného zvolit si jím preferované postavení. Prohození čísel neodpovídající faktickým pozicím osob v řadě považujeme za nadbytečné, zmatečné a rizikové z hlediska sporů, jaká osoba byla ve skutečnosti označena.
- 15) Nejméně **do konce třetí fáze rekognice neposkytovat poznávajícímu (ani náznakem) informaci, zda skutečně označil poznávaného**. Lze řešit i realizací v režimu *double-blind*.
- 16) Aprobovat provedení rekognice skryté i v případech, kdy s ohledem na dosud zjištěné okolnosti důvodně hrozí zmaření identifikačního úkonu ze strany poznávajícího.
- 17) Zvážit, zda vhodný **výběr figurantů neověřovat jejich předchozím ukázkám (ev. předložením jejich snímků) nezúčastněné osobě**, a to případně již ve společnosti s poznávaným. Nezúčastněná osoba by současně měla mít možnost se seznámit s předchozím výsledkem poznávajícího, kdy výhradně na základě této jeho předchozí výpovědi nebo podle odlišností ukázaných osob by neměla být schopna jednoznačně označit poznávaného. Tento krok by mohl být proveden těsně před ztotožňováním a protokolován.
- 18) U dětí a osob výrazně podprůměrného intelektu zvážit provádění tzv. *wildcard* rekognice.
- 19) Je-li to možné, provádět výběr figurantů ze strany osoby téže rasy, jako které je poznávaný.
- 20) **Omezit možnost opakování rekognice in natura** po dřívější rekognici fotografické pouze na případy, kdy lze přivzít alespoň tři stejné figuranty z předchozí rekognice podle snímků.
- 21) Jednoznačně zákonem stanovit, že **figurant nemůže být současně nezúčastněnou osobou**.
- 22) Při rekognici podle fotografií volit přednostně snímek odpovídající vzhledu možného pachatele z doby trestného činu, pakliže není předpokládána pozdější rekognice *in natura* (při pravděpodobnosti změny vzhledu pachatele po činu vyžadující obměnu figurantů).
- 23) Výslovně v textu zákona konstatovat **povinnost obviněného (podezřelého) se v postavení poznávané osoby rekogničnímu úkonu pasivně podrobit**.

- 24) **Obligatorně pořizovat doprovodné záznamy o průběhu rekogničního úkonu nad rámec pouhé protokolace**, a to ve všech případech konání rekognice (zákonem požadovat alespoň barevnou fotografickou dokumentaci při druhé rekogniční fázi, zásadně však v souladu s kriminalistickými vodítky pořizovat audiovizuální záznamy o všech fázích rekognice).
- 25) Zákonem stanovit **obligatorní účast dozorujícího státního zástupce u rekognice prováděné v režimu neodkladného a neopakovatelného úkonu podle § 158a tr. řádu**, a dále ve znění zákona vymezit, že i v dalších případech se dozorující státní zástupce úkonu rekognice zásadně (ev. nebrání-li tomu důležité okolnosti nebo jeho nedostupnost) účastní.
- 26) Trestním řádem upřesnit náležitosti zákonného poučení poznávaného a poznávajícího. Zákonem stanovit **povinnost poučení poznávajícího, že se skutečný pachatel mezi ukázanými osobami nacházet může, ale také nacházet nemusí**. Uvést, že účelem je nejen usvědčení skutečného pachatele, ale i ochrana ve skutečnosti nevinné osoby.⁹¹⁸
- 27) Ve spolupráci odborníků zvážit vytvoření **vzorové instruktáže** dávané poznávajícímu ze strany vyšetřovatele. Náš iniciální návrh instruktáže před rekognicí *in natura* je následující:

- 1) *Nyní uvidíte skupinu X osob stojících v řadě, přičemž pozice jednotlivých osob jsou náhodné.*
- 2) *Osoba, kterou jste popisoval, může být mezi ukázanými osobami, ale také mezi nimi být nemusí. Pokud by popisovaná osoba mezi ukázanými byla, je možné, že od doby předchozího vnímání došlo ke změně jejího vzezření, zejména u snáze měnitelných znaků jako účes apod.*
- 3) *Dostanete tolik času, kolik budete potřebovat, abyste si osoby v klidu prohlédli a dospěli k závěru. Pokud žádnou z osob nepoznáte, je třeba toto uvést – Vaší povinností tak není nutné někoho vybrat. Pokud nebudete schopni nikoho označit ani osoby vyloučit, můžete uvést, že nevíte. Pokud však popisovanou osobu poznáte, je třeba ji identifikovat tím, že uvedete pozici, na které stojí, a jí držené pořadové číslo. Následně budete vyzván, abyste vlastními slovy uvedl míru Vaší jistoty a znaky, podle nichž jste osobu poznal.*
- 4) *Bez ohledu na Váš závěr při identifikaci bude vyšetřování dále pokračovat. Uvědomte si, že účelem úkonu je stejně tak usvědčit pachatele jako je účelem rozptýlit podezření vůči nevinné osobě, která se mohla dostat do postavení podezřelého nesprávně. Po případném provedení identifikace Vám nebude potvrzeno, zda jste označil podezřelého.*
- 5) *S osobami přímo nekomunikujte. Pokud by Vám některá z osob byla známa nikoliv z doby popisované události, ale odkudkoliv jinud, je třeba toto neprodleně vyšetřovateli sdělit.*
- 6) *Není vyloučeno, že Vám bude ukázáno více skupin osob. Tím se nic nemění na podstatě úkonu.*

- 28) Předem vždy zjistit (ne)ochotu obviněného poznávaného k aktivnímu projevu vůle, protože vyšetřovatel by měl předem vědět, zda je žádoucí vyzvat ukázané osoby k určitému jednání (pokud by tak učinil v přítomnosti poznávajícího i při neochotě obviněného aktivně jednat, poté hrozí jeho usvědčení právě z důvodu, že zrovna on projev odmítne / neučiní).

⁹¹⁸ Srov. Konrád, Z.: Některé zvláštní způsoby dokazování – kriminalistické problémy teorie a praxe. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015. Op. cit.*, str. 77–80.

- 29) Zvážit možnosti testování poznávajících na zkušebních sériích, neboť podle zahraničních výzkumů existuje prokazatelná korelace mezi identifikačními schopnostmi, které poznávající projeví v testu, a mezi skutečnou identifikací. Příkladem může být tzv. *Lineup Skills Test (LST)*, který zjišťuje schopnost rozpoznat dříve viděnou osobu a sklony poznávajícího k chybné identifikaci.⁹¹⁹

V bližším zdůvodnění předestřených návrhů odkazujeme na předcházející pasáže práce.

11.2.2. Rekognice podle návrhu nového trestního řádu

V souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního práva procesního byl pracovní Komisí pro nový trestní řád složenou z odborníků z praxe i z akademické sféry předložen návrh nového znění trestního řádu, v němž je rekognice podřazena pod zvláštní způsoby *výslechu* do druhého oddílu, třetího dílu, hlavy nesoucí označení „Dokazování“. Navržené znění týkající se přímo rekognice, které pro celistvost uvádíme na další straně, je k 23. 4. 2021 následující:⁹²⁰

⁹¹⁹ Podstatou LST metody je ukázání alba mnoha tváří s následným ukazováním dvojic fotografií. Úkolem osoby je vybrat z dvojice fotografií tu, která obsahuje již dříve ukázanou osobu, pokud na jedné z fotografií taková osoba je přítomna. Blíže viz Baldassari, M. J.; Kantner, J.; Lindsay, S. D.: The importance of decision bias for predicting eyewitness lineup choices: toward a Lineup Skills Test. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 4 (1), str. 2.

⁹²⁰ Rekodifikace trestního práva procesního. [online] *Justice.cz*. [zobrazeno 2021-04-24; 23:07] Dostupné z: <<https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>>.

Oddíl 2
Rekognice

§ e21a

Důvody pro provedení rekognice

Rekognice se provede, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost.

§ e22

Výslech před rekognicí

Podezřelý, obviněný nebo svědek, kteří mají poznat osobu nebo věc, se před rekognicí vyslechnou o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a o znacích nebo zvláštěnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat. Od výslechu před provedením rekognice může orgán činný v trestním řízení upustit, pokud poznávající osoba již byla k okolnostem uvedeným ve větě první vyslechnuta v rámci jiného výslechu v daném trestním řízení a souhlasí s tím, aby byl protokol o takovém výslechu použit i pro účely rekognice. Součástí protokolu o rekognici je v takovém případě i opis příslušné části protokolu o předchozím výslechu poznávající osoby. Do protokolu se dále zaznamená souhlas poznávající osoby s použitím protokolu o přechozím výslechu pro účely rekognice.

§ e23

Provedení rekognice

(1) Osoba nebo věc, která má být poznána, nesmí být poznávající osobě před provedením rekognice ukázána. Před provedením rekognice se poznávající osoba poučí o tom, že poznávaná osoba nebo věc nemusí být mezi osobami nebo věcmi, které jí budou ukázány.

(2) K provádění rekognice se vždy přibere alespoň jedna nezúčastněná osoba, pokud není o úkonu pořizován zvukový a obrazový záznam.

(3) Má-li být poznána osoba, ukáže se poznávající osobě mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně neodlišují ani v obecných, ani ve zvláštních vlastnostech, na jejichž základě mají být poznány. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.

(4) Není-li možné ukázat osobu, která má být poznána, rekognice se provede podle její fotografie nebo jiného zobrazení, které se předloží poznávající osobě s obdobnými fotografiemi nebo jinými zobrazeními nejméně tří dalších osob. Jestliže má být osoba poznána podle hlasu, lze rekognici provést na základě hlasové nahrávky stejných slov, která se předloží poznávající osobě s hlasovými nahrávkami nejméně tří dalších osob s podobnými hlasovými vlastnostmi. Pokud byla rekognice provedena podle věty první nebo druhé, je možné ji následně opakovat způsobem uvedeným v odstavci 3; rekognice založená na poznání podoby osoby však nesmí být prováděna bezprostředně nebo v krátké době po provedení rekognice podle fotografie nebo jiného zobrazení a rekognice založená na poznání hlasu bezprostředně nebo v krátké době po provedení rekognice podle hlasové nahrávky.

(5) Má-li být poznána věc, ukáže se poznávající osobě ve skupině věcí pokud možno téhož druhu.

(6) Podle povahy věci lze rekognici provést tak, aby se poznávající osoba bezprostředně nesetkala s poznávanou osobou. Provádí-li se rekognice za účasti dítěte, použije se přiměřeně § e14. Rekognici za přítomnosti osoby, jejíž podoba se utajuje, lze za podmínek utajení její podoby provést, pokud je utajená osoba poznávající osobou.

(7) Jsou-li vážné pochybnosti o věrohodnosti poznávající osoby, je možné jí za účelem prověření její věrohodnosti nejdříve ukázat osoby nebo věci, mezi které poznávaná osoba nebo věc není zařazena. Pokud poznávající osoba některou z takových osob nebo věcí pozná, nelze s ní v daném trestním řízení provést další rekognici vůči osobě nebo věci, která má být znovupoznána.

(8) Pokud má být rekognice provedena v obydlí, jiných prostorách nebo na pozemku a z její povahy vyplývá, že ji nelze provést jinde, a ten, u koho se má rekognice provést, k ní nedal souhlas, postupuje se přiměřeně podle .../§ 83, 83a, 85 a 85a starého tr. ř. Má-li být rekognice provedena v obydlí nebo jiné prostoře, v nichž advokát vykonává advokacii, provádí se za účasti zástupce České advokátní komory.

(9) Je-li to možné, o průběhu rekognice se pořídí zvukový a obrazový záznam.

§ e24

Výslech po provedení rekognice

Po provedení rekognice se poznávající osoba vyslechne znovu, je-li třeba odstranit rozpor mezi její výpovědí a výsledky rekognice; ustanovení o výslechu obviněného a svědka se použijí obdobně.

Navrženou rekodifikaci ve vztahu k rekognici považujeme zcela jednoznačně za **velký (po)krok správným směrem**. Uvedené znění reflektuje mnoho výše předestřených návrhů i poznatků vyplývajících z praxe a z odborné české i zahraniční literatury, ať už se jedná o výslovné připuštění ověřovací rekognice prázdné, explicitní povinnost poučení poznávajícího, že se skutečný pachatel mezi ukázanými osobami nacházet nemusí, nebo například o usilování o pořízení audiovizuálních záznamů z úkonu. Za žádoucí považujeme i ponechání minimálního zákonného požadavku alespoň tří výrazně se neodlišujících figurantů u rekognice osob, terminologické vymezení časového úseku pro provedení rekognice fotografické po rekognici *in natura*, nebo změnu formulace u rekognice věcí, u níž nově postačí ukázání ve skupině věcí pokud možno téhož druhu, aniž by byl stanoven minimální počet vzájemně vedle sebe položených předmětů či striktně jejich výrazné neodlišování se tehdy, není-li možné takového cíle dosáhnout.

Za šťastné však nepovažujeme systematické zařazení rekognice pod zvláštní způsoby výslechu – zatímco u konfrontace shledáváme tento posun správným, u rekognice bychom navrhovali zachování její právní úpravy po boku vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce a prověrky na místě, tj. úpravu v dílu osmém. Dále bychom považovali za vhodné stanovit třetí fázi rekognice obligatorně, zákonem pevně nestanovit subsidiaritu rekognice fotografické a otevřít zněním zákona budoucí možnost přechodu k provádění rekognice za pomoci počítačových technologií a videosekvencí (*viz dále*). Přinejmenším rezervovaně se stavíme také k nahrazení přítomnosti nezúčastněné osoby pořizováním audiovizuálního záznamu, protože bude vždy kruciólní otázkou kvalita a záběr, a tedy zda skutečně záznam bude schopen reflektovat veškeré skutečnosti, o nichž může později v řízení vypovídat nezúčastněná osoba. Prozatím bychom proto u tradičně konané rekognice ponechali ze zákona obligatorní přítomnost nezúčastněné osoby, a to se současným pořizováním doprovodných záznamů, je-li to v předmětné věci technicky možné. Další poznámky k pracovní verzi trestního řádu již plně vyplývají ze shora uvedených návrhů *de lege ferenda* (např. zakotvení povinnosti obviněného se rekognici pasívně podrobit přímo do zákona).

Závěr – Rekognice pro 21. století?

Po sumarizaci dílčích návrhů *de lege ferenda* v předchozí kapitole, které alespoň rámcově zachovávají stávající směr a snad i předpoklad budoucích novelizací, bychom rádi představili také naši komplexní představu (vizi) realizace rekogničního úkonu pro současné tisíciletí. Jsme si přitom vědomi, že dále uvedený návrh jde do značné míry proti kontinentálním tradicím znovupoznávacích procedur. Přesto jsme nejen v návaznosti na závěry postupně v textu práce činěné, ale i vzhledem k zahraničním zkušenostem a pokroku doby přesvědčeni, že je žádoucí náš (možná v některých aspektech až naivní) námět předložit ke kritickým připomínkám a následné diskusi, a to jak z hlediska jeho obecné vhodnosti, tak také z hlediska jeho faktické proveditelnosti.

V práci jsme opakovaně varovali před ovlivněním poznávajícího ze strany vyšetřovatele, přičemž jsme jako jedno z možných řešení uvedli hojně doporučované provádění rekognice v režimu *double-blind*, kdy vyšetřovatel nezná identitu poznávaného (případně alespoň není zapojen do vyšetřování předmětné trestní věci).⁹²¹ Taková administrace úkonu, jak výše uvedeno, snižuje procento chybných pozitivních identifikací, eliminuje nežádoucí inflaci poznávajícím uváděné míry jistoty označení v důsledku zpětné vazby vyšetřovatele (tzv. *postidentification feedback*), ale také zajišťuje přesnější dokumentaci úkonu a vylučuje (byť podvědomou) dezinterpretaci vyjádření poznávajícího vyšetřovatelem. Ve výsledku tak realizace v režimu *double-blind* nepopíratelně lépe chrání fakticky nevinného podezřelého či obviněného. Praktická uskutečnitelnost požadavku na provádění rekognice vyšetřovatelem, který neví, kdo je poznávaným, však naráží na mnohá úskalí. Z nich uvedme alespoň možnou vzájemnou známost policistů, velikost a personální obsazení jednotlivých oddělení, častou neodkladnost úkonu nebo i vhodnost, aby se vyšetřovatel podílel na samotné přípravě ztotožňování. Možným řešením těchto praktických překážek je z našeho pohledu **počítačová administrace rekognice pomocí specializovaného softwaru**, která navíc minimalizuje ovlivnění poznávajícího prostou přítomností vyšetřovatele při identifikaci, neboť také sama tato přítomnost a současně i narůstající intenzita kontaktu mezi poznávajícím a vyšetřovatelem zvyšují pravděpodobnost chybné identifikace.⁹²² Vědkyně E. Pica, J. Pozzulo a Ch. L. Sheahan zveřejnily v roce 2019 výzkum, v jehož rámci zkoumaly vliv počítačové administrace simultánní, eliminační a *wildcard* rekognice na přesnost a spolehlivost výsledků, a to hned na vícero souvisejících experimentech. Experimenty prokázaly, že přesnost výsledků počítačem vedené rekognice je přinejmenším srovnatelná

⁹²¹ Např. Greathouse, S.; Kovera, M.: *Op. cit.*, str. 77 a násl.

⁹²² Srov. Haw, R. M.; Fisher, R. P.: Effects of administrator-witness contact on eyewitness identification accuracy. In: *Journal of Applied Psychology*. 2004, 89 (6), str. 1106–1112; či Phillips, M.; Mc. Auliff, B.; Kovera, M.; Cutler, B.: *Op. cit.*, str. 940–951.

s administrací úkonu přímo vyšetřovatelem, podle jednoho ze zkoumání pak dokonce přesnější.⁹²³ Obdobných výsledků bylo v rámci dřívější studie dosaženo i u rekognice sekvenční.⁹²⁴

Jaká tedy je naše představa moderní rekognice? Považovali bychom za žádoucí vytvořit co nejrozsáhlejší **databázi videosekvencí** obdobného technického provedení jako v Anglii. Do databáze by mohl svou vlastní podobou přispět každý, přičemž podle zahraničních zkušeností lze předpokládat relativně široké dobrovolné zapojení se osob. Pokud by se tak nestalo, bylo by žádoucí ze strany státu zvážit za poskytnutí srovnávacích materiálů určitou odměnu či výhodu pro zvýšení motivace osob. Tento výdaj by byl v zásadě jednorázově vázán k iniciálnímu obstarání dostatečného vzorku nahrávek.⁹²⁵ Současně by bylo vhodné databáze provázat s již existujícími digitálními knihovnami v zahraničí, aby byl počet srovnávacích videí co nejširší a použitelný také pro osoby jiného etnika a dalších specifik. Z hlediska přeshraniční kooperace se pochopitelně jedná o složitější otázku a ryze dlouhodobý cíl, ať už z důvodu sjednocení právního rámce ohledně možného dálkového přístupu k nahrávkám či jejich vyžádání od cizozemských orgánů činných v trestním řízení, nebo také z důvodu nutného sjednocení záznamů a postupů. Přinejmenším z hlediska technického je však vize sdílených databází reálná a podle našeho názoru pro pokračující globalizaci a stále častější přeshraniční charakter zločinu i do budoucna nevyhnutelná.

Předchozí výsledek poznávajícího by probíhal tradičním způsobem a vedl by jej vyšetřovatel zapojený do vyšetřování znající identitu (a vzezření) poznávané osoby, přičemž celý výsledek by byl též audiovizuálně zaznamenáván. Ze strany jinak do vyšetřování nezapojeného a proškoleného příslušníka Policie ČR právě pro administraci automatizované rekognice (*administrátor rekognice*) by byla vytvořena a do databázového systému vložena videosekvence poznávaného (sám by tak znal jeho identitu). Právě administrátor rekognice by následně i s přihlédnutím k dokumentaci a průběhu předchozího výsledku zanesl do softwaru požadavek, na jehož základě by systém podle klíčových parametrů generoval vhodné srovnávací materiály. Ty by byly následně finálně tříděny, digitálně upravovány a manuálně schvalovány administrátorem ztotožňovací fáze. Po výběru sestavy videosekvencí by tato byla předložena poznávanému či jeho obhájci, kteří by měli možnost vznést proti výběru osob námítky. O těch by bylo orgánem činným v trestním řízení rozhodnuto a vše řádně protokolováno, při shledání námitek důvodnými by došlo ke změně sestavy vybraných osob a k úpravám.

⁹²³ Pica, E.; Pozzulo, J.; Sheahan, Ch. L.: *Op. cit.*, str. 23–33.

⁹²⁴ MacLin, O.; Meissner, C.; Zimmerman, L.: PC_Eyewitness: A computerized framework for the administration and practical application of research in eyewitness psychology. In: *Behavior Research Methods*. 2005, 37 (2), str. 324–334.

⁹²⁵ Cílem práce není posuzovat možný ekonomický dopad případného jednorázového příspěvku osobám za poskytnutí nahrávky, avšak z čistě subjektivního pohledu autora by se jednalo při dnešní rozpočtové politice státu o výdaj spíše marginální, a zejména pak důvodný.

Samotné ztotožňování by probíhalo na dotykové obrazovce a bylo by plně ovládáno samotným poznávajícím, který by byl v místnosti sám s hlasovým propojením s administrátorem rekognice ve vedlejší místnosti (kde by mohl být přítomen též obhájce obviněného a ve věci figurující vyšetřovatel). Poznávající by ještě před zahájením identifikace dostal instruktaž, která by byla dána přímo počítačem pro vyloučení jakéhokoliv ovlivnění. Sám software by přitom zaznamenával veškeré úkony poznávajícího, intervaly, i případné doplňující dotazy na vyšetřovatele a poskytnuté odpovědi. Konkrétní způsob, kterým by byly poznávajícímu představeny (demonstrovány) videosekvence, závisí na dalších výzkumech ohledně vhodného typu rekognice. Osobně se v tuto chvíli přikláníme k eliminačně koncipované proceduře kombinující princip relativního a absolutního poměrování, který zřejmě nejlépe napomáhá ochránit nevinného podezřelého a současně dosáhnout kýženého výsledku úkonu. Z našeho pohledu by tak byl rámcově vhodný následující postup:

- úvodem ukázat v řadě vedle sebe několik tmavých čtverců, které by byly strojově (s grafickým doprovodem) zamíchány, aby bylo i vizuálně zřejmé náhodné pořadí osob;
- následně ukázat po určitou dobu osoby ve statických rámečcích (jako fotografie *en face*) vedle sebe na obrazovce, aby měl poznávající prvotní přehled o všech osobách;
- posléze by poznávající zhlédl postupně za sebou všechny videosekvence jednotlivých osob;
- nakonec by mu byly opět zobrazeny statické náhledy na jednotlivé osoby – poznávající by měl možnost si opětovně přehrát celou sérii videosekvencí / pouze některou z videosekvencí / zastavit si některý ze záznamů a podobně;
- poznávající by měl možnost kliknutím vybrat některou z osob – následně by mu byla pouze tato ukázána samostatně na obrazovce s dotazem, zda si ji přeje označit;
- po potvrzení volby by byl dotázán (opět počítačem), zda v ní poznává osobu dříve vnímanou, s jakou mírou jistoty (v procentech) a podle jakých znaků, kdy tyto údaje by mohl poznávající vyjádřit slovně díky zvukovému záznamu;⁹²⁶
- jakékoliv zásahy vyšetřovatele do úkonu by se omezily na nezbytné minimum, sám vyšetřovatel by v průběhu viděl činnost poznávajícího na vlastním monitoru pro možnost případné asistence, avšak neviděl by, jaká osoba je zrovna prohlížena (měl by jednotlivé sekvence anonymizovány) – tím by i při asistenci byla eliminována možnost sugesce;

⁹²⁶ Srov. Moreland, M. B.; Clark, S. E.: *Op. cit.*, str. 151; Smith, A. M.; Mackovichova, S.; Jalava, S. T.; Pozzulo, J.: Fair Forensic-Object Lineups Are Superior to Forensic-Object Showups. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2020, 9 (1), str. 68–82.

- v důvodných případech by bylo možno zvažovat asistenci nezúčastněné osoby⁹²⁷ (ev. na dané trestní věci nezúčastněného policisty) poznávajícímu při provádění identifikace prostřednictvím dotykové obrazovky, zejména u poznávajících pokročilého věku;
- až po finálním označení a uvedení veškerých skutečností by administrující vyšetřovatel viděl, ohledně jaké osoby byla volba učiněna a popis zaznamenán. Následovala by fáze třetí.

Jsme si vědomi, že námi navržená procedura zní v kontextu dnešní realizace rekognice a technicko-praktických možností Policie ČR patrně idealisticky, nereálně či přespříliš složitě. Principiálně se však nejedná o nic převratného, byť například automatizovaný systém kladení dotazů může (a neříkáme, že nutně nedůvodně) vzbuzovat pochybnosti, v důsledku čehož je třeba jej řádně testovat. Navržená procedura by navíc spolehlivě eliminovala sugesci i stres pociťovaný poznávajícím a nehrozilo by zmaření úkonu. Počáteční investice do vývoje softwaru a obstarání srovnávacích materiálů by byla bez diskuse vyšší, avšak o to nižší náklady by vznikaly u posléze prováděných znovupoznávacích procedur. Zcela přesné by také bylo audiovizuální nahrávání úkonu, dostatečně chráněn by byl i poznávaný mající možnost sérii videosekvencí předem zkontrolovat, resp. připomínkovat. Databáze vzorků by dále umožnila obstarat v potřebném čase osoby *skutečně* si vzájemně v daných znacích podobné, což bohužel není dnes vždy možné.

V rámci mezinárodní komparace jsme si již přiblížili software většinou využívaný v Anglii a Walesu, nicméně v posledních letech vznikají obdobné technologie i jinde ve světě – odkázat lze kupříkladu na americký komerční projekt *elineup.org* nabízející software i databáze pro fotografickou rekognici. V českém prostředí zatím jediný nám známý pokus o vytvoření systému pro zjednodušení práce vyšetřovatelů při vyhledávání vhodných srovnávacích snímků osob (a tedy pro koncipování tzv. *férové rekognice*) představuje výzkumná práce L. Pešky a H. Trojanové z roku 2017 demonstrující stávající možnosti z hlediska technologického, a to včetně využití umělých hlubokých neuronových sítí se schopností vlastního zdokonalování se co do výběru fotografií figurantů podle vloženého snímku poznávaného.⁹²⁸

Jsme bytostně přesvědčeni, že je nezbytné i v podmínkách České republiky právě pro znovupoznávací procedury využít potenciálu moderních ICT technologií a začít o těchto otázkách diskutovat v širším kruhu právníků, kriminalistů, psychologů, ale také právě developerů a architektů možného softwarového řešení.

⁹²⁷ K širší diskusi ponechme, do jaké míry je případné aktivní zapojení nezúčastněné osoby do praktického průběhu rekognice žádoucí, a zda skutečně ingerence této osoby je *a priori* menším zdrojem sugescie než působení vyšetřovatele. Otázkou dále zůstávají schopnosti nezúčastněné osoby poskytnout požadovanou technickou asistenci, což bude vždy nutno posuzovat *ad hoc*. Aktivně tak neplédujeme za co nejširší zapojení nezúčastněné osoby, pouze zvažujeme možné alternativy.

⁹²⁸ Peška, L.; Trojanová, H.: Towards Recommender Systems for Police Photo Lineup. [online] Project: Recommender Systems for Police Photo Lineup. [zobrazeno 2021-06-14; 22:44] Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/318222931_Towards_Recommender_Systems_for_Police_Photo_Lineup>.

V samém úvodu práce jsme si za hlavní výzkumný cíl vymezili zodpovězení otázky, zda má mít rekognice i nadále místo v českém právním řádu, respektive přímo v trestním řádu, a pokud ano, tak v jaké konkrétní podobě. S ohledem na vše výše uvedené je zřejmé, že **rekognice je významným a efektivním zvláštním způsobem dokazování, který by měl být pro jeho nepostradatelnost při zjišťování materiální pravdy v trestním řízení a současně při ochraně společnosti před pachateli trestných činů i nadále upraven přímo v rámci trestního řádu. Stávající právní úprava je však značně mezerovitá a ve vícero ohledech nedostatečně chrání práva fakticky nevinných osob, pročež je třeba – ať už v rámci dílčí novelizace, nebo cestou plánované celkové rekonstrukce trestního řádu – přistoupit k legislativním změnám.** Na ty musí být navázána i úprava kriminalisticko-taktických vodítek, jež významně ovlivňují praktické provádění rekogničního úkonu, neboť rekognice zůstává i přes její inkorporaci do procesních předpisů fakticky zásadně praktickou činností policejních vyšetřovatelů v přípravném řízení. Naše návrhy na doplnění a změny právní úpravy i vodítek realizace byly detailně rozvedeny napříč celou uzavíranou disertací a posléze přehledově shrnuty v předchozí kapitole práce, a to v celkem bezmála třiceti zcela konkrétních bodech. Je přitom snad až s podivem, že některé (nejen námi) navržené změny dosud nebyly do právní úpravy či do kriminalistických vodítek inkorporovány, přestože by stály jen minimum nákladů či úsilí a prokazatelně by napomohly spolehlivosti z rekognice získaných výsledků. V práci byly postupně zodpovězeny také veškeré dílčí výzkumné otázky s rekognicí se pojící a na základě přeshraniční komparace v závěru textu došlo i k demonstrování naší vize, jaká by mohla (a měla) být skutečně účinná rekogniční procedura odpovídající globalizaci a digitalizaci dnešního světa. Z pohledu autora tak **lze konstatovat, že vytýčené cíle disertační práce byly naplněny a výzkumné otázky zodpovězeny.**

Doplňme, že spolu se zvyšujícími se možnostmi orgánů činných v trestním řízení a čím dál jasněji nastavenými standardy pro realizaci úkonů se navíc nutně zpřísnuje i hranice, kdy je dokázána vina bez důvodných pochybností.⁹²⁹ Takový trend je jistě pro ochranu fakticky nevinných osob žádoucí, a podle nás tak i zcela správný. Na druhou stranu je ale třeba si současně uvědomovat křehkost rekogničního úkonu, kdy i sebemenší pochybení při jeho provádění může vést k absolutní neúčinnosti obstaraného důkazu, což v kontextu rekognice jako úkonu zásadně neopakovatelného a nezřídka zcela klíčového může vyústit až v selhání veřejné moci při dosahování účelu trestního práva a jím v konkrétních trestních věcech naplňovaných funkcí. O to větší pozornost je třeba rekognici i v dalších letech věnovat a snažit se, byť drobnými krůčky,

⁹²⁹ Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové k nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/1 (*Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218 a násl.).

precizovat a stabilizovat její průběh, aniž by tím došlo k oslabení práv poznávané osoby a k nárůstu podstatných vad při její realizaci. Pouze tak jsme ve výsledku schopni posílit spolehlivost, hodnověrnost a z pohledu nevinných osob i bezpečnost nejen rekognice, ale v návaznosti na získané poznatky také dalších důkazních prostředků, jejichž podstatou jsou – kriminalistickou a právní literaturou často opomíjené – paměťové stopy.⁹³⁰

Je nabíledni, že dosáhnout dokonalosti a bezchybnosti rekognice nedokážeme, což nás ale nezabavuje povinnosti se postupnými kroky snažit této maximě alespoň co nejvíce přiblížit. O existujícím potenciálu výrazného zlepšení rekognice co do její spolehlivosti a ochrany fakticky nevinných osob při rámcovém zachování efektivity úkonu pro účely trestního řízení jsme totiž skálopevně přesvědčeni. Cesta k tomuto cíli je však nepochybně trnitá a vyžaduje podle nás kumulativní splnění nejméně čtyř podmínek, jimiž jsou neustávající *úsilí* o změny, *odvaha* přicházet s novými náhledy na věc, živá *multioborová (!) debata* zohledňující multidisciplinární charakter rekognice a konečně i konstruktivní a pečlivá *kritika* na to navazující. Zůstává naším neskromným – a pro náklonnost k oboru též upřímným – přáním, aby k rozvoji rekognice v rovině teoretické i praktické přispěla svou troškou také právě uzavíraná práce, byť se z povahy věci jedná o řadovou práci kvalifikační.

⁹³⁰ Hess, L.; Straus, J.: *Op. cit.*, str. 264.

Seznam zkratk a specifikace pojmů

ČR	Česká republika
FODAGEN	Kriminalistický informační systém (<i>F</i> Otografie, <i>D</i> Aktyloskopie, <i>GEN</i> etika)
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
markant	Zvláštní a atypické vysoce individuální (charakteristické) znaky
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Policie	Policie České republiky
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
tr. řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
Ústava	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
ZMJS	Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
ZPČR	Zákon č. 273/2008, o Policii České republiky
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury – monografie, učebnice, sborníky, komentářová literatura

- Aufart, J.; Valerián, L.: *Kriminalistická technika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011, 73 str. ISBN: 978-80-7368-826-4.
- Berkowitz, L. a kol.: *Advances in Experimental Social Psychology*. Volume 12. New York: Academic Press, 1979, 358 str. ISBN: 978-01-2015-212-4.
- Bobek, M.; Kühn, Z. a kol.: *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, 496 str. ISBN: 978-80-87284-35-3.
- Brooks, N.: *Pretrial eyewitness identification procedures. Law Reform Commission of Canada. Police guidelines*. Ottawa: Minister of Supply and Services Canada, 1983, 263 str. ISBN: 0-662-12731-5.
- Cakirpaloglu, P.: *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 288 str. ISBN: 978-80-247-4033-1.
- Capitta, A. M.: *Ricognizioni e individuazioni di persone nel diritto delle prove penali*. Milano: Univ. Milano – Fac. giuridica, 2001, 344 str. ISBN: 978-88-1409-189-6.
- Císařová, D.; Fenyk, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Linde, 2004, 829 str. ISBN: 80-7201-463-3.
- Coates, T.: *The Strange Story of Adolph Beck*. London: Tim Coates Books. 2001, 264 str. ISBN: 978-0117024144.
- Cutler, B. L. a kol.: *Reform of eyewitness identification procedures*. Washington, D.C.: American Psychological Association. 2013, 235 str. ISBN: 978-1-4338-1283-5.
- Čelanský, V.: *Vyšetřovací metody bezpečnostní služby*. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1932, 332 str. ISBN: nepřiděleno.
- Čírtková, L.: *Forenzní psychologie*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2013, 446 str. ISBN: 978-80-7380-461-9.
- Čírtková, L.: *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Aleš Čeněk s.r.o., 2015, 320 str. ISBN: 978-80-7380-581-4.
- Dančák, B.; Šimíček, V.: *Bezpečnost České republiky. Právní aspekty situace po 11. září*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologických ústav Masarykovy univerzity, 2002, 287 str. ISBN: 978-80-210-3009-7.
- Drašík, A.; Fenyk, J. a kol.: *Trestní řád: Komentář, 1. díl (§ 1 až § 179b)*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2552 str. ISBN: 978-80-7552-600-7.
- Farrington, D. P.; Hawkins, K.; Lloyd-Bostock S. M. (eds.): *Psychology, law and legal processes*. UK: Humanities Press, 1979, 222 str. ISBN: 978-03-9101-026-0.
- Fenyk, J. a kol.: *Pocťa Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, 166 str. ISBN: 978-80-86920-25-2.
- Fryšták, M.; Polišenská, P.: *Dokazování v přípravném řízení. Nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům od roku 1989*. Praha: Leges, 2014, 120 str. ISBN: 978-80-87576-85-4.
- Gardner, R. M.; Krouskup, D. R.: *Practical Crime Scene Processing and Investigation*. 3. vydání. Boca Raton: CRC Press. 2019, 429 str. ISBN: 978-11-3804-778-5.
- Garrett, B. L.: *Convicting the innocent: Where criminal prosecutions go wrong*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011, 376 str. ISBN: 978-0-674-06098-2.
- Gerloch, A.: *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2013, 310 str. ISBN: 978-80-7380-454-1.
- Gronlund, S. D.; Mickes, L.; Wixted, J.: *Conducting an Eyewitness Lineup: How the Research Got It Wrong*. In: *Psychology of Learning and Motivation*. 2015, 63, 238 str. ISBN: 978-01-2802-434-8.
- Gřivna, T.; Šámal, P.; Válková, H. a kol.: *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 791 str. ISBN: 978-80-7400-793-4.
- Hannibal, M.; Mountford, L.: *Criminal Litigation 2020-2021*. 16. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2020, 664 str. ISBN: 978-01-9885-842-3.
- Hartl, P.; Hartlová, H.: *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2010, 800 str. ISBN: 978-80-7367-686-5.
- Hess, K. M.; Orthmann, Ch. H.; Cho, L. H.: *Criminal Investigation*. 11. vydání. Boston: Cengage Learning. 2017, 752 str. ISBN: 978-12-8586-261-3.
- Hlaváček, J.; Protivínský, M.: *Praktická kriminalistika*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2007, 240 str. ISBN: nepřiděleno.
- Illuminati, G.; Giuliani, L.: *Commentario breve al codice di procedura penale*. Milano (IT): Cedam, Wolters Kluwer Italia S.r.l., 2020, 3520 str. ISBN: 978-88-1337-222-4.
- Janulková, K.: *Rekognice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 108 str. ISBN: 978-80-7598-105-9.

- Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 548 str. ISBN: 978-80-7502-444-2.
- Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha. Leges, 2016, 440 str. ISBN: 978-80-7502-185-4.
- Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplnění vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018, 864 str. ISBN: 978-80-7502-278-3.
- Jelínek, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1360 str. ISBN: 978-80-7502-395-7.
- Jelínek, J.; Drašík, A.; Hasch, K. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 571 str. ISBN: 978-80-86432-20-3.
- Kamisar, Y.; LaFave, W. R.; Israel, J. H.; King, N. J.; Kerr, O. S.; Primus, B. E.: *Basic Criminal Procedure. Cases, comments, and questions*. 14. vydání. St. Paul: West Academic Publishing, 2015, 951 str. ISBN: 978-16-345-9501-8.
- Kebbell, M. R.; Davies, G. M. a kol.: *Practical Psychology for Forensic Investigations*. Chichester: Wiley, 2006, 227 str. ISBN: 978-04-7009-213-2.
- Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 1448 str. ISBN: 978-80-7380-140-3.
- Klíma, K. a kol.: *Závaznost rozhodování ústavních soudů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, 471 str. ISBN: 978-80-7043-305-1.
- Konrád, Z.: *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2017, 101 str. ISBN: 978-80-7251-477-9.
- Konrád, Z.: *Prověrka výpovědi na místě*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2006, 74 str. ISBN: 978-80-7251-221-8.
- Konrád, Z.; Němec, M.; Novotný, F.: *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2008, 95 str. ISBN: 978-80-7251-294-2.
- Konrád, Z.; Porada, V.; Straus, J.; Suchánek, J.: *Kriminalistika. Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2015, 414 str. ISBN: 978-80-7380-547-0.
- Konrád, Z.; Veselá, J.: *Rekognice*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie ČR, 2008, 71 str. ISBN: 978-80-7251-269-0.
- Kordačová, J.: *Schémy v lidskom poznávání*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2014, 198 str. ISBN: 978-80-889-1048-0.
- Košťák, R.: *Učebnice pátrací taktiky*. Praha: Nakladatel a vydavatel R. Košťák, 1935, 245 str. ISBN: nepřiděleno.
- Kubík, O.: *Investigativna psychológia*. Bratislava: Eurokodex, 2012, 604 str. ISBN: 978-80-571-0037-9.
- Kühn, Z.: *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002, 519 str. ISBN: 978-80-2460-483-3.
- Kulišťák, P.: *Neuropsychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2011, 352 str. ISBN: 978-80-7367-891-3.
- Lampinen, J. M.; Neuschatz, J. S.; Cling, A. D.: *The Psychology of Eyewitness Identification*. London: Routledge, 2012, 346 str. ISBN: 978-11-3811-723-5.
- Lindsay, R. C. L.; Ross, D. F.; Read, J. D.; Togli, M. P. a kol.: *Handbook of Eyewitness Psychology*. Volume II. Manwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2007, 616 str. ISBN: 978-03-67463-05-2.
- Linhart, J.: *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2005, 412 str. ISBN: 80-85843-19-6.
- Luna, E. (eds.) a kol.: *Reforming Criminal Justice: Policing*. Phoenix: Arizona State University, 2017, 460 str. ISBN: 480-965-6181.
- Macková, A.; Jelínek, J.; Bohuslav, L.; Tryzna, J. a kol.: *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. Praha: Spolek českých právníků Všechno. 2016, 215 str. ISBN: 978-80-85305-51-7.
- Mather, G.: *Foundations of sensation and perception*. 2. vydání. New York: Psychology Press, 2008, 480 str. ISBN: 978-18-4872-344-3.
- Matiašček, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Psychologie a výslechová praxe*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1968, 250 str. ISBN: nepřiděleno.
- Matiašček, J.; Bárta, B.; Soukup, J.: *Výslech a psychologie*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1966, 214 str. ISBN: nepřiděleno.
- Matoušková, I.: *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2013, 304 str. ISBN: 978-80-247-4580-0.
- Memon, A.; Bull, R. a kol.: *Handbook of the Psychology of Interviewing*. Chichester: Wiley. 1999, 380 str. ISBN: 978-04-7197-443-7.
- Milne, R.; Bull, R.: *Investigative Interviewing: Psychology and Practice*. Chichester: Wiley, 1999, 240 str. ISBN: 978-04-7198-729-1.

- Miříčka, A.: *O formách trestné viny a úpravě zákonné*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, 171 str. ISBN: nepřiděleno.
- Miříčka, A.: *Rakouské trestní právo hmotné. Část všeobecná*. Praha: Věšhrd, 1911, 255 str. ISBN: nepřiděleno.
- Miříčka, A.: *Rakouské trestní právo hmotné. Část zvláštní*. Praha: Věšhrd, 1912, 288 str. ISBN: nepřiděleno.
- Miříčka, A.: *Trestní právo procesní*. Praha: Věšhrd, 1932, 289 str. ISBN: nepřiděleno.
- Musil, J. a kol.: *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, 512 str. ISBN: 80-7179-362-0.
- Musil, J.: *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1994, 269 str. ISBN: 80-206-0423-5.
- Musil, J.: *Kriminalistika: učebnice pro studující práv*. 4. vydání. Praha: Naše vojsko, 1990, 267 str. ISBN: 80-2060-094-9.
- Musil, J.; Konrád, Z.; Suchánek, J.: *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 582 str. ISBN: 80-7179-878-9.
- Musil, J.; Kratochvíl, V.; Šámal, P.: *Trestní právo procesní*. 3. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1166 str. ISBN: 978-80-717-9572-8.
- Musil, J.; Protivínský, M.; Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika socialistických zemí*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, 365 str. ISBN: nepřiděleno.
- Němec, B.: *Učebnice kriminalistiky*. Díl I-3. Praha: Kriminalistický ústav Praha, 1963, 615 str. ISBN: nepřiděleno.
- Němec, B.: *Základy kriminalistiky*. Praha: Ministerstvo vnitra – hlavní správa Veřejné bezpečnosti, 1954, 335 str. ISBN: nepřiděleno.
- Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. 1. vydání. Praha: ABOOK s.r.o., 2017, 548 str. ISBN: 978-80-906974-09.
- Němec, M.: *Kriminalistická taktika pro policisty*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 2004, 358 str. ISBN: 80-7317-036-1.
- Němec, M.: *Kriminalistická taktika*. 2. vydání. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1995, 223 str. ISBN: 80-85981-01-7.
- Novotná, J.: *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 369 str. ISBN: 978-80-7400-568-8.
- Ormerod, D.; Laird, K.: *Criminal Law*. 15. vydání. Oxford: Oxford University Press. 2018, 1216 str. ISBN: 978-01-9880-709-4.
- Otto, J. a kol.: *Ottův slovník naučný*. 1. díl. Praha: J. Otto, 1888, 970 str. ISBN: nepřiděleno.
- Otto, J. a kol.: *Ottův slovník naučný*. 21. díl. Praha: J. Otto, 1904, 1072 str. ISBN: nepřiděleno.
- Ozin, P.; Norton, H.: *PACE. A Practical Guide to the Police and Criminal Evidence Act 1984*. 4. vydání, 2. přetisk. Oxford: Oxford University Press, 2016, 639 str. ISBN: 978-01-9874-330-9.
- Ozin, P.; Norton, H.: *PACE. A Practical Guide to the Police and Criminal Evidence Act 1984*. 5. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2019, 784 str. ISBN: 978-01-9883-368-0.
- Pagliaro, A.; Tranchina, G.: *Istituzioni di diritto e procedura penale*. Milano: Giuffrè, 2001, 362 str. ISBN: 978-88-1408-428-7.
- Pavlíček, V.: *Teoretická koncepce Ústavy ČR. Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 423 str. ISBN: 978-80-8643-245-9.
- Pavlovský, P. a kol.: *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada, 2001, 180 str. ISBN: 80-247-0181-2.
- Payne, D. G.; Conrad, F. G. a kol.: *A synthesis of Basic and Applied Approaches to Human Memory*. Hillsdale: Earlbaum, 1996, 472 str. ISBN: 978-08-0581-543-6.
- Pješčak, J. a kol.: *Kriminalistika – Učební text pro právnické fakulty*. Praha: Naše vojsko, 1982, 277 str. ISBN: nepřiděleno.
- Pješčak, J. a kol.: *Kriminalistika*. Bratislava: Obzor, 1981, 426 str. ISBN: nepřiděleno.
- Pješčak, J. a kol.: *Nástin základů kriminalistiky*. Praha: Univerzita Karlova, 1971, 445 str. ISBN: nepřiděleno.
- Pješčak, J. a kol.: *Základy kriminalistiky*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1976, 400 str. ISBN: nepřiděleno.
- Pješčak, J.; Bělkin S., R. a kol.: *Kriminalistika II. Kriminalistickotaktické metody odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti*. Praha: Vysoká škola SNB (Federální MV), 1984. ISBN: nepřiděleno.
- Plháčková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003, 472 str. ISBN: 978-80-200-1387-3.
- Polák, P.; Kubala, J.: *Repetitóriium kriminalistiky*. 2. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 180 str. ISBN: 978-80-8168-739-6.
- Porada V. a kol.: *Kriminalistika – Technické forenzní a kybernetické aspekty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2019, 1205 str. ISBN: 978-80-7380-741-2.
- Porada, V. a kol.: *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 312 str. ISBN: 978-80-7380-038-3.

- Porada, V.; Straus, J.: *Forensic biomechanics. Criminalistic and Forensic Application*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018, 235 str. ISBN: 978-80-7408-168-2.
- Porada, V.; Straus, J.: *Teorie forenzní biomechaniky*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2017, 168 str. ISBN: 978-80-7408-140-8.
- Prerad, V. a kol.: *Kriminalistika. Prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Tiskárna MV v Praze, 1968, 480 str. ISBN: nepřiděleno.
- Prerad, V.: *Výšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972, 92 str. ISBN: nepřiděleno.
- Protivínský, M.: *Dekódování informace z kriminalistické stopy: studie metodologických základů kriminalistické identifikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1978, 145 str. ISBN: nepřiděleno.
- Protivínský, M.: *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1971, 183 str., ISBN: nepřiděleno.
- Protivínský, M.; Prerad, V.; Heřmánek, J.: *Taktika výslechu*. Praha: Universita Karlova, Ústav kriminalistiky Právnické fakulty University Karlovy, 1973, 131 str. ISBN: nepřiděleno.
- Protivínský, M.; Tiplica, M.: *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, 108 str. ISBN: nepřiděleno.
- Prušák, J.: *Československé řízení trestní platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Všehrd, 1921, 219 str. ISBN: nepřiděleno.
- Prušák, J.: *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: Všehrd, 1912, 249 str. ISBN: nepřiděleno.
- Prušák, J.: *Studie o účastenství*. Praha: Bursík & Kohout, 1909, 176 str. ISBN: nepřiděleno.
- Rubínštejn, S. L.: *Základy obecní psychologie*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, 762 str. ISBN: nepřiděleno.
- Ruisel, I.: *Základy psychologie inteligence*. Praha: Portál, 2000, 182 str. ISBN: 978-80-7178-425-7.
- Růžek, A.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 1996, 141 str. ISBN: 80-7184-207-9.
- Sládeček, V.; Mikule, V.; Suchánek, R.; Syllová, J.: *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 1320 str. ISBN: 978-80-7400-590-9.
- Snyder, M.: Self-monitoring processes. In: Berkowitz, L. a kol.: *Advances in Experimental Social Psychology*. Volume 12. New York: Academic Press, 1979, str. 214–227. ISBN: 978-01-2015-212-4.
- Sporer, S. L.; Malpass, R. S.; Kohnken, G. a kol.: *Psychological Issues in Eyewitness Identification*. Hillsdale: Erlbaum, 1996, 328 str. ISBN: 978-08-0581-865-9.
- Spurný, J.: *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, 114 str. ISBN: 80-7178-846-5.
- Storch, F.: *Řízení trestní rakouské. I. díl*. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, 425 str. ISBN: nepřiděleno.
- Storch, F.: *Řízení trestní rakouské. II. díl*. Praha: Nákladem Právnické jednoty v Praze, 1896, 691 str. ISBN: nepřiděleno.
- Storch, F.: *Řízení trestní rakouské*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 1144 str. ISBN: 978-80-7357-651-6.
- Straus, J. a kol.: *Kriminalistická taktika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008, 296 str. ISBN: 978-80-7380-095-6.
- Straus, J. a kol.: *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2005, 278 str. ISBN: 80-86898-40-7.
- Svoboda, I. a kol.: *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016, 374 str. ISBN: 978-80-7418-259-4.
- Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 str. ISBN: 978-80-7400-465-0.
- Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 292 str. ISBN: 978-80-7598-015-1.
- Šámal, P.; Válková, H.; Sotolář, A.; Hrušáková, M.; Šámalová M.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 str. ISBN: 978-80-7400-350-9.
- Šejnoha, J.; Fanta, O.; Moravec, L.: *Systém kriminalistického vzdělání*. Praha: Nakladatel Fr. Kodým, 1936, 587 str. ISBN: nepřiděleno.
- Šimovček, I. a kol.: *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2011, 408 str. ISBN: 978-80-7380-343-8.
- The National Research Council: *Identifying the Culprit: Assessing Eyewitness Identification*. Washington, D.C.: The National Academies Press, 2014, 160 str. ISBN: 978-0-309-31059-8.
- Tiplica, M. a kol.: *Kriminalistická taktika*. 2. vydání. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1999, 162 str. ISBN: 80-7251-007-X.
- Tiplica, M. a kol.: *Kriminalistická taktika*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 1997, 160 str. ISBN: 978-80-8598-151-3.
- Topič, O.: *Psychologie svědecké výpovědi. Základy soudní psychologie*. Díl II. Svazek 11. Praha: PÚMS, 1964. ISBN: nepřiděleno.
- Tredoux, C. G.; Meissner, Ch. A.; Malpass, R. S.; Zimmerman, L. A.: *Eyewitness Identification*. In: Spielberg, Ch. a kol.: *Encyclopedia of Applied Psychology*. Oxford, Boston: Elsevier Academic Press, 2004, 2688 str. ISBN: 978-01-2657-410-4.

- Trojanová, J.: Etnická příslušnost pachatele v rámci rekognice. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015*, 2017, 101 str. ISBN: 978-80-7251-477-9.
- Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. 1. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, 102 str. ISBN: 780-80-7083-702-0.
- Vasiljev, A. N.: *Kriminalistika*. Přeloženo a redakčně upraveno pod vedením Jána Pješčaka. Praha: Naše vojsko, 1966, 437 str. ISBN: nepřiděleno.
- Weisburd, D.; Malay, K.; Travis, J. a kol.: *Proactive Policing. Effects on Crime and Communities*. Washington, D.C.: The National Academies Press. 2018, 408 str. ISBN: 978-0-309-46713-1.
- Wells, G. L.: *Eyewitness identification: A system handbook*. Toronto: Carswell Legal Publications, 1988, 142 str. ISBN: 978-04-5931-171-1.
- Wilcock, R.; Bull, R.; Milne, R.: *Witness Identification in Criminal Cases*. Oxford: Oxford University Press, 2012, 304 str. ISBN: 978-01-9921-693-2.

2. Seznam použité literatury – odborné články, periodika, statě ve sbornících

- Amendola, K.; Wixted, J. T.: Comparing the diagnostic accuracy of suspect identifications made by actual eyewitness from simultaneous and sequential lineups in a randomized field trial. In: *Journal of Experimental Criminology*. 2014, 11 (2), str. 263–284. ISSN: 1573-3750 (1572-8315; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11292-014-9219-2>).
- Anastasi, J. S.; Rhodes, M. G.: Evidence for an own age bias in face recognition. In: *North American Journal of Psychology*. 2006, 8 (2), str. 237–252. ISSN: 1527-7143 (DOI: <https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1467-7687.2009.00910.x>).
- Balák, F.: Ke sjednocování soudní praxe Nejvyšším soudem. In: *Soudce*. 2007, č. 4, str. 3 a násl. ISSN: 1211-5347.
- Baldassari, M. J.; Kantner, J.; Lindsay, S. D.: The importance of decision bias for predicting eyewitness lineup choices: toward a Lineup Skills Test. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 4 (1), str. 1–12. ISSN: 2365-7464 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1186/s41235-018-0150-3>).
- Beal, C. R.; Schmitt, K. L.; Dekle, D. J.: Eyewitness identification of children: Effects of absolute judgments, nonverbal response options, and event encoding. In: *Law and Human Behavior*. 1995, 19 (2), str. 197–216. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF01499325>).
- Beattie, J.; Baron, J.: Confirmation and matching biases in hypothesis testing. In: *Quarterly Journal of Experimental Psychology*. 1988, 40 (2), str. 269–297. ISSN: 1747-0226 (DOI: <https://doi.org/10.1080/02724988843000122>).
- Beaudry, J. L.; Lindsay, R. C. L.: Identification Procedure Practices Current Identification Procedure Practices: A Survey of Ontario Police Officers. In: *The Canadian Journal of Police and Security Services*. 2006, 4 (4), str. 178–183. ISSN: 1709-8769.
- Behram, B. W.; Davey, S. L.: Eyewitness identification in actual criminal cases: An archival analysis. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 475–491. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1012840831846>).
- Behrman, B. W.; Davey, S. L.: Eyewitness identification in actual criminal cases: An archival analysis. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 475–491. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1012840831846>).
- Brace, N. A.; Pike, G. E.; Kemp, R. I.; Turner, J.: Eyewitness identification procedures and stress: A comparison of live and video identification paradigms. In: *International Journal of Police Science & Management*. 2009, 11 (2), str. 183–192. ISSN: 1461-3557 (1478-1603; DOI: <https://doi.org/10.1350/ijps.2009.11.2.122>).
- Bradford, D. A.; McQuiston-Surrett, D.: Post-identification feedback: Exploring the effects of Sequential photospreads and eyewitnesses' awareness of the identification task. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2006, 20 (8), str. 991–1117. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1253>).
- Braje, W. L.: Illumination encoding in face recognition: Effect of position shift. In: *Journal of Vision*. 2003, 3 (2), str. 161–170. ISSN: 1534-7362 (DOI: <https://doi.org/10.1167/3.2.4>).
- Brázda, J.: Je rekognice „in natura“ opakovatelný, nebo neopakovatelný úkon? In: *Bulletin advokacie*. 2013, č. 10, str. 41 a násl. ISSN: 1210-6348.
- Brewer, N.: Use and abuses of eyewitness identification confidence. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2006, 11 (1), str. 3–23. ISSN: 1355-3259 (2044-8333; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1348/135532505X79672>).

- Brewer, N.; Burke, A.: Effects of testimonial inconsistencies and eyewitness confidence on mock-juror judgements. In: *Law and Human Behavior*. 2002, 26 (3), str. 353–364. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1015380522722>).
- Brewer, N.; Keast, A.; Sauer, J.: Children's eyewitness identification performance: Effects of a not sure response option and accuracy motivation. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2010, 15 (2), str. 261-277. ISSN: 1355-3259 (DOI: <https://doi.org/10.1348/135532509X474822>).
- Brewer, N.; Palmer, M. A.: Eyewitness identification tests. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2010, 15 (1), str. 77–96. ISSN: 2044 (DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1348/135532509X414765>).
- Brewer, N.; Weber, N.; Guerin, N.: Police Lineups of the Future? In: *American Psychologist*. 2020, 75 (1), str. 76–91. ISSN: 0003-066X (1935-990X; DOI: <https://doi.org/10.1037/amp0000465>).
- Brewer, N.; Wells, G. L.: The confidence-accuracy relationship in eyewitness identification: Effects of lineup instructions, foil similarity, and targeted-absent base rates. In: *Journal of Experimental Psychology Applied*. 2006, 12 (1), str. 11–30. ISSN: 1076-898X (1939-2192; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-898X.12.1.11>).
- Brigham, J. C.; Ready, D. J.: Own race bias in lineup construction. In: *Law and Human Behavior*. 1985, 9 (4), str. 415–424. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF01044480>).
- Brown, C.; Lloyd-Jones, T.: Beneficial effects of verbalization and visual distinctiveness on remembering and knowing faces. In: *Memory and Cognition*. 2006, 34 (2), str. 277–286. ISSN: 0090-502X (1532-5946; DOI: <http://dx.doi.org/10.3758/BF03193406>).
- Brown, C.; Lloyd-Jones, T.; Robinson, M.: Eliciting person descriptions from eyewitness: A survey of police perceptions of eyewitness performance and use of interview techniques. In: *Special Edition European Journal of Cognitive Psychology*. 2008, 20 (3), str. 529–560. ISSN: 0954-1446 (1464-0635; DOI: <https://doi.org/10.1080/09541440701728474>).
- Bruer, K. C.; Fitzgerald, R. J.; Price, H. L.; Sauer, J. D.: How sure are you that this is the man you saw? Child witnesses can use confidence judgments to identify a target. In: *Law and Human Behavior*. 2017, 41 (6), str. 541–555. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/lhb0000260>).
- Bruer, K.; Fitzgerald, R.; Therrien, N.; Price, H.: Line-up member similarity influences the effectiveness of a salient rejection option for eyewitnesses. In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2015, 22 (1), str. 124–133. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13218719.2014.919688>).
- Cahlíková, J.; Cingl, L.: Risk preferences under acute stress. In: *Experimental Economics*. 2017, 20 (1), str. 209–236. ISSN: 1386-4157 (1573-6983; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10683-016-9482-3>).
- Carlson, C. A.; Carlson, M. A.: An evaluation of lineup presentation, weapon presence, and a distinctive feature using ROC analysis. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2014, 3 (2), str. 45-53. ISSN: 2211-3681 (2211-369X; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2014.03.004>).
- Carlson, C. A.; Carlson, M. A.; Weatherford, D. R.; Tucker, A.; Bednarz, J.: The Effect of Backloading Instructions on Eyewitness Identification from Simultaneous and Sequential Lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2016, 30 (6), str. 1005–1013. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.3292>).
- Carlson, C. A.; Jones, A. R.; Whittington, J. E.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Wooten, A. R.: Lineup fairness: propitious heterogeneity and the diagnostic feature-detection hypothesis. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 4 (20), str. 1–16. ISSN: 2365-7464 (DOI: <https://doi.org/10.1186/s41235-019-0172-5>).
- Cecanese, G.: La ricognizione nella dinamica e nella statica processuale. In: *Archivio Penale*. 2019, 1, str. 1-38. ISSN: 0004-0304.
- Charman, S. D.; Matuku, K.; Mook, A.: Non-blind lineup administration biases administrators' interpretations of ambiguous witness statements and their perceptions of the witness. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2019, 33 (6), str. 1260–1270. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.3579>).
- Charman, S. D.; Quiroz, V.: Blind Sequential Lineup Administration Reduces Both False Identifications and Confidence in Those False Identifications. In: *Law and Human Behavior*. 2016, 40 (5), str. 477–487. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000197>).
- Charman, S. D.; Wells, G. L.: Eyewitness Lineups: Is the Appearance-Change Instruction a Good Idea? In: *Law and Human Behavior*. 2007, 31 (1), str. 3–22. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-006-9006-3>).
- Christianson, S. A.; Hubinette, B.: Hands up! A study of witness emotional reactions and memories associated with bank robberies. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1993, 7 (5), str. 365–379. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.2350070502>).

- Christianson, S-A.; Karlsson, I.; Persson, L. G. W.: Police personnel as eyewitnesses to a violent crime. In: *Legal and Criminological Psychology*. 1998, 3 (1), str. 59–72. ISSN: 2044-8333 (DOI: <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.1998.tb00351.x>).
- Cicchini, M. D.; Easton, J. G.: Criminal Law. Reforming the Law on Show-up Identifications. In: *The Journal of Criminal Law & Criminology*. 2010, 100 (2), str. 381–413. ISSN: 0091-4169 (DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/20753700>).
- Čírtková, L.; Porada, V.: Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. In: *Soudní inženýrství. Časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*. 2005, č. 3, str. 161-168. ISSN: 1211-443X.
- Clark, S. E.: A memory and decision model for eyewitness identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (6), ytr. 629–654. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.891>)
- Clark, S. E.: Costs and benefits in eyewitness identification reform: Psychological science and public policy. In: *Perspectives on Psychological Science*. 2012, 7 (3), str. 238–259. ISSN: 1745-6916 (1745-6924; DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/1745691612439584>).
- Clark, S. E.; Davey, S. L.: The target-to-foils shift in simultaneous and sequential lineups. In: *Law and Human Behavior*. 2005, 29 (2), str. 151–172. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-005-2418-7>).
- Clark, S. E.; Rush, R. A.; Moreland, M. B.: Constructing the lineup: Law, reform, theory, and data. In: Cutler, B. L. a kol.: *Reform of eyewitness identification procedures*. Washington, D.C.: American Psychological Association. 2013, str. 87–112.
- Clifford, B. R.; Hollin, C. R.: Effects of the type of incident and the number of perpetrators on eyewitness memory. In: *Journal of Applied Psychology*. 1981, 66 (3), str. 364–370. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.66.3.364>).
- Cochran, K.; Greenspan, R.; Bogart, D.; Loftus, E.: (Choice) Blind Justice: Legal Implications of the Choice Blindness Phenomenon. In: *UC Irvine Law Review*. 2018, 85 (8), str. 85–96. ISSN: 2327-4514.
- Collette, F.; Germanin, S.; Hogge, M.; Van der Linden, M.: Inhibitory control of memory in normal ageing: Dissociation between impaired intentional and preserved unintentional processes. In: *Memory*. 2009, 17 (1), str. 104–122. ISSN: 0965-8211 (1464-0686; DOI: <https://doi.org/10.1080/09658210802574146>).
- Collof, M. F.; Wade, K. A.; Strange, D.; Wixted, J. T.: Filler-siphoning theory does not predict the effect of lineup fairness on the ability to discriminate innocent from guilty suspects: Reply to Smith, Wells, Smalarz, and Lampinen. In: *Psychological Science*. 2018, 29 (9), str. 1552–1557. ISSN: 1548-1551 (1467-9280; DOI: <https://doi.org/10.1177%2F0956797617698528>).
- Cutler, B. L.; Fisher, R. O.: Live lineups, videotaped lineups, and photoarrays. In: *Forensic Reports*. 1990, 3 (4), str. 439–448. ISSN: 0888-692X.
- Cutting, J. E.; Kozlowski, T. L.: Recognizing friend by their walk: Gait perception without familiarity cues. In: *Bulletin of the Psychonomic Society*. 1977, 9 (3), str. 353–356. ISSN: 0090-5054 (DOI: <http://dx.doi.org/10.3758/BF03337021>).
- Dando, C.; Wilcock, R.; Milne, R.: The Cognitive Interview: Inexperiences Police Officers' Perceptions of their Witness/Victim Interviewing Practices. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2008, 13 (1), str. 59-70. ISSN: 2044-8333 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1348/135532506X162498>).
- Darley, J. M.; Gross, P. H.: A hypothesis-confirming bias in labeling effects. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 1983, 44 (1), str. 20–33. ISSN: 0022-3514 (1939-1315; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.44.1.20>).
- Davies, G. M.: Eyewitness Identification and the English Courts: A Century of Trial and Error. In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2008, 15 (3), str. 435–449. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13218710802101605>).
- Davies, G. M.: Mistaken identification: When law meets psychology head on. In: *Howard Journal of Criminal Justice*. 1996, 35 (3), str. 230–241. ISSN: 0265-5527 (1468-2311; DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2311.1996.tb00873.x>).
- Davies, G.; Tarrant, A.; Flin, R.: Close encounters of the witness kind: Children's memory for a simulated health inspection. In: *British Journal of Psychology*. 1989, 80 (4), str. 415–429. ISSN: 0007-1269 (2044-8295; DOI: <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1989.tb02333.x>).
- Davis, J. P.; Valentine, T.; Memon, A.; Roberts, A. J.: Identification on the street: a field comparison of police street identifications and video line-ups in England. In: *Psychology, Crime & Law*. 2015, 21 (1), str. 9-27. ISSN: 1068-316X (DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1068316X.2014.915322>).
- Davis, M. R.; McMahon, M.; Greenwood, K.: The role of visual imagery in the enhanced cognitive interview: Guided questioning techniques and individual differences. In: *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2004, 1 (1), str. 33–51. ISSN: 1544-4767 (DOI: <https://doi.org/10.1002/jip.6>).

- Deffenbacher, K. A.; Bornstein, B. H.; Penrod, S. D.; McGorty, E. K.: A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 2004, 28 (6), str. 687–706. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-004-0565-x>).
- Dehon, H.; Brédart, S.: An 'other-race' effect in age estimation from faces. In: *Perception*. 2001, 30 (9), str. 1107–1113. ISSN: 2041-6695 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1068/p3122>).
- Dempsey, J. L.; Pozzulo, J. D.: Children's identification accuracy of multiple perpetrators: Examining the simultaneous versus elimination lineup procedures. In: *Psychiatry, Psychology, and Law*. 2013, 20 (3), str. 352–365. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <https://doi.org/10.1080/13218719.2012.679124>).
- Denkinger, B.; Kinn, M.: Own-Age Bias and Positivity Effects in Facial Recognition. In: *Experimental Aging Research*. 2018, 44 (5), str. 411–426. ISSN: 0361-073X (1096-4657; DOI: <https://doi.org/10.1080/0361073X.2018.1521493>).
- Dobolyi, D. G.; Dodson, C. S.: Eyewitness confidence in simultaneous and sequential lineups: A criterion shift account for sequential mistaken identification overconfidence. In: *Journal of Experimental Psychology*. 2013, 19 (4), str. 345–357. ISSN: 1076-898X (1939-2192; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/a0034596>).
- Douglass, A. B.; Smith, C.; Fraser-Thill, R.: A Problem with Double-Blind Photospread Procedures: Photospread Administrators Use One Eyewitness's Confidence to Influence the Identification of Another Eyewitness. In: *Law and Human Behavior*. 2005, 29 (5), str. 543–562. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-005-6830-9>).
- Douglass, A.; Steblay, N.: Memory distortion in eyewitnesses: a meta-analysis of the post-identification feedback effect. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2006, 20 (7), str. 859–869. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1237>).
- Dunning, D.; Perretta, S.: Automaticity and eyewitness accuracy: A 10 to 12-second rule for distinguishing accurate from inaccurate positive identifications. In: *Journal of Applied Psychology*. 2002, 87 (5), str. 951–962. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.87.5.951>).
- Dvořák, M.: Možnosti zlepšení právní úpravy rekognice osob v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního práva procesního. In: Macková, A.; Jelínek, J.; Bohuslav, L.; Tryzna, J. a kol.: *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického a právního státu*. Praha: Spolek českých právníků Všehrd. 2016, str. 22–27.
- Dvořák, M.: Rekognice osob ve světle principu *nemo tenetur se ipsum accusare* a problematika opakování rekogničního úkonu. In: Jelínek, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, str. 403–417.
- Dysart, J. E.; Lindsay, R. C. L.; MacDonald, T. K.; Wicke, C.: The intoxicated witness: Effects of alcohol on identification accuracy from showups. In: *Journal of Applied Psychology*. 2002, 87 (1), str. 170–175. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.87.1.170>).
- Eberhardt, J.; Goff, P.; Purdie, V.; Davies, P.: Seeing Black: Race, crime, and visual processing. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 2004, 87 (6), str. 876–893. ISSN: 0022-3514 (1939-1315; DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.6.876>).
- Eisen, M. L.; Cedré, G. C.; Williams, T. Q.; Jones, J. M.: Does Anyone else Look Familiar? Influencing Identification Decisions by Asking Witnesses to Re-examine the Lineup. In: *Law and Human Behavior*. 2018, 42 (4), str. 306–320. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000291>).
- Ericson, K.; Isaacs, B.; Taylor, S. J.: Eyewitness identification accuracy: A comparison of adults with and those without intellectual disabilities. In: *Mental Retardation*. 2003, 41 (3), str. 161–173. ISSN: 0047-6765 (1098-2779; DOI: [https://doi.org/10.1352/0047-6765\(2003\)41%3C161:eiaaco%3E2.0.co;2](https://doi.org/10.1352/0047-6765(2003)41%3C161:eiaaco%3E2.0.co;2)).
- Fahsing, I.; Ask, K.; Granhag, P.-A.: The man behind the mask: Accuracy and predictors of eyewitness offender descriptions. In: *Journal of Applied Psychology*. 2004, 89 (4), str. 722–729. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.89.4.722>).
- Fenyk, J., Hlaváček, J. a kol.: Některé zvláštní způsoby dokazování. 3. pokračování. In: *Kriminalistický sborník*. 2009, č. 1, str. 39–43. ISSN: 1453-259X.
- Ferguson, D.: That's the One!: An Analysis of Eyewitness Identification in Missouri and Their Impact on Cross-Racial Identification. In: *Washington University Journal of Law & Policy*. 2020, 63 (1), str. 357–385. ISSN: 1533-4686.
- Finger, K.; Pezdek, K.: The effect of the cognitive interview on face identification accuracy: Release from verbal overshadowing. In: *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (3), str. 340–348. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0021-9010.84.3.340>).
- Fitzgerald, R. J.; Oriet, C.; Price, H. L.: Suspect filler similarity in eyewitness lineups: A literature review and a novel methodology. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 62–74. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/lhb0000095>).
- Flin, R.; Shepherd, J.: Tall Stories: Eyewitnesses' Ability to Estimate Height and Weight Characteristics. In: *Human Learning*. 1986, 5 (1), str. 29–38. ISSN: 0277-6707.

- Fryšták, M.: Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. In: *Kriminalistika*. 2004, č. 4, str. 282–291. ISSN: 1210-9150.
- Fryšták, M.: Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. In: *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, str. 225–233. ISSN: 1213-5313.
- Fryšták, M.: Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. In: *Trestněprávní revue*. 2013, č. 5, str. 109–112. ISSN: 1213-5313.
- Gabbert, F.; Memon, A.; Allan, K.: Memory conformity: Can eyewitnesses influence each other's memories for an event? In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (5), str. 533–543. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.885>).
- Garrioch, L.; Brimacombe, C. A. E.: Lineup administrators' expectations: Their impact on eyewitness confidence. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (3), str. 299–314. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1023/a:1010750028643>).
- George, P.; Hole, G.: Factors influencing the accuracy of age estimates of unfamiliar faces. In: *Perception*. 1995, 24 (9), str. 1059–1073. ISSN: 2041-6695 (DOI: <https://doi.org/10.1068/p241059>).
- Gerloch, A.: Závaznost nálezů Ústavního soudu pro Parlament České republiky. In: Klíma, K. a kol.: *Závaznost rozhodování ústavních soudů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, str. 49–54.
- Glos, A.: O rekognici osob. In: *Právník*. 1905, roč. 44, str. 428–434. (ISSN dnes: 0231-6625).
- Greathouse, S.; Kovera, M. B.: Instruction bias and lineup presentation moderate the effects of administrator knowledge on eyewitness identification. In: *Law and Human Behavior*. 2009, 33 (1), str. 70–82. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-008-9136-x>).
- Gronlund, S. D.; Carlson, C. A.; Neuschatz, J. S.; Goodsell, C. A.; Wetmore, S. A.; Wooten, A.; Graham, J.: Showups versus lineups: An evaluation using ROC analysis. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2012, 1 (4), str. 221–228. ISSN: 2211-3681 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jarmac.2012.09.003>).
- Gruza, E.: Rekognice v polském procesním právu. In: *Československá kriminalistika*. 1988, č. 3, str. 280–283. ISSN: 0862-1969.
- Haber, R. N.; Haber, L.: Experiencing, remembering and reporting events. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2000, 6 (4), str. 1057–1097. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-8971.6.4.1057>).
- Havard, C.; Laybourn, P.; Klecha, B.: The Mystery Man Can Increase the Reliability of Eyewitness Identifications for Older Adult Witnesses. In: *Police and Criminal Psychology*. 2017, 32 (3), str. 214–224. ISSN: 0882-0783 (1936-6469; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11896-016-9214-9>).
- Havard, C.; Memon, A.: The mystery man can help reduce false identification for child witnesses: Evidence from video lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2013, 27 (1), str. 50–59. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.2870>).
- Haw, R. M.; Fisher, R. P.: Effects of administrator-witness contact on eyewitness identification accuracy. In: *Journal of Applied Psychology*. 2004, 89 (6), str. 1106–1112. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.89.6.1106>).
- Herczeg, J.: Zásada "nemo tenetur" a práva obviněného v trestním řízení. In: *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2, str. 38–47. ISSN: 1210-6348.
- Hess, L.; Porada, V.; Straus, J.: K charakteristice a významu paměťové stopy. In: *Soudní inženýrství*. 2004, č. 1, str. 59–66. ISSN: 1211-443X.
- Hess, L.; Straus, J.: K významu paměťové stopy. In: *Kriminalistika*. 2003, č. 4, str. 264–275. ISSN: 1210-9150.
- Hope, L.; Wright, D.: Beyond unusual? Examining the role of attention in the weapon focus effect. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2007, 21 (7), str. 951–961. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.1307>).
- Horry, R.; Brewer, N.; Weber, N.: The Grain-Size Lineup: A Test of a Novel Eyewitness Identification Procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2016, 40 (2), str. 147–158. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1037/lhb0000166>).
- Horry, R.; Halford, P.; Brewer, N.; Milne, R.; Bull, R.: Archival analyses of eyewitness identification test outcomes: What can they tell us about eyewitness memory? In: *Law and Human Behavior*. 2014, 38 (1), str. 94–108. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000060>).
- Horry, R.; Wright, D. B.: I know your face but not where I saw you. Context memory is impaired for other race faces. In: *Psychonomic Bulletin and Review*. 2008, 15 (3), str. 610–614. ISSN: 1069-9384 (1531-5320; DOI: <http://dx.doi.org/10.3758/PBR.15.3.610>).
- Hosch, H.; Platz, S. J.: Self-monitoring and eyewitness accuracy. In: *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1984, 10 (2), str. 289–292. ISSN: 0146-1672 (1552-7433; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/0146167284102015>).

- Howe, M. L.; Courage, M. L.; Peterson, C.: How can I remember when I wasn't there: long-term retention of traumatic experiences and convergence of the cognitive self. In: *Consciousness and Cognition*. 1994, 3, str. 327–355. ISSN: 1053-8100.
- Hugenberg, K.; Sacco, D.: Social categorization and stereotyping: How social categorization biases person perception and face memory. In: *Social and Personality Psychology Compass*. 2008, 2 (2), str. 1052–1072. ISSN: 1751-9004 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00090.x>).
- Humphries, J. E.; Flowe, H. D.: Receiver operating characteristics analysis of age-related changes in lineup performance. In: *Journal of Experimental Child Psychology*. 2015, 132, str. 189–204. ISSN: 0022-0965 (1096-0457; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2014.12.009>).
- Humphries, J. E.; Holliday, R. E.; Flowe, H. D.: Faces in motion: Age-related changes in eyewitness identification performance in simultaneous, sequential, and elimination video lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2012, (26) 1, str. 149–158. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1808>).
- Husseini, F.: Ústavní soud České republiky: Opatření ke zvýšení důkazní síly prováděné rekognice. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 9, str. 218–219. ISSN: 1213-5313.
- Jelínek, J.; Pelc, V.: Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. In: *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, str. 19–23. ISSN: 1210-6348.
- Kassin, S. M.; Dror, I. E.; Kukucka, J.: The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. In: *Journal of Applied Research in Memory & Cognition*. 2013, 2 (1), str. 42–52. ISSN: 2211-3681 (2211-369X; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>).
- Kassin, S.; Tubb, V.; Hosch, H.; Memon, A.: On the 'general acceptance' of eyewitness testimony research. In: *American Psychologist*. 2001, 56 (5), str. 405–416. ISSN: 0003-066X (1935-990X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.56.5.405>).
- Keast, A.; Brewer, N.; Wells, G. L.: Children's metacognitive judgments in an eyewitness identification task. In: *Journal of Experimental Child Psychology*. 2007, 97 (4), str. 286–314. ISSN: 0022-0965 (1096-0457; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2007.01.007>).
- Klobuchar, A.; Steblay, N.; Caligiuri, H. L.: Symposium: Reforming eyewitness identification: Convicting the guilty, protecting the innocent: Improving eyewitness's identifications: Hennepin County's blind sequential lineup pilot project. In: *Cardozo Public Law, Policy & Ethics Journal*. 2006, 4, str. 381–413. ISSN: 1546-1483.
- Kneller, W.; Harvey, A. J.: Lineup identification accuracy: The effects of alcohol, target presence, confidence ratings, and response time. In: *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*. 2016, 8 (1), str. 11–18. ISSN: 1889-1861 (DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2015.09.001>).
- Konrád, Z.: Po velké novele trestního řádu objevujeme v kriminalistické taktice nové problémy? In: *Kriminalistika*. 2006, č. 2, str. 93–100. ISSN: 1210-9150.
- Konrád, Z.; Kuchna, J.: K některým problémům konfrontace. In: *Československá kriminalistika*. 1986, č. 1, str. 55 a násl. ISSN: nepřiděleno.
- Kovera, M. B.; Evelo, A. J.: The case for double-blind lineup administration. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2017, 23 (4), str. 421–437. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/law0000139>).
- Kovera, M. B.; Greathouse, S.: Instruction Bias and Lineup Presentation Moderate the Effects of Administrator Knowledge on Eyewitness Identification. In: *Law and Human Behavior*. 2008, 33 (1), str. 70–82. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-008-9136-x>).
- Kovera, M. B.; Modjadidi, K.: Viewing Videotaped Identification Procedure Increases Juror Sensitivity to Single-Blind Photo-Array Administration. In: *Law and Human Behavior*. 2018, 42 (3), str. 244–257. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000288>).
- Kraft, O. K.-E.: *Das nemo tenetur-Prinzip und die sich daraus ergebenden Rechte des Beschuldigten in der polizeilichen Vernehmung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des amerikanischen und deutschen Strafprozeßrechts*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2002, 404 str. ISBN: 978-3-8300-0583-4.
- Králík, L.: Právní věty. In: *Právní rozhledy*. 2017, č. 12, str. 437 a násl. ISSN: 1210-6410.
- Kramer, H. T.; Buckhout, R.; Eugenio, P.: Weapon focus, arousal and eyewitness memory. In: *Law and Human Behavior*. 1990, 14 (2), str. 167–184. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF01062971>).
- Kratochvíl, V.: Zákonnost a ústavnost rekognice: Poznámky z hlediska právního stavu před a po „velké novele“ trestního řádu a před a po „euronovele“ Ústavy. In: *Kriminalistika*. 2003, č. 3, str. 196–203. ISSN: 1210-9150.
- Kühn, Z.: Judikatura a precedent v kontinentálním a angloamerickém právu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 29–44. ISBN: 978-80-7598-015-1.

- Kühn, Z.: Kontinentální a angloamerický precedent na prahu 21. století. In: *Acta Universitatis Carolinae – Juridica*. 2002, č. 1, str. 43–77. ISSN: 0323-0619.
- Lampinen, J. M.; Race, B.; Wolf, A. P.; Phillips, P.; Moriarty, N.; Smith, A. M.: Comparing detailed and less detailed pre-lineup instructions. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2020, 34 (2), str. 409–424. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; <http://dx.doi.org/10.1002/acp.3627>).
- Leach, A.-M.; Cutler, B. L.; Wallendael, L. V.: Lineups and Eyewitness Identification. In: *Annual Review of Law and Social Science*. 2009, 5 (1), str. 157–178. ISSN: 1550-3585 (1550-3631; DOI: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.093008.131529>).
- Lee, T.; Geiselman, E.: Recall of perpetrator height as a function of Eyewitness and perpetrator ethnicity. In: *Psychology, Crime and Law*. 1994, 1 (1), str. 11–19. ISSN: 1068-316X (DOI: <https://doi.org/10.1080/10683169408411932>).
- Leippe, M. R.; Eisenstadt, D.; Rauch, S. M.: Cueing confidence in eyewitness identifications: Influence of biased lineup instructions and pre-identification memory feedback under varying lineup conditions. In: *Law and Human Behavior*. 2009, 33 (3), str. 194–212. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10979-008-9135-y>).
- Leippe, M. R.; Wells, G. L.; Ostrom, T. M.: Crime Seriousness as a Determinant of Accuracy in Eyewitness Identification. In: *Journal of Applied Psychology*. 1978, 63 (3), str. 345–351. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.63.3.345>).
- Levi, A.: Comparing the English video lineup with the 48-person lineup. In: *Universal Journal of Psychology*. 2017, 5 (6), str. 239–243. ISSN: 2332-3477 (2332-3485; DOI: <http://dx.doi.org/10.32474/SJPBS.2019.02.000131>).
- Levi, A.; Levi, J.: The Role of Eyewitness Testimony in Exonerations: An Archival Study. In: *The Open Law Journal*. 2013, 5, str. 1–9. ISSN: 1874-950X (DOI: <http://dx.doi.org/10.2174/1874950X20130528001>).
- Lin, W.; Strube, J. M.; Roediger, L. H.: The effects of repeated lineups and delay on eyewitness identification. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2019, 16 (4), 123 str. ISSN: 2365-7464 (DOI: <https://dx.doi.org/10.1186%2Fs41235-019-0168-1>).
- Lindholm, T.: Own-age biases in verbal person memory. In: *Memory*. 2005, 13 (1), str. 21–30. ISSN: 0965-8211 (1464-0686; DOI: <https://doi.org/10.1080/09658210344000549>).
- Lindsay, R. C. L.; Bertrand, M. I.; Smith, A. M.: The Importance of Knowing How a Person Became the Suspect in a Lineup: Multiple Eyewitness Identification Procedures Increase the Risk of Wrongful Conviction. In: *Manitoba Law Journal*. 2017, 40 (3), str. 53–83. ISSN: 0076-3681.
- Lindsay, R. C. L.; Semmler, C.; Weber, N.; Brewer, N.; Lindsay, M. R.: How variations in distance affect eyewitness reports and identification accuracy. In: *Law and Human Behavior*. 2008, 32 (6), str. 526–535. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1007/s10979-008-9128-x>).
- Lindsay, R. C. L.; Wells, G. L.: Improving Eyewitness Identifications from Lineups: Simultaneous versus Sequential Lineup Presentation. In: *Journal of Applied Psychology*. 1985, 70 (3), str. 556–564. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037//0021-9010.70.3.556>).
- Lindsay, R.; Martion, R.; Webber, L.: Default values in eyewitness descriptions: A problem for the match-to-description lineup foil selection strategy. In: *Law and Human Behavior*. 1994, 18 (5), str. 527–541. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF01499172>).
- Loftus, E. F.: Leading questions and the eyewitness report. In: *Cognitive Psychology*. 1975, 7 (4), str. 560–572. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/0010-028590023-7>).
- Loftus, E. F.; Greene, E.: Warning: Even memory for faces may be contagious. In: *Law and Human Behavior*. 1980, 4 (4), str. 323–334. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/BF01040624>).
- Loftus, E. F.; Loftus, G. R.; Messo, J.: Some facts about weapon focus. In: *Law and Human Behavior*. 1987, 11 (1), str. 55–62. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1007/bf01044839>).
- Loftus, E. F.; Palmer, J. C.: Reconstruction of Automobile Destruction: An example of the interaction between language and memory. In: *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*. 1974, 13 (5), str. 585–589. ISSN: 0022-5371 (DOI: [https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0022-5371\(74\)80011-3](https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/S0022-5371(74)80011-3)).
- Loftus, G. R.; Harley, E. M.: Why is it easier to identify someone closer than far away. In: *Psychonomic Bulletin and Review*. 2005, 12 (1), str. 43–65. ISSN: 1069-9384 (1531-5320; DOI: <https://doi.org/10.3758/bf03196348>).
- Lucas, C. A.; Brewer, N.: Eyewitness Identification when "The Perpetrator Reminds Me of Someone I Know". In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2015, 22 (1), str. 49–59. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13218719.2014.918082>).
- MacLin, O. H.; MacLin, M. K.; Malpass, R. S.: Race, arousal, attention, exposure, and delay: An examination of factors moderating face recognition. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 134–152. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-8971.7.1.134>).

- Malpass, R. C.: A policy evaluation of simultaneous and sequential lineups. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2006, 12 (4), str. 394–418. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-8971.12.4.394>).
- Mansour, J. K.; Beaudry, J. L.; Kalmset, N.; Bertrand, M. I.; Lindsay, R. C. L.: Evaluating lineup fairness: Variations across methods and measures. In: *Law and Human Behavior*. 2017, 41 (1), str. 103–115. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000203>).
- Mates, P., Púry, F.: Zákaz nucení k sebeobviňování. In: *Bulletin advokacie*. 2019, č. 3, str. 7–13. ISSN: 1210-6348.
- Mazánek, M.; Müller, J.: Rekognice – stěžejní důkazní prostředek k objasnění vraždy. In: *Kriminalistický sborník*. 2009, č. 1, str. 25–32. ISSN: 1453-259X.
- McAdoo, R.; Gronlund, S. D.: Relative judgment theory and the mediation of facial recognition: Implications for theories of eyewitness identification. In: *Cognitive Research Principles and Implications*. 2016, 1 (1), str. 1–12. ISSN: 2365-7464 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1186/s41235-016-0014-7>).
- McCallum, N. A.; Brewer, N.: Can Lineup Administrators Blind to the Suspect's Identity Influence Witnesses' Decisions? In: *Psychiatry, Psychology and Law*. 2018, 25 (1), str. 93–105. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13218719.2017.1347937>).
- McLeod, M. D.; Shepherd, J. W.: Sex differences in eyewitness reports of criminal assaults. In: *Medicine, Science and the Law*. 1986, 26 (4), str. 311–318. ISSN: 0025-8024 (2042-1818; DOI: <https://doi.org/10.1177/002580248602600413>).
- McNabb S. N.; Farrell, B. R.; Brown, C. R.: Voluntary Adoption of Evidence-Based Practices by Local Law Enforcement: Eyewitness Identification Procedures in Arkansas, Iowa, Kansas, Missouri, and Nebraska. In: *The Journal of Gender, Race & Justice*. 2017, 20, str. 509–541. ISSN: 1550-7815.
- Meissner, C. A.; Brigham, J. C.: Thirty years of investigating the own-race bias in memory for faces: A meta-analytic review. In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 3–35. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-8971.7.1.3>).
- Meissner, C. A.; Tredoux, C. G.; Parker, J. F.; MacLin, O. H.: Eyewitness decisions in simultaneous and sequential lineups: A dual-process signal detection theory analysis. In: *Memory and Cognition*. 2005, 33 (5), str. 783–792. ISSN: 0090-502X (1532-5946; <http://dx.doi.org/10.3758/BF03193074>).
- Meissner, C.; Brigham, J.: A meta-analysis of the verbal overshadowing effect in face identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2001, 15 (6), str. 603–616. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/acp.728>).
- Meisters, J.; Diedenhofen, B.; Musch, J.: Eyewitness identification in Simultaneous and Sequential lineups: an investigation of position effects using receiver operating characteristics. In: *Memory*. 2018, 26 (9), str. 1297–1309. ISSN: 0965-8211 (1464-0686; DOI: <https://doi.org/10.1080/09658211.2018.1464581>).
- Memon, A.; Bartlett, J. C.; Rose, R. A.; Gray, C.: The aging eyewitness: Effects of age of face, delay, and source memory. In: *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*. 2003, 58 (6), str. 338–345. ISSN: 1079-5014 (1758-5368; DOI: <https://doi.org/10.1093/geronb/58.6.P338>).
- Mickes, L.: Receiver operating characteristic analysis and confidence-accuracy characteristic analysis in investigations of system variables and estimator variables that affect eyewitness memory. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2015, 4 (2), str. 93–102. ISSN: 2211-3681 (DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2015.01.003>).
- Mickies, L.; Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Gronlund, S. D.; Clark, S. E.; Carlson, C. A.; Goodsell, C. H. A.; Weatherford, D.; Wixted, J. T.: ROCs in Eyewitness Identification: Instructions versus Confidence Ratings. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2017, 31 (5), str. 467–477. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.3344>).
- Molnárová, M.: Kriminalistická rekognícia. In: *Psychologie*. 2008, č. 3, str. 41–53. ISSN: 0009-062X.
- Moreland, M. B.; Clark, S. E.: Absolute and Relative Decision Processes in Eyewitness Identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2020, 34 (1), str. 142–156. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.3602>).
- Morgan, C. A.; Hazlett, G.; Doran, A.; Garrett, S.; Hoyt, G.; Thomas, P.; Baranoski, M.; Southwick, S. M.: Accuracy of eyewitness memory for persons encountered during exposure to highly intense stress. In: *International Journal of Law and Psychiatry*. 2004, 27 (3), str. 265–279. ISSN: 0160-2527 (1873-6386; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2004.03.004>).
- Morgan, D. P.; Tamminen, J.; Seale-Carlisle, T. M.; Mickes, L.: The impact of sleep on eyewitness identifications. In: *Royal Society open science*. 2019, 6 (12), str. 1–16. ISSN: 2054-5703 (DOI: <https://doi.org/10.1098/rsos.170501>).
- Mote, P. M.; Neuschatz, J. S.; Bornstein, B. H.; Wetmore, S. A.; Key, K. N.: Secondary Confessions as Post-identification Feedback: How Jailhouse Informant Testimony Can Alter Eyewitnesses' Identification

- Decisions. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2018, 33 (2), str. 375–384. ISSN: 0882-0783 (1936-6469; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11896-018-9274-0>).
- Mueller, J.; Thompson, W. B.; Vogel, J.: Perceived honesty and face memory. In: *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1988, 14 (1), str. 114–124. ISSN: 0146-1672 (1552-7433; DOI: <https://doi.org/10.1177/0146167288141012>).
 - Musil, J.: Místo přípravného řízení v celkové struktuře trestního řízení. In: Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, str. 205–220. ISBN: 978-80-7502-185-4.
 - Musil, J.: *Některé otázky znaleckého dokazování v trestním řízení*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica Monographia. Praha: 1974, 92 str. ISSN: 0323-0619.
 - Musil, J.: Porušuje ukázání fotografií nezúčastněných osob při rekognici právo na ochranu osobnosti? In: *Trestní právo*. 2002, č. 7–8, str. 31–35. ISSN: 1211-2860.
 - Musil, J.: Princip *nemo tenetur*. In: Fenyk, J. a kol.: *Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, str. 76–88. ISBN: 80-8692-025-9.
 - Musil, J.: Zákaz donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*). In: *Kriminalistika*. 2009, č. 4, str. 252–264. ISSN: 1210-9150.
 - Musil, J.; Švestka, J.; Holländer, P.: *Bezpečnostní výzvy a omezení základních práv v postmoderní realitě*. In: Dančák, B.; Šimíček, V.: *Bezpečnost České republiky. Právní aspekty situace po 11. září*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologických ústav Masarykovy univerzity, 2002, str. 94–106. ISBN: 978-80-210-3009-7.
 - Navon, D.: How critical is the accuracy of eyewitness memory? Another look at the issue of lineup diagnosticity. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1990, 75 (5), str. 506–510. ISSN: 0021-9029 (1559-1816, DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0021-9010.75.5.506>).
 - Ng, W., Lindsay, R. C. L.: Cross-race facial recognition: Failure of the contact hypothesis. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1994, 25 (2), str. 217–232. ISSN: 0022-0221 (DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/0022022194252004>).
 - Nickerson, R. S.: Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. In: *Review of General Psychology*. 1998, 2 (2), str. 175–220. ISSN: 1089-2680 (1939-1552; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1089-2680.2.2.175>).
 - Nyman, J. T.; Antfolk, J.; Lampinen, J. M.; Korkman, J.: Eyewitness identifications after witnessing threatening and non-threatening scenes in 360-degree virtual reality (or 2D) from first and third person perspectives. In: *PLoS ONE*. 2020, 15 (9), str. 1–15. ISSN: 1932-6203 (DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238292>).
 - Opravil, M.: Praktické využití poznávacích svědků. In: *Kriminalistický sborník*. 1960, č. 3, str. 106–119. ISSN: nepřiděleno.
 - Padyšák, P.: Několik poznámek k předmětu a obsahu kriminalistické expertizy. In: *Sborník z mezinárodní konference Kriminalistika na prahu XXI. století*. Praha: Policejní Akademie ČR v Praze, 2002, str. 99–103. ISBN: 978-80-7251-091-6.
 - Palmer, M. A.; Brewer, N.; Weber, N.: Postidentification feedback affects subsequent eyewitness identification performance. In: *Journal of Experimental Psychology Applied*. 2010, 16 (4), str. 387–398. ISSN: 0096-3445 (DOI: <https://doi.org/10.1037/a0021034>).
 - Palmer, M. A.; Brewer, N.; Weber, N.; Nagesh, A.: The confidence-accuracy relationship for eyewitness identification decisions: Effects of exposure duration, retention interval, and divided attention. In: *Journal of Experimental Psychology*. 2013, 19 (1), str. 55–71. ISSN: 0096-3445 (DOI: <https://doi.org/10.1037/a0031602>).
 - Peace, K.; Porter, S.: A longitudinal investigation of the reliability of memories for trauma and other emotional experiences. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2004, 18 (9), str. 1143–1159. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: [10.1002/acp.1046](https://doi.org/10.1002/acp.1046)).
 - Pelc, V.: Vybrané excelence československé nauky trestního práva v 1. polovině 20. století. In: Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, str. 360–369. ISBN: 978-80-7502-185-4.
 - Perfect, T. J.; Weber, N.: How should witnesses regulate the accuracy of their identification decisions: One step forward, two steps back? In: *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. 2012, 38 (6), str. 1810–1818. ISSN: 0278-7393 (1939-1285; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/a0028461>).
 - Phillips, M.; Mc. Auliff, B.; Kovera, M.; Cutler, B.: Double-blind photoarray administration as a safeguard against administrator bias. In: *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (6), str. 940–951. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.84.6.940>).
 - Pica, E.; Pozzulo, J. D.; Sheahan, Ch. L.: Dance Like No One's Watching: the Influence of Demand Characteristics When Examining Lineups via Computer or In-Person. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2019, 34 (1), str. 23–33. ISSN: 0882-0783 (1936-6469; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11896-018-9270-4>).

- Pica, E.; Pozzulo, J.: Comparing Younger and Older Adult Eyewitnesses: Examining the Simultaneous, Elimination, and Wildcard Lineup Procedures. In: *Psychiatry, Psychology, and Law*. 2017, 25 (1), str. 106-123. ISSN: 1321-8719 (1934-1687; DOI: <https://doi.org/10.1080/13218719.2017.1364614>).
- Pokorný, M.: 1. Námitky proti protokolu o rekognici (§ 55 odst. 1 TrŘ). In: *Trestněprávní revue*. 2005, č. 12, str. III. ISSN: 1213-5313.
- Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. I. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 3, str. 183 a násl.
- Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. II. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 4, str. nedohledána
- Poláček, J.; Soukup, J.: Některé psychologické a právní problémy identifikace osob a věcí podle údajů svědků. III. část. In: *Kriminalistický sborník*. 1964, č. 5, str. 297 a násl.
- Polišínská, V. A.; Straus, J.: Paměťová stopa – kriminalistické a forenzně psychologické aspekty. In: *Kriminalistika*. 2021, č. 1, str. 18–42. ISSN: 1210-9150.
- Pozzulo, J. D.; Dempsey, J.; Corey, S. et al.: Can a lineup procedure designed for child witnesses work for adults? Comparing simultaneous, sequential and elimination lineup procedures. In: *Journal of Applied Psychology*. 2008, 38 (9), str. 2195–2209. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2008.00387.x>).
- Pozzulo, J. D.; Dempsey, J.; Crescini, C.: Preschoolers' person description and identification accuracy: A comparison of the simultaneous and elimination lineup procedures. In: *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2009, 30 (6), str. 667–676. ISSN: 0193-3973 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2009.01.004>).
- Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. C.: Elimination lineups: An improved eyewitness procedure for child eyewitnesses. *Journal of Applied Psychology*. 1999, 84 (2), str. 167–176. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.84.2.167>).
- Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. C.: Identification accuracy of children versus adults: A meta-analysis. In: *Law and Human Behavior*. 1998, 22 (5), str. 549–570. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1025739514042>).
- Pozzulo, J. D.; Lindsay, R. L.: Increasing correct identifications by children. In: *Expert evidence*. 1997, 5 (4), str. 126–132. ISSN: 0965-3643 (DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1023/A:1008875802767>).
- Pozzulo, J. D.; Reed, J.; Pettalia, J.; Dempsey, J.: Simultaneous, Sequential, Elimination, and Wildcard: A Comparison of Lineup Procedures. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2016, 31 (1), str. 71-80. ISSN: 0882-0783 (1936-6469; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11896-015-9168-3>).
- Pozzulo, J.; Warren, K.: Descriptions and identifications of strangers by youth and adult eyewitnesses. In: *Journal of Applied Psychology*. 2003, 88 (2), str. 315–323. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.2.315>).
- Price, H. L.; Harvey, M. B.; Anderson, S. F. et al.: Evidence for the Belief in Live Lineup Superiority. In: *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2019, 34 (3) str. 263–269. ISSN: 0882-0783 (1936-6469; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11896-018-9305-x>).
- Proietti, V.; Laurence, S.; Matthews, C. M.; Zhou, X.; Mondloch, C. J.: Attending to Identity Cues Reduces the Own-Age but not the Own-Race Recognition Advantage. In: *Vision Research*. 2019, 157, str. 184–191. ISSN: 0042-6989 (1878-5646; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.visres.2017.11.010>).
- Protivínský, M.: Pojem, úloha, procesní a kriminalistický význam rekognice v přípravném řízení. In: *Československá kriminalistika*. 1969, č. 1, str. 33–51. ISSN: 0862-1969.
- Protivínský, M.: Pro jaký výklad rekognice (§ 104b) se máme angažovat? In: *Kriminalistika*. 2006, č. 4, str. 263-266. ISSN: 1210-9150.
- Protivínský, M.: Rekognice po velké novele trestního řádu. In: *Kriminalistika*. 2005, č. 2, str. 120–124. ISSN: 1210-9150.
- Protivínský, M.: Teorie a praxe kriminalistické identifikace formou rekognice. In: *Kriminalistický sborník*. 1984, 28 (3), str. 133 a násl. ISSN: 1453-259X.
- Protivínský, M.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 2, str. 11–25. ISSN: 1210-6348.
- Protivínský, M.; Němec, M.: Poznatky o rekognici osob při vyhledávání trestných činů. In: *Kriminalistický sborník*. 1989, č. 4, str. 186 a násl. ISSN: 1453-259X.
- Protivínský, M.; Tiplica, M.: Teorie a praxe v trestním dokazování znovupoznáním osob a věcí. In: *Acta universitatis Carolinae. Iuridica Monographia XLVI*. 1986, 108 str. ISSN: 0323-0619.
- Protivínský, M.; Tiplica, M.: Znovupoznání osob při vyšetřování trestných činů. In: Musil, J. a kol.: *Příspěvky ke kriminalistice. Mezinárodní sborník prací kriminalistů Humboldtovy university v Berlíně a Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Univerzita Karlova, 1990, 256 str. ISBN: 80-70-66-243-3.

- Rauchertová, M.: Empirická šetření ke znovupoznání osob. In: *Československá kriminalistika*. 1990, č. 2, str. 119–124. ISSN: 0862-1969.
- Read, J. D.; Tollestrup, P.; Hammersley, R.; McFadzen, E.; Christensen, A.: The unconscious transference effect: Are innocent bystanders ever misidentified? In: *Applied Cognitive Psychology*. 1990, 4 (1), str. 3–31. ISSN: 0021-9010 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.2350040103>).
- Reyna, V. F.; Titcomb, A. L.: Constraints on the Suggestibility of Eyewitness Testimony: A Fuzzy-Trace Theory Analysis. In: Payne, D. G.; Conrad, F. G. a kol.: *A synthesis of Basic and Applied Approaches to Human Memory*. Hillsdale: Earlbaum, 1996, str. 157–174.
- Rodriguez, D. N.; Berry, M. A.: The effect of line-up administrator blindness on the recording of eyewitness identification decisions. In: *Legal and Criminological Psychology*. 2014, 19 (1), str. 69–79. ISSN: 2044-8333 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.2044-8333.2012.02058.x>).
- Rosenthal, L.: Eyewitness Identification and the Problematics of Blackstonian Reform of the Criminal Law. In: *Journal of Criminal Law & Criminology*. 2020, 110 (2), str. 181–243. ISSN: 0091-4169.
- Ross, D. F.; Ceci, S. J.; Dunning, D.; Toglia, M. P.: Unconscious Transference and Lineup Identification: Toward a Memory Blending Approach. In: Read, J. D.; Ross, D. F.; Toglia, M. P. a kol.: *Adult Eyewitness Testimony: Current Trends and Developments*. New York: Cambridge University Press, 1994, str. 80–100. ISBN : 978-05-117-5919-2.
- Rotello, C. M.; Chen. T.: ROC curve analyses of eyewitness identification decisions: An analysis of the recent debate. In: *Cognitive Research: Principles and Implications*. 2016, 1 (1), str. 1–12. ISSN: 2365-7464 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1186/s41235-016-0006-7>).
- Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu. In: *Socialistické soudnictví*. 1966, č. 5, str. 224 a násl. ISSN: 0560-4052.
- Sagana, A.; Sauerland, M.; Merckelbach, H.: Warnings to Counter Choice Blindness for Identification Decisions: Warnings Offer an Advantage in Time but Not in Rate of Detection. In: *Frontiers in Psychology*. 2018, 981 (9), str. 1–12. ISSN: 1664-1078 (DOI: <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00981>).
- Šámal, P.: Závaznost rozhodnutí Nejvyššího soudu. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 68–86. ISBN: 978-80-7598-015-1.
- Samek, M.: Podobnosť predvádzaných objektov pri rekognícii osob. In: *Pokroky v kriminalistice. Sborník textů příspěvků z mezinárodní odborné konference konané dne 14. 4. 2015*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2015, str. 265–271. ISBN: 978-80-7251-441-0.
- Sauer, J. D.; Brewer, N.; Weber, N.: Multiple confidence estimates as indices of eyewitness memory. In: *Journal of Experimental Psychology: General*. 2008, 137 (3), str. 528–547. ISSN: 0096-3445 (1939-2222; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/a0012712>).
- Sauerland, M.; Broers, N. J.; Oorsouw, K.: Two field studies on the effects of alcohol on eyewitness identification, confidence, and decision times. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2019, 33 (3), str. 370–385. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.3493>).
- Schaich, A.; Obermeyer, S.; Kolling, T.; Knopf, M.: An Own-Age Bias in Recognizing Faces with Horizontal Information. In: *Frontiers in Aging Neuroscience*. 2016, 8 (8), str. 1–10. ISSN: 1663-4365 (DOI: <https://doi.org/10.3389/fnagi.2016.00264>).
- Seale-Carlisle, T. M.; Wetmore, S. A.; Flowe, H. D.; Mickes, L.: Designing Police Lineups to Maximize Memory Performance. In: *Journal of Experimental Psychology: Applied*. 2019, 25 (3), str. 410–430. ISSN: 0096-3445 (DOI: <https://doi.org/10.1037/xap0000222>).
- Seifertová, P.: Některé aspekty rekognice. In: *Trestní právo*. 2009, č. 11, str. 28–33. ISSN: 1214-3758.
- Šelleng, D.: K využití hypnózy při objasňování trestné činnosti. In: *Kriminalistika*. 2017, č. 3, str. 208–225. ISSN: 1210-9150.
- Sharps, M. J.; Herrera, M.; Dunn, L.; Alcalá, E.: Repetition and reconfiguration: Demand-based confabulation in initial eyewitness memory. In: *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2012, 9 (2), str. 149–160. ISSN: 1544-4759 (1544-4767; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/jip.1361>).
- Shaw, J. I.; Skolnick, P.: Sex Differences, Weapon focus, and eyewitness reliability. In: *The Journal of Social Psychology*. 1994, 134 (4), str. 413–420. ISSN: 0022-4545 (1940-1183; DOI: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.2.315>).
- Sheahan, C.; Pica, E.; Pozzulo, J.; Nastasa, C.: Eyewitness recall and identification abilities of old-adolescents and young-adults. In: *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2017, 53, str. 86–95. ISSN: 0193-3973 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2017.09.008>).
- Shepherd, J.; Ellis, H.; McMurrin, M.; Davies, G.: The effect of character attribution on photofit construction of a face. In: *European Journal of Social Psychology*. 1978, 8 (2), str. 263–268. ISSN: 0046-2772 (1099-0992; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/ejsp.2420080210>).

- Šimíček, V.: Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu v řízení o ústavních stížnostech. In: Šámal, P.; Raimondi, G.; Lenaerts, K. a kol.: *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 45–58. ISBN: 978-80-7598-015-1.
- Smalarz, L.; Kornell, N.; Vaughn, K. E.; Palmer, M. A.: Identification Performance from Multiple Lineups: Should Eyewitnesses Who Pick Fillers Be Burned. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2019, 8 (2), str. 221–232. ISSN: 2211-3681 (2211-369X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jarmac.2019.03.001>).
- Smith, A. M.; Mackovichova, S.; Jalava, S. T.; Pozzulo, J.: Fair Forensic-Object Lineups Are Superior to Forensic-Object Showups. In: *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2020, 9 (1), str. 68–82. ISSN: 2211-3681 (2211-369X; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2019.11.001>).
- Smith, A. M.; Wells, G. L.; Smalarz, L.; Lampinen, J. M.: Increasing the similarity of lineup fillers to the suspect improves the applied value of lineup without improving memory performance: Commentary on Colloff, Wade, and Strange. In: *Psychological Science*. 2018, 29 (9), str. 1548–1551. ISSN: 1548-1551 (1467-9280; DOI: <https://doi.org/10.1177%2F0956797617698528>).
- Smith, A. M.; Wilford, M. M.; Quigley-McBride, A.; Wells, G. L.: Mistaken eyewitness identification rates increase when either witnessing or testing conditions get worse. In: *Law and Human Behavior*. 2019, 43 (4), str. 358–368. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://doi.org/10.1037/lhb0000334>).
- Smith, H. M. J.; Flowe, H. D.: ROC analysis of the verbal overshadowing effect: Testing the effect of verbalisation on memory sensitivity. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2015, 29 (2), str. 159–168. ISSN: 0021-9010 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.3096>).
- Smith, M. M.; Keefer, K. V.; Saklofske, D.; Tremblay, P. F.: Coping Strategies and Psychological Outcomes: The Moderating Effects of Personal Resiliency. In: *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*. 2016, 150 (3), str. 318–331. ISSN: 0022-3980 (1940-1019; DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00223980.2015.1036828>).
- Smith, S. M.; Lindsay, R. C. L.; Pryke, S.: Postdictors of eyewitness errors: Can false identifications be diagnosed? In: *Journal of Applied Psychology*. 2000, 85 (4), str. 542–550. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.85.4.542>).
- Sporer, S. L.: Eyewitness identification accuracy, confidence, and decision times in simultaneous and sequential lineups. In: *Journal of Applied Psychology*. 1993, 78 (1), str. 22–33. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.78.1.22>).
- Sporer, S. L.; Read, D.; Cutler, B.: Choosing, Confidence, and Accuracy: A meta-analysis of the confidence-accuracy relation in eyewitness identification studies. In: *Psychological Bulletin*. 1995, 118 (3), str. 315–327. ISSN: 0033-2909 (1939-1455; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.118.3.315>).
- Staňková, L.: Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. In: *Trestněprávní revue*. 2017, č. 4, str. 79–85. ISSN: 1213-5313.
- Steblay, N. K.; Dietrich, H. L.; Ryan, S. L. et al.: Sequential Lineup Laps and Eyewitness Accuracy. *Law and Human Behavior*. 2011, 35 (4), str. 262–274. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10979-010-9236-2>).
- Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Fulero, S.; Lindsay, R. C.: Eyewitness accuracy rates in sequential and simultaneous lineup presentations: A meta-analytic comparison. In: *Law and Human Behavior*. 2001, 25 (5), str. 459–473. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1012888715007>).
- Steblay, N. K.; Dysart, J. E.; Wells, G. L.: Seventy-two tests of the sequential lineup superiority effect: a meta-analysis and policy discussion. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2011, 17 (1), str. 99–139. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0021650>).
- Steblay, N. K.; Wells, G. L.; Douglas, A. B.: The Eyewitness Post Identification Feedback Effect 15 Years Later: Theoretical and Policy Implications. In: *Psychology, Public Policy, and Law*. 2014, 20 (1), str. 1–18. ISSN: 1076-8971 (1939-1528; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/law0000001>).
- Steblay, N. M.: A meta-analytic review of the weapon focus effect. In: *Law and Human Behavior*. 1992, 16 (4), str. 413–424. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02352267>).
- Steblay, N. M.: Social Influence in Eyewitness Recall: A Meta-Analytic Review of Lineup Instruction Effects. In: *Law and Human Behavior*. 1997, 21 (3), str. 283–297. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1024890732059>).
- Steblay, N.; Phillips, J. D.: The not-sure response option in sequential lineup practice. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2011, 25 (5), str. 768–774. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1755>).
- Stepan, M. E.; Dehnke, T. M.; Fenn, K. M.: Sleep and eyewitness memory: Fewer false identifications after sleep when the target is absent from the lineup. *PLoS ONE*. 2017, 12 (9), str. 1–10. ISSN: 1932-6203 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0182907>).

- Straus, J.; Suchánek, J.: Jaký je vlastně charakter paměťové stopy? In: *Československá kriminalistika*. 1991, č. 1, str. 70–71. ISSN: 0862-1969.
- Sučić, I.; Tokić, D.; Ivešić, M.: Field study of response accuracy and decision confidence with regard to lineup composition and lineup presentation. In: *Psychology, Crime and Law*. 2015, 21 (8), str. 798–819. ISSN: 1068-316X (DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1068316X.2015.1054383>).
- Švarc, J.: Posuzování duševního stavu v trestním řízení. In: *Česká a slovenská psychiatrie*. 2011, roč. 107, č. 4, str. 220–226. ISSN: 1212-0383.
- Tauchen, J.: Ján Pješčak – portrét zakladatele československé kriminalistiky, slovenského politika nebo zločince 50. let? In: *Historia et Theoria Juris, Bratislava*. 2019, r. 11, doplněk, str. 213–224. ISSN: 1338-0133.
- Trojanová, H.: Psychologické dopady a vlivy etnicity pachatele v procesu rekognice. In: *Psychologie pro praxi*. 2015, č. 1–2, str. 39. ISSN: 1803-8670.
- Trojanová, H.; Boukalová, H.: Férovost rekognice. In: *Československá psychologie*. 2020, č. 3, str. 360–376. ISSN: 0009-062X.
- Troje, N. F.: Person identification from biological motion: Effects of structural and kinematic cues. In: *Perception and Psychophysics*. 2005, roč. 67, č. 4, str. 667–675. ISSN: 1943-3921 (1943-393X; DOI: <https://doi.org/10.3758/BF03193523>).
- Tulving, E.; Thomson, D. M.: Encoding specificity and retrieval processes in episodic memory. In: *Psychological review*. 1973, 80 (5), str. 352–373. ISSN: 0033-295X (1939-1471; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0020071>).
- Valentine, T.; Mesout, J.: Eyewitness identification under stress in the London Dungeon. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2009, 23 (2), str. 151–161. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.1463>).
- Valentine, T.; Pickering, A.; Darling, S.: Characteristics of Eyewitness Identifications that predict the outcome of real lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (8), str. 969–993. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/acp.939>).
- Valentine, T.; Pickering, A.; Darling, S.: Characteristics of eyewitness identifications that predict the outcome of real lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2003, 17 (8), str. 969–993. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/acp.939>).
- Van Koppen, P.; Lochun, S.: Portraying perpetrators: the validity of offender descriptions by witnesses. In: *Law and Human Behavior*. 1997, 21 (6), str. 661–685. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1024812831576>).
- Verdichevski, M.; Steeves, J. K. E.: Own-Age and Own-Sex Biases in Recognition of Aged Faces. In: *Acta Psychologica*. 2013, 144 (2), str. 418–423. ISSN: 0001-6918 (1873-6297; DOI: <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2013.06.005>).
- Vychodil, M.: Rekonstrukce trestného činu. I. část. In: *Bulletin advokacie*. 1997, č. 8, str. 37–43. ISSN: 1210--6348.
- Wagenaar, W. A.; Groeneweg, J.: The Memory of Concentration Camp Survivors. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1990, 4 (2), str. 77–87. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.2350040202>).
- Warnick, D.; Sanders, G.: Why do witnesses make so many mistakes? In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1980, 10 (4), str. 362–367. ISSN: 0021-9029 (1559-1816; DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1559-1816.1980.tb00716.x>).
- Weber, N.; Brewer, N.; Wells, G. L.; Semmler, C.; Krest, A.: Eyewitness identification accuracy and response latency: The unruly 10-12 second rule. In: *Journal of Experimental Psychology: Applied*. 2004, 10 (3), str. 139–147. ISSN: 0096-3445 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-898X.10.3.139>).
- Wells, G. L.: Applied Eyewitness-Testimony Research: System Variables and Estimator Variables. In: *Journal of Personality and Social Psychology*. 1978, 36 (12), str. 1546–1557. ISSN: 0022-3514 (1939-1315; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.36.12.1546>).
- Wells, G. L.: Eyewitness identification: Systemic reforms. In: *Wisconsin Law Review*. 2006, 2, str. 615-643. ISSN: 0043-650X (DOI: https://www.researchgate.net/publication/265280996_Eyewitness_identification_Systemic_reforms).
- Wells, G. L.: The psychology of lineup identifications. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1984, 14 (2), str. 89–103. ISSN: 0021-9029 (1559-1816; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1559-1816.1984.tb02223.x>).
- Wells, G. L.: What do we know about eyewitness identification? In: *American Psychologist*. 1993, 48 (5), str. 553–571. ISSN: 0003-066X (1935-990X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.48.5.553>).

- Wells, G. L.; Bradfield, A. L.: "Good, you identified the suspect": Feedback to Eyewitnesses Distorts their Reports of the Witnessing Experience. In: *Journal of Applied Psychology*. 1998, 83 (3), str. 360–376. ISSN: 0021-9010 (1939-1854; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.83.3.360>).
- Wells, G. L.; Dysart, J. E.; Steblay, N. K.: The flaw in Amendola and Wixted's conclusion on simultaneous versus sequential lineups. *Journal of Experimental Criminology*. 2015, 11 (2), str. 285–289. ISSN: 1573-3750 (1572-8315; DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11292-014-9225-4>).
- Wells, G. L.; Memon, A.; Penrod, S.: Eyewitness evidence: Improving its probative value. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2006, 7 (2), str. 45–75. ISSN: 1529-1006 (1539-6053; DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1529-1006.2006.00027.x>).
- Wells, G. L.; Olson, E. A.: The other race effect in eyewitness identification: What do we do about it? In: *Psychology, Public Policy and Law*. 2001, 7 (1), str. 230–246. ISSN: 1076-8971 (1939-1528, DOI: <http://dx.doi.org/10.1037//1076-8971.7.1.230>).
- Wells, G. L.; Olson, E.: Eyewitness testimony. In: *Annual Review of Psychology*. 2003, 54 (2), str. 277–295. ISSN: 1545-2085 (DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145028>).
- Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Double-Blind Photo Lineups Using Actual Eyewitnesses: An Experimental Test of a Sequential Versus Simultaneous Lineup Procedure. In: *Law and Human Behavior*. 2015, 39 (1), str. 1–14. ISSN: 0147-7307 (1573-661X; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000096>).
- Wells, G. L.; Steblay, N. K.; Dysart, J. E.: Eyewitness identification reforms: Are suggestiveness-induced hits and guesses true hits? In: *Perspectives on Psychological Science*. 2012, 7 (3), str. 264–271. ISSN: 1745-6916 (1745-6924; DOI: <https://doi.org/10.1177/1745691612443368>).
- Wells, G. L.; Turtle, J. W.: Eyewitness identification: The importance of lineup models. In: *Psychological Bulletin*. 1986, 99 (3), str. 320–329. ISSN: 0033-2909 (1939-1455; DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.99.3.320>).
- Wells, L. G.; Seelau, E.; Luus, C. A. E.; Rydell, M. S.: Recommendations for properly conducted lineup identification tasks. In: Ross, D. F.; Read, J. D.; Toglia, M.: *Adult Eyewitness Testimony: Current Trends and Developments*. Cambridge, Cambridge University Press, 1994, 434 str. ISBN : 978-05-117-5919-2.
- Wiese, H.; Schweinberger, S. R.; Hansen, K.: The age of the beholder: ERP evidence of an own-age bias in face memory. In: *Neuropsychologia*. 2008, 46 (12), str. 2973–2985. ISSN: 0028-3932 (DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2008.06.007>).
- Willmer, M. A. R.: Valeur probante de présentation aux témoins. In: *Revue internationale de police criminelle*. 1978, str. 315 a násl. ISSN: 0035-3396.
- Willmott, D.; Sherretts, N.: Individual differences in eyewitness identification accuracy between Sequential and Simultaneous line-ups: Consequences for police practice and jury decisions. In: *Current Issues in Personality Psychology*. 2016, 4 (4), str. 228–239. ISSN: 2353-4192 (DOI: <http://dx.doi.org/10.5114/cipp.2016.62701>).
- Wilson, B. M.; Donnelly, K.; Christenfeld, N.; Wixted, J. T.: Making sense of sequential lineups: An experimental and theoretical analysis of position effects. In: *Journal of Memory and Language*. 2019, 104 (1), str. 108–125. ISSN: 0749-596X (1096-0821; DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jml.2018.10.002>).
- Wixted, J. T.; Mickes, L.: A signal-detection-based diagnostic-feature-detection model of eyewitness identification. In: *Psychological Review*. 2014, 121 (2), str. 262–276.
- Wixted, J. T.; Wells, G. L.: The relationship between eyewitness confidence and identification accuracy: A new synthesis. In: *Psychological Science in the Public Interest*. 2017, 18 (1), str. 10–65. ISSN: 1529-1006 (1539-6053; DOI: <https://doi.org/10.1177/1529100616686966>).
- Wojcikiewicz, J.: Decoding of memory traces as a function of witness' intelligence. In: *Forensic Science International*. 1990, 46 (1–2), str. 83–85. ISSN: 1875-1741 (DOI: [https://doi.org/10.1016/0379-0738\(90\)90140-T](https://doi.org/10.1016/0379-0738(90)90140-T)).
- Wooten, A. R.; Carlson, C. A.; Lockamy, R. F.; Carlson, M. A.; Jones, A. R.; Dias, J. L.; Hemby, J. A.: The number of fillers may not matter as long as they all match the description: The effect of Simultaneous lineup size on eyewitness identification. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2020, 34 (3), str. 590–604. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.3644>).
- Wright, D. B.; Sladden, B.: An own gender bias and the importance of hair in face recognition. In: *Acta Psychologica*. 2003, 114 (1), str. 101–114. ISSN: 0001-6918 (DOI: [https://doi.org/10.1016/s0001-6918\(03\)00052-0](https://doi.org/10.1016/s0001-6918(03)00052-0)).
- Yarmey, A. D.: Eyewitness recall and photo identification: A field experiment. In: *Psychology, Crime and Law*. 2004, 10 (1), str. 53–68. ISSN: 1068-316X (DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/1068316021000058379>).
- Yarmey, A. D.; Morris, S.: The effects of discussion on eyewitness memory. In: *Journal of Applied Social Psychology*. 1998, 28 (17), str. 1637–1648. ISSN: 0021-9029 (1559-1816, DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1559-1816.1998.tb01693.x>).

- Yarmey, A. D.; Yarmey, A. L.; Yarmey, M. J.: Face and voice identification in showups and lineups. In: *Applied Cognitive Psychology*. 1994, 8 (5), str. 453–464. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <https://doi.org/10.1002/acp.2350080504>).
- Yovel, G.; O'Toole, A. J.: Recognizing people in motion. In: *Trends in Cognitive Sciences*. 2016, 20 (5), str. 383–395. ISSN: 1364-6613 (DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.02.005>).
- Yuille, J. C.; Cutshall, J.: A case study of eyewitness memory for a crime. In: *Journal of Applied Psychology*. 1986, 71 (2), str. 291–301. ISSN: 0021-9010.
- Zajac, R.; Karageorge, A.: The wildcard: A simple technique for improving children's target-absent lineup performance. In: *Applied Cognitive Psychology*. 2009, 23 (3), str. 358–368. ISSN: 0888-4080 (1099-0720; DOI: <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1511>).

3. Seznam použitých internetových zdrojů

- BBC News: *Police offer virtual ID parades*. [online] BBC.com. 2003. [zobrazeno 2021-04-17; 23:03] Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/2850803.stm>>.
- Begakis, Ch.: Eyewitness Misidentification: A Comparative Analysis Between the United States and England. [online] *Santa Clara Journal of International Law*. 2017, 15 (2), str. 173–196. [zobrazeno 2021-05-04; 15:24]. Dostupné z: <<https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1222&context=scujil>>.
- Brewer, N.: *Pictures perfect: why photo lineups can be better at catching crooks*. [online] The Conversation. 2011. [zobrazeno 2017-02-10; 04:17] Dostupné z: <<http://theconversation.com/pictures-perfect-why-photo-lineups-can-be-better-at-catching-crooks-1217>>.
- Bruer, K. C.; Price, H. L.: A Repeated Forced-choice Line-up Procedure Provides Suspect Bias Information with No Cost to Accuracy for Older Children and Adults. [online] *Applied Cognitive Psychology*. 2017, 31, 165 str. [zobrazeno 2021-04-23; 12:49]. Dostupné z: <https://ourspace.uregina.ca/bitstream/handle/10294/7843/Bruer_Kaila_200337470_PHD_EAP_Spring2017.pdf>.
- *Codice di procedura penale*. Decreto del presidente della Repubblica 22 settembre 1988, n. 447.
- Drápal, J.: Vývoj kriminologie na právnických fakultách v Praze v letech 1918-2018. [online] *Česká kriminologie, Česká kriminologická společnost*. 2019, č. 1, str. 1–23. [zobrazeno 2021-10-03; 20:58] Dostupné z: <<http://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2019-1/vyvoj-kriminologie-na-pravnickych-fakultach-v-praze-v-letech-1918-2018/Attachment>>.
- Dvořák, M.: *Rekognice osob aneb nevinní za mřížemi?* [online] Praha: Právnická fakulta, Noc Fakulty 2020. [zobrazeno 2021-04-07; 7:10]. Dostupné z: <<https://fb.watch/4JtqmrepGD/>>.
- Dvořák, M.: *Rekognice osob aneb nevinní za mřížemi?* [online] Praha: Právnická fakulta, Noc Fakulty 2020. [zobrazeno 2021-04-07; 5:17] Dostupné z: <<https://fb.watch/4JtqmrepGD/>>.
- Eyewitness Identification Reform. [online] *The Innocence Project*. [zobrazeno 2021-04-11; 17:44] Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/>>.
- *Eyewitness Misidentification*. [online] California Innocence Project.org, 2021. [zobrazeno 2021-04-11; 13:37] Dostupné z: <<https://californiainnocenceproject.org/issues-we-face/eyewitness-identification/>>.
- Fenyk, J.; Hlaváček, J.; Kroulík, P.: *Některé zvláštní způsoby dokazování – rekognice*. [online] Krimi servis Hlaváček. 2008. [zobrazeno 2021-03-16; 23:41] Dostupné z: <<http://www.krimi-servis.cz/?p=104>>.
- Fitzgerald, R. J.; Rubínová, E.; Juncu, S.: Eyewitness Identification Around the World. In: Smith, A. M.; Togliá, M. P.; Lampinen, J. M.: *Methods, measures, and theories in eyewitness identification tasks*. [online] Preprint. 2020. Taylor and Francis. Str. 13. [zobrazeno 2021-04-13; 10:23] Dostupné z: <<https://osf.io/kn6r5>>.
- Fryšták, M.: *Odborné vyjádření versus znalecký posudek*. [online] Dny práva. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra trestního práva, 2010. [zobrazeno 2021-03-18; 4:17]. Dostupné z: <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_\(3939\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_(3939).pdf)>.
- Garrett, L. B.: Judging Innocence. [online] *Columbia Law Review*. 2007. [zobrazeno 2020-03-19; 13:14]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=999984>.
- Giles, J.: Cameras know you by your walk. [online] *New Scientist*. 2012. [zobrazeno 2021-03-22; 13:35] Dostupné z: <<https://www.newscientist.com/article/mg21528835-600-cameras-know-you-by-your-walk/>>.
- Gross, R. S.; Shaffer, M.: *Exonerations in the United States 1989 – 2012. Report by the National Registry of Exonerations*. [online] 2012. [zobrazeno 2020-03-17; 11:03] Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2092195>.
- Guerin, N.; Weber, N.; Horry, R.: *Metamemory and Lineup Instructions: Asking Eyewitnesses to Recollect Reduces False Identification*. [online] Preprints. [zobrazeno 2021-04-09; 22:07] Dostupné z:

- <https://www.researchgate.net/publication/329794629_Metacognitive_Control_and_Lineup_Instructions_Asking_eyewitnesses_to_recollect_reduces_false_identification>.
- *Identification Procedures: Photo Arrays and Line-ups. Model Policy.* [online] Municipal Police Training Council, 2015, str. 2 a násl. [zobrazeno 2021-04-11; 19:44] Dostupné z: <<https://pceinc.org/wp-content/uploads/2015/06/Eyewitness-Identification-Model-Photo-Array-and-Lineup-ID-Procedures.pdf>>.
 - Irazola, S.; Williamson, E.; Stricker, J.; Niedzwiecku, E.: *Study of Victim Experiences of Wrongful Conviction.* [online] Fairfax: U.S. Department of Justice, 2013, 92 str. [zobrazeno 2021-05-04; 16:04] Dostupné z: <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/244084.pdf>>.
 - Konrád, Z.: *K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení.* [online] Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, str. 5. [zobrazeno 2021-03-09; 18:00] Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/soubor/3-2008-2008-03-konrad-pdf.aspx>>.
 - *List of wrongful convictions in the United States.* [online] Wikipedia.org. [zobrazeno 2021-04-11; 2:14] Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_wrongful_convictions_in_the_United_States>.
 - Los Angeles Times: *More than 4 % of death row inmates wrongly convicted, study says.* [online] Los Angeles Times, 2014. [zobrazeno 2021-04-11; 12:34] Dostupné z: <<https://www.latimes.com/science/sciencenow/la-sci-sn-study-claims-41-of-death-row-convictions-are-in-error-20140428-story.html>>.
 - Malpass, S. R.; Tredoux, G. C.; McQuiston-Surrett, D.: Lineup Construction and Lineup Fairness. In: *Handbook of Eyewitness Psychology.* [online] 2007 [zobrazeno 2020-03-19; 2:33]. Dostupné z: <<http://eyewitness.utep.edu/documents/malpass&05lineupfairness.pdf>>.
 - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (*publikován pod č. 120/1976 Sb.*)
 - Molnářová, M.: *Kriminalistická rekognice.* [online] E-psychologie. 2008, č. 3, str. 45. [zobrazeno 2021-04-23; 10:49] Dostupné z: <<http://e-psycholog.eu/pdf/molnarova.pdf>>.
 - Peška, L.; Trojanová, H.: Towards Recommender Systems for Police Photo Lineup. [online] Project: Recommender Systems for Police Photo Lineup. [zobrazeno 2021-06-14; 22:44] Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/318222931_Towards_Recommender_Systems_for_Police_Photo_Lineup>.
 - Police Executive Research Forum. *A National Survey of Eyewitness Identification Procedures in Law Enforcement Agencies.* [online] 2013, str. 62. [zobrazeno 2020-05-04; 11:41] Dostupné z: <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/242617.pdf>>.
 - *Policejní rekognice v kauze přepadení kadeřnictví v Hořicích.* [online] Youtube.com. [zobrazeno 2021-03-21; 14:22] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=q_BWv2MJx2g>.
 - Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: *Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 785.* [online] Sněmovní tisk 785/0. Důvodová zpráva. VI. novela trestního řádu. 2000, str. 126. [zobrazeno 2021-03-21, 23:30] Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&t=785>>.
 - Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: *Důvodová zpráva ke sněmovnímu tisku 335.* [online] Sněmovní tisk 335/0. Důvodová zpráva. 2011, str. 63. [zobrazeno 2021-03-21, 23:30] Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=335&ct1=0>>.
 - Pospíšil, I.: Závaznost soudní judikatury: východiska a limity v podmínkách právního státu. [online] *Právní prostor.* 2018. [zobrazeno 2021-03-23; 11:38]. Dostupné z: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/zavaznost-soudni-judikatury-vychodiska-a-limity-v-podminkach-pravniho-statu>>.
 - Rekodifikace trestního práva procesního. [online] *Justice.cz.* [zobrazeno 2021-04-24; 23:07] Dostupné z: <<https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>>.
 - Robertson, C.: *South Carolina Judge Vacates Conviction of George Stinney in 1944 Execution.* [online] New York Times, 2014. [zobrazeno 2021-04-11; 13:24] Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2014/12/18/us/judge-vacates-conviction-in-1944-execution.html>>.
 - Rubínová, E.; Fitzgerald, R. J.; Juncu, S.; Hope, L.; Ribbers, E.; Sauer, J. D.: Live Presentation for Eyewitness Identification is Not Superior to Photo or Video Presentation. [online] *Journal of Applied Research in Memory and Cognition.* 2021. [zobrazeno 2021-04-14; 18:47] Dostupné z: <<https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2020.08.009>>.
 - The Innocence Project Report. *Mistaken Identifications are the Leading Factor In Wrongful Convictions.* [online] The Innocence Project, 2009. [zobrazeno 2021-03-23; 3:33] Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/eyewitness-identification-reform/>>.
 - The Innocence Project Report. *Reevaluating lineups: Why witnesses make mistakes and how to reduce the chance of a misidentification.* [online] 2009. [zobrazeno 2020-03-18; 3:12]. Dostupné z: https://www.innocenceproject.org/wp-content/uploads/2016/05/eyewitness_id_report-5.pdf.
 - The Innocence Project Report. *Ronald Cotton.* [online] 2009. [cit. 2021-03-19 2:32]. Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/cases/ronald-cotton/>>.

- The Innocence Project. *How many innocent people are there in prison?* [online] The Innocence Project, 2018. [zobrazeno 2018-09-13; 13:12] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20141110182624/http://www.innocenceproject.org/Content/How_many_innocent_people_are_there_in_prison.php>.
- The Innocence Project: *DNA Exonerations in the United States*. [online] The Innocence Project. [zobrazeno 2021-04-11; 17:11] Dostupné z: <<https://innocenceproject.org/dna-exonerations-in-the-united-states/>>.
- The National Center for State Courts: *The Trouble with Eyewitness Identification Testimony in Criminal Cases*. [online] *The National Center for State Courts*. [zobrazeno 2021-04-03; 4:22] Dostupné z: <<https://www.ncsc.org/trends/monthly-trends-articles/2017/the-trouble-with-eyewitness-identification-testimony-in-criminal-cases>>.
- Thompson, S. G.: *Judicial blindness to eyewitness misidentification*. [online] *Marquette Law Review*. 2009, str. 639 [zobrazeno 2020-03-19; 13:12] Dostupné z: <<https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=http://scholar.google.cz/&httpsredir=1&article=4951&context=mulr>>.
- U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Beck, J. A.: *Race and Ethnicity of Violent Crime Offenders and Arrestees*. 2018. [online] Washington: BJS, 2021, str. 5. [zobrazeno 2021-04-09; 4:27] Dostupné z: <<https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/revcoa18.pdf>>.
- Vareninová, S.: *Princip nemo tenetur se ipsum accusare ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. [online] *Epravo*. 2013 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/princip-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-ve-svetle-judikatury-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-92244.html>>.
- VIPER: *Video Identification Parade Electronic Recording*. [online] *Viper.police.uk*. [zobrazeno 2021-04-10; 15:51] Dostupné z: <http://www.viper.police.uk/pages/parade_demo_video.html>.
- Zákon ze dne 23.5.1873, jímž se uvádí trestní řád. [online] *Epravo.cz*. [zobrazeno 2021-03-09; 16:23] Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=212&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.
- *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007*. [online] Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008, str. 35 a násl. [zobrazeno 2021-02-15; 3:17] Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-na-uzemi-ceske-republiky-za-rok-2007.aspx>>.

4. Seznam použitých právních předpisů

- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (*publikována pod č. 209/1992 Sb.*).
- Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992, o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (*Listina, LZPS*).
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 400/2011 Sb., kterou se provádí zákon o občanských průkazech a zákon o cestovních dokladech.
- Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (*trestní řád*), v platném a účinném znění (*není-li uvedeno v textu jinak*).
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (Ústava).
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (*zákon o obětech trestných činů*), v platném a účinném znění.

5. Seznam použité judikatury

- *Foster v. California*, 394 U.S. 263 (1967).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. III. ÚS 23/93 (*publikováno pod 5/1993 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94 (*publikováno pod 34/1995 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 1995, sp. zn. II. ÚS 76/95 (*publikováno pod 47/1995 USn.*).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. III. ÚS 166/95 (*publikováno v periodiku Soudní rozhledy 1996, č. 4, str. 104*).

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 1998, sp. zn. III. ÚS 142/98 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 1998, č. 8, str. 8).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 1998, č. 12, str. 29).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. I. ÚS 290/97 (publikováno pod 176/1999 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2001, sp. zn. IV. ÚS 37/01 (publikováno pod 154/2001 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. IV. ÚS 697/01 (publikováno pod 27/2002 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01 (publikováno pod 37/2002 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01 (publikováno pod 13/2003 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000 (publikováno pod 69/2003 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04 (publikováno pod 16/2005 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2005, sp. zn. III. ÚS 561/04 (publikováno pod 54/2005 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. II. ÚS 255/05 (publikováno pod 128/2005 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04 (publikováno pod 36/2006 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06 (publikováno pod 89/2007 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (publikováno pod 159/2007 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 (publikováno pod 190/2007 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 1. 2008, sp. zn. II. 552/05 (publikováno pod 12/2006 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07 (publikováno pod 147/2008 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3320/09 (publikováno pod 60/2010 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13-2 (publikováno pod 175/2013 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12 (publikováno pod 61/2014 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 (publikováno pod 43/2015 USn. a také v periodiku *Bulletin advokacie*, 2015, č. 7–8, str. 56).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. I. ÚS 1095/15 (publikováno pod 135/2015 USn.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 218 a násl.).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 4091/18 (publikováno pod ÚS 300/2019).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20 (publikováno pod ÚS 2711/2020).
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. III. ÚS 928/20 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2021, č. 1, str. 50).
- Neil v Biggers 409 US 188, 1972. 93 Sup. Ct. 375 (USA).
- People v. Carpenter, 15 Cal. 4th 312, 366-367 (1997).
- Pokyn obecné povahy č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pozdějších novelizací (sp. zn. 1 SL 901/2015, *Sbírka pokynů obecné povahy nejvyššího státního zástupce* č. 9/2019).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 1996 ve věci John Murray proti Spojenému království (stížnost č. 14310/88).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 5. 2001 ve věci J. B. proti Švýcarsku (stížnost č. 31827/96).
- Rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 9. 2001 ve věci P. G. a J. H. proti Spojenému Království (stížnost č. 44787/98).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 2. 2006 ve věci Krasniki proti České republice (stížnost č. 51277/99).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 7. 2006 ve věci Jalloh proti Německu (stížnost č. 54810/00).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Zashevi proti Bulharsku ze dne 2. 12. 2010 (stížnost č. 19406/05).
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice (stížnost č. 44438/06).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 5. 1965, sp. zn. 10 Tz 29/65 (publikováno pod R 56/1965 tr.).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 2. 1985, sp. zn. 5 Tz 2/85 (publikováno pod R 28/1986 tr.).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 3. 1986, sp. zn. 4 To 9/86 (publikováno pod R 11/1987 tr.).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 2 Tzn 108/97 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 1998, č. 10, str. 265 a násl.).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 1. 2. 1886, ve věci Boyd v. Spojené státy americké (č. 116 U.S. 616, 1886).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25. 6. 1968, sp. zn. 11 Tz 29/68 (publikováno pod R 49/1968 tr.).
- Rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 13. 3. 1989, sp. zn. 1 Tz 4/89 (publikováno pod R 34/1990 tr.).

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 90/97 (publikováno v periodiku *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, str. 245).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 1989, sp. zn. 5 Tz 8/1989 (publikováno pod R 54/1990 tr.).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 1. 2002, sp. zn. 5 Tz 237/2001 (publikováno pod T 373).
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2003, sp. zn. 7 To 128/2003 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2004, č. 7, str. 214).
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 5. 2003, sp. zn. 2 To 72/03 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2003, č. 9, str. 319).
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. 2 To 191/03 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2004, č. 4, str. 91).
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004, sp. zn. 1 To 61/2004 (publikováno pod R 30/2005 tr.).
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. 1 To 16/2005 (publikováno jako výběr judikatury vrchních soudů č. 49/2005).
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2005, sp. zn. 2 To 45/2005 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2005, č. 9, str. 336).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 8. 2006, sp. zn. 4 Tz 100/2006 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2006, č. 10, str. 309).
- Rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 26. 5. 2009, sp. zn. 92 T 69/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007 (publikováno pod C 8154).
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. 2 To 77/2011 (publikováno v periodiku *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, str. 21).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1042/2012 (publikováno pod C 13178).
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 1 To 8/2017 (publikováno jako výběr judikatury vrchních soudů č. 86/2017).
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 6 To 62/2017 (publikováno pod R 46/2018 tr.).
- Stovall v. Denno, 388 U.S. 293 (1967).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1993, sp. zn. 11 To 192/92 (publikováno pod R 25/1993 tr.).
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1996, sp. zn. 3 To 937/95 (publikováno pod R 31/1997 tr.).
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 7 To 106/2003 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2004, č. 12, str. 467).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (publikováno pod R 50/2013 tr. a podrobně také v periodiku *Bulletin advokacie*, 2014, č. 1–2, str. 51 a násl.).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 1999, sp. zn. 8 T 194/99 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2000, č. 7, str. 200 a násl.).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. 7 To 141/2000 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2001, č. 5, str. 161).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. 2 To 123/01 (publikováno pod R 27/2003 tr.).
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2002, sp. zn. 1 To 29/2002 (publikováno pod R 33/2003 tr.).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2002, sp. zn. 2 To 58/02 (publikováno v periodiku *Soudní rozhledy*, 2002, č. 9, str. 331).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 2 To 169/02.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 2/03 (publikováno pod ÚS 1489/2003).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 20/2003 (publikováno pod T 601).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 5 To 33/03.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 15/04 (publikováno pod ÚS 1684/2004).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2004, sp. zn. II. ÚS 132/04 (publikováno pod ÚS 1379/2004).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 542/05 (publikováno pod ÚS 827/2006).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05 (publikováno pod ÚS 752/2006).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 636/05 (publikováno pod ÚS 891/2006).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 4 Tz 210/2005 (publikováno pod NS 1839/2006).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 512/05 (publikováno pod ÚS 1523/2007).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 5 Tdo 936/2007 (publikováno pod NS 5089/2007).

- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2007, sp. zn. 2 To 64/2007 (*publikováno v periodiku Trestněprávní revue, 2007, č. 11, str. 320*).
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 2 To 94/2007 (*publikováno v periodiku Trestněprávní revue, 2008, č. 6, str. 189*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 6. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1083/08 (*publikováno pod ÚS 1527/2008*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 8. 2008, sp. zn. 11. Tdo 891/2008 (*publikováno pod NS 7978/2008*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2008, sp. zn. 3 Tdo 1021/2008 (*publikováno pod NS 5717/2008*).
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. 6 To 12/2009 (*publikováno pod R 43/2010 tr.*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 2078/09 (*publikováno pod ÚS 608/2010*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 471/2010 (*publikováno pod T 1302*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1335/11 (*publikováno pod ÚS 2497/2011*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. IV. ÚS 739/11 (*publikováno pod ÚS 3067/2012*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. III. ÚS 3112/12 (*publikováno pod ÚS 3709/2013*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 2414/13 (*publikováno pod ÚS 556/2014*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2435/13 (*publikováno pod ÚS 3298/2014*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 21/14 (*publikováno pod ÚS 2244/2014*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 9. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1041/2014 (*publikováno pod NS 4897/2014*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 951/2015 (*publikováno pod NS 5217/2015*).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 5 Tdo 429/2015 (*publikováno pod NS 340/2016*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 755/15 (*publikováno pod 5/2016 USu.*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2915/16 (*publikováno pod ÚS 4190/2016*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 1946/17 (*publikováno pod ÚS 2792/2017*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 1350/18 (*publikováno pod ÚS 3838/2018*).
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. III. ÚS 1581/18 (*publikováno pod ÚS 2883/2018*).
- Wright v. Smith, 434 F.Supp. 339 (1977).

6. Seznam ostatních zdrojů

- Nařízení Ministerstva vnitra č. 82 ze dne 12. 12. 1995, kterým se vydává Instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány Policie České republiky k postupu v trestním řízení.
- Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 16. prosince 2013, o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (*10/2013 Pop*).
- Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení, v platném a účinném znění.
- Pokyn policejního prezidenta č. 100/2018, o *kriminalistickotechnické činnosti*.
- Technical Working Group for Eyewitness Evidence: *Eyewitness Evidence: A Guide For Law Enforcement*. Washington D. C.: Office of Justice Programs. National Institute of Justice, 1999, 54 str. Zn.: 800-421-6770.
- Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 4/2003 ze dne 30. 5. 2003, sp. zn. SL 732/2003.
- Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 4/1998 Sb. citované ve výkladovém *Stanovisku ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 104b trestního řádu o rekognici z hlediska procesního způsobu provedení úkonu* ze dne 30. 5. 2003, poř. č. 4/2003 (*SL 732/2003*).
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001.
- Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 21. 4. 2009, o *plnění úkolů v trestním řízení*, v platném a účinném znění.

Rekognice osob v trestním řízení

Abstrakt

Disertační práce se podrobně věnuje **rekognici osob v trestním řízení**, která je nejen tradiční *metodou kriminalistické praktické činnosti*, ale s účinností od 1. 1. 2002 též samostatným trestněprocesním úkonem upraveným v § 104b tr. řádu jakožto jeden ze *zvláštních způsobů dokazování*. Současně je třeba reflektovat skutečnost, že kvintesencí rekognice je *psychický proces* znovupoznávání probíhající na základě komparace dříve vlastními smysly vnímané osoby (zpětně vybavené z paměťové stopy ve formě představy) s osobami aktuálně vnímanými, a to primárně s cílem individuální identifikace neboli ztotožnění. Do celého úkonu, při němž z povahy věci dochází ke střetu práv a zájmů jednotlivých osob, se dále promítá nespočet proměnných jak na straně systému trestní justice (*tzv. system variables*), tak na straně okolností trestněprávně relevantní události a osob samých (*tzv. estimator variables*). Mnohé z proměnných přitom nelze objektivně postihnout. Zahraniční zpětné prověrky pravomocně rozhodnutých případů navíc jednoznačně prokazují značnou chybovost očitých svědectví, jež implikuje vysoké riziko usvědčení fakticky nevinných osob, dostanou-li se tyto do hledáčku orgánů činných v trestním řízení jakožto možní pachatelé.

Rekognici pro vše uvedené pojmáme jako na psychologické podstatě postavenou a pro důkazní účely trestního řízení právem formovanou kriminalistickou praktickou činnost vyznačující se mnohostí prolínajících se, ale i vzájemně kolidujících aspektů trestněprávních, gnoseologických, kriminalistických, psychologických, ústavněprávních, případně též biologicko-lékařských. To z ní činí – i přes její principiální jednoduchost – komplexní a multidisciplinární problematiku velmi náročnou a procesně křehkou z hlediska řádné realizace.

Disertační práce usiluje o ucelenou kritickou analýzu rekogničního úkonu ze všech uvedených perspektiv, čímž by ráda navázala na nadčasové dílo *Rekognice v přípravném řízení* vydané v roce 1971 Miroslavem Protivínským. Hlavním cílem je zodpovědět otázku, zda má být rekognice přes její prokázanou chybovost i nadále jedním ze zvláštních způsobů dokazování upravených trestním řádem, a pokud ano, tak v jaké konkrétní podobě. Při shledání nedostatků zákonného vymezení či aplikační praxe se tak stává cílem autora bezprostředně navazujícím přijít s konkrétními návrhy *de lege ferenda*, jimiž by mohla být rekognice precizována.

Jde-li o obsah disertační práce, tato se skládá z úvodu, jedenácti obsahových kapitol pojímajících rekognici z rozličných úhlů pohledu a závěru. V prvních třech kapitolách se nachází pojednání o historickém vývoji znovupoznávacích procedur prismatem trestního práva a kriminalistiky, deskripce rekognice *de lege lata* a možná klasifikace rekognice s uvedením jejích jednotlivých druhů. Řeč je tak i o rekognici fotografické a hlasové, včetně jejich sporných aspektů, nebo o specifické rekognici mrtvolý a rekognici živé osoby ke zjištění skutečné totožnosti.

Nejrozsáhlejší kapitola čtvrtá detailně rozebírá nejen tradiční i nově autorem vymezené kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení rekognice, nýbrž i aspekty psychologické. Stranou není ponechána ani problematika vlivu dezinformací, problematika tzv. *bystander efektu* či tzv. *verbal overshadowingu*, a konečně též významné otázky možné sugestibility úkonu. Dvě následující kapitoly se pak zaměřují na dlouhou řadu sporných otázek rekognice ve světle judikatury soudů, z nichž lze zmínit kupříkladu povinnost a rozsah obviněného podrobit se rekognici, otázky nutné a žádoucí podobnosti figurantů nebo rozsáhlé otázky neodkladnosti a neopakovatelnosti rekognice. V sedmé a osmé kapitole je pozornost zaměřena na dokumentaci, prověrku a hodnocení výsledků rekognice, na vady rekognice a jejich procesní konsekvence, ale i na vnitrostátní komparaci rekognice s výslechem a s dalšími zvláštními způsoby dokazování. Klíčovou je pak kapitola devátá s rozbohem jednotlivých typů rekognice, kde je podán na zahraniční výzkumy navázaný výklad o rozdílech a zjištěné přesnosti rekognice simultánní, sekvenční, eliminační, *wildcard* rekognice, *grain size* rekognice a rekognice s nucenou volbou. Přes desátou kapitolu cílenou na mezinárodní komparaci České republiky především s pokrokovou oblastí Anglie a Walesu (ale i Itálie či USA) se přesouváme k poslední obsahové kapitole jedenácté. Zde jsou úvodem zodpovězeny tři důležité otázky, a to: 1) zda je skutečně na místě i nadále preferovat rekognici *in natura* před rekognicí fotografickou, 2) zda je rekognice prázdná vhodnou pojistkou proti chybovosti očitých svědectví, a 3) zda je žádoucí s odkazem na zahraniční zkušenosti přistoupit k realizaci rekognice v režimu tzv. *double-blind*. Ve druhé části kapitoly je přistoupeno k bodovému shrnutí bezmála třiceti návrhů *de lege ferenda* a ke kritickému zhodnocení navrženého znění plánované rekodifikace trestního práva procesního z pohledu rekognice. V samém závěru práce pak lze nalézt, vedle obligátního zhodnocení vytýčených cílů, také vizi, jak by měl či mohl být rekogniční úkon v dnešní digitální době administrován za pomoci specializovaného počítačového softwaru.

Z pohledu autora je nepochybné, že rekognice, která nezřídka kdy přináší klíčové důkazy pro rozhodnutí o vině a současně při stávajícím provádění implikuje nemalé riziko justičního omylu, nutně potřebuje aktuální zpracování reflektující i psychologicko-ústavní aspekty a poznatky zahraničních výzkumů. Přitom pouze zpracování nahlízející na problematiku komplexně a multioborově může přinést kýžené a smysluplné podněty přínosné pro legislativní změny i navazující praxi. Autor se v textu nevyhýbá zodpovězení dlouhé řady sporných otázek, a to ve snaze podnítit další diskusi, která by přispěla k vyšší přesnosti a spolehlivosti rekognice.

Klíčová slova:

Rekognice osob – Zvláštní způsoby dokazování – Očitá svědectví

Human Line-up in Criminal Proceedings

Abstract

The thesis deals in detail with the human line-up in criminal proceedings, which is not only a traditional method of practical activity of police investigators, but with effect from 1st January 2002 also a separate criminal procedural step regulated in § 104b of the Penal Procedure Code as one of the special means of the taking of evidence. At the same time, it is necessary to reflect the fact that the quintessence of line-up is a psychological process of reconnaissance based on a comparison of a previously perceived person (retroactively equipped from a memory trace in the form of an idea/image) with currently perceived persons. The purpose of this procedure is primarily individual identification. The whole act, in which the rights and interests of individuals are logically in conflict, also reflects a large number of variables both on the part of the system of criminal justice (*system variables*) and on the side of circumstances of the criminally relevant event and of the persons themselves (*estimator variables*). Many of the variables cannot be objectively assessed. In addition, foreign retrospective reviews of cases clearly show a significant error of eyewitness testimony, which implies a high risk of convicting innocent persons if they fall into the search of law enforcement authorities as potential perpetrators.

For all of the above, we define human line-up as a psychological practical activity of investigators based on psychological essence and legally formed for evidentiary purposes of criminal proceedings, characterized by a number of (sometimes conflicting) criminal, gnoseological, criminalistical, psychological, constitutional and sometimes biological aspects. This makes from human line-up very complicated, fragile and complex procedure that places high demands on law enforcement authorities.

The dissertation strives for a comprehensive critical analysis of the recognition process from all the above perspectives. The author's intention is to (at least partly) follow up on the valuable work of Miroslav Protivínský from 1971 named *Rekognice osob v trestním řízení*. The main goal of the author is to answer the question of whether line-up, despite its proven error rate, should still be one of the special ways of the taking of evidence regulated by the Criminal Procedure Code, and if so, in what specific form. When finding shortcomings in the legal definition or application practice, the author's goal immediately follows to come up with specific proposals *de lege ferenda*.

The submitted thesis consists of an introduction, eleven content chapters conceiving human line-up from different angles of view and conclusion. The first three chapters contain a discussion on the historical development of reconnaissance procedures through the prism of criminal law and criminalistics, a description of human line-up *de lege lata* and a possible classifications of this procedure with a description of possible types. The dissertation also deals with photographic and vocal line-ups, including their controversial aspects, or with the specific human line-up of a corpse and the line-up of a living persons to find out their true identity. The most extensive chapter four

analyses in detail not only the traditional and newly defined criminal-tactical principles of preparation and implementation of line-up, but also psychological aspects of this procedure. The issue of the influence of misinformation, the issue of the bystander effect or the issue of the verbal overshadowing is also mentioned as well as important issues of possible suggestibility of the act. The next two chapters focus on a long list of controversial issues in the light of court case law, such as the obligation and extent of the accused to be subjected to line-up, the necessary and desirable similarities between figurants or the extensive issues of non-postponement and non-repeatability. In the seventh and eighth chapter, attention is focused on the documentation, verification and evaluation of the results of line-up, on the defects of this procedure and their procedural consequences, but also on the national (domestic) comparison of line-up with interrogation and other special methods of the taking of evidence. Chapter nine is important with an analysis of individual types of recognition, where a foreign research-based explanation of the differences and determined accuracy of simultaneous, sequential, elimination, wildcard recognition, grain size recognition and forced choice recognition is given. The tenth chapter makes an international comparison with England, Wales, but also with Italy and the United States. Another very important chapter is chapter eleven. Here, three important questions are answered, namely: 1) whether it is really appropriate to continue to prefer *in natura* line-up over photographic one, 2) whether blank line-up is an appropriate safeguard against eyewitness errors, and 3) whether it is desirable with reference to foreign experiences to proceed with the implementation of line-up in the double-blind way. In the second part of the eleventh chapter, a point summary of almost thirty *de lege ferenda* proposals and a critical evaluation of the proposed wording of the planned recodification of the criminal procedural law (from the point of view of human line-up) is approached. At the end of the thesis, in addition to the obligatory evaluation of the set goals, it is also possible to find a vision of how the line-up in today's digital age should or could be administered with the help of specialized computer software.

From the author's point of view, there is no doubt that human line-up, which often provides key evidence for guilt decisions and at the same time implies a considerable risk of miscarriage of justice, necessarily needs an up-to-date elaboration reflecting psychological and constitutional aspects and foreign research findings. At the same time, only assessing that looks at the issue comprehensively can bring the desired and meaningful proposals beneficial for legislative changes and subsequent practice. The author does not avoid answering a long series of controversial questions in the text, in an effort to stimulate further discussion, which would contribute to higher accuracy and reliability of human line-up in criminal proceedings.

Key words:

Human Line-up – Special Methods of the Taking of Evidence – Eyewitness Testimony